

ЛЕЖКІВСЬКИЙ КАЛЕНДАР

2015

**ВСЕУКРАЇНСЬКЕ ТОВАРИСТВО
«ЛЕМКІВЩИНА»**

**ФУНДАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛЕМКІВЩИНИ
У ЛЬВОВІ**

Бібліотека Лемківщини. Ч. 64

**Лемківський календар
на 2015 рік**

**Львів
Скриня
2014**

УДК 050.9(477)(082)

ББК 92.5

Л 44

Лемківський календар на 2015 рік [Текст] : альманах / наук. ред. Микола Литвин ; [ВТ «Лемківщина», Фундація дослідження Лемківщини у Львові]. — Львів : Скриня, 2014. — Ч. 64. — 260 с. : іл. — (Б-ка Лемківщини).

Подано матеріали про цікаві та знакові факти, події, імена, пов'язані з Лемківщиною, її історією та культурою. Започатковано наукову рубрику «Лемкознавство»; вперше опубліковано деякі тексти лемківською говіркою.

Розраховано на широке коло читачів в Україні та поза її межами.

Редколегія:

Микола Литвин, доктор історичних наук
Ольга Кровицька, кандидат філологічних наук
Світлана Гавенко
Андрій Тавпаш
Михайло Смереканич

Рецензент — Ярослав Швягла

© ВТ «Лемківщина»,
Фундація дослідження
Лемківщини у Львові, 2014
© В-во «СКРИНЯ», 2014

ISBN 978-966-2706-57-4

НЕБО І ЗЕМЯ НІЩІ ТОРЖЕСТВЮТЬ

ЦЕРКОВНИЙ КАЛЕНДАР

ПОСТИ:

23.02 – 11.04 – Великий піст

08.06 – 11.07 – Петрівка

14.08 – 27.08 – Спасівка

28.11 – 06.01 – Филипівка

СТРОГИЙ ПІСТ:

06.01; 18.01; 10.04; 11.09; 27.09

СІЧЕНЬ

1	19	Ч	Боніфатія мч.
2	20	П	<i>передпр. Різдва Хр.</i> Ігнатія Богоносця свщмч.
3	21	С	Юліянії мчц., Уляни
4	22	Н	Анастасії влкмчц.
5	23	П	10-ти мчч. у Криті
6	24	В	<i>надвечір'я Різдва (ніст).</i> Євгенії примчц.
7	25	С	РІЗДВО ХРИСТОВЕ
8	26	Ч	Собор Пресв. Богородиці.
9	27	П	Св. Первомч. Стефана
10	28	С	Св. Йосифа Обручника
11	29	Н	По Різді. Свв. Младенців, убитих у Вифлеємі, Маркела прп.
12	30	П	Анісії мчц., Зотика пресвітера
13	31	В	<i>віддання Різдва. Меланії прп.</i>
14	1	С	Найменуєв. Ісуса Христа, Василя Великого. Новий рік
15	2	Ч	<i>перед Богоявл.,</i> Сильвестра, Папи святит.
16	3	П	Малахії проп., Гордія мч.
17	4	С	Собор 70 апостолів, Теоктиста прп.
18	5	Н	<i>навечір'я Богоявлення (ніст).</i> <i>Теопемпта й Теони, мчч.</i>
19	6	П	БОГОЯВЛЕННЯ ГОСПОДНЄ
20	7	В	Собор св. Йоана Хрестителя
21	8	С	Еміліяна ісп.
22	9	Ч	Полієвкта мч.
23	10	П	Прагулинських мчч., Григорія еп. Ниського, Маркіяна прп.
24	11	С	Теодосія Велик. Прп.
25	12	Н	Татіяни мчц.
26	13	П	Єрмила і Стратоніка мчч.
27	14	В	<i>віддання Богоявлення,</i> Отців, убитих у Синаї і Раїті
28	15	С	Павла Тебського, Івана Кушника
29	16	Ч	Поклін Оковам св. Ап. Петра
30	17	П	Антонія Великого прп.
31	18	С	Атанасія і Кирила свв.

ЛЮТИЙ

1	19	Н	Макарія Єгип., прп. Єфросинії, св.
2	20	П	Євтимія Великого прп.
3	21	В	Максима ісп. прп., Євгенія і Неофіта, мчч.
4	22	С	Тимотея ап., Анастасія мч.
5	23	Ч	Климентя свщмч., Агатангела мч.
6	24	П	Ксенії Римлянки, прп.
7	25	С	Григорія Богослова
8	26	Н	Ксенофонта, Марії, Аркадія, мчч.
9	27	П	Перен. мощів св. Івана Золотоустого
10	28	В	Єфрема Сирійця прп.
11	29	С	Перен. Мощів св. Ігнатія Богоносця
12	30	Ч	Трьох святителів: Василія, Григорія, Івана
13	31	П	Кира й Івана, лікарів, мчч.
14	1	С	Трифона мч.
15	2	Н	СТРІТЕННЯ ГОСПОДНЄ
16	3	П	Симеона Богоприємця, Анни прор.
17	4	В	Ісидора Пілюсіотського, прп.
18	5	С	Агафії мчц.
19	6	Ч	Вукола прп., Сілвана свщмч.
20	7	П	Партенія, еп. Лампсакійського, свят. Луки
21	8	С	Теодора Стратилата, Захарії
22	9	Н	Никифора мч.
23	10	П	Початок Великого посту. Харалампія мч.
24	11	В	Власія, еп. Севастійського свщмч.
25	12	С	Мелетія, арх. Антіох., св.
26	13	Ч	Мартиніяна прп., Зої
27	14	П	Кирила, рівноап.
28	15	С	Онисима, ап., Пафнутія, прп.

БЕРЕЗЕНЬ

1	17	Н	Памфила єрея і Порфирія мчч.
2	18	П	Теодора Тирона, Маріанни, мчч.
3	19	В	Льва, Папи Римського
4	20	С	Архипа, ап., Максима
5	21	Ч	Льва, Єп. Катанського, прп.
6	22	П	Тимотея і Євстація, прпп.
7	23	С	Знайдення мощів мчч. що у Євгенії
8	24	Н	Полікарпа, єп.Смирни, свщмч.,
9	25	П	1 -е і 2-е знайд, голови Івана Христителя
10	26	В	Тарасія, свят. архиеп.Царгородськ.
11	27	С	Порфирія св.
12	28	Ч	Прокопія, ісп.
13	29	П	Касіяна, прп., Василя Посника, ісп.
14	1	С	Євдокії прпмчц., Антоніни, мчц.
15	2	Н	Теодота свщмч. (Богдана)
16	3	П	Євтропія, Клеоніка і Василіска, мчч.
17	4	В	Герасима прп.
18	5	С	Конона мч.
19	6	Ч	42 мчч. Аморійських
20	7	П	Василя, Єфрема, Євгенія і Капітона, свщмчч.
21	8	С	Теофілакта, єп. Нікомидії
22	8	Н	40 мчч. Севастійських
23	10	П	Кондрата мч. і тих, що з ним
24	11	В	Софронія, патр. Єрусалим., Галини
25	12	С	Теофана, ісп., Григорія, П.Рим.
26	13	Ч	Перен. мощів св. Никифора
27	14	П	Венедикта, прп., Ростислава, кн.
28	15	С	Агапія.
29	16	Н	Савина, Олександра, мчч.
30	17	П	Олексія чол. Божого, прп.
31	18	В	Кирила, асп. Єрусалимського

КВІТЕНЬ

1	19	С	Дарії мч., Хризанта
2	20	Ч	Світлани мчц.
3	21	П	Любомира, мч., Якова
4	22	С	Василія Анкірського
5	23	Н	Квітна неділя. Никона прпмч., Лідії
6	24	П	<i>Передпр. Благовіщ., Захарії прп.</i>
7	25	В	БЛАГОВІЩЕННЯ ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ
8	26	С	<i>віддан. Благовіщ., Собор арх. Гавриїла</i>
9	27	Ч	Матрони Солунської
10	28	П	Іларіона, Стефана прпп.
11	29	С	Марка, прп., Кирила й ін. мчч.
12	30	Н	ВОСКРЕСІННЯ ГОСПОДНЄ.
13	31	П	Світлий понеділок. Іпатія Чудотворця свят.
14	1	В	Світлий вівторок. Марії Єгипетської, прп.
15	2	С	Тита Чудотворця прп.
16	3	Ч	Микити, прп.
17	4	П	Йосифа піснеписця і Юрія прпп.)
18	5	С	Теодула, Агатопода, мчч.
19	6	Н	Методія рівноап.
20	7	П	Георгія прп.
21	8	В	Іродіона, Агава, Руфа та ін.
22	9	С	Євпсихія мч.
23	10	Ч	Терентія, Максима мчч.
24	11	П	Антипа, свщмч.
25	12	С	Василія, ісп.
26	13	Н	Артемона, свщмч. й ін.
27	14	П	Антонія, Івана і Євстафія мчч.
28	15	В	Аристарха, ап., Пуда і Трофима
29	16	С	Агапії та Ірини, мчц.
30	17	Ч	Симеона прп., Акакія прп.

ТРАВЕНЬ

1	18	П	Івана, учня Григ. Декаполіта, Косми, еп., прпп.
2	19	С	Івана Старопечер., прп.
3	20	Н	Теодора Трихіни, прп.
4	21	П	Януарія та ін. мчч., Теодора
5	22	В	Теодора Сикеота і Віталія, прп.
6	23	С	<i>Юрія Переможця</i>
7	24	Ч	Сави Стратилата, мч.
8	25	П	<i>Марка, ап. і еванг.</i>
9	26	С	Василія свщмч.
10	27	Н	Симеона, Стефана, еп. Волин.
11	28	П	Ясона і Сосіпатра, апп., Максима мч.
12	29	В	Св. 9 мчч. у Кизиці, Мсмнона прп.
13	30	С	<i>Якова, ап.</i>
14	1	Ч	Єремеї прор., Тамари
15	2	П	Атанасія Великого, прп.
16	3	С	<i>Св. Отців, Теодосія Печерського, Тимлтея, Маври</i>
17	4	Н	Св. мчц. Пелагії
18	5	П	Ірини, мчц., Ярини, Никифора, прп.
19	6	В	Йова Многостр., Юдити
20	7	С	Поява Чесного Хреста в Єрусалимі
21	8	Ч	Вознесіння <i>Г.Н.І.Х. Івана Богослова</i> , Арсенія Вел., прп.
22	9	П	<i>Перенесення мощів св. Миколая</i>
23	10	С	Симеона Залота.
24	11	Н	Кирила і Methodія
25	12	П	Єліфанія і Германа, святт.
26	13	В	Гликерії мчц.
27	14	С	Ісидора мч.
28	15	Ч	Пахомія Великого прп.
29	16	П	Прп. Теодора.
30	17	С	Андроніка ап.
31	18	Н	Теодота, Юлії мчц. Зіслання Св.Духа. П'ятдесятниця.

ЧЕРВЕНЬ

1	19	П	Св.отців Патрикія, свмч.
2	20	В	Талалея, мчн.
3	21	С	Костянтина і Олени, рівноапп.
4	22	Ч	Василіска, мч.
5	23	П	Михаїла, Євфросинії, прп.
6	24	С	Симеона Дивногорця
7	25	Н	З-є знайдення голови св.Івана Хрестителя
8	26	П	Карпа, ап.
9	27	В	Терапонта, еп. Сардійського, свщмч.
10	28	С	Микити, прп.
11	29	Ч	Христа Чоловіколюбця. Теодосії, прмчц.
12	30	П	Ісаакія Далматського, прп.
13	31	С	Єрмія, ап., Єрмея, мч.
14	1	Н	Юстина філос. мч., Агапита Печ.
15	2	П	Никифора, ісп.
16	3	В	Лукиліяна, мч.
17	4	С	Митрофана, свят.
18	5	Ч	Доротей свщмч., Ігоря
19	6	П	Висаріона й Іларіона, прпп.
20	7	С	Теодота
21	8	Н	Теодора Тирона, вмч.
22	9	П	Кирила, Марти
23	10	В	Тимотея, свщмч.
24	11	С	Вартоломея і Варнави
25	12	Ч	Онуфрія Вел., прп., Петра Атонського, прп. Вел.
26	13	П	Акилини, мчц., Трифілія свят.
27	14	С	Миколая (Чарнецького), бл. свщмч. Єлисея
28	15	Н	Амоса прор., Єроніма прп
29	16	П	Тихона, св.
30	17	В	Мануїла та інш. мчч., Іпатія, прп.

ЛИПЕНЬ

1	18	С	Леонтія, мч.
2	19	Ч	Юди ап., брата Господнього
3	20	П	Методія свщмч., еп. Патарського
4	21	С	Юліяна, мч.
5	22	Н	Євсевія свщмч.
6	23	П	Агрипини, мчц., Горпини
7	24	В	Різдво св. Йоана Хрестителя
8	25	С	Февронії мц.
9	26	Ч	Давида Солунського, прп.
10	27	П	Самсона, прп.
11	28	С	Кира і Івана безсрібників.
12	29	Н	Св. верховних апп. Петра й Павла
13	30	П	<i>Собор 12 апостолів</i>
14	1	В	Косми і Дам'яна, безсрібників
15	2	С	<i>Положення чесної ризи Пресв. Богородиці</i>
16	3	Ч	Якинта і Анатолія, мчч.
17	4	П	Павла Гойдича, свщмч., Андрія Крит., Марти прп.
18	5	С	<i>Атанасія Атонського прп.</i>
19	6	Н	Сисоя Великого прп.
20	7	П	Томи й Акакія, прп.
21	8	В	Прокопія влкмч.
22	9	С	Панкратія свщмч.
23	10	Ч	<i>Антонія Печерського, прп.</i>
24	11	П	<i>Ольги, кн. Київської, Євфимії, мчц.</i>
25	12	С	Прокла й Іларія мчч., Михаїла Малєїна, прп.
26	ІЗ	Н	Собор Арх. Гавриїла, Стефана
27	14	П	Акили і Прискили, апп., Онисима, прп.
28	15	В	Володимира Великого
29	16	С	Атеногена, свщмч.
30	17	Ч	Марини, влкмчц.
31	18	П	Якинта й Еміліяна, мчч.

СЕРПЕНЬ

1	19	С	Макрини прп.
2	20	Н	Іллі Пророка
3	21	П	Симеона і Йоана, прпп., Езекиїла, прор.
4	22	В	Марії Магдалини, мироносиці, Фоки, свщмч.
5	23	С	Трофима, Теофіла, мчч.
6	24	Ч	<i>Бориса і Гліба, Христини, мчц.</i>
7	25	П	<i>Успіння св. Анни, матері Пресв. Богородиці</i>
8	26	С	Єрмолая свщмч., Параскеви прпмчц, Мирослави
9	27	Н	Пантелеймона, лік., Климента, мч.
10	28	П	Прохора, ап., Никонора
11	29	В	Каленика, Серафими, св. Філомени
12	30	С	Сили і Силуана, Андроніка, апп.
13	31	Ч	<i>Євдокима прав.</i>
14	1	П	Перенесення Ч. Хреста, Макавеїв мчч.
15	2	С	Перен. мощей первомч. Стефана
16	3	Н	Ісаакія, Далмата, Фавста, мчч.
17	4	П	Євдокії, прп.
18	5	В	<i>передсв. Преображення, Євсинія мч.</i>
19	6	С	ПРЕОБРАЖЕННЯ ГОСПОДНЄ
20	7	Ч	Дометія, Пульхерії
21	8	П	Еміліяна, ісп., Леоніда, мч.
22	9	С	<i>Матія, ап.</i>
23	10	Н	Лаврентія, мч.
24	11	П	Євпла, мч., Сусанни мчц.
25	12	В	Фотія й Аникити, мчч.
26	13	С	<i>віддання Преображення, Максима ісп.</i>
27	14	Ч	<i>передпр. Успіння, Перен. Моц. Теодосія Печ.</i>
28	15	П	УСПІННЯ ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ
29	16	С	Перенесення Нерукотв. Образу Ісуса Христа
30	17	Н	Мирона, мч., Аліпія Печер.
31	18	П	Флора і Лавра, мчч.

ВЕРЕСЕНЬ

1	19	В	Андрія Стратилата, мч.
2	20	С	Самуїла, прор.
3	21	Ч	Тадея, ап., Васси мчц.
4	22	П	Агатоніка, мч., Северіяна
5	23	С	<i>віддання Успіння</i> , Іриней, Лупа мч.
6	24	Н	Євтихія, свщмч.
7	25	П	Вартоломея і Тита, ап.
8	26	В	Андріяна і Наталії, мчч.
9	27	С	Пімена, прп., Кукші, мч.
10	28	Ч	Августина, еп., Мойсея Мурина, прп.
11	29	П	Усікнов. голови св. Івана Хрестителя (піст)
12	30	С	Олександра, святит., Івана і Павла, прпп. св.патр.
13	31	Н	Полож. Пояса Богородиці
14	1	П	Поч. Церк. року, Симеона Стовпника
15	2	В	Маманта, мч., Іоана Посника
16	3	С	Антима, мч., Теоктиста, прп.
17	4	Ч	Вавили свщмч., Мойсея Боговидця
18	5	П	Захарії і Єлисавети
19	6	С	Чудо св. Михаїла, Євдоксія
20	7	Н	<i>Передсв. Різдва Богородиці, Созонта мч.</i>
21	8	П	РІЗДВО ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ
22	9	В	Йоакима й Анни, прав., Северіяна, мч.
23	10	С	Минодори та інш. мчч., св. о. Піо
24	11	Ч	Теодори Олександр., прп.
25	12	П	<i>віддання Різдва Богородиці, Автонома, свщмч.</i>
26	13	С	<i>передсв. Воздвиження, Корнелія, сотника</i>
27	14	Н	ВОЗДВИЖЕННЯ ЧЕСНОГО ХРЕСТА (піст)
28	15	П	Микити, влкмч., Максима, мч.
29	16	В	Євфимії, влкмч., Віктора і Людмили
30	17	С	Софії, Віри, Надії, Любові, мчцц.

ЖОВТЕНЬ

1	18	Ч	Євменія, прп.
2	19	П	Трофима і Савватія, Доримедонта, мчч.
3	20	С	Михайла і Теодора Чернігів., мчч., Євстахія влкмч.
4	21	Н	<i>Кіндрата ап., віддання Воздвиження</i>
5	22	П	Фоки, свщмч., Йони, прор.
6	23	В	Зачаття Івана Христителя
7	24	С	Теклі, первомчд.
8	25	Ч	Євфросинії, прп.
9	26	П	<i>Св. ап. Івана Богослова</i>
10	27	С	Калістрата, мч., Ніла, прп.
11	28	Н	<i>Харитона прп., Собор отців Печерськ., В'ячеслава</i>
12	29	П	Киріяка Самітника, прп.
13	30	В	Григорія Вірм., свщмч.
14	1	С	ПОКРОВ ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ
15	2	Ч	Кипріяна і Юстини, мчц.
16	3	П	Діонісія Ареопагіта, свщмч.
17	4	С	Єротей, свщмч., Франциска Асизького, прп.
18	5	Н	Харитини, мчц.
19	6	П	<i>Томи Близнюка, ап.</i>
20	7	В	Сергія і Вакха, мчч.
21	8	С	Пелагії і Таїсії, прпп.
22	9	Ч	Якова Алфеевого, ап.
23	10	П	Євлампія і Євламπίї, мчч.
24	11	С	Филипа, ап., Теофана, прп.
25	12	Н	Косми, прп., Мартина св.
26	13	П	Карпа та ін. мчч.
27	14	В	Назарія, мч., Параскевії Терновської, прп.
28	15	С	Євтимія, прп.
29	16	Ч	Лонгина, сотника
30	17	П	Осії проп., Андрея Крит., мчч.
31	18	С	<i>Св. ап. і св. Луки</i>

ЛИСТОПАД

1	19	Н	Теодора (Ромжі) бл. свщнмч. єп., Йоїла прор.
2	20	П	Артемія, влкмч.
3	21	В	Іларіона Великого, прп.
4	22	С	Аверкія чудотвор., свят.
5	23	Ч	Якова, брата Господнього
6	24	П	Арети, мц.
7	25	С	Маркіяна і Мартирія, мчч.
8	26	Н	Дмитрія Мироточця, влкмч.
9	27	П	Нестора, мч., Капітолїни, Єротїїди, мчщц.
10	28	В	Параскевії, мц., Терентія і Неонїли, мчч., Стефана
11	29	С	Анастасї Рим., мц.
12	30	Ч	Зиновія і Зинсвії, мчч.
13	31	П	Стахія, Амплія й ін. апп., Епімаха, мч.
14	1	С	Косми і Дам'яна безсрібників
15	2	Н	Акиндина, Пигасія, мчч.
16	3	П	Акепсима, Йосифа, Айтала, мчч.
17	4	В	Йоаникія, Никандра, мчч.
18	5	С	Галактіона й Єпістимїї, мчч.
19	6	Ч	Павла, ісп.
20	7	П	Йосафати (Гордашевської) бл., Лазаря, прп.
21	8	С	Собор Архистратига Михаїла
22	9	Н	Онісія і Порфирія, мчч.
23	10	П	Ераста, Олімпа, Родїона, апп.
24	11	В	Теодора Студита, Віктора, Вікентія, мчч.
25	12	С	<i>Йосафата, свщмч.</i>
26	13	Ч	<i>Івана Золотоустого</i>
27	14	П	<i>ап. Филипа</i>
28	15	С	поч. Рїздвяного посту. Гурія, мч.
29	16	Н	Матея, ап. і єванг.
30	17	П	Григорія Неокесар., свят.

ГРУДЕНЬ

1	18	В	Платона й Романа, мчч.
2	19	С	Авдія прор., Варлаама
3	20	Ч	<i>передсв. Введення</i> , Григорія і Прокла
4	21	П	ВВЕДЕННЯ У ХРАМ ПРЕСВ. БОГОРОДИЦІ
5	22	С	Филимона, ап.
6	23	Н	Амфілохія і Григорія
7	24	П	Катерини, влкмчц., Меркурія
8	25	В	<i>віддання Введення</i> , Климента, папи Рим.
9	26	С	Аліпія Стовл., прп.
10	27	Ч	Якова Персіянина, Палладія, прп.
11	28	П	Стефана, Іринарха, мчч.
12	29	С	Висаріона, ап., Парамона
13	30	Н	Св. ап. Андрія Первозв., ап.
14	1	П	Наума, прор., Філарета прп.
15	2	В	Аввакума, прор.
16	3	С	Софонії, прор., Теодула, прп.
17	4	Ч	Варвари, влкмчц. Івана Дамаскина, прп.
18	5	П	<i>Сави свящ., прп.</i>
19	6	Н	Св. О. Миколая Чудотворця
20	7	П	Амвросія Медіолан. еп.
21	8	В	<i>Потанія, прп. (передсв. Неп. Зачаття)</i>
22	9	С	НЕПОРОЧНЕ ЗАЧАТТЯ Преч. Діви Марії
23	10	Ч	Мини й ін. мчч.
24	11	П	Даніїла Стовпника, прп.
25	12	С	Спиридона, прп.
26	13	Н	Ореста, Авксентія, Євгенія, Євстратія, мчч.
27	14	П	Филимона, Левкія, Аполлонія й ін., мчч.
28	15	В	Єлевтерія, свмуч., Павла, прп.
29	16	С	Аггея, прор.
30	17	Ч	Даніїла, прор.
31	18	П	Севастіяна, мч.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

СІЧЕНЬ

- 1.01.1890 – Народився у с.Красна Короснянського повіту Юліян Налісник, учений і громадський діяч.
- 5.01.1585 – У Львові засноване Ставропігійське братство.
- 10.01.1960 – Помер у с.Королівка Борщівського району Тернопільської області Іван Русенко, народний лемківський поет і маляр.
- 18.01.1850 – Народився у с.Списька Сулина Бардіївського округу (Словаччина) Юлій Ставровський (псевдонім – Попрадов), письменник, публіцист.
- 18.01.1925 – Помер Матвій Яструб у м.Лубни (Полтавщина), педагог, історик, громадський діяч.
- 21.01.1900 – Народився у с.Бортне Горлицького повіту Степан Феленчак, майстер художньої різьби по каменю.
- 22.01.1990 – Живий ланцюжок єднання України від Львова до Києва.
- 24.01.2000 – Померла у м.Едмонтоні (Канада) Іванна Іванусів. Талановита майстриня-керамістка, учасниця багатьох мистецьких виставок.
- 25.01.1920 – Народився у с.Вілька Сяноцького повіту Маркіян Одрехівський, народний різьбяр.

ЛЮТИЙ

- 2.02.1845 – Народився Іван Пулюй, фізик, електротехнік, перекладач Біблії на українську мову.
- 2.02.1900 – Народилася у с.Висова Горлицького повіту Марія Макара (Гойсак). Народна співачка.
- 4.02.1880 – Народився Климент Квітка, фольклорист, музикознавець.
- 8.02.1930 – Народився у с.Радоцина Горлицького повіту Микола Барна, педагог, учений-біолог, громадський діяч.
- 10.02.1895 – Народився Вільгельм Габсбург (Василь Вишиваний), австрійський принц, учасник національно-визвольного руху, поет.
- 10.02.1900 – Засновано першу в Україні політичну партію – Револьюційну українську партію.
- 19.02.1940 – Народився у с.Більцарева Новосандецького повіту Ярослав Трохановський, диригент, музикант, громадський діяч.

- 20.02.1830 – Народилася у с.Красна поблизу міста Кросна Клавдія Олексович, письменниця, громадська діячка.
- 21.02.1880 – Помер І.Срезневський, літературознавець, славіст.
- 21.02.2000 – Померла Олена Апанович, історик.
- 27.02.1910 – Народився Федір Потушняк, письменник.

БЕРЕЗЕНЬ

- 3.03.1945 – Народився у с.Кальник Мукачівського району Закарпатської області Павло Федак, історик, етнограф, музеєзнавець.
- 4.03.1750 – Кирила Розумовського обрано гетьманом України.
- 5.03.1815 – Народився у с.Ставне Ужгородського району Закарпатської області Іван Чаковський, священник, публіцист, освітній діяч.
- 9.03.1930 – Судовий процес над членами «Спілки визволення України».
- 10.03.1930 – Помер у с.Бортне Горлицького повіту Василь Грацонь, майстер художньої різьби по каменю.
- 10.03.1940 – Народився у с.Ганчова Горлицького повіту Ігор Дуда, мистецтвознавець, педагог, культурний і громадський діяч.
- 10.03.1965 – Помер у с.Салівка Чортківського району Тернопільської області Степан Батюк, педагог, народний різьбяр.
- 12.03.1975 – Померла у м.Кошиці (Словаччина) видатна скульпторка Олена Мандич.
- 14.03.1925 – Народився у с.Свіржова Руська Ясельського повіту Іван Щерба, педагог, громадський діяч, публіцист.
- 16.03.1910 – У Вінніпезі почав виходити часопис «Український голос».
- 17.03.1915 – Помер у с.Росвитове неподалік м.Мукачева Олександр Митрак, священник, письменник, фольклорист, етнограф.
- 19.03.1930 – Народилася Ліна Костенко, видатна українська поетеса.
- 30.03.1865 – Помер у Пряшеві (Словаччина) письменник, педагог, культурно-освітній діяч о.О.Духнович.
- 30.03.1940 – Народилася в с.Потічки Свидницького округу (Словаччина) Марія Мачошко, артистка, співачка, заслужений працівник культури Словаччини.

КВІТЕНЬ

- 3.04.1925 – Народився у с.Вапенне Горлицького повіту Іван Желем, письменник, публіцист, громадський діяч.
- 5.04.1710 – Пилипа Орлика обрано гетьманом України.
- 5.04.1900 – Помер у с.Сілець Белзького повіту Василь Чернецький, краєзнавець, публіцист, церковний і суспільний діяч. Його рід походить зі с.Вислочок.
- 5.04.1930 – Народився в с.Злоцьке Новосанчівського повіту Михайло Лихота, редактор, народний маляр.
- 8.04.1340 – Помер останній галицько-волинський король Юрій II (Болеслав)
- 19.04.1900 – Народився Петро Обаль, художник.
- 22.04.1920 – Підписано договір УНР з Польщею.
- 22.04.1960 – Помер у м.Нью-Йорку (США) Юліян Налісник, учений і громадський діяч.
- 28.04.1915 – Бої УСС на горі Маківці (Львівщина).
- 29.04.1875 – Народився в с.Новосілки Перемиського повіту Модест Менцинський, видатний український оперний співак. Батько його походить із старовинного лемківського роду зі села Мацина.

ТРАВЕНЬ

- 2.05.1920 – Народився в с.Устя Руське Горлицького повіту Роман Соболевський, педагог, композитор, культурний діяч, активіст хорової капели «Лемковина»
- 4.05.1890 – У Галичині утворено Українську радикальну партію.
- 5.05.1900 – У селі Завалля на Івано-Франківщині засновано перше товариство «Січ».
- 16.05.1980 – Померла Марія Дуфанець, поетеса з Пряшівщини.
- 17.05.1970 – Помер у м.Львові Йосиф Звірик, педагог, публіцист, громадський діяч.
- 21.05.1895 – Народився у м.Криниця (повіт Новий Санч) Никифор Дровняк, славетний художник-примітивіст.
- 23.05.1945 – Помер Олександр Колесса, літературознавець, мовознавець, фольклорист.
- 25.05.1910 – Перемога козацького війська під проводом гетьмана Тараса Трясила над поляками.
- 27.05.1910 – Народився в м.Пшеворську Краківського воєводства (Польща) Роман Рейнфусс, видатний польський етнограф, дослідник культури лемків.

ЧЕРВЕНЬ

- 5.06.1980 – Помер у м.Львові Володимир Паньків, етнограф, мистецтвознавець, громадський діяч, популяризатор мистецтва лемків-різьбярів.
- 10.06.1970 – Помер у м.Новоград (Польща) Федір Федак, культурний та освітній діяч.
- 12.06.1860 – Помер у м.Пряшеві Віктор Добрянський, педагог, публіцист, громадський діяч.
- 24.06.1850 – Народився в с.Сянічок (поблизу м.Сянок) актор і режисер Іван Гриневецький.
- 27.06.1965 – Помер у м.Братиславі (Словаччина) Василь Латта, педагог, вчений-філолог, дослідник українських говірок у Словаччині.
- 30.06.1925 – Народився в с.Вілька Сяноцького повіту Михайло Стецяк, народний різьбяр.

ЛИПЕНЬ

- 2.07.1885 – Народився Франц Коковський, письменник, журналіст, перекладач.
- 15.07.1015 – Помер київський князь Володимир Великий.
- 16.07.1990 – Верховна Рада України прийняла Декларацію про державний суверенітет України.
- 17.07.1940 – Помер у США Емілій Кубек, закарпатський письменник, дослідник життя лемків.
- 19.07.1925 – Народився у с.Красна Короснянського повіту Михайло Дзіндзьо, журналіст, поет, збирач лемківського фольклору.
- 28.07.1935 – Народився у с.Ващевічі біля Дрогобича Олег Іванусів, інженер-електрик, громадський і культурний діяч, меценат.
- 28.07.1940 – Народився художник Іван Остафійчук.
- 30.07.1920 – Повстала УВО під проводом Євгена Коновальця.

СЕРПЕНЬ

- 10.08.1925 – Народився у с.Кінське Сяноцького повіту Володимир Масляк, учений-медик, суспільний діяч.
- 15.08.1930 – Народився в с.Поляни Новосанчівського повіту Ярослав Полянський, композитор, диригент, заслужений діяч.
- 17.08.1245 – Перемога короля Данила галицького над малярами.

- 20.08.1920 – Договір в Севрі біля Парижа, визнав Східну Галичину окремою державною територією.
- 21.08.1910 – Народився у с.Вислік Горішній Сяноцького повіту Дмитро Блажейовський, учений, митець, церковний діяч.
- 29.08.1940 – Помер Євген Петрушевич, президент ЗУНР.
- 29.08.1945 – Помер у м.Сяноці Григорій Гануляк, письменник, видавець, журналіст.

ВЕРЕСЕНЬ

- 2.09.1865 – Народився у с.Устя Горлицького повіту Андрій Андрейчин, літограф і гравер.
- 2.09.1900 – Народився художник Роман Турин, який популяризував творчість Никифора Дровняка.
- 9.09.1940 – Від рук більшовиків загинув Франц Коковський, письменник, журналіст, перекладач.
- 23.09.1890 – Народився Володимир Кубійович, етнограф, географ, демограф
- 26.09.1885 – Народився у с.Вільки Сяноцького повіту Михайло Ори-сик, визначний майстер-різьбяр.
- 26.09.1995 – Помер у м.Львові Лука Біганич, скульптор, член Спілки художників України.

ЖОВТЕНЬ

- 1.10.1665 – Гетьманом Правобережної України обрано Петра Дорошенка.
- 2.10.1990 – Розпочалося політичне п'ятнадцятидобове голодування українських студентів на Майдані Незалежності у Києві.
- 9.10.1655 – Перемога українського війська під проводом Богдана Хмельницького над поляками під Городком біля Львова.
- 10.10.1825 – Помер Дмитро Бортнянський, композитор.
- 12.10.1980 – Помер у м.Варшаві Здіслав Штібер, відомий польський славіст, професор, дослідник лемківського діалекту.
- 18.10.1900 – Народився у с.Підберізці Пустомитівського району Львівської області Марія Остромира, письменниця, авторка численних статей про Лемківщину та повісті «Лемківщина в огні».
- 21.10.1945 – Помер у Сибіру Іван Филипчак, педагог, письменник і суспільний діяч.
- 23.10.1900 – Помер Йосиф Сембратович, церковний діяч, походив із священничої родини (м.Криниця).

ЛИСТОПАД

- 1.11.1930 – Народився у с.Кобильниця Бардіївського округу (Словаччина) Михайло Роман, педагог, учений-філолог.
- 2.11.1920 – Народився у с.Красний Брід Межилабірського округу (Словаччина) Михайло Шмайда, письменник, збирач фольклору лемків, громадський діяч.
- 2.11.1985 – Помер Володимир Кубійович, етнограф, картограф, видавець.
- 7.11.1940 – У Канаді створено Комітет українців Канади.
- 7.11.1825 – Народився у с.Чижівці Черкаської області Ізидор, визначний польський антрополог, етнограф, дослідник культури лемків.
- 14.11.1925 – У Чехословаччині виникла Ліга українських націоналістів.
- 20.11.1965 – Помер Юрій Шкрумеляк, поет, публіцист, співредактор видавничого концерну І.Тиктора, автор публікацій у лемківських виданнях.

ГРУДЕНЬ

- 6.12.1940 – Народилася Ірина Калинець, письменниця, громадський і політичний діяч.
- 7.12.1870 – Помер у с.Млини о.Михайло Вербицький, композитор, хоровий диригент.
- 9.12.1915 – Народився в с.Глідно Березівського повіту Володимир Ярема, мистецтвознавець, церковний діяч, ініціатор відродження Української автокефальної православної церкви, патріарх УАПЦ (від 1992 р.)
- 11.12.1925 – Помер у м.Стокгольмі Модест Менцинський, видатний український оперний співак, батько якого зі старовинного лемківського роду з с.Мацина.
- 12.12.1890 – Народився Андрій Мельник, військовий та політичний діяч.
- 12.12.1905 – Народився у с.Вілька Сяноцького повіту Григорій Бенч, народний різьбяр.
- 13.12.1895 – Народився у с.Поляни Короснянського повіту Федір Федак, культурний та освітній діяч.
- 25.12.1900 – Помер у Вишньому Свиднику (Словаччина) Олександр Павлович, священник, поет, громадський діяч, педагог.
- 29.12.1920 – Помер о.Порфирій Бажанський. Композитор, письменник, фольклорист, музикознавець.

- 1470 – Народився неподалік м.Коросна Павло Русин, педагог, поет, мислитель.
- 1770 – Народився у с.Паладь (тепер с.Комарівці) Ужгородського району Закарпатської області Іван Орлей з родини закарпатських лемків, вчений, медик, педагог.
- 1815 – Народився в с.Кальниця Сяноцького повіту Іван Бірецький, священник, громадський і культурний діяч, збирач і дослідник лемківського фольклору.
- 1835 – Народився у с.Чабини Межилабірського округу (Словаччина) о.Анатолій Кралицький, літератор, громадський діяч.
- 1845 – Народився в с.Бортне Горлицького повіту Іван Дутканич, майстер художньої різьби по каменю.
- 1885 – Народився у с.Вільхова Ліського повіту Віктор Шрам, польський етнограф, краєзнавець, публіцист, дослідник культури лемків.
- 1890 – Народився у с.Красна Короснянського повіту Іван Русенко, народний лемківський поет і маляр.
- 1915 – Помер у м.Талергофі (Австрія) Микола Малиняк, письменник, учений, церковний діяч з Лемківщини.
- 1945 – Помер у м.Кракові Теофіль Курило, доктор правничих наук, суспільний діяч, популяризатор лемківські історії та культури.
- 1960 – Помер у с.Гутисько Бережанського району Тернопільської області Григорій Бердаль, народний різьбяр.
- 1975 – Помер у с.Росохагиця Козівського району Тернопільської області Василь Красівський, народний різьбяр.

МАТЕРІАЛИ ДО ІСТОРИЧНОГО КАЛЕНДАРЯ

(складений за книгою *Валентини Денисюк*
«Матеріали до хронології історико-краєзнавчих подій
на Лемківщині», яка готується до друку)

1335. Відоме лемківське село Брунарі Вижні з грамоти польського короля Казимира Великого, в якій призначено для церкви в Брунарах одну ріллю.

1345. Згадується в документах село Солотвини.

1345. Згадується в документах село Лабова.

1334. Король польський Ягайло грамотою від 8 травня 1434 р. подарував римо-католицькому єпископству в Перемишлі містечко Яслиська і села: Короликів, Даліїв (пізніше Далієва або Дальова), Нову Ясінку, Бискупиці (пізніше Любатівку).

1435. 13 січня 1435 р. Перемиський єпископ Януш заплатив Андрієві з с. Любни належну суму за вїтївство в м. Яслиських і за солтиство в селах Короликів Волооськім та Польськім Королику.

1435. 16 серпня 1435 р. до Сяніцьких судових книг вписано акт поділу спадщини Миколи Чесика між його синами. За Петром признано села : Збойська, Петрову Волицю, Буківсько і Загочеве.

1435. Село Дидня, дочірне село с. Кінського, віддалене на 20 км від м. Сянока в Березівській окрузі. Це село над безіменним потічком, лівою притокою р. Сяну, було осередком маєтности шляхетської родини, яка від цієї оселі прийняла назву Дидинських. Маргарета, вдова по Миколі Дидинському (українець), ставала 26.XI.1435 р. перед Сяніцьким судом у справі розмежування с. Дидні від сіл Согорова та Грабівниці.

1435. Село Збойська, дочірне сільце української греко-католицької парохії у с. Волиці біля с. Буківська. До м.Сянока 14 км. Записане це село вже під 1435 р. у Сяніцьких судових актах. Збойська також називають Угрєнівці.

1435. Село Грабівниця Старєнська записано в Сяніцьких актах під 1435 і 1441 рр., віддалено від с. Ялина на 6 км у Сяніцькій землі.

1435. Село Босько (Бесько) над р. Вислоком записане в 1436 році в Сяніцьких судових книгах.

1444. У судових документах Сяніцького суду відзначено, що в 1444 р. існувала в с. Волошу (Володж) церква, а при ній парох.

1444. У 1444 р. відбувся страйк у с. Синева проти поборів.

1445. Село Глибоке, на південний схід від м. Риманова, було поселене на німецькім праві. Тутешній солтис Михайло згадується в Коросеньських судових записах під 1445 рік.

1445. Місто Коросно, що на шляху Загір'я-Тарнів, відоме гутярським промислом, мало свої копальні й рафінерії нафти. В 1445 році це місто мало самоуправу на основі магдебурського (німецького) права й підлягало вищому судові на Сяніцькому замку.

1445. Польська оселя (пізніше село) Люботова на Короснянщині, населення якої мало обов'язок допомагати при відбудові замкових укріплень в м. Сяноці в 1445 – 1448 рр.

1464. Село Гірки в Сяніцькій окрузі, віддалене від с. Ялина на 9 км, записане в судових документах з 1464 р. До м. Сянока 20 км.

1494. Село Липовець відоме з судових документів з 1494 р.

1544. У 1544 р. Кузьма Висівський купив собі в попередніх власників вйтівство і затвердив його в цьому ж році відповідною грамотою у польського короля Жигмонта І. Воно дістало назву пізніше Королева Руська.

1565. У с. Завадці Риманівській в 1565 р. була церква.

1585. Село Висова відоме в 1585 р. Воно було осередком торгівлі вином, яку провадили греки, що мали у селі свої пивниці і склади. Село славилось лікувальними джерелами. До містечка Грибова — 34 км, до містечка Горлиць — 37 км.

1585. У 1585 р. у селі Святковій Великій була українська церква з українським священиком.

1595. Рукописний документ з 25 травня 1595 р. вказує на Федора Микулича, який найбільше причинився до розбудови та впорядкування с. Боднарка.

1614. 19 травня 1614 р. страчено в містечку Біч (Беч) 120 збійників (опришків).

1624. У 1624 р. краківський єпископ Мартин Шитковський надає солтиство у с. Щавник Ількові Щавинському «рицежові шляхетного роду, гербу Правдзіц».

1625. Село Гвоздянка, дочірнє село с. Близянка, число українців в ньому не усталене. Віддалене на 5 км від нього в Стрижівщині. Має українську греко-католицьку церкву св. Косми й Дамяна, збудовану в 1625 р.

1645. У 1645 р. дідич Микола-Станислав Ваповський заснував українську парохію в с. Бахір.

1664. У парохіяльних актах у с. Гломчі з 1664 р. згадано, що власником сіл Тиряви, Демної та Лодини був Войтіх Коц.

1674. У 1674 р. краківський єпископ Андрей Тшебіцкі за нові великі воєнні заслуги у війні проти прусаків підтверджує попередні привілеї і значно поширює нові, синові Ілька Цавинського Юркові та обдаровує ще готівкою 1500 золотих імперіалів.

1715. З 1715 р. у с. Маластів стояла дерев'яна церква.

1734. У січні 1734 р. унаслідок міжусобиць в Польському королівстві було прикликано і стягнуто на поміч московські війська кількістю 2000 людей, які пройшли через села Мшану й Новий Торг у західні окраїни землі.

1735. 1 листопада 1735 р. московські війська, що були покликані польським королем на Лемківщину, розгромили загопи місцевих жителів у м. Коростенці і під селом Цавницею.

1745. Назва села Барвінок від цвіту барвінок, що його тамошні жінки залюбки плекають. Записки й метричні книги заведені в с. Барвінку від 1745 р. Залізнична станція в с. Івоничі.

1755. Село Снітниця, українське село з українською греко-католицькою церквою св. великомученика Димитрія, збудованою в 1755 р. Віддалене на 18 км від м. Грибова. Поселення відомі з княжих часів.

1764. Село Чарна, українське дочірнє село, віддалене на 3 км від парохії у селі Вижніх Брунарях. З українською церквою св. великомученика Димитрія, збудованою в 1764 р. Віддалене на 18 км від м. Грибова.

1774. Село Воля Цеклинська (перша назва — Фалатівка), українське село коло с. Цеклина, в Жмигородській окрузі. З українською греко-католицькою церквою св. Великомученика Димитрія, збудованою в 1774 р. До с. Цеклина, в якому знаходиться пошта 1 км, до м. Змигород 11 км.

1774. Місто Сянік — осередок Лемківщини. З українською греко-католицькою церквою Пресвятої Трійці, мурованою в 1774 р.

1784. Село Биківці віддалене на 3 км від с. Вільховець або на 6 км від м. Сянока. Колись було тут греко-католицьке приходство. Книги й метрики заведені в с. Биківцях від 1784 р.

1784. У 1784 р. в селі Лабовій була вимурована церква Покрови Пречистої Богородиці.

1784. Село Лабова, українське село, з українською греко-католицькою церквою Покрови Пресвятої Богородиці, збудованою в 1784 р. Віддалене на 17 км. від м. Нового Санча. Побудоване над потоком р. Угрин.

1784. У 1784 — 1789 роках у м. Сяноці побудована нова мурована церква за тодішнього пароха о. Івана Куневича.

1794. Село Бахірець на Березівщині до 1794 р. мало самостійну парохію, в 30-х рр. ХХ ст. було златинізоване.

1794. Село Нагіряни підпорядковане українській парохії у с. Волі Сеньковій біля м. Буківська від 1794 р.

1795. Село Вара, дочірне село с. Глудна, колись самостійна українська греко-католицька парохія, тепер прилучена в 1795 р. до с. Глудна.

1795. Село Ждиня, українське село, віддалене на 25 км від м. Горлиці, з українською греко-католицькою церквою Покрови Пресвятої Богородиці, яка збудована в 1795 р. Ждиня належала в 30-х рр. ХХ ст. до Горлицького деканату.

1795. Село Нова Весь, велике українське село з українською греко-католицькою церквою Різдва Пресвятої Богородиці, яка збудована в 1795 р. Віддалене на 22 км від м. Нового Санча.

1795. У 1795 р. професор Гаккет подав німецькою мовою перший науковий опис криницького джерела під назвою «Новіші дослідні (фізичні) подорожі в 1788 — 1795 роках через Дацькі й Сарматські Карпати».

1804. Село Війське, українське село, віддалене на 9 км від Сянока, з українською греко-католицькою церквою св. Косми й Даміяна, яка збудована в 1804 р. Війське відоме з княжих часів. Тут була в минулому ткацька школа.

1805. Село Маластів, українське село з українською греко-католицькою церквою св. безсребренників Косми й Даміяна, мурованою в 1805 р. Віддалене на 12 км від м. Горлиць.

1805. Село Пельня, українське село з українською греко-католицькою церквою св. Івана Богослова, збудованою в 1805 р. Віддалене на 12 км від м. Сянока та на 3 км від залізничної станції в с. Новосільцях-Гневош.

1805. У 1805 р. в с. Дуброва місцеву українську церкву замкнули, розібрали. Місцеве населення златинізоване.

1815. Збудовано українську греко-католицьку церкву Різдва Пресвятої Богородиці в с. Королева Руська. Село віддалене на 16 км від м. Грибова.

1815. Самостійна парохія у с. Барвінок проіснувала до 1815 р.

1834. Село Мощанець, українське село над р. Вербицею, з українською греко-католицькою церквою Всіх Святих, збудованою в 1834 р. Віддалене на 3 S км від своєї парохії в селі Суровиці. До м. Сянока 32 км, до залізниці в с. Боську 20 км.

1835. Село Ліщини, українське село з українською греко-католицькою церквою св. апостола Луки, побудованою в 1835 р. Віддалене на 15 км від м. Горлиці та на 6 км від с.Устя Руського, в якому знаходилася пошта. Давніше Ліщини належали до греко-католицької парохії у с. Климківці.

1844. У селі Бересті (Грибівська округа) було засноване перше братство тверезості.

1844. Село Вільхівці, мішане село, з українською греко-католицькою церквою Вознесення Господа Нашого Ісуса Христа, побудованою в 1844 р. Віддалене на 3 км від м. Сянока.

1845. Перемиський єпископ Снігурський отримав у власність села Волош і Селиська.

1845. Село Прибишів, українське дочірне село, віддалене на 4 км від парохії в с. Карликові. З українською греко-католицькою церквою Преподобної Матері Параскевії, побудованою в 1845 р. До м. Сянока 26 км.

1845. Була велика повінь у с.Святковій.

1854. У 1854 р. с. Солотвини приєднано до української греко-католицької парохії в с.Криниця.

1854. До 1854 р. у с.Солотвини було окремою українською католицькою парохією.

1855. Село Долини були приєднані до с.Білянка, яке до 1855 р. належало до с. Ліщини. У селі українська школа та Марійське братство.

1864. Село Грабівка, дочірнє село с. Ялина з українською греко-католицькою церквою св. отця Николая, побудованою в 1864 р. Віддалене на 3 км від своєї парохії. До залізничної станції в с. Дубрівці Руській 12 км.

1864. Село Морохів, українське село з українською греко-католицькою церквою св. Архангела Михаїла, побудованою в 1864 р. Віддалене на 19 км від м. Сянока, на 8 км від с. Буківська.

1865. Село Близянка, українське село в Стрижівській окрузі, з греко-католицькою церквою Успення Пресвятої Богородиці, побудованою в 1865 р.

1865. Село Мшана, українське село з українською греко-католицькою церквою Успення Пресвятої Богородиці, збудованою в 1865 р. Віддалене на 14 км від м. Дуклі. Наділене окремими привілеями про вируб лісів. На мшанецькому греко-католицькому кладовищі спочивають тлінні останки бл. п. о. Стефана Тарновича, колишнього пароха.

1865. Село Рететів Вижній, українське село з українською греко-католицькою церквою св. Архангела Михаїла, побудованою в 1865 р. Віддалене на 30 км від м. Горлиці до с. Гладішева, в якому знаходилася пошта, 10 км.

1874. Село Вислок Горішній, велике українське село при чесько-словацькій кордоні в напрямі до Меджилаборець. З українською греко-католицькою церквою Сошествія святого Духа, збудованою в 1874 р. До містечка Буківська 20 км, пошта й залізниця в селі Команьчі (12 км).

1874. Село Синів, українське село з українською греко-католицькою церквою Різдва Пресвятої Богородиці, збудованою в 1874 р. Віддалене на 5 км від міста Риманова та на 24 км від м. Сянока і на 6 км від залізниці в селі Боську. Із села Синєва родом редактор «Русалки» Григорій Гануляк-Марусин і професор Григорій Судомир.

1875. Село Сільниця, до 1875 р. українська самостійна парохія. Згодом парохіяни перейшли громадно на латинський обряд і їх прилучено до латинської парохії в селі Діляговій, біля міста Динова.

1875. Село Фльоринка, українське село з українською греко-католицькою церквою св. Архангела Михаїла, збудованою в 1875 р. Віддалене на 8 км від міста Грибова та на 29 км від міста Нового Санча.

1884. У 1884 р. церкву св. великомученика Дмитрія в селі Дошниця власним коштом відновив уродженець о. Сембратович. До залізниці в Яслі 27 км, до міста Змигорода 9 км.

1884. Село Токарня, українське село з українською греко-католицькою церквою Успення Пресвятої Богородиці, збудованою в 1884 р. Віддалене на 3 км від с. Буківська та на 18 км від міста Сянока.

1885. Село Зубрик, українське дочірне село парохії Жегестів з українською греко-католицькою церквою св. Євангелиста Луки, збудованою в 1885 р. Колись самостійна парохія. До м. Мушини 23 км, до м. Нового Санча 37 км.

1894. Село Свіржова Руська, українське дочірне село парохії Святкової Великої з українською греко-католицькою церквою св. Іоана Хрестителя, збудованою в 1894 р. Віддалене на 20 км від міста Змигорода.

1894. Село Шклярі, українське село з українською греко-католицькою церквою св. отця Миколая, збудованою в 1894 р. Віддалене на 14 км від міста Риманова та на 4 км від міста Яслиськ і на 40 км від міста Сянока.

1895. Село Новосільці-Гневош, українське село з українською греко-католицькою церквою св. Покрови Пресвятої Богородиці, збудованою в 1895 р. Віддалене на 11 км від міста Сянока. До гарних діл новосільчан, що їх історія записала, належить вибудування української греко-католицької церкви на горбку, яку здалека видно та яка є оздобою «Сніцького Поділля». Цю церкву будували новосільчани проти тих, хто підтримував намісника Казимира Баденього. Він як австрійський міністр внутрішніх справ поборював український національний дух, був намісником Галичини в 1888 — 1895 роках. Відвідав село Новосільці, щоб побачити цю церкву. Новосільчани, завдяки своєму українському греко-католицькому обрядові, що його передали предки в самосвідомості й самопошані до своєї нації, не могли відректися від краси українського обряду, ані від своєї культури, що є надбанням — вицвітом тисячолітнього життя нації. Село Новосільці спочатку звалося «Нова Оселя».

1905. Село Володж (Волош, Волоше), велике, гарне українське село з українською мурованою греко-католицькою церквою Воздвиження Чесного Хреста, збудованою в 1905 р.

1914. Стара дерев'яна церква в селі Гладішеві згоріла в 1914 р. Село Гладішів — одне з найдавніших українських поселень у західних Карпатах. Є цікава записка про збійника Сипка, що шугував у Горличчині.

1914. Село Климківка, українське село віддалене на 18 км від міста Горлиць та на 6 км від села Ропи. З українською греко-католицькою церквою Успення Пресвятої Богородиці, збудованою в 1914 р.

1914. Село Красна (Коростенка), українське село віддалене на 20 км від міста Коросна, а від залізниці в селі Стрижеві на 16 км. Є українська греко-католицька церква Архистратига Михаїла, збудована в 1914 р.

1914. У 1914 р. у селі Лабовій мешкало 838 українців греко-католиків (лемків), 43 поляки і 372 євреї.

1914. У 1914 — 1915 рр., під час Першої світової війни, було спалене село Липовець.

1914. У 1914 р. на території повітів: Лиського, Сяницького, частини Березівського, Короснянського, Ясельського, давнього Грибівського, Горлицького та Новосандецького проживало 245-250 тисяч українського населення, що мешкало в 400 селах та присілках, в 10 містах та кільканадцятьох містечках.

1914. У 1914 — 1918 роках, під час Першої світової війни, на полях села Маластова йшли завзяті бої.

1914. Село Поляни Мисіївські, українське село з українською греко-католицькою церквою св. Йоана Золотоустого, мурованою в 1914 р. Віддалене на 16 км від міста Дуклі та на 6 S км від села Крампної і на 35 км від міста Коросна. Села на Лемківщині названі «Полянми» вказують на своє положення в сусідстві лісів.

1914. Село Ріпник, українське село з українською греко-католицькою церквою Преподобної Матері Параскевії, збудованою в 1914 р. До міста Коросна 15 км, до залізничної станції в селі Ягайльонських Лучках 8 км.

1914. У 1914 р., під час Першої світової війни, маляри спалили ціле село Ростойне й приходські будинки.

1915. Село Драшів — це присілок українського села Маластова, коло села Руської Ропиці. Біля села Драшова полягло багато жовнірів і солдатів австрійської та російської армії в 1915 р.

1924. Село Ганьчову перед переходом на православ'я у 1924 —

1928 роках зберіг впр. о. канонік І. Титар, ідейний та ревний український душпастир.

1924. Село Крива, українське село в Горличчині. Віддалене на 6 км від села Незнайової та на 26 км від міста Горлиць. З українською греко-католицькою церквою св. Безсребренників Косми й Диміяна, збудованою в 1924 р.

1924. У 1924 р. побудовано школу в селі Лосе коло села Криниці.

1925. У 1925 р. заходами котовянина Єлисея Вислоцького та вчителя українця Ільницького побудовано школу в селі Котові.

1925. У 1925 р. у селі Солотвин побудовано першу школу.

1925. У 1925 р. збудовано церкву св. отця Миколая в селі Улюч.

1934. Село Ольховець, українське село з українською греко-католицькою церквою Перенесення Мошей св. отця Николая, збудованою в 1934 р. Віддалене на 16 S км. від міста Дуклі.

1935. У 1935 р. у селах на Лемківщині проживало українського населення: Бахір-115; Вара-361; Видрань-98; Волош і Воля-855; Глудно-1456; Гломча (з Лодиною)-726; Грушівка-376; Динів-60; Добра-1712; Іздебки-1003; Кінське-680; Криве-57; Лодина (з Гломчею)-341; Лубна-1976; Межибріддя-411; Невістка-98; Обарим-40; Поруби-Гута-870; Селиська-358; Теречча-821; Тирява-Сільна-892; Улюч-1160; Ютрилів-250; Яблониця-665.

1935. У 1935 р. у селі Великій Ростоці була заложена читальня ім. М. Качковського.

1935. У 1935 р. с. Волош від'єднала від села Селиськ.

1935. Село Воля Володська, присілок села Волоші в Динівській окрузі. До 1935 р. належало до парохії села Селиськах. До міста Динова 6 км, до міста Березова 31 км.

1935. Село Глибоке, гірське село наче горішній кінець українського села Синева, віддалене на 6 км від міста Риманова та на 25 км від міста Сянока. Українці греко-католики належать до парохії в селі Синеві. У селі Глибокому вимуровано великий костел у 1935 – 1936 роках (старий дерев'яний костел з цінними старинними іконами збурено). Населення римо-католицького обряду. В давніших часах перші поселенці та двірська служба належали до парохії в місті Риманові.

*Використано матеріали
«Нашого Лемка»*

ХРОНІКА ПОДІЙ

Коляда у Бортятині

5 січня у Музеї-садибі родини Антоничів у с.Бортятин Мостиського району на Львівщині проходив майстер-клас із виготовлення традиційного лемківського Різдвяного «павука». Його проводила Марія Янко — мисткиня зі Львова. Учні місцевої школи, працівники музею та гості мали змогу випробувати власні сили у плетінні «павука».

«Лемківська Велія» у Львові

11 січня у суботу в «харчоблоці» Львівської Політехніки відбулася традиційна Різдвяна забава «Лемківська Велія». Вона зібрала близько 400 краян зі Львова та області. Свято розпочалося молитвою з участю священників, зокрема о.Мирона Михайлишина з Польщі та о.декана Романа Шафрана зі Львова. Духовні отці освятили присутніх та їх столи. Голова СФУЛО Софія Федина, яка з перших днів брала участь в акціях протесту в Києві, свій виступ закінчила патріотичною майданівською піснею. Також промовляли голова Львівської обласної організації «Лемківщина» Степан Майкович і голова ВУГЛ Олександр Венгринович. Кілька пісень виконала хорова капела «Лемковина» під диригуванням Богдана Кривка. «Молода Лемківщина» показала автентичний лемківський Вертеп. Він складався з 14 дійових осіб і був виконаний лемківською говіркою.

Перша вистава

17 січня на сцені сільського Будинку культури у Зарічеві Перечинського району на Закарпатті була представлена перша вистава «Зірка над Віфлеємом» за п'єсою письменника і журналіста Василя Мулеси, одного із засновників нового народного театру «ЛЕМ-ко» (Лемківське Етнічне Мистецтво).

«Лемківський Йордан» у Тернополі

19 січня (неділя) в міському Паладі культури «Березіль» відбулася традиційна забава — «Лемківський Йордан», учасники якого були більше 400 лемків із районів області.

Пам'ятна таблиця у Пастілках

6 лютого у с.Пастілки на Закарпатті урочисто відкрито й освячено пам'ятну таблицю на честь видатного теолога, педагога і просвітителя краю, уродженця села єпископа Йоанна Пастелія (1741-1799).

Конференція у Львові

22 лютого відбулася звітно-виборна конференція Львівської обласної організації «Лемківщина», в якій взяли участь 70 делегатів. Учасники конференції вшанували хвилиною мовчання пам'ять Героїв Небесної Сотні Майдану, серед яких був Володимир Жеребний з м.Рудки. Обговорення першого питання Порядку денного — політичної ситуації в Україні, розпочала голова СФУЛО Софія Федина. Вона наголосила, що лемківська громада не може стояти осторонь процесів, які відбуваються в державі. Звіт про роботу обласного товариства (від жовтня 2010 р.) виголосив його голова Степан Майкович. Після звіту Контрольно-ревізійної комісії, була надана можливість виступити делегатам. Виступаючі М.Шпак, Я.Швягла, М.Секела, В.Шуркало, О.Чабан, П.Гандяк дали позитивну оцінку діяльності керівництва організації та висловили ряд суттєвих пропозицій. Голова ВУТЛ Олександр Венгринович відзначив активну роботу лемків Львівщини, звернув увагу на новий Закон громадської організації, що змінює правила відносин між організаціями та осередками. На конференції створено Статутну комісію на чолі з С.Майковичем, якій довірено підготувати і зареєструвати новий Статут організації.

Головою Львівської «Лемківщини» на наступний термін одноголосно обрано Степана Майковича. Також затверджено 29 членів Правління, трьох заступників голови (М.Дмитрах, Я.Козак, І.Радь) і секретаря — Н.Радя. До складу Контрольно-ревізійної комісії увійшли С.Роговська, М.Оприск і В.Ардан. Наприкінці конференції обрано 40 делегатів на VI з'їзд ВУТЛ, що відбудеться у Львові в жовтні цього року.

Вісті з осередків

3 травня в с. Лютенські Будища Зіньківського р-ну Полтавської обл. відбувся IV Міжрегіональний фестиваль лемківської культури — «Барви Лемківщини». Крім концертної програми, на гостей свята чекали фінальний кубок «Пролісок» з футболу, присвячений пам'яті Героїв Майдану в Києві, різні атракціони для дітей, ярмаркова торгівля. Приїхала танцювальна група із м. Суми. Серед гостей були доц. Степан Криницький — голова Івано-Франківської обласної організації ВУТЛ, член Президії СФУЛО і Федір Лабик — голова Калушського районного товариства «Лемківщина».

11 травня у Палаці кіно в Тернополі презентували документальний фільм «І біль, і пам'ять — крізь роки», присвячений 70-річчю виселення українців з Польщі в 1944 — 46 рр.

5 липня, у суботу, на Янівському цвинтарі у Львові, на могилі Богдана Ігоря Антонича відбулася панахида, яку проводив о. д-р Роман Шафран. У панахиді взяли участь голова ВУТЛ Олександр Венгринович (Тернопіль), його заступники Степан Майкович (Львів) і Степан Криницький (Івано-Франківськ), голова ФДЛ у Львові Петро Гандяк, голова Закарпатської організації Василь Мулеса, редактори Ігор Дуда (газ. «ДЛ») і Ольга Кровицька («Лемківський календар»), член Колегії Марія Бабічук (Чортків), лемківські діячі Андрій Тавпащ, Юліан Френчко, Ярослав Швягла, Мирослав Дмитрах, працівники Музею-садиби Антоничів у с. Борятин. Слово про життя і творчість Поета виголосив поет Ігор Калинець. Діти зі с. Борятин Мостиського р-ну читали вірші Б.І. Антонича.

5 липня у світлиці товариства «Лемківщина» у Львові проходило засідання Колегії ВУТЛ, у якому взяли участь Степан майкович і Мирослав Дмитрах зі Львова, Олександр Венгринович та Ігор Дуда з Тернополя, Марія Бабічук із Чорткова, Степан Криницький з Івано-Франківська, Оксана Данилів із Долини, Василь Мулеса з Перечина. Серед запрошених: Я. Козак (Львів), М. Шпак (Самбір), Д. Антонюк (Тернопіль), Я. Галик (Яремча), О. Магада (Зарічево, Закарпаття). Всього 13 осіб.

На порядку денному стояли наступні питання:

1. Інформація про діяльність Колегії. Доповідали голови обласних товариств.
2. Підготовка до VI з'їзду ВУТЛ у Львові. Доповідав С. Майкович.
3. Відзначення 70-річчя від початку депортації українців з Польщі в 1944 – 46 рр.
4. Доцільність проведення лемківських фестивалів в Україні.
5. Інші: Лемківська Ватра у Ждині; Заборгованість за газету «Дзвони Лемківщини».

На початку липня у парку культури та відпочинку ім. Т. Шевченка в Івано-Франківську відбувся концерт лемківської народної пісні під назвою «Лемківчино моя»

Від 28 липня до 3 серпня в мальовничих околицях Монастирська на Тернопільщині діяв лемківський культурно-розважальний табір «Команиця», організований Львівською організацією «Молода Лемківщина».

8 листопада 2014 року відбувся VI з'їзд лемків України, на якому заслухано звіт Колегії ВУТЛ, контрольної комісії, а також вибрано керівні органи ВУТЛ (детальна інформація в наступному календарі). Головою ВУТЛ вибрано Василя Мулесу.

ЛЕМКОЗНАВСТВО

Микола ЛИТВИН

доктор історичних наук (Львів)

У ВИРІ ВІЙН І ДЕПОРТАЦІЙ

Сімдесятиріччя завершення Другої світової війни асоціюється для українців не лише вигнанням гітлерівських військ, але й масовими депортаціями населення з українсько-польсько-словацького пограниччя. Однак в Україні до сих пір не проведено офіційних юридичних експертиз депортацій українців 1944 – 1951 рр., їхнього комплексного розгляду тривалий час уникала Верховна Рада України. Повоєнні ж депортації поляків з Галичини і Волині прокуратура Польщі визнала злочином проти людства. Водночас суд Польщі підтримав рішення Інституту національної пам'яті у відмові відкривати слідство щодо визнання акції «Вісла» 1947 р. злочином проти людства. Щоправда, Комісія національних та етнічних меншин польського сейму у грудні 2012 р. підготувала загалом об'єктивну ухвалу щодо оцінки операції «Вісла», однак сейм тоді її не схвалив. Натомість польські політики прагнуть перевести увагу суспільства з цієї трагедії на волинські події 1943 р., які називають «людобуйством».

Українсько-польський військово-політичний конфлікт на завершальному етапі Другої світової війни, до розпалювання якого долучилися німецькі й радянські чинники, став приводом для радянського і польського керівництва вирішити за давнини міжетнічний конфлікт шляхом проведення депортацій українців з Лемківщини, Надсяння, Холмщини і Підляшшя до УРСР та поляків з Галичини і Волині до Польщі. Вказана акція мала, на думку керівництва СРСР, не лише нормалізувати вибухонебезпечну суспільно-політичну ситуацію на етнічному пограниччі, але й сприяти вирішенню повоєнних фінансово-

господарських і демографічних проблем, зокрема на півдні та сході УРСР. Для Варшави йшлося також про розгром прикордонних відділів УПА, а загалом — асиміляцію опозиційно налаштованих українців у новому польському середовищі. Злочинні московсько-варшавські плани підтримали керівники США та Великої Британії. Разом із новим радянсько-польським кордоном три керівники антигітлерівської коаліції схвалили на Кримській конференції 1945 р. необхідність репатріації в СРСР радянських громадян або емігрантів без громадянства. Репатріанти, як правило, потрапляли з німецьких концтаборів у радянські фільтраційні табори, а далі — в ГУЛАГ.

Що ж до повоєнної комуністичної Польщі, то вона, на нашу думку, стала смиренным виконавцем злочинної політики Кремля. Як відомо, 21 квітня 1945 р. у Москві підписано польсько-радянський договір про дружбу, взаємодопомогу і співпрацю, який підтвердив сталінський погляд на нові кордони Польщі й радянський контроль над суспільно-політичним життям у Польщі.

Загалом депортації українців можна умовно поділити на декілька етапів. Перший — від жовтня 1944 р. до липня 1945 р. в УРСР, який більшість польських і частково українських авторів охарактеризували як відносно добровільний. Другий — від вересня 1945 р. до листопада 1946 р., коли переселення в УРСР здійснювалося за участю війська та інших репресивно-силових структур. Третій — від квітня до жовтня 1947 р., коли в ході операції «Вісла» брутально депортовано українців на т. зв. «понімецькі землі» Польщі. На території Лемківщини другий етап в основному завершився у липні 1946 р., а третій — у липні 1947 р. Заключний етап, — вирівнювання польсько-радянського кордону 1951 р. пройшов у районі Устриків Дольних (Дрогобиччина). Жертвами переселенсько-депортаційних акцій стало більше семисот тисяч українців Лемківщини, Надсяння, Холмщини, Підляшшя, Західної Бойківщини.

Лише для незначної частини лемків Дуклянщини, Короснянщини, частково Ясельського і Горлицького повітів, насамперед соціально незахищених і громадян лівих поглядів (малоземельних і безземельних; тих, хто втратив житло і худобу в роки війни) переселення наприкінці 1944 — першій половині 1945 рр. носило добровільний характер. Вказана категорія людей повірила агітаційно-пропагандистським заходам польської цивільної і військової адміністрації, у складі яких служило чимало функ-

ціонерів НКВС і місцевих комуністів, почасти українців. До термінового виїзду спонукали регулярні рейди-грабунки новоствореної польської міліції, а також мобілізація до Армії Людової чоловіків 1921 — 1924 рр. народження, яку населення Лемківщини бойкотувало. Неможливо було жити й у селах, які знищувало польське підпілля у першій половині 1944 р. Польські збройні акції прагнув нейтралізувати Крайовий провід ОУН західних окраїнних українських земель (Закерзоння; провідник Я. Старух), якому підпорядковувалася воєнна округа «Сян» (командир М. Онишкевич), що об'єднала тактичні відтинки: 26-й (Лемківський), 27-й (Любачівський) і 28-й (Холмський). На цьому етапі підпілля ОУН і УПА здебільшого не протидіяло переселенським акціям, зважаючи на соціальний стан, політичні симпатії цих людей, а також насиченість району польськими і радянськими регулярними частинами, підрозділами НКВС. Щоправда, цей етап «евакуації» з боку влади проходив неорганізовано: не вистачало утеплених вагонів, які, до того ж, приходили нерегулярно, що робило неконтрольованим процес транспортування людей. І як тільки у липні 1944 р. Червона армія ввійшла в прикордонну зону, було організовано своєрідні «плебісцити», численні петиції та листи місцевих українців з Холмщини та Лемківщини до Києва і Москви щодо приєднання Закерзоння до УРСР. Оскільки вказаний план у Москві не схвалили, це спричинило певні суспільні негатиї в поведінці українців Польщі.

Із серпня 1945 р. переселення українців повністю набуло ознак насильницького характеру, оскільки польська влада залучила до цього процесу військо. До кінця року проведено ще декілька спроб виселити втікачів із СРСР, насамперед південноукраїнського регіону. Щоб уникнути депортацій, тисячі лемків Новосандецького повіту записалися поляками і перейшли на римо-католицький обряд. Немало лемків с. Вислока Великого, Токарні, Горба, Ославиці Сяноцького повіту 1946 р. втекло у Бескидські ліси. Щоб налякати непокірних українців, польське військо під командуванням радянських офіцерів того ж року п'ять разів паціфікувало у с. Завадка Морохівська Сяноцького повіту.

Переселенців, крім західних областей, розселяли на сході і півдні України, переважно у Запорізькій, Дніпропетровській, Херсонській, Одеській, Миколаївській, де відчувалася гостра господарська необхідність у робочій силі, а також було вільне житло, яке залишилося після

депортацій у 30 — 40-і рр. десятків тисяч родин з німецьких, татарських, грецьких, болгарських і єврейських поселень. Загалом у 1944 — 1946 рр. виселено в УРСР не менше 70 — 80 тис. лемків. Особливо багато родин лемків на півдні прийняла Запорізька область, яка асоціювалася для багатьох з Січчю, козацькими вольностями. Там переселенці навіть внесли свої заощадження у фонд придбання бойового літака для Червоної Армії. Все-таки більшість не могла соціально адаптуватись у радянсько-комуністичну дійсність, оскільки викликало невдоволення ігнорування владою релігійних потреб, а також російськомовне середовище, незвичний степовий клімат, брак води і фуражу.

Документи підтверджують безаргументованість тези польської влади про воєнну небезпеку напередодні акції «Вісла» у південно-східних воєводствах дій УПА і Самооборонних куців, потуги яких у 1946 — 1947 рр. різко зменшилися внаслідок обезлюднення українських сіл, порушення системи матеріального і кадрового забезпечення українського підпілля.

Збивство українськими повстанцями 28 березня 1947 р. під Балигородом генерала К. Сверчевського стало пропагандистським приводом і юридичним обґрунтуванням для влади до проведення широкомасштабної воєнно-політичної операції «Вісла» проти УПА і швидкого переселення українського населення на територію північної Пруссії, звідки депортовано більше 2 млн. німців. Аналіз комплексу документів і ходу операції засвідчує, що спеціальну ухвалу Політбюро ЦК Польської робітничої партії від 29 березня 1947 р. і постанову Президії Ради Міністрів від 24 квітня цього ж року, очевидно, узгоджено з керівництвом СРСР і Чехословаччини. Показово, що операція, до якої залучено 17 тис. солдат польського війська, мала, насамперед, денаціоналізувати українські етнічні терени. Списки депортованих лемків робилися нашвидкоруч, не перевірялися й відразу передавалися командирам груп для реалізації операції. Ешелони з депортованими 5 — 6 днів супроводжував військовий конвой. Однак в умовах холоду і антисанітарії до нового місця не доїхали сотні лемків.

Особливо жорстокою була депортаційна акція, яку провела влада у липні 1947 р. у повітах Новий Санч і Новий Торг Краківського воєводства. При цьому взагалі не брався до уваги ступінь лояльності й партійної приналежності, підпадали під виселення навіть родини демобілізованих і

солдат дійсної служби. Загалом у рамках операції «Вісла» депортували, за різними даними, від 137 до 150 тис. осіб. Кілька тисяч українців, а серед них десятки священників, виїхали на захід перед вступом Червоної армії. Водночас через фільтраційні комісії «евакуювали» в УРСР, голов-но західні області, тисячі українців, які поверталися з Німеччини.

Нова польська влада намагалася якнайшвидше асимілювати депортованих — розпорошувала українські сім'ї, щоб вони не створювали компактних національних груп і їхня кількість не перевищувала 10 % жителів сіл; українців також заборонено розселяти у зоні 50 км від сухопутного і 30 км від морського кордонів. Зокрема 178 лемківських родин (928 осіб) з Фльоринки розселено в 33 селах — чотирьох повітах Зеленогірського та двох повітах Вроцлавського воєводств. Мешканців с. Ясунка розселено у 14 селах.

Чи не найскладнішою проблемою, з якою зіткнулися переселенці після прибуття на нове місце проживання, стала відсутність належних умов для облаштування господарств. Найбільш «підозрілих» українців, у першу чергу патріотично налаштованих селян, представників інтелігенції, симпатиків УПА, влада ізолювала в таборі Явожно (Краківське воєводство), на території філіалу колишнього гітлерівського концентраційного табору в Освенцімі. Всі вони потрапили до цього табору за принципом т. зв. колективної відповідальності. Серед його 3873 в'язнів-українців були і священники з Лемківщини. Один із них греко-католицький священник Степан Дзюбина, уродженець с. Гладішева Горлицького повіту, згадує: «Ми страшенно голодували, жили практично на воді. А тим часом, як ми згодом довідалися, цілі вагони з харчами для в'язнів розкрадали наглядачі. Після трьох місяців перебування в Явожні люди почали пухнути з голоду. Лише протягом кількох місяців умерло 150 осіб, ще сотні помирали після звільнення. Серед в'язнів знаходилося 22 священники нашої церкви і п'ять православних... Найдовше тримали в Явожні священників та інтелігенцію, нас випустили аж наприкінці 1948 року».

Додамо, що нова польська комуністична влада репресувал і саму Греко-католицьку церкву. 1947 р. лише на Сяноччині в неї конфісковано 2602 га землі.

Наслідки брутально проведених депортацій 1944 — 1946 рр. і особливо операції «Вісла» 1947 р. створили не лише етнокультурні проблеми

для депортованих українців, але політичні, духовні, господарські для польського соціуму, який втратило багате поліетнічне середовище, фахівців-господарників, сотні об'єктів сакрального мистецтва. У південно-східній Польщі змінено назви 120 українських місцевостей, сплюндровано десятки українських цвинтарів. Тисячі сімей асимільовано. Не без впливу іноземних емісарів чимало лемків залучено до організації русинського спрямування, які заперечують належність русинів Польщі, Словаччини, Закарпатської області України до українського народу.

Насамкінець зауважимо, що національно-культурні запити депортованих в Україні підтримують Об'єднання товариств депортованих українців, суспільно-культурні товариства «Лемківщина», «Надсяння», «Холмщина», «Ярославщина», які проводять наукові конференції, зеленосвяточні та першолистопадові походи на стрілецько-повстанські і козацькі могили, пісенно-мистецькі фестивалі, зустрічі-ватри у Монастирську та Гутиську на Тернопільщині, видають історико-мемуарні книги (краєзнавчі нариси сіл, «Лемківський календар» та ін.). В околицях Винників під Львовом планується спорудження Музею історії та культури депортованих українців з Лемківщини, Надсяння, Холмщини і Підляшшя. Активну громадянську позицію займали і займають вихідці із Лемківщини отець Богдан Прах, Іван Красовський, Степан Майкович, Софія Федина, Василь Мулеса, Олександр Венгринович, Іван Щерба, Ольга Кровицька, Ігор Дуда, Андрій Тавпаш, сестри Марія, Даниїла і Ніна Байко. Цінності Революції гідності на Київському і Львівському Євромайдаках захищали Софія Федина, Степан Майкович, Володимир Шуркало та багато інших.

Вважаємо, що нова українська влада повинна посприяти спрощеному перетину українсько-польського кордону сім'ям депортованих, відновленню українських поховань на території Польщі, а також надавати допомогу суспільно-культурним товариствам депортованих українців Закарзоння.

ЙОГО ПАТРІОТИЗМ – «ТО ТРУД ТЯЖКИЙ»

Переді мною скромно видані книжки: «Українське весілля на Лемківщині» [2], «Звичаї та вірування Лемківщини» [3]. Автор — Іван Бугера. На обкладинці другої з них — українська церква. Малюнок чи конкретний храм? І хто він — Іван Бугера? Хотілося б знайти відповіді на ці та інші питання. Про багатьох українських дослідників, письменників, учених нелегко знайти відомості. Тим більше про місіонерів. На щастя, у семи номерах часопису «Наша мета» (Торонто, Канада) за 1967 р. опубліковано статтю єпископа Андрія Сапеляка «Світлі постаті українського духовенства», в якій автор розповідає про надзвичайну людину — отця Бугеру, головню його діяльність серед українців Парагваю.

Іван Бугера народився 6 жовтня 1898 року в с. Бовино Перемиського повіту (нині — Польща). Закінчив українську Перемиську гімназію. Згодом він вояк Австрійської армії в чині обер-лейтенанта. Був поранений на італійському фронті. Учасник визвольних змагань за незалежність України в легендарній Українській Галицькій армії. Після війни продовжив студії: навчався у Львові й Перемишлі на богослов'ї.

Від 1925 до 1944 року о. Іван душпастирює на Лемківщині — у с. Милик Новосандецького повіту. Власне, як вдалося вияснити, на обкладинці праці «Звичаї та вірування Лемківщини» - світлина храму в цьому селі. Попри виконання своїх безпосередніх обов'язків пароха, він збирає і публікує етнографічні та фольклорні матеріали краю, популяризує лемківську народну культуру. У слові від Видавництва до книги «Українське весілля на Лемківщині» акцентується: «Велике культурне діло зробив автор цієї книжки Іван Бугера, збираючи пильно всі українські весільно-обрядові пісні на Лемківщині, бо вони відкривають перед нами чисту душу наших братів-лемків та цілому українському народові вказують, що засянські лемки — це наші брати з крові і кости, їхня краса — поезія — це наша спільна поезія... Ми, українці-лемки вдячні авторові за його щирю працю» [2, с.3]. Слово «поезія» вжито у широко-

му його розумінні, йдеться не тільки про пісенний матеріал, але й поезію обрядовості, ілюстровану цікавими світлинами: весілля в с. Риманівська Завадка, лемківські «гудаки» (музиканти. — О.С.) із с. Злоцько, коровай з с. Руський Явірник та ін. У той багатий на публікації період було видано: «Цікаві лемківські слова» (Львів, 1933); «Найчастіше вживані німецькі слова в лемківській говірці» (Львів, 1934); «Лемківський словник» (Львів, 1938); «Криниця, село й живець» (Львів, 1938). Згодом о. Бугера — співавтор «Ілюстрованої історії Лемківщини» Ю. Тарновича (Нью-Йорк, 1964). В цьому виданні поміщено працю отця «Лемківщина в часи Богдана Хмельницького».

З листа Катерини, дружини отця, до владики Андрія Сапеляка довідуємося, що за почином о. Бугери було засновано на Лемківщині Братство св. Володимира, Апостольство Молитви, Братство Покрови Пресвятої Богородиці, кооперативи «Лемко — зоря Яворина» та читальні «Просвіти». Отець Бугера — співробітник першого в цьому краю українського національного часопису «Наш лемко» [1, лист від 29 вересня 1967 р.].

Дім священика Івана Бугери неодноразово відвідував єпископ Йосиф Коциловський. Під час однієї із зустрічей виник задум побудувати в с. Жегестів «Відпочинковий дім». Катерина Бугера згадувала, скільки праці, зусиль і любові вкладав її муж у цю справу: «Вставав о 4 год. ранку, читав Службу Божу, на скору руку снідання, і о 6 год. рано від'їздив на будову. Вертав увечері. Зимомою їздив залюбнями своїми кіньми раз на тиждень контролювати, як сторож добре пильнує, бо в магазині було багато дорогого матеріалу для будови» [1, лист від 29 вересня 1967 р.]. Два роки безнастанної праці, доки дім було споруджено. Оскільки будова велася без дозволу, поляки подали на отця в суд. Справу розглядали в Кракові. Будівництво дозволено продовжувати, але о. Іван мусив заплатити штраф (100 зл. — тоді чималі гроші) власним коштом. У санаторії було споруджено й капличку в українському стилі.

На освячення новозбудованого дому прибув єпископ Коциловський, який, дякуючи отцеві за труд, запропонував гонорар. Священик коротко відповів: «Я не трудився за гроші. Я жертвую свою працю для добра Товариства «Єпархіальна поміч» [1, лист від 29 вересня 1967 р.]».

Щедро жертвував отець Іван свій час і зусилля на просвітницьку працю. Насамперед мається на увазі його проповідництво. Кожна

проповідь священика — добре продумана, підготовлена. Священики, яким довелося слухати о.Івана, висловили думку про необхідність підготувати ці проповіді до друку. Як наслідок, 1934 р. появилася перший том книжки «Науки про свята» і 1935 р. - другий. У вступі до першого тому автор пише: «На душі мені лежало тільки те, щоб Всч. і Впр. Отцям дати сам матеріал для проповідей».

Кожна подана в книзі стаття — урок, який навчає правд християнської віри, любові до Бога, подяки Ісусові Христові, Богоматері. І не тільки! Водночас це доступні для найширшого загалу студії історії України, і головне — наука знати і шанувати своїх героїв: «Людина в усі часи шанувала своїх предків чи героїв. І ця пошана приносила їй честь... Пошана правдивих героїв вказує на здоровий дух народу, тоді як одушевлення фальшивих героїв — знак упадку» [4, с. 19]. До речі, він прямо говорить про підміну українських героїв фальшивими у Советському Союзі: «Ото стоїть металева статуя чоловіка;...його кулак з гнівом конвульсійно зноситься до неба, образ упертості й бунту, уособлений дух революції» [4, с. 19].

Довідуємося, як він знайомив селян з історичними постатями Богдана Хмельницького, Івана Мазепи та іншими Великими Українцями, з творчістю Тараса Шевченка, Маркіяна Шашкевича, щедро їх цитував.

Отець Бугера навчав зберігати цінності народної культури: «Дякуймо сердечно Богові, що пізнали красу нашого найдорожчого греко-католицького обряду, пізнали гідність нашого народного імені, що полюбили наші рідні звичаї й свою рідну мову...» [4, с. 19]. Просто, доступно, зрозуміло отець говорить до своїх парафіян про, власне, ті речі, які становлять фундамент нації. Як же по-сучасному звучать слова о. Бугери, виголошені в лемківському храмі на свято Зіслання Святого Духа: «Народність є дар Божий, що його кожному Бог вкладає до колиски...!» Другий дар — то дар рідної мови: «Бог хоче, щоб ми рідною мовою служили Йому і своєму народові» [5, с.63].

Водночас отець застерігав від національної нетерпимості: «Переоцінювання власної національності провадить до пониження й ненависті до чужого народу, а це веде до війни, кровопролиття, непорозуміння і незгоди між народами, що їм усім Господь призначив на цій землі відповідне місце» [5, с. 67].

Проповіді о. Бугери — це й уроки міжсусідських і родинних відносин.

Винятково важливою у збереженні релігійних і національних цінностей він вважав жінку-матір: «Щасливі ті люди, щасливі ті народи, яким життя дала побожна й свята матір».» [4, с.29].

Тоді, на початку ХХ ст., у лемківському селі о. Бугера навчав довіряти Божому Провидінню. У відповідь на жорстокість і брутальність комуністичної системи він казав: «І що ж! Може, ми пропадемо? О, ні! І ще раз, ні! Народ, що має таку славну Батьківщину, таку славну історію, народ, що є вічним мешканцем цієї країни, що її зросив своєю кров'ю і застелив своїми кістками, не може пропасти. Ми віримо, що Україна воскресне в славі й величі...» [5, с.42-43].

Воєнна завірюха закинула о. Бугеру і його дружину Катрю, кваліфіковану вчительку, в далеку Швейцарію. Подружжя одержало тут вигідну пропозицію вчителювання. Окрім того їх запрошували у Францію, де відкривалася школа для дітей українських біженців. Там чекала не тільки висока зарплата, але й безкоштовне авто, комфортні побутові умови, близькість до столиці.

Важко уявити, аби хтось відмовився. Тільки не отець Бугера. Він прийняв інше рішення. В той самий час архієпископ Іван Бучко, повернувшись із візитації до країн Південної Америки, розповідав про плачевне становище Української Церкви. Особливо у Парагваї. 1948 року вже немолодий, 50-річний, отець Іван їде до Парагваю. Щоб заробити на прожиття, він важко працював на земельній ділянці, котру мусив придбати. Сестра Володимира (ЧСВВ) так згадує відвідини дому священника: «Коли я побачила їх так спрацьовані і мозольні руки, то не повірила своїм очам, що то руки священника...». І далі вона розповідає: «... убога хатинка, крита соломою, поділена на три частини. В однім кутку кухня, в другому — лежала бавовна, що назбирали, дерев'яне ліжко, за матрас служила солома. Замість стола — пачка, крісел не було, сиділи на ліжку» [1, лист від 6 липня 1967].

Більше 19 років отець Іван Бугера трудився у Парагваї, дивуючи своєю жертовністю всіх, хто його знав. Незважаючи на похилий вік, верхи на коні об'їжджав українські колонії, розкидані серед парагвайських лісів. Священнича праця тоді була непростю: церковні речі, скажімо, отцеві доводилося возити з собою верхи на коні чи возом. Для Богослужб слугували домівки когось із парафіян, у кращому разі доми «Просвіти». Попри те він організовував нові парафії, готував молодь, а часто й

дорослих до першого Причастя. Одразу після прибуття до цієї країни почав будувати храм Успіння Пречистої Діви Марії в колонії Фрам. 1949 року розпочав спорудження церкви на власній земельній ділянці, котру подарував українській громаді в м. Енкарнацьйон. Згодом почав будівництво храму в містечку Кармен дель Парана, куди він у 1956 р. перебрався жити і залишався тут до кінця свого життя.

В одній із подорожей до української громади о. Бугера важко захворів. Через кілька днів, 28 травня 1967 року, перший український священик Української Греко-Католицької Церкви у Парагваї помер.

Отець Іван Бугера користувався великою повагою і любов'ю не тільки українців — греко-католиків, а й православних, заслуженою пошаною всіх мешканців регіону. У похоронних Богослужбах взяло участь шістнадцять римо-католицьких священиків, чотири українські священики прибули з Аргентини.

І тут, як і на Лемківщині, свою місійну діяльність о. Бугера не обмежував тільки виконанням священичих обов'язків, а розумів її як постійну невсипущу працю для збереження українських традицій, рідної мови, навчання історії України. Отець підготував і провів десятки національних свят і академій. Як усе жертвне життя, таке ж і передсмертне бажання місіонера — залишити справу духовної опіки над парагвайцями українського походження тим, хто продовжуватиме започатковане ним діло [6, с. 314]. Тому передав у спадок свій дім та земельну ділянку монахам - отцям Студитам. 1974 року Студити оселилися в домі о. Івана, ревно провадили душпастирську працю серед українців. Завдяки місіям оо. Студитів під керівництвом тоді ще отця Любомира Гузара виникли нові українські церковні громади.

Отже, хто він, о. Іван Бугера? Лемко? Парагваець українського походження? Відповідь однозначна: **Українець, справжній Герой**, який на вітвар Вітчизни поклав час, здоров'я, матеріальні вигоди, свої знання, ніколи не відступив від кредо, що його окреслив собі 1925 р. до першої своєї Служби Божої: «Бо я не шукаю моєї волі, але волі того, котрий мене послав» (Єв. Св. Йоана, 5. 30). Патріотизм о. Бугери воістину жертвний «... труд важкий, гарячка невдержима».

Література:

1. Архів єпископа Андрія Сапеляка. О. Іван Бугера. Парагвай.
2. Бугера І. Українське весілля на Лемківщині. — Львів, 1936. — 70 с.
3. Бугера І. Звичай та вірування Лемківщини. — Львів, 1939. — 40 с.
4. Бугера І. Науки про свята. — Львів, 1934. — Ч. I. — 38 с.
5. Бугера І. Науки про свята. — Львів, 1935. — Ч. II. — 74 с.
6. Кривинський В. Українці у Парагваю // Світло. — 1977. — Вересень.

Стефанія ПАНЦЬО

кандидат філологічних наук (Тернопіль)

Людмила ВАКАРЮК

кандидат філологічних наук (Тернопіль)

«ВЕРТАВ ЖОВНІР З КРИВАВОГО БОЮ»

образ війни у лемківських народних піснях

У фольклорній спадщині українського народу лемківська пісня посідає значне місце. Зрозуміло, що сьогодні лінгвістична наука більш зосереджена на дослідженні художніх текстів, а мовній матерії усної народної творчості приділяється набагато менше уваги, ніж вона заслуговує. Тим більше це стосується лемківської народнопоетичної словесності, оскільки вона має свої ареальні особливості та незначний ступінь проникнення в сучасне життя українського народу.

Кожне дослідження народнопоетичного слова дає найбільш яскраве уявлення про шляхи вдосконалення людського розуму засобами мови і культури. Про зв'язок мови і духу у свій час писав ще О. Потебня [1: 69]. Засвідчуючи високий рівень акумулятивних властивостей діалектного мовлення, народнописанне слово конкретизує в собі філософські знання народу, його емоції, почуття, оцінки, завдяки чому народжуються усталені етнокультурні й естетичні мовні канони.

Певні аспекти мови української народної пісні розглядали вчені І. Огієнко, Л. Булаховський, А. Коваль, Л. Мацько та ін. Останнім часом з'являються окремі розвідки, монографічні дослідження, у яких

розкривається кваліфікована інформація, закладена в мовних образах українського фольклору. Так, Н. Данилюк у монографії «Поетичне слово в українській народній пісні» досліджує особливості українського народнопоісенного слова як однини спеціальної художньо-естетичної системи [2]. На особливу увагу заслуговує робота В. Гойсак «Мовна картина світу, відображена в народних коядках з Лемківщини», у якій авторка розкриває мововідомий широкий загалу символічний світ лемківських народних коядок [3].

Як засвідчує аналіз мовної матерії лемківської пісні, її символіка зумовлюється зазвичай ідейно-тематичною спеціфікою. Тому можна говорити окремо про символіку пісень про кохання, жнивварських, емігрантських, весільних, жовнірських та ін.

Мета нашої розвідки полягає у дослідженні етномаркованого словесного образу відини у жовнірських піснях. Матеріалом для аналізу слугували лемківські пісні, які увійшли до збірника «Антологія лемківської пісні» [4]. З-поміж різних тематичних груп для аналізу було обрано лише жовнірські пісні, які є вагомими у відображенні певних історичних подій, до яких були причетні також лемки. Основна ідея цих пісень полягає у відображенні тути, смутку від розлуки, від втрат, які несе відина.

Зрозуміло, що у жовнірських піснях на перший план виступає образ відини. Як центральний образ пісень цієї проблематики, він формує своєрідну мікросистему образів-символів, через які безпосередньо або опосередковано розкривається його сутність. Найбільш виразним символом відини у жовнірських піснях виступає символ *чорної хмари*. У народній етимології образ хмари несе в собі від початку запрограмовану негативну конотацію. Так, В. Жайворонок зазначає: «Чорна хмара символізує щось лихе, зловісне» [5: 619].

Однак при не вичерпується символічний об'єм цього словосполучення. У поетичному мовленні воно може означати *поговор, неслава, горе, розлука і под.* (пор. у І. Нечуя-Левицького: «*Над моїми воротами / та чорная хмара / А на мене, молодю / безвиинная слава*») [2: 192]. Як бачимо, символ *чорної хмари* набуває багатозначності в межах народнопоетичного контексту.

Можна вважати, що пісня «Чорна хмара в поволонні» є програмним віршем жовнірського стилю. У ньому відобразився спектр негативних подій, пов'язаних із відиною: «На чужині вітер віє», «а в тій траві козак

лежить», «а кінь його зажурився», «козаченько оженився, взяв він собі Січи дочку, а у степу могилочку» [4: 449].

Образ *чорної хмари* як провісника війни у жовнірських піснях підсилюється й образом *дощу*: «Чорні хмари наступають, дрібні дощі йдуть» [4: 457]. Тут маємо розгорнуту метафору, за допомогою якої моделюється картина початку війни. І образ *чорної хмари*, і образ *дрібного дощу* створюють у контексті пісні гнітючий емоційний настрій. Саме цей факт засвідчує у своїх розвідках О. Потебня, формулюючи думку про те, що і *чорна хмара*, і *дрібний дощ* є сталими народнопоетичними образами з негативною конотацією [1: 199].

Провідними образами, у яких втілюється ідея суму, туги, печалі стають жіночі образи матері, сестри, коханої дівчини. Найбільш стійко сприймає смерть сина мати. Їй властива надзвичайна внутрішня сила, що дозволяє приховати біль втрати: «*Вийде мати — подивиться, вийде сестра, зажуриється*». Найбільш емоційно виражає свій розпач кохана: «*Вийде мила... тай зомліє*». Отже, у пісні дієслова вибудовують певний градаційний ряд зі значенням вираження почуття скорботи: *подивиться, зажуриється, зомліє*.

У контексті пісні особливої ваги набуває символічний образ *коня*. Для жовніра кінь — це вірний друг, побратим, це той, кому жовнір довіряє усі свої думки, сподівання, жалі. Саме тому в пісенному тексті кінь набуває виразних ознак людини: «*А кінь його зажурився... по коліна в землю вбився*». В останні хвилини свого життя жовнір звертається до коня: «*Не стій, коню, наді мною... бо я бачу жалість твою*». Кінь, який повертається з війни без вершника, символізує загибель свого господаря. Він виступає вісником біди, смерті: «*Біжи, коню, дорогою... Як прилетиш на край села, заржи сумно, невесело*»; «*Де ти, коню, пана скинув, скажи, коню, може, згинув?*» Як бачимо, ці рядки сповнені глибокого драматизму у протиставленні життя і смерті, війни і миру.

Ще одним мікрообразом війни виступає *могила*. В. Жайворонек зазначає, що могила — «місце поховання тіла померлого і насип, горбик на ньому; символізує смерть» [5: 372].

На загал в народнопісенній традиції українців загибель козака зображується як його одруження з могилою. Це простежується у більшості народних пісень, у тому числі це властиво і лемківській пісні:

«Не журися, мати моя, козаченько оженився. Взяв він собі Січ
дочку, а у стегну мотилочку» [4: 449].

Накукові, які досліджують мову фольклору, таумачать подібні
образи як аветорії «абстрактно-смиислового» характеру [6: 426], які
легко переходять «до обіту народу переказу» [7: 179]. Виникнення
перед незрозумілими її явищами, до яких належить насамперед смерть.
Такі форми сулгували певною заміною табуванням хпонять [2: 217].

Символ чорної хмарі органічно поєднується з мікросимволом *табля*.
Завважимо, що саме наявність лексем *табля*, *чорна хмара* є прямим
свідченням того, що йдеться про віину. При цьому сама лексема *віина* у
контексті пісні не вживається.

Шабля — це обов'язковий атрибут жовніра на віині. Жовнір себе не
мислить без шабл, тому він сприймає її як віину подругу, а в подальших
випадаках — навіть як дружину. Підтвердження цьому знаходимо в
елементах уособлення цього образу: «А ти мені, моя шабелюно,
зав'язала світ». На загал «носити шаблю» у лемківських піснях означає
«йти на віину»: «Лучко, лучко, лучко, лучко, лучко зелена, / Хто тв будає, лучко,
косив, / Як я буду шаблю носити?» [4: 438]; «Не буду, не буду
дрібний овес косив, / Піду до Снячка, буду шаблю носити» [4: 461].

У лемківській народнопоетичній творчості лексема *табля* часто
вживається у поєднанні з різними словотворчими суфіксами, насамперед
зі значенням дємінутивності (*таблячка*, *таблякка*) та сингулативності
(*таблянда*).

З віиною тісно пов'язані і мікрообрази «плач» і «савози». Саме через
них передається тут за тим, хто пішов на віину, страх втрати. Пікаво,
що *плач* і *савози* в жовнірських піснях виступають жіноцтву. Зазвичай це
мати, мила дівчина, рідше — сестра, дити. Наприклад: Як ми на ті коні
посідали, / *Виститки* за нас мамі запікали. // *Маму, маму*, чом
плачеш? // *Вшак* за нас до войска не підеме. // *Хой* бис за мня дити
мама, не плач. // *Плач* ти не можеш. // *Хой* бис за мня дити
мама. // *З* войска мня не виженеш [4: 436]; *А* дити плачуть, *тама*
нема; // *Хто* ж нам пооре — *тама* нема [4: 435]. За ним, за ним
залипала отейкая дочка, / *Забригла*, *зашуміла*, якби *маківочка*
[4: 448].

Сльоза ототожнюється з посланням до жовніра на війну: «Слезеньками покапали, од серденька написани» [4: 434]; «Дрібни листи написани / Зо слезами покапани» [4: 443]. Сльози — це ознака туги за жовніром, тому лист, який він отримує, написаний з плачем, окроплений сльозами. Рідкісним вживанням у піснях цього циклу є *сльози* самого жовніра: *Стали музиканти чардаш грати, // Стали мі ся сльози з очей ляти* [4: 444]. У жовнірських піснях це єдиний приклад плачу, сліз самого жовніра, тому що зазвичай чоловік не проявляє слабкості, йому не властиво демонструвати такі свої почуття.

У лемківській пісні вживаються характерні для усної народної творчості гіперболічні формули, якими підсилюється мотив плачу: «море сліз», «сльозами заливатися». Одне й те ж значення «перебільшення» досягається в одному випадку іменником (*море*), а в другому — дієсловом (*заливатися*).

Образ *сльози* межує із соматизмом очі, який разом із означенням *чорні* утворюють формулу синекдохи, поширеної у народнопоетичних текстах. У жовнірських піснях лемків образ чорних очей уособлює сум, печаль, жалобу, передчуття біди. Яскраво цей мотив прочитується у пісні «Чорні очка»: *Чорни очка, подте спать, / Бо на рано треба стать. // А в нас рано бубнуют, / Же на войну вербуют. // Кед вербуют, будут брать, / Шкода на то хлопців дать. // Ой заплаче кожна мать* [4: 433].

У мовній картині образу війни ключову роль відіграє образ-символ *крові*. Закономірно, що війна супроводжується проливанням людської крові, звідси і визначення її як *кривавий бій*, *кровопролитна війна*. У лемківських жовнірських піснях *кров* зображується через усталені словосполучення дієслівного та іменного типу: «проливати кров» (лити кров), «річка кирвавая», «невинна кров». Напр.:

Від Австрії до Москаля

Плине річка кирвавая [4: 448].

Словосполучення *річка кирвавая* у тексті пісні співвідноситься з однослівним синонімом *кирвавиця*, який характеризується сконцентрованою емоційністю, має більшу зображувальну силу: *Плине річка кирвавая. // А коло той кирвавиці // Сидить жовнір на травиці* [4: 448]; *Летіла куля понад гору, / Тай ударила у грудь мою. // Як ударила, тай рознесла, / І моя кровиця в Дунай текла. // Сорок*

тисяч воювало, / Кров невинну проливало [4: 451]; Потекла кровця річенькою // Аж до тихого Дунаєчку [4: 435].

Зазначимо, що демінутивні суфікси у словах *кровця*, *річенька* у наведеному контексті семантично нейтралізуються і радше підсилюють відчуття патріотичної героїки воїна, який захищає свою родину, свою землю. Тут варто говорити про те, що ці суфікси надають патетичності описаному фрагменту картини війни. Закономірно, що *війна*, *бій* визначається через прикметник *кривавий*:

Вертав жовнір з кривавого бою,

Тай зайшов він до милої двору [4: 447].

Невипадково у народнопоетичній традиції українців, у тому числі й лемків, *кров* пов'язується з *рікою*, а через її посередництво — з *водою*. І образ *ріки*, і образ *води* — це усталені типові міфологеми, які в поетичному контексті мають особливе смислове навантаження. У народній етимології вода виступає багатогранним символом. З одного боку, вона символізує життя, здоров'я, (звідси: *цілюща вода*, *свята вода*, *річка Йордан*), а з другого — смерть (звідси: *піти за водою*, *ріка Стікс*, *ріка Лета*).

Саме цим пояснюється поєднання іменника «*кров*» з дієсловами *тече*, *плине*, *леться*. В окремих випадках поняття «*ріка крові*, яка *тече*» передається гіперболізованою метафорою:

Кулі б'ють, кулі за кулями,

Іде кровця долов, ярочками [4: 446].

Метафоричне словосполучення *кривавий танець* суголосне образу війни. Напр.: *Ой поїхав козаченько на кривавий танець, / Бо вже на нас наступає поганець* [4: 448]. Через образ крові може передаватися в жовнірських піснях і загальна ідея патріотизму: *Не жаль мені кров пролити, щоб вас зборонити, / Не жаль мені життя дати, щоб вам добре жити* [4: 448].

Отже, образ крові у контексті аналізованих пісень виступає типовим атрибутом концепту війни назагал і загибелі зокрема, надаючи поетичній картині особливої рельєфної виразності, наближення до реальності зображення.

І образ війни, і спрогнозовані цим образом мікросимволи тісно пов'язані з мотивом загибелі, саме загибель спричинює плач, сльози як наслідок війни. Страх втратити господаря-годувальника, сина, коханого пронизує всі жовнірські пісні: *Товаришу, рідний брате, // Не дай*

мені погирати [4: 439]; *Гей, браря, што чути?* // *Твій муж впау бою...* [4: 441]; *Де ти, коню, пана скинув, / Гей, скажи, коню, може згинув?* [4: 449]; *Кед я лежу у шпиталю, / Буду умирати* [4: 445]. *За те поле, за село // Немало їх (воїнів) тут лягло* [4: 436].

Однак доволі часто мотив загибелі, смерті передається у піснях через евфемічні звороти, що дозволяє уникнути прямої назви трагічної події. Як відомо, це властиве народнопоетичному мовленню, і такий підхід можна спостерігати у піснях різних тематичних циклів. Так, загибель воїна може передаватися за допомогою словосполучення «останній раз»:

*Прощай, мамуся, прощай мі раз,
Добре я знаю — останній раз* [4: 435].

Мотив загибелі може асоціюватися із втратою шапки. У народній традиції шапка має ритуально-обрядове значення, при цьому в народних піснях про війну шапка ототожнюється з головою, звідси втрата шапки означає загибель воїна: *Одному стрільцеві шапка схилилась. // Впала в синє море тай утопилась. // Впала в синє море тай слід по ній пропав* [4: 458].

Іншим способом зображення мотиву загибелі може бути евфемічна форма, в якій утверджується небуття господаря сім'ї: *Хто ж нам пооре — прийде весна! // Хто ж нам покосит — прийдуть жнива! // Хто ж нам змолотит — прийде зима! // Ой, Боже, Боже, тата нема!* [4: 435]; *Як розмовляла тай плакала, / Же мого мужа вдома нема* [4: 435]; *Оре, оре тай тужит, / Хто родині послужит?* // *Хто їм зоре, хто зіжне, / Як їм мене не стане?* [4: 436]; *Дубе, дубе, дубе зелений, // Хто ж тя буде, дубе, тяти, // Як я буду воювати! // Винце, винце, винце червене, // Хто ж тя буде, винце, пити, // Як я буду в землі гнити* (Із власних записів).

Невідворотність смерті, погибелі на війні може зображуватися через розгорнуту метафоричну картину, в якій ключова роль відводиться образам каменя, піску та житу: *Возьмий, возьмий піску жменю, / Посій, посій на каменю. // Як ти пісок житом зйде, // Товди твій син з війни прийде. // Не є піску, жеби зшов, / Не є сина жеби прийшов* [4: 448]. Як відомо, образ жита символізує життєдайну силу і в цьому сенсі мав би протиставлятися смерті. Однак у наведених рядках імпліковано жито ототожнюється з піском, який сам по собі означає мертву силу, відсутність-життя (пустелю).

У зображенні мотиву загибелі у жовнірських піснях особливої ваги набуває картина, в якій акцентуються в евфемічній формі саме атрибути смерті. Наприклад: *На могилі мати плаче. // Не плач, мамцю, тай не тужи, / Син раненький, та не дуже. // Голівонька начетверо, / А серденько нашестеро! // Найми, мамцю, малярика, / Найліпшого столярика. // Най мі хату побудує, / Тай начорно помалює. // Тай без дверей, без віконец, // Бо юж мому життю конец!* [4: 451]. У цих рядках ефект трагізму досягається прямою мовою вже загиблого сина. У його словах поєднуються неспіввідносні елементи, які заперечують одне одного: «раненький, та не дуже», але «голівонька начетверо, а серденько нашестеро». Тут еліптизована конструкція не втрачає динамічності страшної картини загибелі. Цей трагізм підсилюється ще й образом-метафорою *хати без дверей, без вікон, тобто труни*.

Ще одним мікрообразом мотиву загибелі на війні є образ зірки, котра падає. В. Жайворонок зазначає: «...у народних піснях зірка, що падає, символізує... журбу, горе, біду, смерть» [5: 254]. За народними повір'ями кожна людина має на небі свою зірку, яку запалює Бог при народженні, а коли людина вмирає, то її зірка «котиться з неба». Образ зірки, яка падає, трапляється й у жовнірських піснях. Цей образ не є типовим для лемківської пісні, оскільки має наддіалектний характер. Пор.: *Не плачте, моя рідна мамичко, // Я одскочу, як на небі зіздочка, // Я одскочу, як прилетить кулечка* [4: 443].

Отже, центральним образом жовнірських лемківських пісень виступає образ воєнного лихоліття, який характеризується цілою низкою мікрообразів, пов'язаних між собою загальною ідейно-тематичною спрямованістю пісень, зокрема: *чорна хмара, шабля, кров, сльози, плач* тощо. Зазначимо, що жовнірські пісні хоча й про війну, однак реальних картин війни в них ми не знаходимо. У пісенних текстах трапляються лише фрагментарні натяки на бій, тоді як основна увага зосереджена на образах людей, їх стражданнях, почуттях, емоціях. З-поміж описаних мікрообразів є етномарковані символи, а є такі, що мають наддіалектний характер. Однак всі вони виступають невід'ємними вербальними складниками лемківської пісні, створюючи в ній мовностилістичне підґрунтя у зображенні жовнірської дійсності.

Література:

1. Потебня А. А. Эстетика и поэтика / А. А. Потебня. — М.: Искусство, 1976.
2. Данилюк Н. Поетичне слово в українській народній пісні [монографія] / Ніна Олексіївна Данилюк. — Луцьк : Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2010.
3. Гойсак В. Мовна картина світу, відображена в народних колядках з Лемківщини / Вікторія Гойсак. — Горлиця, 2010.
4. Антологія лемківської пісні / [упорядник М. Байко]. — Львів, 2005.
5. Жайворонок В. Знаки української етнокультури : словник-довідник / В. Жайворонок. — К. : Довіра, 2006.
6. Лосев А. Ф. Диалектика мифа / А. Ф. Лосев. — М.: Наука, 1990. (Из ранних произведений).
7. Веселовский А. Н. Историческая поэтика / А. Н. Веселовский; [ред., авт. вступ ст. и примеч. В. М. Жирмунский]. — М.: УРСС, 2004.

Ганна ВОЙТІВ

кандидат філологічних наук (м. Львів)

ЖІНОЧІ ТРАДИЦІЙНІ ГОЛОВНІ УБОРИ НА ЛЕМКІВЩИНІ

Убір голови — своєрідне композиційне завершення будь-якого комплексу одягу. Він дуже важливий для зорового і внутрішнього сприйняття людини. На це зважають усі досвідчені сучасні модельєри, і з давніх часів підсвідомо відчували наші предки.

Крім основної функції захисту голови, ці елементи одягу споконвіків мають велике символічне значення. Як те, чим покривають, обгортають, вони наділені функцією захисту, оберегу (згадаймо основний мотив опіки і заступництва, втілений у повсюдно шанованому в Україні святі Покрова Пресвятої Богородиці).

Типи цього компоненту вбрання пов'язані з різними чинниками історичного, соціального плану, статево-віковими характеристиками.

Якщо чоловічий головний убір переважно символізував владу (корона, шапка Мономаха) та стану приналежність (митра, клобук, магерка, шолом), то жіночий — вік і сімейне становище. Ознака дівчини — коси, різноманітні зачіски, вінки, неодмінно оздоблені стрічками, квітами. Жінки ж обов'язково покривали голову.

Внутрішня значимість покриття голови зумовлює його зовнішній вигляд. Археологічні знахідки, ікони, фрески, малюнки, книжкові мініатюри доносять до нас вістки про різноманітність головних уборів наших предків, майстерність і художню довершеність їх виготовлення. Як і весь народний одяг, вони стали одним із основних компонентів матеріальної культури українців і акумулювали у собі загальнонаціональну традицію та локальні риси культури і побуту окремих територій та етнічних груп.

Закономірним у цьому плані є інтерес до традиційної ноші лемків, винятково стійких у збереженні своїх звичаїв, обрядів, способу життя, особливостей мови і характеру.

На одязі лемків (у тому числі й головних уборах) суттєво позначився фактор багаторічного поділу Лемківщини між різними державами. У північній (галицькій) частині переважали польські впливи, а у південній — словацькі, угорські.

Якщо чоловічі фетрові капелюхи та шапки з овечого хутра з хутряними навушниками та сукняним верхом за своєю формою мають багато спільного з головними уборами інших підгірських районів, то накриття голови лемкинь оригінальне і різноманітне, адже у жіночому костюмі убір голови був основним виразником соціально-вікових відмінностей, естетичних уподобань, звичаєвих і обрядових уявлень, відігравав важливу оберегову і містичну роль. Тому дівоча і жіноча зачіски були строго регламентовані.

Дівчата мали можливість у теплу пору не пов'язувати хустки. Тому зростала роль зачіски та оздоблення волосся, яке розчісували у протилежні боки (*на продів*), а потім сплітали в одну або дві коси, приплітали кольорові стрічки (*стужки, шнурки, пантлічки* пол. *reńliczka*) і опускали вздовж спини. Влітку волосся прикрашали живими квітами та вінками. В окремих районах Лемківщини вінки з квітів замінено штучними оздобами та *партами* (уг. *partha* — дівоча прикраса на голові), які являли собою вінок або обруч з різнокольоровими стрічками, оздоблений намистинами. Згодом парта збереглася як складова частина весільного

строю нареченої. Оскільки коса і вінок символізували дівочу красу та чистоту, то у весільному обряді вінок завжди відігравав значну роль. Образ розплетеної коси і вінка займає у весільних обрядах особливе місце:

«Нікому ся не чудую, лем то сама собі,
 Жем си дала намовити, мій миленький тобі.
 Жем ся дала намовити із розума звести,
 Же я дала свою косу навіки розплести» [1, 115];

«Поточе, поточе, зелений поточе,
 Юж мі ся по тобі ходити не хоче.
 Ходилам, ходила, не находилам ся,
 Зеленого вінка не наносилам ся.
 Ой вінку, мій вінку, як єс мі ся змінив,
 Юж мі ся не будеш на главці зеленів.
 Віночку зелений, як найкраща ружа,
 Не жаль тя стратити за гардого мужа.
 Ой вінку, мій вінку, як найкраща пава,
 Не жаль тя стратити, як ся зійде пара» [1, 143].

Розплетені коси нареченої покривав барвінковий чи миртовий вінок із стрічками, що звисали нижче пояса, і був прикрашений квітами, золотими та срібними блискітками, інколи колоссям і голівками часнику. В окремих селах типові вінки поступалися широкій пов'язці з нашитими стрічками і дрібними квітками чи високими багато прикрашеними шоломами з картону [4, 91].

Давній звичай велів одруженій жінці покривати голову. «Засвітити волоссям» означало наклепати біду, неврожай, хворобу. Цього правила свято дотримувалися про всієї України. Видатний вчений другої половини ХІХ ст. Федір Вовк у фундаментальній праці «Студії з української етнографії та антропології», розповідаючи про свої антропологічні дослідження на різних територіях України, згадує, що йому ніколи не доводилося натрапляти на труднощі, коли просив жінку оголити коліно, але просьба скинути очіпок викликала такі енергійні протести, що доводилось звертатися за допомогою до місцевого священика.

Тому й не дивно, що, змушені з молодих літ покривати голову, українки стільки вміння, смаку і художньої витонченості вкладали у головний убір, елементи якого часто творили цілий неповторний комплект.

Не відрізнялися у цьому плані і лемкині. Зачіски замужніх жінок на Лемківщині, як і по всій Україні, переважно зводилися до закручування волосся у джгут і намотування на невелике кільце з ліщинової чи ялівцевої гілки або дроту — так звану хімлю, химку, хомевку, гимлу (пов'язане із *кибалка* — «дерев'яний обруч, на який закручували волосся», що походить від *гибати* — «бгати») (на Пряшівщині контя — з угор. *конту* «кок»), на яку накладали очіпок.

Очіпок — невід'ємний компонент жіночого головного убору українок. Основне його призначення — притримувати зібране волосся. Очіпки переважно мали форму м'яких плоских округлих шапочок, що стягувалися ззаду стрічками. На Лемківщині очіпки називали *чепцями*. Їх виготовляли з тонкого полотна чи сітчастої тканини. У Галичині чепці шили із тонкого полотна і прикрашали вишиттям та мережками [5,100]: «Шила сом чепчики, вишивала сом зеленим, червеним, білим гарасом» [1, 364]. На Пряшівщині чепці виготовляли із сітчастої тканини або плели гачком. На заході чепці над чолом завершувалися твердою багато оздобленою стрічкою, у Свиднику носили високі чепці — баняки. Чепці лемкинь Закарпаття оздоблювали партиціями (уг. *parta* — дівоча прикраса на голові), вишивкою з рослинними мотивами, блискітками, стежкарусом, бісером, тонким мідним дротом. Особливо оригінальними за формою були чепці (*чепаци*) на Пряшівщині — розширені до верху, з відхиленими у боки кутами (*рогами*) [3, 163].

Із поняттям та словом *чепець* пов'язаний один із кульмінаційних моментів весілля — зачепини, почіпчини, що символізував перетворення дівчини в молодицю (з нареченої знімали вінок і покривали голову). Цей обряд супроводжували піснями:

«Вчера било дівча під віночком,
Гнеска уж невістка
Під чепочком» [1, 133].

«Ой не є то не є, як ходити дівков,
Під басанунками, під зеленим вінком.
Ой не є то не є, як ходити бабов,
вложу хустку, чепець, ходит під парадов» [4, 154].

Найуніверсальнішим платовим головним убором є відмінні за формою, способом носіння, виготовлені з різних тканин, прості або

вишиті, мережані хустки. Назва *хустка* походить від *хуста*. Це слово примандрувало до нас з давнини — латинською *fustanum* — це «вид бавовняної тканини».

Юліан Тарнович, завзятий дослідник Лемківщини, у виданій в Кракові 1941 року книжці «Лемківщина: матеріальна культура» згадує про те, що заміжні жінки покривали голову фацеликами. Історія слова *фацелик* (італ. *fazzeletto*) в писемній українській мові сягає XVI ст. Перші перекладні словники Лаврентія Зизанія і Памва Беринди подають його поряд із словом *хустка*. Однак з плином часу змінилися реалії, забулося слово і тільки лемківські жінки зберегли його на позначення білої хустки, що її зав'язували ззаду на шії, а у словосполученні *великий фацелик* ще й як назву оригінальної великої білої хустки з фабричного полотна, «яку зав'язували у широкі фалди над ременами з чубком над головою» [5, 101]. Ця хустка звисала по спині нижче пояса і підтримувалася повздовжнім білим ляним платом, здебільшого із френдзями, кінці якого заводили попід руки. Такий плат називався *рантух* або *рубець*. Німецьке за походженням слово *рантух* вживалося у значенні «хустина з тонкого полотна» в українських писемних пам'ятках уже з другої пол. XVI ст. Крім цього, в українських говорах воно репрезентує значення «біла тонка хустка, покривало, тонка бавовняна тканина», «намітка», «спідниця» [6, 207] та ін.

Назва *рубець* походить від індоєвропейського кореня *rembh/rombh* «рубати» і у говорах поряд з іншими значеннями вживається також на позначення різноманітних головних уборів, у тому числі і весільного. Галицькі лемки такий *рубець*, яким пов'язують голову нареченій після почіпчин, у три роги довгим кінцем нижче пояса, називають ще й словом *хустя* [5, 102].

Основною оздобою фацеликів була вишивка. Вишиття мало територіальні відмінності. Зокрема, в околиці Сянока та Яслиськ на рогах великих фацеликів вишивали барвисті букети квітів. А в районі Тісни, Команчі, Лупкова використовували лише нитки червоного кольору. У Риманові усе тло хустки було заповнене дрібними квітками, краї ж вишивали різнокольоровими зубцями [4, 90].

Дослідники згадують імена популярних вишивальниць: Параски Рачинської з Волтушови, яка створювала на папері ескізи із засушеного листя та квітів і потім використовувала ці мотиви у вишиванні, а також

Анни Делімант із Сяніччини, яка переносила на хустку образ давнього дерева життя, який можна побачити у настінному розписі лемківських хат. В оригінальних вишивках села Вислічок серед квітів умонтовували ще й пшеничний колос [4, 90].

На Пряшівщині найчастіше носили так звану *малу хустку*, звичайно білого кольору, багато вишивану, яку пов'язували під підборіддям.

Хустки лемкинь Закарпаття насамперед ідентифікуються за своєрідною вишивкою, тому що виділялися насиченістю орнаментальної композиції та її яскравою кольоровою гамою з переважанням зелених та червоних барв [3, 167].

У перші десятиліття ХХ-ого століття по усій Лемківщині зростає мода на різноманітні хустки фабричного виробництва. Традиційні вовняні та домоткані головні убори *обруси*, *плахти*, *портки* збереглися лише у вжитку жінок старшого покоління. Однак і до нині традиція ноші, а отже і головних уборів лемкинь, не зникла з культурного простору України. Її зберігають і плекають по усьому світу. Лемківський народний стрій можна побачити на тих, хто залишився на рідній землі, і у нащадків депортованих та емігрантів під час велелюдних кermашів, фестивалів, релігійних та державних свят, на родинних урочистостях і у музейних експозиціях.

Література:

1. Антологія лемківської пісні / Упорядник Марія Байко. — Львів, 2005.
2. Вовк Ф. К. Студії з української етнографії та антропології. — Київ, 1995.
3. Коцан В. В. Традиційний народний одяг як прояв ідентичності етнографічних груп українців Закарпаття (ХІХ — перша половина ХХ ст.). Дис. канд. істор. наук. Рукопис. — Ужгород, 2013.
4. Лемківщина: земля — люди — історія — культура / Редактор Б. О. Струмінський. — Нью-Йорк — Париж — Сідней — торонто, 1988. — Т. II.
5. Тарнович Юліян. Лемківщина і матеріальна культура. — Краків, 1941.
6. Шевченко Є. І. Українська народна тканина. — Київ, 1999.

ІСТОРІЯ ТА КУЛЬТУРА ЛЕМКІВЩИНИ: НЕВІДОМІ СТОРІНКИ АРХІВУ ІВАНА КРИП'ЯКЕВИЧА

Читачам цього календаря історик Іван Крип'якевич (1886 — 1967), член НТШ у Львові, академік АН УРСР, багатолітній директор Інституту суспільних наук (1953 — 1962), відомий насамперед як дослідник Галицько-Волинського князівства, козацького війська, життя та діяльності гетьмана Богдана Хмельницького та першодрукаря Івана Федоровича. В доробку вченого також є низка студій з історії українсько-польських відносин, культури західноукраїнських земель. Іван Крип'якевич також намагався реконструювати демографічні та етнокультурні процеси на західному етнічному пограниччі України, про що свідчить особиста бібліотека та архів видатного історика.

Цінними є документи і матеріали із підбірки «Лемківщина», яка зберігається в особистому архіві вченого у Львівській національній науковій бібліотеці України імені В. Стефаника. Зокрема в архіві виявлено лист відомого археолога Ярослава Пастернака від 12 лютого 1939 р., в якому він нагадує І. Крип'якевичу про виклад з історії Лемківщини 10 березня в залі Музею НТШ у Львові (нині вул. Винниченка, 24) [2]. У ті дні в музеї була організована історико-етнографічна Лемківська виставка. Як свідчать архівні матеріали, вчений готував декілька статей з історії цього краю. Збирав різноманітні карти Лемківщини, серед яких відзначимо друковані україномовну та німецькомовну карти В. Кубійовича і М. Куницького «Лемківщина й Надсяння». Історик уклав добірку карточок про перші згадки в XIII — XVII ст. населених пунктів Західної Лемківщини (наприклад: Андріївка — 1352 р.; Берест — 1368 р.; Висова — 1277 р.; Матієва — 1229 р.; Новий Санч — 1228 р.; Старий Санч — 1224 р.; Цавник — 1391 р.). Названі матеріали мали ввійти до наукової статті «Заселення Лемківщини», яку він 1957 р. розпочав писати., але так і не завершив.

Учений намагався також облікувати і нанести на картосхему найдавніші

ІСТОРІЯ ТА КУЛЬТУРА ЛЕМКІВЩИНИ: НЕВІДОМІ СТОРІНКИ АРХІВУ ІВАНА КРИП'ЯКЕВИЧА

Читачам цього календаря історик Іван Крип'якевич (1886 — 1967), член НТШ у Львові, академік АН УРСР, багатолітній директор Інституту суспільних наук (1953 — 1962), відомий насамперед як дослідник Галицько-Волинського князівства, козацького війська, життя та діяльності гетьмана Богдана Хмельницького та першодрукаря Івана Федоровича. В доробку вченого також є низка студій з історії українсько-польських відносин, культури західноукраїнських земель. Іван Крип'якевич також намагався реконструювати демографічні та етнокультурні процеси на західному етнічному пограниччі України, про що свідчить особиста бібліотека та архів видатного історика.

Цінними є документи і матеріали із підбірки «Лемківщина», яка зберігається в особистому архіві вченого у Львівській національній науковій бібліотеці України імені В. Стефаника. Зокрема в архіві виявлено лист відомого археолога Ярослава Пастернака від 12 лютого 1939 р., в якому він нагадує І. Крип'якевичу про виклад з історії Лемківщини 10 березня в залі Музею НТШ у Львові (нині вул. Винниченка, 24) [2]. У ті дні в музеї була організована історико-етнографічна Лемківська виставка. Як свідчать архівні матеріали, вчений готував декілька статей з історії цього краю. Збирав різноманітні карти Лемківщини, серед яких відзначимо друковані україномовну та німецькомовну карти В. Кубійовича і М. Куницького «Лемківщина й Надсяння». Історик уклав добірку карточок про перші згадки в XIII — XVII ст. населених пунктів Західної Лемківщини (наприклад: Андріївка — 1352 р.; Берест — 1368 р.; Висова — 1277 р.; Матієва — 1229 р.; Новий Санч — 1228 р.; Старий Санч — 1224 р.; Цавник — 1391 р.). Названі матеріали мали ввійти до наукової статті «Заселення Лемківщини», яку він 1957 р. розпочав писати, але так і не завершив.

Учений намагався також облікувати і нанести на картосхему найдавніші

лемківські церкви XIV – XVI ст., осередки шкільництва XIX ст. У полі зору дослідника була й національно-визвольна боротьба лемків у першій чверті XX ст.

Цікавим є листування з редактором львівського часопису «Наш Лемко» (вул. Руська, 18) Юліаном Тарновичем [1; 3, с. 327-331]. Тарнович (псевд. Ю. Бескид, Ю. Землян, Осип Зубрид, Юліан Стефанович Тарнович (1903 – 1977) – громадський діяч, журналіст, видавець, публіцист, письменник. Народився у с. Ростайному на Західній Лемківщині (неподалік Дуклі) у родині священника Стефана Кота-Тарновича. Після закінчення Сяноцької гімназії Ю. Тарнович вступив до Львівського університету. З 1927 р. почав ґрунтовно вивчати історію Лемківщини. Редактор двотижневика «Наш Лемко» (1934 – 1939). За допомогою І. Тиктора заснував у Львові «Бібліотеку Лемківщини» (1936 – 1939). У квітні 1940 р. Юліан Тарнович виїхав до Кракова, де редагував «Народну бібліотеку», «Краківські Вісті» (1940 – 1941). У 1943 р., повернувшись до Львова, редагував тижневик «Рідна земля». 1944 р. емігрував до Праги, згодом до Відня, Мюнхена. В Регенсбурзі працював у газеті «Українське слово». У 1948 р. емігрував до Канади, де редагував двотижневик «Лемківщина. Закерзоння», газету гетьманського руху «Український робітник». До 1969 р. видавав щорічник «Лемківський календар», співредагував католицький тижневик «Наша мета». Співпрацював із часописом «Лемківські вісті» (1964 – 1970), редактором якого був І. Еліяшевський.

Ю. Тарнович написав майже 40 книг, понад 800 оповідань і новел, які опублікував у різних часописах. Найвідоміші праці: «Лови на Лемківському Бескиді» (Львів, 1938), «Батьківська слава: Історична читанка», «Княже місто Сянік» (Краків, 1941), «Історичні пам'ятки в Західних Карпатах і список усіх місцевостей на Лемківщині» (Львів, 1937), «Матеріальна культура Лемківщини», «Економічний розвиток Лемківщини» та ін. Помер 28 вересня 1977 р. у Торонто.

Подаємо до друку три листи Ю. Тарновича до І. Крип'якевича, які написані на бланку часопису «Наш Лемко».

1. Лист Ю. Тарновича
21. 8. 1935 р., Львів

Високодостойний Добродію Докторе.

Оцим звертаюся до Вас з проханням допомогти мені в наміченому ділі.

Як відомо, Лемківщина находилась продовж віків у безвихідному положенню. Про поширення національної свідомости мало там дбали. Одначе від видання «Нашого Лемка», що несе ясне світло національного відродження під лемківську стріху, Лемківщина починає вибиватися на здорові шляхи.

Редагуючи «Нашого Лемка», відчув я потребу видання для Лемківщини окремої історичної розвідки, яка вказала би нашим братам Лемкам їхню національну приналежність.

З цією думкою опрацював я на підставі історичних джерел коротко про «Західні Українські Землі».

Знаючи Вашу прихильність до всіх національної ваги починів, зокрема Вашу доброзичливість до нашого Видавництва «Українська Преса» — прохаю вічливо перечитати, оцінити та по зможі справити залучену мною працю.

Сподіваюся, що не відмовите Високодостойний Добродію Докторе мойому прохання та цим допоможите мені до кращого поширення свідомости серед українського племені Лемків, у Західних Карпатах.

З гори дякую за вічливі труди та остаю з високою пошаною.
Юліян Тарнович (власноручний підпис).

ЛННБУ ім. В. Стефаніка. Відділ рукописів.
Ф. 314 (Крип'якевич І. П.), п. 128
оригінал, машинопис.

2. Лист Ю. Тарновича
17. X. 1935 р., Львів

Високодостойний Добродію Докторе.

По використанні пересилаю матеріали і залучую бажаний список лемківських місцевостей.

Дуже прохаю вічливо вибачити, що сам не явився, одначе багато

залеглому матеріалу до поладнання по моїй місячній відпустці на Лемківщині.

Гірше, бо тяжко знайти наклад на намічену історію Лемківщини. Піду ще по наших установах, може допоможуть; на таку коротку історію Лемки чекають. Вже й деякі цікаві знімки я придбав, а тут наші славні Львовяни, на жаль! — чомусь «лем ґрайцарі брали би». Хоч працюю третій рік для Лемківщини, однак я цілком не вдоволений, бо знаю, що майже нічо я народові не дав досі — паперу жалують, а час втікає — аж лячно.

Остаю з високою пошаною вдячний
Ю[ліян] Тарнович (власноручний підпис).

*ЛННБУ ім. В. Стефаніка. Відділ рукописів.
Ф. 314 (Крип'якевич І. П.), п. 128
оригінал, рукопис, чорне чорнило.*

3. Лист Ю. Тарновича
31. X. 1935 р., Львів

Високодостойний Добродію Докторе.

З вдячністю віддаю по використанні дві книжки 1. Матеріали, 2)»Grenzen...«.

На добре заповідається боротьба про Лемківщину, мечі схрещуються — аж іскри сиплються — а о. Лисцюх автом проїздить та Москву воскре[шає]. Однак лемківська молодь гарна! Добре почувуюсь на вулькані!

Щиро дякую за ці книжки, решту сам принесу та з подякою зверну.

З високим поважанням
Ю[ліян] Тарнович (власноручний підпис).

*ЛННБУ ім. В. Стефаніка. Відділ рукописів.
Ф. 314 (Крип'якевич І. П.), п. 128
оригінал, рукопис, чорне чорнило.*

Як свідчить листування, Іван Крип'якевич позичав редакторові історичну літературу. Відомий історик добре орієнтувався в лемківській історіографії, зокрема читав книжки Юліяна Тарновича «Ілюстрована історія Лемківщини» (Львів, 1936), «Верхами Лемківського Бескида. Мандрівницький провідник по Лемківщині» (Львів, 1938), Франца Коковського «Східними межами Лемківщини» (Львів, 1937), «Перша Лемківська читанка» (Львів, 1934)

До речі, варто згадати, що саме Іван Крип'якевич дав настанову молодому Іванові Красовському займатися історією Лемківщини, вивчати матеріальну і духовну літературу лемків, що зрештою стало найважливішою справою для молодого вченого.

Відзначимо, що особистий архів історика лише опрацьовується, а тому сподіваємося віднайти в ньому чимало оригінальних матеріалів з історії Лемківщини, Надсяння та його рідної Холмщини, звідки походили його предки.

Література:

1. Енциклопедія Українознавства : словникова частина / Гол. ред. В. Кубійович, заст. гол. ред. М. Глобенко; Наукове товариство імені Т. Шевченка у Львові; Фонд духовного відродження ім. Митрополита Андрея Шептицького. Перевидання в Україні. — Львів: Молоде життя, 2000. — Т. 8. — С. 3134.
2. Лист Пастернака Я. І. до Крип'якевича І. П. Львів, 12 лютого 1939. [Машинопис] // ЛННБУ ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 314 (Крип'якевич Іван Петрович), п. 128.
3. Українська журналістика в іменах / НАН України, Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника, Наук.-досл. центр періодики; за ред. М. М. Романюка. — Львів, 1999. — Вип. 6. — 472 с.

«БРАЦТВО ТВЕРЕЗОСТІ» НА ЗАМІШАНЩИНІ

У селах Замішанщини, що розташовані у північно-східній частини Лемківщини між Ряшевом і Кросно, а це Опарівка, Ванівка, Чорноріки, Красна, Бонарівка, Петруша Воля, Ріпник, Гвоздянка і Близянка, у давні часи жиди* тримали корчми. В кожному селі, особливо у міжвоєнний період, була корчма, а в деяких і по 2-3. У Ріпнику на 350 мешканців жиди тримали аж сім корчм. Як правило, корчми ставили подалі від церкви, на початку, або в кінці села. У селі могло не бути школи, а лише корчма.

*«В давних часах беда была.
В каждом селі корчма была.
Люди корчму не минали,
Свою працю пропивали.»***

Причиною пияцтва на селах було й те, що люди, які перебували у війську під час війни Австро-Угорщини з Пруссією (1869 р.), ті хто вижив повертались, додому змученими каліками; роботи у селі не було, як і моральної підтримки. Населення зубожіло і багато людей дедалі частіше схилилися до вживання алкоголю. Це набирало масового характеру і сприяло розпиячуванню людей.

Люди у селах, де корчмарі їх найбільше визискували і де хлопці безбожно пиячили, пропиваючи землю, бунтували проти власників корчм. І тому, у деяких селах корчми палили, особливо жінки не могли миритися з пиятикою чоловіків.

* Жиди – слово «жид» походить від грецького «юдайос» і традиційно вживалось на теренах України ще в добу середньовіччя, а негативного впливу набуло під впливом російської мови у XIX – XX ст. Це було звичайне звернення і як в минулі часи не було образливим. В сучасний період воно більше використовується в художніх і документальних творах, а в Польщі до сьогодні євреїв, як і колись, називають жидами.

** Журнал Загорода. №2, 1999 р.

Згодомнапротивагукорчмампочализасновуватишколи. ТакуБонарівці у 1907 р. у хаті, де була корчма, засновано державну двокласну школу.

В Опарівці корчма була дуже давно, тримав корчму жид Качмарський, але коли її спалили, то на тому місці побудували читальню «Просвіти».

Велику роботу по боротьбі з пияцтвом проводили церква, священники, товариство «Просвіта», які вели роз'яснювальну роботу, залучали молодь до освіти, засновували гуртки, домагались здорового способу життя.

Особливо за справу витверезіння українського народу взялася греко-католицька церква. Найбільшим патроном руху за тверезість у 1860 р. був Митрополит Галицький Йосиф Сембратович. Він створив групу священників, які на проповідях у церкві проголошували ідеї тверезості. Митрополит гостро засудив вживання алкоголю, сказавши, що це є один з найважчих гріхів. Він звернувся з листом до Папи Римського Пія IX про благословення на створення «Брацтва тверезості». У 1874 р. таке благословення отримав. Брацтва не були ні від кого залежними. Ніхто з владних структур не мав права перешкоджати цьому рухові. Митрополит Йосиф Сембратович зобов'язав усіх священників засновувати «Брацтва тверезості» при церквах і парафіях всіх сіл.

На Замішанщині найбільше цьому прислужився парох села Ріпник Теодор Мерена*. Він запровадив «Брацтво тверезості» на своїй парафії і простежив, щоб у всіх селах замішанців такі брацтва були створені.

Результатом діяльності «Брацтва тверезості» у 1870-х роках був масовий вступ до них мешканців села. Запис парафіян був добровільним, але відмова від вступу у «Брацтво» вважалась гріхом. Люди під присягою відмовлялись від вживання будь-якого роду алкогольних напоїв.

Цей рух набрав розвитку по всій Галичині і на Тернопільщині зокрема. У 1874 р. на Галичині нараховувалось до 400 тис. членів, що входили в «Брацтво тверезості».

Кожному мешканцю села, який присягнув священнику не вживати алкоголю і підписався в книзі тверезості, видавали «вписову карту».

Коли я з сім'єю у 1989-1990 рр. відвідала Опарівку і церкву, то у

* Теодор Мерена (1846-1931 рр.) – священник, велику роботу проводив не лише в царині релігії, але й у політичному, культурному, шкільному, просвітницькому житті, як у своєму селі Ріпник, де був парохом упродовж 57 років, так і в сусідніх селах Замішанщини. Зі своєї ініціативи побудував школу у Петрушій Волі і понад 50 років очолював її. Похований у Ріпнику.

церкві на хорах збереглись «книги тверезості», в яких записувались імена та прізвища чоловіків і жінок — мешканців Опарівки, де вони присягали не вживати міцних напоїв, медовухи та обмежувати вживання вина. Навпроти свого прізвища люди підписувались або ставили хрестики, хто був неписьменним. У книзі я знайшла прізвище і підпис своєї прабаби Анни Добрянської. Мені дяк церкви пан Слива подарував примірник карти вписової «Брацтва тверезості». Я подаю її зразок.

Карта вписова
БРАЦТВА ТВЕРЕЗОСТІ

підл. ов'язкою

Преблагословеннои Дѣвы Маріи

принят *а* до Брацтва тверезости при

ЦЕРКВѢ *Романшова Троств. Богод.*

Павло Колодій гав

Опарівка

днѣ *11 мая 1912 г.*

Таку карту «Брацтва тверезості» зручали кожному мешканцю села, хто в церкві присягнув не вживати алкогольних напоїв.

Цѣль Брацтва.

Слава Божя и добро свое и ближнихъ своихъ черезъ честне и святе житє, черезъ тверезость, працовитость и оицадѣность.

Обовязки членѣвъ.

1. Встримувати ся цѣлкомъ вѣдь всякихъ паленыхъ напоѣвъ: горѣвки, араку, руму, спиритусу, сливовницѣ, ликієрѣвъ и вѣдь всего що зъ нихъ робится до нѣтъ*)
2. Мѣрцымъ бутн въ уживаню иншихъ упояючихъ напоѣвъ.
3. По можности и ближнихъ своихъ до сего святого стоваришнена накланяти.

«Сїи обовязки не обовязують вѣдь грѣхомъ, захованє ихъ але яко дѣло побожности буде причиною особенной опѣки Пресв. Матери Божої для членѣвъ.»

Молитва брацка.

Спомни, о найласкавѣйша Дѣво Маріє! що вѣдь вѣка не чувано, аби той, кто вѣдь Твою опѣку приѣтгає, Твоеї помочи призыває, о Твое заступленє просить, бувъ опущеный. Я такою ожиллений надѣєю, до Тебе, Дѣво надъ дѣвами, Мати! ~~приѣтгаю, до Тебе приходжу, передъ Тобою воздыхаючи грѣшный стаю; О Мати Слова**)~~! словъ моихъ не вѣдьмишь, но послухай милостиво и выслухай. Аминь.

Або мѣсто той молитвы три разы:

Богородице Дѣво...

(100 днѣвъ вѣднусту для вѣдмаляючихъ въ поодинокы для молитву брацку или мѣсто той 3 Богородице Дѣво.)

Вѣдиущы Брацтва.

котры можна жертвовати и за усолншихъ:

а) *Послѣ:* 1) Въ день принята, при сповѣди, причастїю, вѣдѣдженю брацкої церкви и помоленю ся тамъ послѣ нахѣреня св. Отца.

2. Въ прааникъ Воведеня Пресв. Богородицѣ, вѣдь тими самими условїями.

3. Въ часѣ смерти и будучи въ станѣ ласки при призваню Найсв. Именъ Иисуса и Марїи хоть въ серцю, еслѣ не можъ устами.

*) Вымыжкѣ становить тодыко ужитє на лѣтъ и то въ малой скѣлности и въ случаю правдиной хоробы.

***) „Слова“ то есть: Сына Божого.

Внимайте же сѣбѣ, да не когда отагчѣютъ срѣца ваша ѿблудниама ѿ пѣнствомъ ѿ мѣждѣтъ на нѣмъ князювѣдѣнъ тѣмъ. Бѣдѣтъ оубо на всѣако крѣма мѣлащиса. — Мовите Господю наши Исусъ у св. Луки XXI. 34. 36. (Уважайте на себе, чтобы серця ваши не були обжирены обжирствомъ и пѣнствомъ... та чтобы внезапно не постыгъ застѣ той день. Чувайте протое каждого часу та мовайте ея.)

Не астыте сѣбѣ, ни казѣнницѣ, ни пѣдѣнцѣ, цртелеа Бжѣла ни мѣсабѣдѣтъ. (1 Кор. 6. 9—10) (Не обманюйте себе: ащѣ распустиники ащѣ пѣнницѣ царства Божого не доступлѣтъ.)

Иши обжирѣнши ѿжѣтъ Бжѣ, не сѣмѣдѣн ѿдѣти егѣ, ѿкъ нѣтъ хотѣнѣа ея възвѣдѣнѣхъ: ты оубо, ѿаика иши обжирѣнши, ѿдѣжда.

(Еккл. V. 3) (Поли складенѣ обжирѣнню Богу, не аащѣнни додержати ю; бо не подобае сѣ Ему завѣрѣнѣа и безумѣнѣа обжирѣнѣа; а ты щопѣнбухѣ обжирѣнѣа, додержѣа.)

Щоденне досѣбѣченѣа учинѣе:

1. Що мѣрне щоденне уживанѣе малѣнѣхъ трукѣбѣхъ часто стѣлѣтъ дорогу до пѣнства.

2. Що горѣвка ѿдѣбирае чѣловѣкови розумѣ, честнѣту, характерѣ, чѣсти и поважанѣа у другѣхъ; ослабѣае его тѣлесѣнѣа и душевѣнѣа силѣа, понижѣае образа Бжѣла ѿдѣ безумѣнѣа завѣрѣнѣа и приводѣтъ ащѣ до божѣвѣдѣнѣа.

3. Уживанѣе малѣнѣхъ малѣтѣбѣхъ сѣтъ правдѣнѣоу причиноу трехъ чѣтверѣнѣхъ частѣхъ ѿубожѣнѣа и ѿдолженѣа, нужѣа и нещастѣнѣхъ случѣаѣнѣа, свѣрѣнѣа и кровѣпролитѣа, крадежѣа и нечѣстѣнѣа, должѣнѣахъ присѣаѣ, убѣѣдѣнѣа, забурѣнѣа, безбожѣнѣа, познѣнѣа ащѣ свѣтѣа и пѣнѣнѣахъ многѣхъ безаакононѣа, котрѣ заплѣвѣютъ сѣвѣа!

4. Уживанѣе малѣнѣхъ малѣтѣхъ ащѣ тойже мѣрѣа спрѣчѣнѣае що року мѣлонѣа и мѣлонѣа повѣсѣае нещѣтѣнѣхъ вѣдѣнѣбѣхъ нещѣае на самѣа нанѣа и черезѣа утратѣа дорогѣаго часу, ащѣ такоже черезѣа конѣа сѣдѣнѣа и пропѣсѣнѣа, на дѣхѣа, на удѣржанѣа и понижѣае вѣжанѣа, накладѣбѣа поправѣа и мѣдѣнѣа, на домѣа пѣдѣнѣнѣахъ дѣтѣахъ, сѣрѣа, убогѣахъ, божѣвѣдѣнѣахъ и т. и.

5. Горѣвка болѣе спрѣчѣнѣа на сѣвѣа спѣстошѣнѣа, болѣе людѣа чѣнѣае жертвѣау предѣчѣнѣаеа смѣрѣа, вѣжѣа жѣнѣа, голодѣа, помѣрѣа, нещѣа, огнѣа, вода и другѣа нещѣа.

Кто всего того зла хоче уйти, нѣа приступѣтъ до Брацѣва повѣдѣржѣнѣа.

Кто хорѣнѣае пѣнства а за помощѣау Божѣау трѣвае вѣтверѣнѣа и для неѣа понѣсѣае декѣтрѣа прѣтѣвѣнѣа и. и. по сѣвѣхѣнѣа, погордѣа, переслѣдовѣнѣа ѿдѣ ащѣнѣахъ людѣахъ, тому Богѣа дастѣа вѣнѣацѣа мучѣнѣаства. (Св. Августѣнѣа вѣа проповѣдѣа о пѣнствѣа.)

Бѣдѣа вѣрѣнѣа дажѣа до смѣрѣа, и дамѣа тѣбѣа хѣнѣацѣа жѣнѣа.
(Откр. II. 10).

Ч. Орѣа. 32/1905.

ПОВѣААЕ СѣА ПЕЧАТАТИ.

КОСТАНТИНЪ Епископѣа.

Печатѣаеъ Еписк. Консѣсторѣа Перѣмѣнѣа.

Вѣа друкарѣа гр. кат. Кадѣтѣау вѣа Перѣмѣнѣа.

б) Частай: 1) 7 літв и 7 чотырдесятиць на Соборъ Пресв. Богородиць, Понедѣлокъ Пасхи, Рождество св. Іоана Крестителя и Воздвижене Чест. Креста при вѣдѣженю брацкой церкви и помолению ся тамъ після намірена св. Отця.

2. 60 датв за кожде дѣло побожне.

3. 300 датв за наперчене другихъ водъ пиянства або наклонене ихъ до сего св. брацтва.

4. Паска уариоплеваного престола при всѣхъ Службахъ Божихъ за помершихъ членовъ въ брацкой церквѣ.

Выреченя Письма св.

Горе костящимъ вѣтра, и сікѣхъ гонѣнымъ, жадѣрымъ кѣпра; кіно во сожжѣтѣ ѿ... И разширѣ ѿдъ дѣшъ скоѣ, и разкѣри оустѣ скоѣ, ѣжи не пристати, и свидѣтѣ славіни, и кіяцци, и богатин, и гѣкѣтии ѿхъ и кіяцциеа ихъ нѣмѣ. (Исаіа V. 11. 14.)

(Горе тямъ, що встають рано и за напнткомъ гонять и до ночи поють; бо шно спалити ихъ. И розширивъ адъ дуню свою и розкѣшилъ паню свою безъ всякомъ мѣри, и побѣде туды слава ихъ и богатство ихъ и шумъ ихъ зъ всѣми ихъ веселотцями).

Гори разгѣлющѣхъ лѣкѣе: дѣбрегъ, и дѣбрегъ лѣкѣе.

Гори крѣпкимъ вѣшымъ, кіно пѣщымъ, и кіяцциамъ разкѣрающимъ сікѣхъ.

И кѣларнеа гѣкѣеа Гдѣ Сакаѣдъ на оудн скоѣ, и пѣщѣ оудн скоѣ на шѣхъ, и поразѣ ѿхъ. (Исаіа V. 20. 22. 25.)

(Горе тямъ, що все лукаве (с. с. пиянство) добримъ величають, а добре (с. с. товариство тверезости) злымъ називають. Горе тямъ, що хоробрѣ до шты вина и сильнѣ въ приправѣ ушпѣлючихъ напнтковъ.)

Тому то и розъярнѣса Господь Вседержитель гнѣбомъ на люди свои и положивъ руку свою на нихъ и поразивъ ихъ.)

Кѣмъ гѣри? кѣмъ моли? кѣмъ сѣдокъ? кѣмъ гѣррети и скарѣ? кѣмъ сокѣршѣнѣа котѣрѣ? кѣмъ сѣни ѿчи? Не прикѣлющымъ ли ихъ кіяцъ, и не разнѣлющымъ ли, гдѣ пірѣи кѣлѣтѣ.

Ичи ко на чѣшы и стакѣлѣнцѣа вѣдѣси ѿчи ткѣи, послѣдѣи ѣмашѣи ходѣти најкѣнѣшѣи кѣлѣанѣгѣа дрѣка. Послѣдѣи жи ѣкѣи ѿ зѣмѣа оудѣнѣа простѣтѣа: и ѣкѣи ѿ кіяцѣа разѣнѣкѣтѣа ѣмѣ ѿдъ.

(Притч. Словѣ. XXIII. 29. 31. 32. У кого гѣре? у кого несупокѣ? у кого негодѣа (прѣдѣла)? у кого смутѣа и скарѣ? у кого бѣкѣа безъ правѣи? у кого пошѣрѣнѣли очѣи? Чи не у тѣхъ то, що унѣвѣають и що заглядѣають туды, гдѣ піятки бувають?)

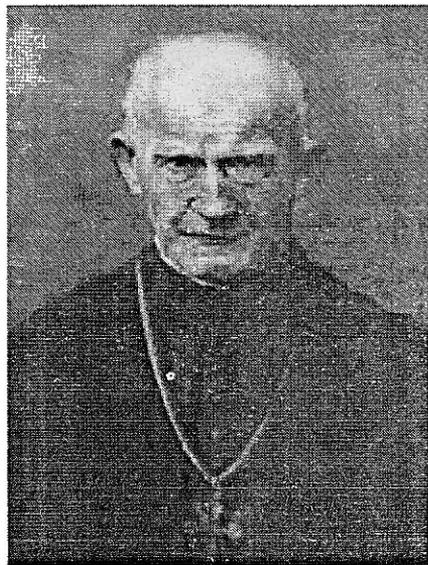
Во коли за чѣрѣеа и кѣлѣшкѣа смѣритѣи будѣшѣ, то кѣбѣи ходѣти будѣшѣ нагѣи жѣгъ блѣнѣа въ полѣ. Опѣсѣа жѣвъ. Бѣ водѣ зѣиа укушѣнѣи простѣрѣшѣ си и жѣвъ бѣи водѣ гѣдожа ѣдѣ зъ тобѣ роудѣтѣ ся.) —

Великого розмаху рух тверезості у Галичині в цілому, а на Замішанщині та Лемківщині зокрема, отримав у 1870 – 1880 рр.

У селі Ріпник «Брацтво тверезості» створили при церкві у 1882 р і

провели таку роз'яснювальну роботу, що люди під страхом гріха перестали ходити до корчми. Це не сподобалось власникам корчм і вони з помсти хотіли спалити церкву з парафіяльним маєтком. Але селяни вберегли її.

Кількість корчм різко зменшилася через втрату кількості споживачів алкоголю, а відповідно скоротились прибутки власників виробництв цього трунку. Корчмарі поскаржились на дії Митрополита Йосипа Сембратовича до австрійського імператора Франца Йосипа. Його було викликано до Відня і без пояснень йому запропоновано залишити престіл, передавши молодшому братові Сильвестру Сембратовичу* (жовтень 1882 р.). Коли

Митрополит Йосиф Сембратович — бл. 1882 р.

на схилі його літ у Римі Митрополита Йосипа Сембратовича запитали, за що імператор його звільнив, той відповів: «За тверезість!». Це свідчило наскільки сильним алкогольний лобізм був у Галицькому сеймі й у віденському парламенті. Цей бізнес мав зв'язки із самим імператором і

---

* Сильвестр Сембратович (03.09.1836р., Дошниця, Зах. Лемківщина — †04.07.1898р., Львів) єпископ УГКЦ, кардинал(1885 р.) Митрополит Галицький та Архiepіскоп Львівський. У 1889р. збудував нову духовну семінарію у Львові, похований у крипті собору Святого Юра.

Кардинал Сильвестр Сембратович.

Іван Труш, 1899р. Зі збірки Національного музею у Львові
імені Андрея Шептицького.

змітав з дороги усіх, хто перешкоджав цьому бізнесу.*

Після цього боротьба за тверезий спосіб життя почала поволі
спадати, а в деяких селах відроджувалася торгівля спиртними напоями.

НАШІ ЮВІЛЯРИ

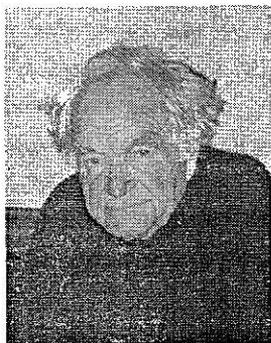

Василь КОБИЛЮХ

м. Львів

ЛЕМКО МИХАЙЛО ШМАЙДА ОСЯГНЕ 95-ТУ ОСІНЬ

У важкому терпінні кристалізується розумна свідомість нашого народу. З найдалших закутків проживання українців працюють на охорону рідної культури. Таким героїчним подвижником української літератури і велетенським охоронцем діалекту найбільше західної гілки нашого ще праукраїнського народу Пряшівського Закарпаття, що називають лемки — русини — українці є Михайло Андрійович ШМАЙДА. Це корінний народ Пряшівщини, що одвічно проживає на теренах сучасної Східної Словаччини, — не є діаспорою. То є прадавня

Михайло Шмайда

Середня Лемківщина, яку хочуть словацькі шовіністи під намовою москвичів зовсім денаціоналізувати й зробити з них словаків. І тим самим зменшити обсяг україномовного народу, бо нашим ворогам піском очі драпає. Та, не зважаючи на ту звірячу заздрість, наші лемки-русини, як і всі українці, залишаються співучі, талановиті, кмітливі, господарні, надзвичайно люблять красу і вмюють створити її настільки гарно, ще й словаків навчити. За які гріхи рідні брати словаки так наслідують московських комуністів у ліквідації українських шкіл у лемківських селах? Навіть службу Божу у греко-католицьких храмах переводять на словацьку мову! Кому то заважає? Адже в тому Краю є всього 296 українських сіл, які за управління О. Дубчека було визнано давнім українським народом і дано йому всі можливості для його повноцінного національного розвитку. В ті славні 60-ті роки цей народ мав більше 300 українських шкіл. Можна було вільно дихати на повні груди...

Народ Південної Лемковини знищили угорські націонал-шовіністи. Там у Дебrecинській області залишилось усього 15 тисяч українців. Хоч до 1991 року угорські газети друкували, що в них зовсім нема українців.

Північну Лемківщину разом із Надсянням і Підляшшям поляки за намовою «подмосковних» комуністичних шовіністів, знищили до пня разом із прекрасними Божими храмами, веселими селами і надзвичайно талановитим і патріотичним народом. Адже навіть Папа Римський Іван-Павло II та геніальний поет Богдан-Ігор Антонич і Михайло Вербицький, багато вчених, художників і діячів Неньки-України походять із того ж народу!

Походить із того ж талановитого народу лемків-українців-русинів наш ювіляр Михайло ШМАЙДА, який змалечку не міг миритися з тою національною зневагою рідного народу, як по селах, так і в усьому Пряшівському Закарпатті. Здається, його протести проти ворогів зростали й дозрівали разом із ним самим. Одночасно зростала любов і зацікавлення до історії рідного народу.

Народився М.А. Шмайда 2 листопада 1920 року в бідній родині хліборобів у селі Красний Брід, окресу Гуменне на Пряшівщині. Це той Красний Брід, де був монастир — один із найславніших центрів церковного і культурного життя русинів-українців нашого історичного Закарпаття. Отже, хоч і бідні були селяни, зато багаті духовною культурою. Із села не мали права вийти сини й дочки без щирого і відданого патріотизму і прагнення до науки й до волі. Таким зростав наш ювіляр. Зростало їх четверо дітей. Тато скоро помер. Треба було дуже рано заробляти на хліб насущний. Початкова освіта здобувалася в рідному селі, потім у Межилабірцях сім класів. Подальше навчання було тоді неможливе не тільки через брак коштів, але й тому, що не було кому вести господарство. А сила тяги до наукового впізнання світу була невпинна і нестерпна. Молодий Михайло Шмайда був змушений здобувати освіту самотужки у вільну хвилину від домашньої та польової праці. Багато читав і старанно вивчав усяких наук, а найбільше історії рідного народу, його мови, культури і величного мистецтва. Разом із постійною самоосвітою і дослідженням рідної мови з її дорогоцінними говірковими історичними і найдавнішими особливостями, в нього появлялося щораз сильніше бажання викласти своє враження від вивченої високо духовної історичної таємниці краси поетичної метафоричності українсько-лемківської говірки, багатючих

приповідок і неймовірно фантастичної краси мелодійних пісень особливо оригінального і самобутнього закарпатського мелосу із милим і людяним змістом. Таких пісень можна почути лишень на фестивалях у містах Пряшівського Закарпаття. Того вже ніякий ворог не відніме.

Щоби досягнути і до глибини душі зрозуміти справжню цінність рідного, хоч і збіднілого народу, потрібно було бути готовим сприймати цю глибинну і всебічну науку, щоби здати іспит на наукового музейного працівника у Музеї української культури в с. Красний Брід, котрий згодом перевезли у м. Свидник.

Політична і раціональна відлига Олександра Дубчека була рятівною весною для народу і вагомим та вирішальним творчим періодом у житті Михайла Андрійовича Шмайди. Працюючи в Музеї, став і письменником, і найкращим фольклористом. Він побував в усіх 296 селах із україномовним народом Пряшівського Закарпаття, записав величезну кількість народних пісень, приповідок, скоромовок, приспівів, легенд, примовок під час домашніх та польових робіт в українців-лемків. Ці примітки нагадують пісні та прадавні ще дохристиянські молитви перед початком будь-якої праці, що володіють найдавнішими формами лексем ще досанскритського періоду в нашій мові, котрим десятки тисячоліть літ.

Михайло Шмайда зібрав найповніший дитячий фольклор свого краю, обрядові пісні та забави унікальної форми та змісту, показавши тим самим багатющу поетичну і мистецьку особливу талановитість рідного народу у вихованні дітей в розумному релігійному дусі та в любові до творчого мистецтва в належній оцінці обрядових пісень і в прихильності до книги, до науки й до рідного слова.

Багато із цієї народної скарбниці увійшло до прозових творів Михайла Шмайди від дитячого «Дзвіночка» 1948 року, оповідань та повістей і романів історичного і дослідницького характеру. Як бачимо, обсяг творчості в нашого ювіляра немалий. Та й на посаді науковця у Музеї українського мистецтва неможливо було працювати без творчості. І першим прозовим твором М. Шмайди була повість «Паразити», що вийшла з друку в 1953 році. Там ішлося про господарювання фашистів та інших зайдів-запроданців, що визискували народ.

У 1954 році виходить збірка оповідань із життя рідного народу «В'язка ключів». Перший роман «Трицять криги» надрукований в 1957 році. У

1965 році опублікований роман «Лемки» («Корчмарський слуга»). У 1969 році друкується повість «Роз'їзди». Автора приймають у Спілку письменників України... Потім виходить чимало нарисів, статей і досліджень із народного побуту. Одночасово ведеться класифікація та опис зібраного діалектологічного матеріалу. Але зміна словацької влади зовсім не сприяла виходу українських діалектологічних свідчень існування корінного народу українців-лемків-русинів із самобутньою одвічною та славною культурою, тому всіляко заважала спокійній творчій праці М. А. Шмайди. Потім долучились домашні клопоти... Все це забрало багато здорового продуктивного часу і творчих зусиль. І щойно в 1992 році появилася можливість видати книгу записів говірки, обрядової та календарної унікальної поезії українців-лемків Пряшівського Закарпаття із назвою «**А іші вам вінчую**» — Т.1 на 498 сторінок у Словацькому педагогічному видавництві Відділу української літератури в Пряшеві. Це є, звичайно, велике досягнення і радість для автора і української філології. Та зі слів автора, **це лишень сота доля із тих записів, що лежать нині на стелажах**. Власне із тої причини наш Михайло Андрійович був би щасливішим, коли б надруковані були всі томи його багаторічних записів. Сімейні клопоти, безгрошів'я не дали можливості розправити крила творчості і видання інших збірників свого дослідження. Ніхто не допоміг формувати інші томи ні працею, ні грошима. І з Києва ніхто не поцікавився... Нікому буде і нині зацікавитись тим колосальним скарбом для України і всієї слов'янської філологічно-історичної науки, що під тиском злоякісної глобалізації набирає неактуального значення. І, на жаль, залишається на аматорському рівні без української державної оцінки і належного вивчення для збагачення української діалектології. А що ж думають україністи Пряшівщини? Адже у тій колосальній праці зберігається розкодована праісторія мови, побуту і вся велич мистецтва пізнання самого мовлення, мислення і творчості одвічного народу українських лемків. Там же ж величезна кількість етимологічно невідомих і прадавніх лексем, які можна зрозуміти лишень за допомогою Санскриту. Культурна нація ніколи б не дала занехати найдавнішої частини своєї мови з великим пізнавальним значенням спільнослов'янської вагомості із часів формування мовних конструкцій ще досанскритської епохи 20 і більше тисяч років тому.

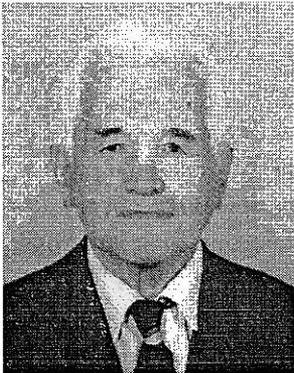
А що думає Спілка письменників України про найстаршого діяча

нашої культури Михайла Андрійовича Шмайду? Де зацікавленість його працею? Де визнання його напрацювання? І хто й коли зрозуміє і надрукує його твори та всі записи з мовної скарбниці?

А чому б не подумати про, хоч би скромну, ювілейну нагороду за вірне служіння рідному народові? Подібне заохочення може б додало декому бажання на видання наступних томів мовознавчих записів для збагачення української та слов'янської культури.

Оксана ГРЕТЧИН

ДО 90-ЛІТТЯ ЙОСИФА ПАВЕЛЧАКА

*О, рідні наши гори, зелені ліси,
Окропіть нас свіжою росою,
А буйний вітер з Лемківщини
Най освітить нашу пам'ять
Солодкою насолодою!
Вшитко што миле серцю,
В рідній сторонці лишали,
Зелені верхи, гори і бескиди
Заплачут за нами...*

Йосиф Васильович Павелчак народився 1 вересня 1925 року в с. Мушинка Новосанчевського р-ну (тепер територія Польщі) в родині Василя Павелчака і Магдалени Сивець (з с. Мохначки). Велика родина Павелчаків (крім Йосифа було ще 5 синів і дочка Марія) завжди вирізнялася дружністю та єдністю. Діти виростили, огорнуті мальовничою красою рідного краю, величчю гір, самобутністю багатой лемківської культури. Як згадує Йосиф Васильович, «село Мушинка було одним з найстаріших сіл західної Лемківщини і налічувало до 160 дворів, в якому була своя школа і читальня. Мушинка, що красувалася на фоні мальовничих карпатських хребтів, була ніби острів, опоясана з південної сторони словацькою границею, де тягнулись села Фричка, Пітрова, Габутів, Курів, Гермехів, Грабське, Снаків, і найближче до

неї Тилич. Через Мушинку проходила центральна дорога до тодішньої Словаччини, тому часто поблизу границі проходили так звані «фестунги» на зразок сучасної «Лемківської ватри», куди з їжджалось панство на бричках і автах помилуватись захоплюючою природою святих рідних околиць». Саме тоді, у дитинстві, серце малого хлопця наповнялося безмежною любов'ю до Батьківщини, трепетна згадка про яку до сих пір, в глибокій старості, наповнює душу тугою, а очі — сльозами.

Життєва дорога Йосифа Павелчака — неначе рідні Besкиди: то стрімко піднімалася вверх, то жорстоко кидала в прірву; бувало, переходило подих від безмежності просторів, натхненності юнацьких мрій і сподівань, а частіше доводилось видиратись по кам'янистих схилах, незважаючи на біль, зневагу і нещадність життєвих стихій...

Незламність духу і сила волі Йосифа Васильовича достойні подиву. І саме вони допомогли йому пережити неймовірні життєві труднощі і підсилюють досі його життєву снагу.

З дитинства і до глибокої старості Йосифа Васильовича характеризують серед інших особливі риси, що допомагають йому залишатися молодим — це доброзичливість у ставленні до людей і незгасаюча жага до знань. Навіть неможливість отримати достойну освіту у юнацькі роки не завадила йому в опануванні двох іноземних мов, величезного обсягу вітчизняної та закордонної літератури, поезії та досконалого знання історії. Знайомі відзначають, що найбільше вражає у спілкуванні з Йосифом Васильовичем його бачення суті подій, власна безкомпромісна думка та феноменальна як на такий поважний вік пам'ять, особливо коли він цитує поеми Т. Шевченка та І. Франка.

Під час війни Йосиф Васильович перебував на примусових роботах в Австрії, куди був змушений виїхати у 16-річному віці. Власне, повернення додому, у 1945 році, стало одним з найважчих моментів у житті. Адже світла надія повернутись після довгої розлуки до рідної хати раптово розвіялась на шляху між селами Тиличом і Мохначкою, де він застав всю свою родину в дорозі. Рідні, яких він мріяв знову побачити, обняти, розбиті горем їхали в нікуди. Це була депортація...

Через два місяці поневірянь у товарних вагонах (а саме в таких умовах відбувалось «переселення»), родина Павелчаків опинилася в с. Владімірка Красноармійського р-ну Донецької області. Доброта і відкритість людей східного регіону меркнула на тлі тотальної бідності і занедбаності всіх

сфер життя. Відсутність духовних цінностей та орієнтирів у житті людей, що різночасно проявлялася у деградації та культурному занепаді, здається, не викоринилась там і досі.

Усвідомлюючи фатальність ситуації і неможливість вижити під час посухи і голоду 1946-47 р.р., родині Павелчаків вдається виїхати зі Сходу в надії повернутися на рідну Лемківщину. Але, так як кордони з Польщею на той час вже були закриті, то знову виникла проблема пристанища і не тільки... В результаті нещасного випадку Йосиф Павелчак втратив ногу і в той день перегорнув найтрагічнішу сторінку у своєму житті.

Волею Божою і неймовірними зусиллями Йосифа Васильовича, який будучи інвалідом оббивав пороги посадовців з проханням виділити родині переселенців помешкання, у 1947 році сім'я оселилася у невеликому будинку на околиці Львова.

Вся велика лемківська громада знає і шанує Йосифа Павелчака перш за все, як ревного патріота своєї Батьківщини, лемка кров'ю і плоттю, як майстерного фотографа, щирого сім'янина, мудрого мислителя, який на схилі віку не втомлюється брати активну участь в житті громади, відвідувати не лише Богослужіння в лемківській церкві у Шевченківському гаю у Львові, а й долучатись до поїздок на Тернопільщину та закордон.

Як онука, хочу додати, що вся наша велика родина Павелчаків та їх нащадки шанують і люблять дорогого діда Йосифа не лише за глибоку старість та сиві скроні. Це Людина з великої літери, мудра, вольова, цілеспрямована особистість; самовідданий, щедрий та добрий чоловік від Бога. Незважаючи на життєві труднощі, тривоги і проблеми дідо Йосиф завжди був і є для нас опорою, взірцем життєлюбця, мудрим наставником і хранителем Роду.

Низький Вам уклін і безмежна вдячність! І нехай Господь дарує Вам многая і блага літа.

ОЛЕГ ІВАНУСІВ

до 80-річчя від дня народження

Одним з добре відомих діячів культурного життя лемків в Канаді та Україні є Олег Володимирович Іванусів. Народився у с. Вацевичі біля Дрогобича. Його батько походить з с. Логінка біля Балигорода, мати — з с. Ростокі Великі біля Нового Сонча. Разом з родиною пережив страхіття війни, табори для біженців, а з 1948 р. проживає в Канаді. Середню та університетську освіту осягнув в Едмонтоні (Альберта), де отримав диплом інженера-електрика. З 1957 р. працює в Торонто.

Олег Іванусів — багатолітній член Управи об'єднання лемків Канади, обирався заступником голови ОЛК. Він постійно бере участь в збагаченні культурних надбань лемків, процвітання їхнього мистецтва, науки і культури в Україні, Канаді і США. Найбільш вагома його праця — випуск в Канаді українською й англійською мовами разом з Науковим товариством ім. Шевченка та релігійним товариством українців католиків Канади, в 1987р. великого альбому «Церква в Руїні» (загибель українських церков Перемишльської єпархії), присвяченого тисячоліттю Християнства в Україні та з пошани до своїх обох дідів, які були священиками в Перемишльській єпархії. Цей альбом надзвичайно цінний для історії, для пам'яті про людей, що жили давно, живуть тепер і будуть жити в майбутньому на цих споконвічно руських, Лемківських землях. Над підготовкою альбому протягом декількох років працювала вся родина: батько Ярослав Іванусів, мама Іванна, дружина Божена, дочка Олена, сестра Елеанора, Мірко Кертичак, маляр-лемко Павло Лопата, маляр Роман Раделицький, багато людей у Польщі, Канаді, Володимир Лесняк, Микола Дупляк та інші.

Велика заслуга О.Іванусіва як мецената в розвитку культури лемків, процвітанні їх мистецтва. 1500 примірників книги-альбому «Церква в руїні» він передав на будівництво лемківської церкви в Шевченківському гаї м. Львова. За кошти від реалізації альбому було закуплено будівельні матеріали. При вході до церкви є таблиця з написом: «Церква святих Володимира і Ольги, побудована в 1991-1992 рр. в пам'ять тисячоліття об'єднання земель Лемківщини з Київською державою і є точним

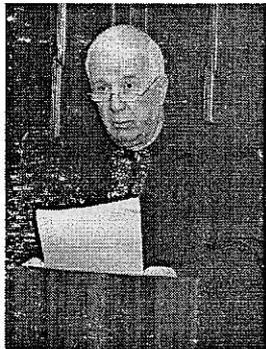
відтворенням церкви 1841 року в с. Котань на Лемківщині. Серед головних спонсорів Божена і Олег Іванусіви (Канада). Також, значні кошти виділяє О.Іванусів на видавничі та інші добрі лемківські справи.

Лемківська громада щиро бажає шановному ювілярові щасливого довголіття і Божої благодаті в творчій праці на благо Лемківщини та України.

З роси і води!

Андрій ТАВПАШ

ЮВІЛЕЙ СЛАВНОГО СТЕПАНА МАЙКОВИЧА

Степан Майкович

Захоплююча веселка природної краси, кришталево чисте повітря, насичене запахом трав, ароматом ялиць, смерек, дзюрчання потічків і шум річок постійно тягнуть до себе наших краян. Голова Львівської обласної організації Всеукраїнського товариства «Лемківщина» Степан Майкович в повсякденній роботі найбільше турбується, допомагає, щоб якомога більше наших краян відвідували цей чарівний пахучий край — нашу рідну Лемківщину. Кожного року декілька разів він відвідує рідне село Репедь Сянницького повіту, де народився 7 січня 1940 року. Як і всі лемки, разом з

родиною пережив страхіття депортації, митарства, поневіряння, товарняки, голод, холод і т.п. Зі станції Потутори, що на Тернопільщині, де під відкритим небом жили більше місяця перебрались у с. Бучали на Львівщину. Школа, механічний технікум, скерування в Узбецьку республіку, працював на будівництві, відслужив в армії на території Закавказзя.

Степан Григорович закінчив Івано-Франківський інститут нафти і газу. Працював майстром, інженером, начальником відділу, головним інженером управління і два десятки років очолював трест, фірму «Нафтогазбуд». Трудовий стаж має більше 50 років. Йому присвоєно звання «Заслужений будівельник України», нагороджений грамотою Президії Верховної Ради України. Лауреат міжнародних

відзнак «Європейська якість», «Золотий меркурій». Нагороджений золотою медаллю «За ефективність управління», «Особистість року».

Степан Майкович — визначний меценат. Його виняткова доброзичливість та щедрість відомі. Колектив «Нафтогазбуд» та його лідер щиро підтримували все, що служить українській, лемківській справі. Він за власні кошти спорудив пам'ятний знак в с. Бучали до 60-ти річчя операції «Вісла» у 2007 році. Чимало коштів виділив на видання літератури про Лемківщину.

Степан Майкович без вагань включився в громадську роботу по відродженню і збереженню Лемківщини, західного бастиону України. Невдовзі був обраний головою Лемківської обласної організації «Лемківщина», став членом колегії Всеукраїнського товариства, був обраний членом Президії Світової федерації українських лемківських об'єднань, став одним із авторитетів лемківської громади. Робота проводиться планово, щоквартально інформуються члени правління. На щорічних конференціях аналізується стан справ і визначається план дій на майбутнє.

У жовтні 2014 року встановлено і освячено 19 дерев'яних скульптур на твори геніального українського лемківського поета Богдана-Ігоря Антонича. Їх виготовили митці Львівської академії мистецтв і встановлені біля Лемківської церкви в Шевченківському гаї у Львові та в музеї-садибі родини Антоничів в с. Бортнятині Мостиського району Львівщини за сприянням і фінансової підтримки обласної організації «Лемківщина». Засновано новий міжнародний мистецько-культурний лемківський фестиваль, який проходить щорічно в с. Зимна Вода біля Львова. Налагоджена тісна співпраця з об'єднанням товариств «Закерзоння» та Українським католицьким університетом. Активно працює Львівська обласна молодіжна організація «Молода Лемківщина», яка проводить різноманітні цікаві заходи: щорічні міжнародні науково-пошукові та освітні експедиції «Вирій», виготовила путівник-карту «По лемківських місцях Львова» і т.д.

Наш лювіляр, Степан Майкович, завжди привітний, доброзичливий, сильний духом, відповідальний у праці, вміє аналізувати, приймати правильні рішення і організувати їх виконання.

Дорогий наш НЯНЬО! Лемківська громада витат Вас зо дном уродин! Най Господь оберігат Вас і Вашу родину на славу України!

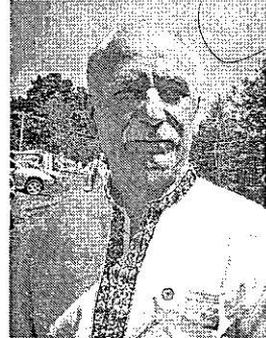
З роси і води!

Андрій ТАВПАШ

НЕВТОМНИЙ ЗБИРАЧ ПЕРЛИН КУЛЬТУРИ ТА ІСТОРІЇ ЛЕМКІВЩИНИ.

з нагоди 75-річчя Ігоря Дуди

Серед найвідоміших і заслужених діячів культури почесне місце належить невтомному, завзятому і по-доброму впертому Лемкові Ігорю Дуді. Ігор, син Микити народився 10 березня 1940 р. в с. Ганчова Горлицького повіту Краківського воєводства на Лемківщині. Разом із родиною пережив страхиття депортації, митарства. У 1945-58 рр. жив у м. Монастириську, з 1961 р. — у Тернополі. Пройшов сходинки навчання: Монастирисьька середня школа, Львівський технікум легкої промисловості (1961), Інститут живопису, скульптури і архітектури ім. І. Рєпіна Академії мистецтв СРСР у Санкт-Петербурзі (1973). Протягом 25 років працював на педагогічній роботі. Від 1991 р. — директор Тернопільського обласного художнього музею. З 2005 р. — доцент Тернопільського національного педагогічного університету ім. В.Гнатюка (за сумісництвом). Ігор Дуда — автор близько 30 окремих видань із мистецтвознавства, краєзнавства і мовознавства. Більше 1100 статей опубліковано в газетах, журналах, збірниках, енциклопедіях. Займається рисунком, прикладною графікою, художнім оформленням. Учасник 60 науково-практичних конференцій.

Ігор Дуда

Відомий як фольклорист, збирач зразків народної творчості. Видав збірку «Спомнеш моє слово. Лемківски приповідки» (2007), в якій подано 2 000 приказок-приповідок. «Лемківський словник» (2011) вміщує більше 10 760 статей і більше 26 000 найбільш уживаних і рідкісних слів лемківського діалекту української мови. В останній книжці „Лемківський гумор» (2014) зібрано 2 560 жартів-анекдотів — „лемківських і не зовсім лемківських, але тлумачених лемківською говіркою».

Ювіляр «Заслужений працівник культури України» (1999), член Національних — спілок України журналістів, художників, краєзнавців, Міжнародної асоціації мистецтвознавців (1996), Наукового товариства

імені Т. Шевченка у Львові (1998), Лауреат конкурсу «Людина року — 2004» (Тернопіль), Обласної премії в галузі культури ім. П. Медведика (краєзнавство, 2010), Всеукраїнської літературно-мистецької премії ім. братів Лепких (2014).

Велика заслуга Ювіляра у відродженні Лемківщини, розвою культури і мистецтва лемків. З 1994 р. він заступник і редактор часопису «Дзвони Лемківщини». У 1998-2000 рр. був головою Тернопільського обласного товариства «Лемківщина» Організатор першої в Україні «Лемківської Ватри» (Гутисько, 1999). З 2001 р. — член колегії Всеукраїнського товариства «Лемківщина». З 1997 р. член Контрольної комісії, член Президії та відповідальний секретар, голова Контрольної комісії Світової федерації українських лемківських об'єднань. Поїздки Ігоря Дуди на рідну Лемківщину у складі Президії СФУЛО назавжди залишили незабутні, приємні враження та спогади.

Дорогий наш побратиме, Ігоре! Лемківська громада витат Тя зо Дньом уродин! Най Пан-Біг оберігат Тя і Твою родину!

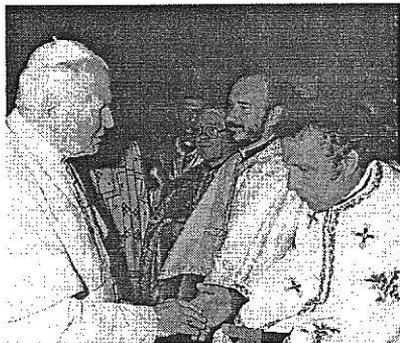
З роси і води!

Ярослава ГАЛИК
(Яремче)

ПІД ПОКРОВОМ БОГОРОДИЦІ

до 25-ліття священства та 70-річчя з дня народження о.
Володимира Шафрана

12 лютого 2015 року минає 25 років священства отця Володимира Шафрана, пароха церкви Святої Покрови Опіки Матері Божої в м. Бучачі на Тернопіллі. А 9 жовтня 2014 року йому виповнилося 70 років. Численна родина Шафранів-Репелів, з якої походить о. Володимир, сердечно вітає його з цим визначним подвійним ювілеєм. І з цієї нагоди хочу пригадати його непросту життєву дорогу.

о. Володимир Шафран

Володимир Іванович Шафран наро-

І волею Божого промислу, в спілкуванні з братами-священиками в підпіллі Романом Шафраном, Іваном та Василем Репелами, Володимир уже в зрілому віці вступив до Львівської підпільної духовної семінарії Святого Духа, яку закінчив у 1990 році. Іерейські свячення прийняв з рук Митрополита Володимира Стернюка 12 лютого 1990 року. П'ять років служив на парафії Святої Покрови Богородиці в с. Грабівці Тернопільської єпархії. У 1995 році був призначений парохом церкви Святої Покрови Опіки Матері Божої в м. Бучачі, де він служить і сьогодні, вже 20 років.

У жовтні 2014 року о. Володимир Шафран за багатолітнє священниче служіння був нагороджений Митрополитом грамотою та медаллю «За підпілля УГКЦ 1946-1989», яку отримав у Зарваниці з рук Високопреосвященнішого Архієпископа, Митрополита Тернопільсько-Зборівської архієпархії Василя Семенюка.

Храм Святої Покрови в Бучачі, в якому править о. Володимир, є пам'яткою архітектури XVIII століття, в інтер'єрі якого знаходиться ціла низка безцінних сакральних творів великого Іоана Георгія Пінзеля, «українського Мікеланджело». Отець Володимир разом із їмостою Марією Шафран та церковною громадою докладають величезних зусиль для збереження цієї духовної та художньої спадщини. Частина творів Пінзеля експонувалася на міжнародній виставці в Луврі, згодом її повернули до церкви.

Протягом десяти років о. Володимир Шафран був деканом Бучацького деканату Тернопільської єпархії. Мав особисту аудієнцію в Блаженної пам'яті Івана Павла II, Папи Римського. Добрий і чуйний батько двох дочок і дідусь чотирьох онуків, скромний і працелюбний священник, отець Володимир продовжує свою щоденну невтомну службу на Господній ниві.

«Я щиро дякую і повсякденно молюся до Пречистої Діви Марії, під святим Покровом якої перебуваю. Адже за провидінням Божим і церква мого дитинства в Терновиці, і перша моя парафія в Грабівці, і нинішня парафіяльна церква — Святої Покрови Божої Матері», - сказав колись о. Володимир.

Тож у світлі дні 25-літнього ювілею священства та з нагоди величного 70-річчя щиро вітаємо Вас, отче Володимире! Нехай Свята Покрова Богородиці завжди хоронить Вас, Вашу родину, Вашу парафію, всю Україну і не випускає ніколи зі своєї Пречистої опіки.

Великої Вам духовної наснаги, Божої благодаті та довголіття
душпастирського служіння!
Многих і благих літ!

Леся СИДОРОВИЧ (ВАР'ЯНКА)

ЛЮБОВІ БОЛКУТОВИЧ – 70!

Коли малими вчились рахувати,
Здавалось: 70 — то так багато!
Але потроху цифри піддавались,
І діти підростали та навчались.
І почались маленькі ювілеї:
То десять років, білі, як лілеї,
А то вже двадцять — мов вишневий цвіт.
А потім — тридцять: зрілий самоцвіт.
Прийшли і сорок — друге повноліття,
І згодом святкували півстоліття...
Немов пригорщу всипано зернят —
І ось уже — будь ласка! — шістдесят.
А далі... Далі цифра не проста.
Бо досвід через будні пророста,
Бо вмієш цінувати те, що маєш,
І радості від інших не ховаєш.
І тишишся, що внуки без упину
Тренують твої руки, нерви, спину...
І знаєш, кому можна довіряти,
І скільки на базарі вторгувати,
І як спекти усім такі тістечка,
Що за останнє буде суперечка.
Сьогодні сім і нуль стоять тут поряд.
І що ж вони за нас усіх говорять?
Що жити треба вміти так, як ви:
Не попускати в луді тятиви,

Не скиглити і не упасти духом,
А навпаки — вперед! І завжди - рухом!
Здоров`я Вам ще літ так десь на тридцять,
Щоб для онуки підшукати принца,
У неї на весіллі погуляти
І правнуків рухливих дочекатись!
Побігати за ними років п`ять —
Ну, а тоді вже можна спочивать.
Поїхати, скажімо, на Канари,
Щоб не злежались в гаманці доляри,
Ще на Європу варто подивитись,
Аби було чому у снах приснитись —
А далі, як то кажуть, як дасть Бог.
Хай Вас оберігає від тривоги,
І від людей нещирих і лукавих,
А подарує більше днів ласкавих.
Ну і, звичайно, щоб усе збулося,
Здоров`ячка побільше би здалося!
Напевно, всім разом сказати вдасться:
Нехай Господь Вам подарує щастя!

Лютий 2014 р.

СТЕПАН САГАН

до 65 — річчя від дня народження

Степан Саган народився 3 січня 1950 року в селі Жовтневому Тернопільського району Тернопільської обл.

Батько — Саган Андрій Павлович, мама — Саган (Доктор) Анастасія Самійлівна походять з села Мисцова Кроснянського повіту. У 1945 році депортовані з Лемківщини в Україну.

Село Мисцова розташоване на березі річки Вислоки та зі всіх сторін оточене горами; зі сходу — Бучник, заходу — Камінь, півночі — Ключ, півдня — Точкова. Можливо саме від

слова «місце», гарна місцевість, отримало свою назву. Саме завдяки мальовничій місцевості, село та прилегла до нього територія включені до Магурського заповідника. Сусідні села — Гирова, Поляни. До Коросна — 36 км., до Дуклі — 13.

Степан закінчив Львівський політехнічний інститут та здобув професію інженера механіка. Інженерну діяльність розпочав з об'єднання «Іскра», де пройшов трудовий шлях від інженера-технолога до начальника цеху. Вже на виробництві почав працювати в напрямку підвищення кваліфікації робітників. Напевне це і визначило його майбутню професійну діяльність.

Степан працював заступником директора професійно-технічного училища № 20 м. Львова. Нагороджений грамотою Міністерства освіти України, медаллю ВДНГ, «Відмінник народної освіти України».

Професійну діяльність продовжив заступником директора у Міжнародному центрі освіти, науки і культури Міністерства освіти України в м. Львові, Львівській філії Української Академії державного управління при Президентові України та директором Львівського науково-навчального центру «Професіонал».

Захистив дисертацію та отримав вчений ступінь кандидата педагогічних наук, доцент. Степан є автором понад 29 наукових праць серед яких «Українсько-російський тлумачний словник з автоматизації виробничих процесів».

Одружений, має сина і внучку.

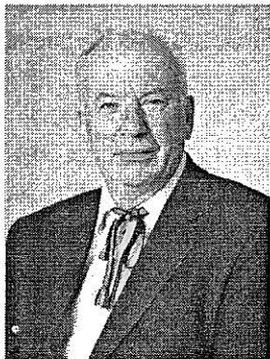
Степан Андрійович є членом Фундації дослідження Лемківщини, автор постійної сторінки Лемківського календаря – «Лемківські організації «та інших дописів, учасник Лемківської ватри, неодноразово відвідував село Мисцова.

Фундація дослідження Лемківщини і друзі бажають Ювілярові міцного здоров'я, творчих здобутків, успіхів у професійній діяльності, сімейного щастя.

Андрій ТАВПАШ

НАШ СЛАВНИЙ ПРОФЕСОР ІВАН Д. ЩЕРБА

до 65-ліття від дня народження

До найвидатніших діячів науки, культури, лемкознавців належить професор Іван Д. Щерба. Він народився 27 вересня 1950 року в с. Зимна Вода, що сусідує зі Львовом. Тут після довгих поневірянь, знущань знайшла у 1947 р. свою другу оселю родина Щербів, коли внаслідок польсько-комуністичної змови сотні тисяч невинних людей були депортовані, репресовані, вивезені далеко від споконвічної прадідівської землі. Батьківське село Лупків Лиськівського повіту, де жили волелюбні, доброзичливі, працьовиті газди.

Тепер села не існує, діє тільки залізнична станція. Всевишній Бог, батьки Дмитро та Марія Щерби – нагородили сина Івана багатьма талантами, які він розвиває і втілює в практичні справи. Після закінчення школи він вступив на фізичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка. Наука для нього стає хлібом насущним, творчістю, натхненням і радістю. У 1981 році захистив кандидатську дисертацію.

а в 1993 р. — докторську дисертацію, і одержав науковий ступінь — доктор фізико-математичних наук. Із 2000 р. — професор Львівського національного університету імені Івана Франка. Опублікував понад 160 наукових праць у фахових журналах, дві монографії. Важливим етапом його життя став написаний українською мовою підручник «Високоенергетична спектроскопія матеріалів «для студентів технічних спеціальностей». Виступав на 70 міжнародних наукових конференціях у різних країнах світу. Вільно володіє шістьма мовами. Разом з родиною щороку відвідує Лемківську Ватру у Ждині, З ним завжди цікаво, він є веселою, життєрадісною, оптимістичною, доброзичливою людиною, розуміє і винятково цінує гумор. Іван Щерба у 1995-1997 рр. очолював Львівське обласне товариство «Лемківщина», а у 2002 — 2007 рр. був головою СФУЛО. Він є редактором 14 книг та автором 50 статей на лемківську тематику. Він — організатор трьох Конгресів СФУЛО та 5-ти Міжнародних лемківських конференцій, прекрасний господар, неперевершений грибник та сильний шахіст. Тепер найдорожчим скарбом для нього є внуки — Данило та Анничка.

Дорогий наш побратиме Іване! Лемківська Родина витат Тя зі Святим Твого народження. Бажає міцного здоров'я і Божої благодаті на ниві науки, розвою Лемківської справи.

Михайло СМЕРЕКАНИЧ

ОТЕЦЬ АНАТОЛІЙ ДУДА

До 60 — их роковин від дня народження

Єгомосьть Анатолій народився 25 вересня 1955 року в м. Монастириську на Тернопіллі в лемківській родині. Після закінчення середньої школи, виявив бажання стати священником. Богословську освіту здобув у підпільній Духовній семінарії. У священство його ввели єпископи Софрон Дмитерко та Павло Василик. З виходом УГКЦ із підпілля та заснування в Івано-Франківську духовного інституту, о. Дуда поповнив у цьому

інституті свою духовну освіту. Деякий час о. Анатолій був душпастирем в Монастириському районі, а коли було розпочато будівництво лемківської церкви у Львові, прийняв цей храм і згуртованих при ньому мирян, під свою духовну опіку. На початку вересня 1992 року будівництво церкви було завершено. Освятив церкву єпископ Філімон Курчаба, а 6 вересня о. Дуда відправив тут першу літургію. Від цього часу він незмінний духовний наставник для лемків не лише Лемківщини, але і всієї України. За його ініціативи, церква стала духовним осередком для лемків різних конфесій. Незважаючи на те, що відстань від Монастириська до Львова складає 150 кілометрів, о. Дуда, за всі роки, ні разу не те, що не з'їзав, але навіть не запізнився на літургію.

19 жовтня 1997 року о. Дуда отримав право носити Нагрудний хрест з прикрасами, а 21 грудня цього ж року митрополит призначив його делегатом для українців з лемківським родоводом, та наділив його честю митрофорного протоієрея.

Так з ініціативи о. Анатолія в Івано — Франківську було отримано місце під будівництво лемківської церкви, розпочато будівництво, яке в даний час знаходиться на стадії завершення, проводяться святі літургії. І вже недалекий той час, коли церква разом з навколишньою територією буде посвячена і стане невід'ємною частиною архітектури міста.

Отець Дуда бере активну участь у заходах товариства «Лемківщина», Фундації дослідження Лемківщини, Всеукраїнського товариства, Світової Федерації українських лемківських об'єднань, буває на Ватрах у Ждині, Михалові і інших місцях, де проводяться заходи по відродженню культурних надбань лемків.

Тож з нагоди Вашого, отче, шістдесятиліття, лемки і нелемки, щиро вітають Вас із тією знаменною датою, зичать Вам усіх земних благ, Божої опіки на многії і Богом благословенні щасливі літа.

*Єктенію Ви творите щораз,
Господню молитву за кожну родину,
Оспівану Вами нераз,
Милу серцю свою Лемківщину.
Окроплені Вами церковнії дзвони
Святою водою з Йордану,*

То голос, що кличе до храму,
 Сьогодні і Вам віддають вони шану.
 До пастви своєї долаєте шлях,
 У дні зимовії та літні,
 Даруєте ВІРУ, НАДІЮ, ЛЮБОВ,
 А це чесноти Божі, вічні.
 Аж ген від Криниці Ваш рід,
 Не з власної волі в Україну прийшов,
 А вигнаний був з рідних хат,
 Та в серці культуру зберіг і любов.
 Отож у Ваші 60 — ті роковини,
 Лемківська родина вітає у радісний час,
 І щастя, здоров'я бажає і долі,
 Йорданській води окроплять хай Вас.

Люба СМЕРЕКАНИЧ

А ВЖЕ ЗА ПЛЕЧИМА — 60!

Бенч Ольга Григорівна народилася 14 березня 1955 року в селі Гутисько Бережанського району Тернопільської області. Батьки походять з Лемківщини.

У 1981 році закінчила навчання в Національній музичній академії імені М.В.Лисенка (м.Львів).

З 1981-1984 рр. — викладач Харківської державної академії культури, а з

1984-1987 рр. — аспірантка Київської Національної музичної академії України імені П.І.Чайковського, згодом у 1990р. у цій академії Ольга Григорівна захистила кандидатську дисертацію. З 1987 — 2005рр. — доцент.

2005-2010 рр. — заступник Міністра культури і туризму України.

2010 р.-по теперішній час — Генеральний консул України в Пряшеві (Словацька Республіка).

Коло наукових інтересів: історія і теорія світової культури, культурологія, українська музична культура, естетика, етномузикологія, фольклористика, музична біографістика.

Автор понад 80 публікацій.

Володіє словацькою, польською та російською мовами.

Удостоєна таких звань і нагород:

Заслужений діяч мистецтв України (1999);

Почесна Грамота Кабінету Міністрів України (1999);

Орден Святого Миколи Чудотворця III ступеня (2005);

Почесна відзнака Міністерства культури і туризму України «За досягнення в розвитку культури і мистецтв» (2006);

Почесна Грамота Київського міського голови «За вагомий особистий внесок у розвиток культури та високий професіоналізм» (2006);

Лауреат премії імені М.В. Лисенка за наукову діяльність (2008);

Лауреат премії Національної Всеукраїнської музичної спілки (2008);

Орден Королеви Анни Ярославни (2008);

Народна артистка України (2010);

Грамота Голови Конституційного Суду України (2013);

Почесна грамота МЗС України (2013).

І це все за плечима однієї Жінки! Ні ще не все, є мабуть, найважливіше — вона мама і бабуся.

Уся велика лемківська родина вітає чарівну Ювілярку і бажає міцного карпатського здоров'я, радості, щастя, успіхів, натхнення і любові.

ЮВІЛЕЙ МЕЦЕНАТА

*«Я хочу добра для усіх людей,
бо так мене виховали мої батьки —
прості селяни із села Чемеринці
і таким мене сформували
мої друзі-львів'яни»*
Петро Писарчук

Із кінця XVIII ст. і до операції «Вісла» працю-ри Писарчуків мешкали в селі Овчари/Рихвальд неподалік Сяноку. Але прийшли «визволителі» і почалося велике переселення лемків. Ця трагедія зачепила й сім'ю Пи-сарчуків. Одна із сестер опинилася в Югославії, а один із братів — у Шльонську (Польща). Батько Іван з іншими членами родини залишився в рідному селі, але після операції «Вісла» потрапив на Кіровоградщину. Потім родина намагалася повернутися на рідні землі, однак радянська влада вказала на маленьке село Чемеринці, яке складалося із 15 хуторів. Батько Іван ще з 13 років наймитував у дяка, а після виселення вступи-в до Поморянського фабрично-заводського училища, де навчався на тракториста. Саме він першим у Чемеринцях сів за кермо трактора, а потім став комбайнером. Згодом одружився з нареченою Любою. Не-вдовзі, 6 червня 1955 року, народився первісток, якого охрестили двома іменами: Петро і Володимир. Спочатку Петро навчався в Чемеринець-кій восьмирічній школі, а згодом в Дунаєвській середній школі, пізніше — у Львівському політехнічному інституті. 1975 році за відмінні показ-ники у навчанні Петрові Писарчуку було призначено іменну стипендію, яка дозволяла не чекати допомоги від батьків, а навпаки допомагати їм. Після навчання в інституті випускника зобов'язали до роботи на Львів-ській залізниці, у п'ятому парку Львівського пасажирського ДЕПО.

У виробничій діяльності ювіляра багато цікавих фактів, бо ж працював не лише у Львові, але й у Красноярському краї на споруджені Качинсько-

Ачинського паливно-енергетичного комплексу, де мав можливість безпосередньо спілкуватися з науково-технічною та культурною елітою. Згодом знову опиняється у Львові — з 1986 р. працює на Львівському ізоляторному заводі, пізніше — в акціонерному товаристві «Галичина» та ін. У 1992 році Петро Писарчук започаткував бізнес із виготовлення запчастин до легкових автомобілів на Львівському заводі автотранспорту (в Рясному).

Нестабільна економічна ситуація, гіперінфляція зруйнували цей бізнес. Але залишився незламним дух Писарчуків і вже у 1993 році він створює на абсолютно нових засадах товариство «АЙПІЄ — Л» і поступово розпочинає реалізацію нового проекту, котрий нині відомий як торгово-виробничий комплекс «Південний».

Та все ж найважливішою справою для П. Писарчука є благочинна діяльність, яка акумулює багато добра, що назавжди залишиться в людській пам'яті. Отож добродійництво — основне життєве кредо Ювіляра. Петро Писарчук не тільки декларує, а й свято дотримується заповідей Господніх і віддає належне Богові. Це він робив коли був бідним, не перестає робити й сьогодні. У рідному селі за його підтримки доведено до сучасних вимог восьмирічну школу, реконструйовано та відремонтовано храм, збудовано не одну каплицю, впорядковано кладовище. У селі Дунаїв капітально відремонтовано сільську лікарню. Вимогам часу відповідає ремонт у центрі сімейної медицини на вул. Виговського у Львові. Знаючи на особистому прикладі, як непросто бідній людині, значну частину прибутків Петро Писарчук виділяє на оплату навчання молодих людей.

Можна почути докори заздрісників, мовляв: а де він взяв гроші? Чи не ображається на це сам Писарчук? Він часто відповідає, що багатство це є велике випробування, треба не тільки формально відвідувати храми, а й прислухатися, про що там говорять. У Святому Письмі сказано: «Те що віддав — твоє, а що взяв собі — пішло намарне».

За його безпосередньої підтримки не тільки відроджувалися храми, школи, лікувальні заклади, але й вівся активний пошук тих людей, які здатні сьогодні започаткувати власну справу.

Перелік добрих справ Петра Писарчука можна продовжувати й далі:

газифіковано більш ніж двадцять сіл і хуторів областей України;
реставровано Китайський і Королівський палади Золочівського

замку, прокладено системи водо- та теплопостачання, відновлений фасад Великого палацу, побудований тунель із брамою для заїзду, равелін, підйомний міст. Поруч із замком відкрито пам'ятник сакрального мистецтва «Джерело», який став символічним в'їзним знаком;

реставровано майже 100 храмів не лише на Львівщині, а й у інших областях України;

спрямовано кошти на зміцнення матеріально-технічного стану лікувальних закладів Львівської області;

допомога лемківській громаді Львівщини: облаштування церкви святих Володимира і Ольги, що у музеї народної архітектури та побуту «Шевченківський Гай», території в с.Зимна Вода (Пустомитівського району), на якій проходить щорічна Лемківська Ватра та постійна поміч окремим лемкам у тій чи іншій потребі.

Божого благословення Вам, щастя, здоров'я, плідної праці, многих і благих літ. Боже заплач за жертвництво Ваше!

Лемківська громада щиро вітає Ювіляра — Петра-Володимира Писарчука сина Івана, який натхненно працює на добробут української громади, на добро церкви і людей.

Ярослава ГАЛИК
(Яремче)

СИЛА ЛЕМКІВСЬКОГО ДУХУ

до 60-річчя з дня народження Дмитра Рипели

Ім'я Дмитра Васильовича Рипели широко відоме в різноманітних виробничо-бізнесових колах як в Україні, так і за її межами. А в лемківському світі його знають як щирого патріота та мецената. Життєва дорога Дмитра складна й суперечлива, але завжди чесна і безкомпромісна. Хотілося б у цьому короткому нарисі змалювати цілісний образ цієї багатогранної та непересічної особистості. Адже 28 вересня 2015 року йому виповнюється «копа» - 60 років.

Народився Дмитро Рипела в с. Хоросно Коломийського району Івано-Франківської області 28 вересня 1955 року в родині Репелів, депортованих українців із так званого Закарзоння (помилково був записаний в паспорті як Рипела). Його батько, Василь Петрович Репела, весною 1945 року в тринадцятирічному віці був примусово виселений разом із родиною з рідної Лемківщини, з села Ростока Велика Новосанчівського району Краківського воєводства, спершу на Полтавщину, а потім переселився на Станіславщину в с. Терновиця Пільна Отинійського району. Мати Катерина Семенівна з Петяхів теж була сюди ж вивезена з родиною зі с. Дверник Ліського повіту, що на Бойківщині. Після одруження сім'я Репелів переїхала за місцем роботи батька з Терновиці спочатку в Хоросно, Станіславівку, а потім - у село Сідлище Коломийського району. Тут і минуло дитинство Дмитра, найстаршого сина, помічника та порадирика у великій родині, в якій було шестеро дітей.

Юнак успішно закінчив школу, потім Дрогобицький нафтовий технікум, вступив до Івано-Франківського інституту нафти і газу. Навчався на відмінно. Отримавши перемогу на Всесоюзному конкурсі студентських наукових робіт у Москві, став Ленінським стипендіатом. Уже тоді проявилися його ділові та організаторські здібності, неординарний розум, прогресивне мислення, здатність приймати сміливі рішення, висока відповідальність. У студентські роки він щороку виїжджав у складі студентських загонів на будови Сибіру, а після закінчення інституту залишився там на роботі, обіймаючи посади від рядового інженера, потім першого секретаря райкому комсомолу Ханті-Мансійського округу до другого секретаря Тюменського обкому комсомолу. Був делегатом XX з'їзду комсомолу СРСР.

Тут, в Сибіру, Дмитро знайшов і свою майбутню дружину, Любов Костянтинівну Румянцеву, родом з Уралу. В них народилася донечка Оксана.

Остаточо розчарувавшись в ідеалах радянського режиму, молодий Рипела знайшов у собі відвагу і в 1987 році покинув комсомольську роботу та розпочав професійну кар'єру заново: від інженера, начальника цеху НГБУ «Поух-нефть» в Кагалімі, директора Міжнародної асоціації співробітництва молоді «МОСТ», голови комітету зовнішньоекономічних зв'язків Тюменської ОДА аж до Генерального директора, Президента українсько-російської холдингової нафтової

компанії «Укрсибнефтегазхолдинг» (1993). У той час в його кабінеті, чи не вперше в Сибіру, з'явився державний синьо-жовтий прапор України. Дмитро Васильович був призначений заступником Голови Держкомітету України з нафти і газу в Західному Сибіру в уряді Прем'єр-міністра України Леоніда Кучми, працював над об'єднанням розрізаних українських нафтово-газових підприємств у Західному Сибіру.

Однак нові життєві реалії знову внесли несподівані корективи в його долю. Дмитро став працювати незалежним радником із нафтових питань на Кіпрі. Зараз родина Рипелів оселилася в Братиславі, у столиці Словаччини, де невтомний Дмитро започаткував власну бізнесову фірму й далі освоює нові горизонти в організації та розвитку новітніх високотехнологічних виробництв.

Захоплення юності — філателія — переросло у велику цінну працю. У 2004 році Дмитро видав (у співавторстві) «Каталог поштових марок України 1918-2003», який перевидав у 2008, 2009, 2011 роках як «Каталог поштових марок, конвертів, карток та картмаксимумів України (1918-2011)».

Ще в роки тісної співпраці з молоддю Дмитро завжди щиро цікавився та гаряче підтримував нові творчі напрями, боровся за впровадження неординарних ідей прогресивних митців.

На рубежі 1990 — 2000 років п. Рипела надавав вагому підтримку Товариству «Меморіал» для ведення науково-дослідної та архівної роботи з метою видання історичних книг та матеріалів, які відображають правдиву історію України, без прикрас, замовчувань чи перекручень.

У 2005 році на з'їзді Міжнародної громадської організації «Івано-Франківське земляцтво» Дмитро Рипела був нагороджений Подячною грамотою за значний внесок у розвиток української культури. А нещодавно я прочитала у вступному слові головного редактора п. Мирослава Сополіги до тому № 27 «Наукового збірника Музею української культури у Свиднику — Історія та культура Лемківщини»: «Ми безмежно вдячні великому патріотові лемківської спільноти, нашому меценатові — вельмишановному Дмитру Рипелі за матеріально-фінансову підтримку наведеного проекту та видання цього збірника». І такі подяки від лемківських авторів непоодинокі, але Дмитро Васильович не любить привертати особливої уваги до своєї персони.

Важко переоцінити всі чудові якості цієї людини. Бо Дмитрові до того

ж притаманна висока людяність, глибока порядність, світла духовність. У ньому дивно поєднуються прагматик і романтик, борець і миротворець. Та найбільше — трудівник. І в день його ювілею хотілося б йому побажати широких і ясних життєвих горизонтів, втілення всіх його далекоглядних планів, досягнення неймовірних результатів та ясного-ясного світла його щасливої небесної зорі.

Потомки депортованих лемків, хоч і були розсіпані, як живе срібло, по всій планеті, але лемківська сила духу, великий дар самодостатності, внутрішній потенціал енергії, патріотизм, прагнення до свободи, висока духовність надихають їх до творення, до праці, до боротьби і запалюють своїм натхненням світ. Могутнє лемківське дерево Репелів має глибоке родинне коріння, міцну і широку крону, воно цвіте і дає свої добрі плоди в Україні та по всій землі.

Ярослав ШВЯГЛА

РОМАНОВІ ВАРХОЛУ – 60

Хто не спостерігав, як крізь асфальт проростають рослини, квіти. Це феномен природи. Лемки також є тим феноменом природи. Вони жили в суворих природних умовах і недружньому оточенню сусідів, що і змушувало лемків виживати, жити, творити. Багато з них ставали видатними вченими, лікарями, педагогами, художниками, поетами, письменниками, музикантами, композиторами, диригентами, а також добрими і заможними господарями.

Польська держава і комуністичний уряд СРСР депортували українців-лемків із рідних земель, їх виривали з корінням, виселяли в зросійщені області України з метою асиміляції лемків. Вони побачили і випробували на собі комуністично-колгоспний рай, обіцяний радянськими агітаторами і почали повертатись на Лемківщину, «но граница была на замке». Повертались у важких умовах поїздами, возами, пішки, голі й босі, бо навіть скромне «багатство», що везли з собою з рідних місць довелося залишити. Але і в тих жахливих умовах лемки не тільки вижили, але дали суспільству здібних організаторів виробництва, інженерів, лікарів, вчителів, творчу інтелігенцію.

У такій лемківській родині і народився талановитий поет Роман Вархол в 1957 р. у с. Нагірянка Чортківського р-ну на Тернопільщині. З-під його пера вийшло понад тридцять збірок поезії. Багато його поезій перекладені англійською, польською, білоруською та румунською мовами. Член НСПУ з 1994 р., лауреат літературної премії ім. М. Шашкевича. Це лише мініатюрні штрихи до його творчої біографії.

У вступі до своєї останньої збірки «Кермеш» (Львів, 2014) Роман пише:

*«Я, можливо, останній поет лемків.
Та коли кане цей народ в безгоніння,
Оспівати хочу віків його сиве каміння,
Тихим словом згадати могили предків.
Ах, онуки, онуки... Ви ж не мертві, збудіться,
Розшукайте в Бескидах могилу діда,
Серцем їй поклоніться —
Дідів дух вам таке повіда!..»*

Мабуть ці рядки є рефреном до його творчості і квінтесенцією його творчості про Лемківщину і лемків. В ієрархії лемківських поетів, письменників Романа Вархола, напевно, можна поставити поруч з І. Б. Антоничем.

Шановний Поете! Обласне товариство «Лемківщина», Фундація дослідження Лемківщини щиро вітають Тебе з Днем народження, з новою збіркою поезій. Бажаємо Тобі доброго здоров'я і творчого натхнення та нових збірок поезій! Нехай тобі щастить!

ДВІ П'ЯТІРКИ ЗА П'ЯТИБАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ!!!

Янко Марія Михайлівна народилась в с.мт. Дубляни Самбірського р-ну Львівської області. Батьки уродженці Лемківщини зі села Рябе, що біля Балигорода.

Освіту здобула у Львівському училищі прикладного мистецтва ім. Ів. Труша (зараз ЛДКДУМ ім. Івана Труша) на відділі художньої вишивки та у Львівському Державному інституті прикладного і декоративного мистецтва на відділі художнього текстилю (тепер Львівська Національна академія мистецтв).

Працює в Дитячій школі народних мистецтв з часу її заснування — 1992 року.

Вихованці Марії Янко є учасниками регіональних, всеукраїнських та міжнародних виставок, переможцями численних конкурсів в Україні та за кордоном. Малюнки дітей відзначені численними грамотами, дипломами, призами та золотими медалями (Туреччина, Україна). Своїм досвідом Марія Янко ділиться під час проведення майстер-класів не лише з учнями, а і вчителями, які хочуть навчити своїх вихованців.

Стала переможцем II Всеукраїнського конкурсу керівників гуртків серед позашкільних закладів. Член Національної Спілки народних майстрів України. Член творчого активу Національної Спілки художників України у Львівській області. Член правління ЛМГО «Фундація дослідження Лемківщини».

Творчо працює в різних жанрах образотворчого і народного мистецтва. Техніка акварелі є улюбленою поряд з олійним живописом та графікою. Марія Михайлівна провела силу-силенну майстер-класів з виготовлення різдвяного павука, написання лемківської писанки, витинанки. Усього й не перелічити!

Творче кредо: «Кожна дитина є талановитою і бачить світ по-своєму прекрасним. Завдання педагога допомогти дитині передати це бачення засобами образотворчого мистецтва».

Розмовляючи з п.Марією, бачачи її натхнення і любов до творчості, спадають на думку слова Оскара Уальда: «Їй все ще тридцять п'ять років з тих самих пір, як їй виповнилося сорок!». Мудро сказано, чи не так?!

Отож, дорога наша Маріє, пан Час любить Вас! Зичимо Вам здоров'я, радості і безмежної любові у родинному колі і всюди, де б Ви не були. Чарівна наша лемкине, безконечного Вам натхнення!

Люба СМЕРЕКАНИЧ

НАТАЛЦІ КРИНИЧАНЦІ – 45!

*Дай Боже попутного вітру
і крил, що не знають втоми!*

Наталка Криничанка, співачка, громадський діяч. Її родина походить з лемківського містечка Криничя Краківського повіту. Під час депортації сім'ю примусово виселили з Криничі без права на повернення. Вони виїхали до Львова. Там і народилася Наталка Криничанка. 1989-го закінчила Львівське педагогічне училище. Три роки працювала в дитсадку. Уперше виконала власні пісні під гітару на фестивалі авторської пісні та співаної поезії «Оберіг» 1990-го в Луцьку. За сім років випустила альбом «Я кохаю цього чоловіка». Організатор і художній керівник музичних та пісенних фестивалів у Львові, Хмельницькому. Із 1992 року — координатор програм «Радіо Люкс», викладає у школі радіоведучих. Член громадської організації «Міжнародна амністія». Три роки вела авторську рубрику в газеті «Експрес». 1999-го створила дискусійний клуб «Етра» на малій сцені театру імені Марії Заньковецької. 2003 року з одностумцями заснувала громадську організацію «Етра».

Як автор і виконавиця брала участь у концертах, творчих зустрічах і фестивалях: фестиваль у Зашкові, «Розкуття» (Хмельницький, 2008), «Ніч у Луцькому замку» (2008), «Черешеньки у Стаса» (Івано-Франківськ, 2009) тощо.

Як організатор, художній керівник: «Фестиваль міського вертепу» (Львів), «Фестиваль вуличних музик» (Львів), «Фестиваль авторської пісні «Бескиди», «Андріївські вечорниці», фестиваль «Дикий мед» (Сколе, 2009), фестиваль «Отроків» (Хмельницький, 2009). А ще організація чисельних поетичних вечорів та вечорів співаної поезії, зустрічей.

Ця Жінка не знає слів: не можу, не вийде, важко. Це не про неї! Хай і надалі щастить і падають усі перешкоди на вибраному шляху. Зичимо відмінного здоров'я, радості, щастя, чарівності, родинного тепла та затишку.

*За матеріалами
інтернет-проекту «ХайВей»*

Михайло СМЕРЕКАНИЧ МНОГАЯ ЛІТА

Павло Михайлович Головчак

Серед прихожан Лемківської церкви святих Володимира і Ольги є і Павло Михайлович Головчак, який народився у с. Тилич Новосанцівського повіту Краківського воєводства.

16 лютого 2015 року пану Павлу виповниться 85 років. Попри свій такий поважний вік, ювіляр активний, часто відвідує рідні терени, Криницю і Тилич, з любов'ю розповідає про красоти рідного краю. Тож є нагоди ювілею, вітаємо пана Павла зичимо здоров'я, міцності духу і всіх земних благ.

Володимир Степанович Лабик

10 серпня 2015 року виповнюється 65 років від дня народження Володимира Степановича Лабика. Його рід походить із сіл Святкова Велика і Святкова Мала Ясельського повіту на Лемківщині. Пан Володимир із великою любов'ю відноситься до всіх лемківських справ. Бере активну участь у заходах, що проводяться церковною громадою по облаштуванню церковного подвір'я і церкви святих Володимира і Ольги, що у Шевченківському Гаю.

Тож з нагоди 65-ти річчя, вітаємо пана Володимира, здоров'я Вам, наснаги на ниві відродження Лемківщини.

Роман Лукашевич Курдило

Роману Курдило, родина якого походить із сіл Дальова і Зиндранова, що на Лемківщині, 2 січня 2015 року виповниться 65 років. Роман є активним членом Фондації дослідження Лемківщини. Там де Роман, там завжди лунає, то сумна, то весела, то задушевна лемківська пісня, яких пан Роман знає безліч. Тож з нагоди 65-ти річчя щиро вітаємо Вас пане Романе, щастя, здоров'я, міцності духу і ще довго радувати нас лемківською пісню.

Фондація дослідження Лемківщини у Львові, редколегія «Лемківського календаря», приятелі — лемки вітають своїх дорогих колег, активних і невтомних лемків і лемкинь з щогорічними ювілеями:

із 55-річчям — Галину Вихованську, Лілею Квасницю, Галину Щербу-Мишко, Надію Тупіку.

Усім бажаємо радості, міцного-преміцного здоров'я, доброго настрою, оптимізму, великого натхнення до нових трудових і творчих здобутків.

МНОГАЯ ЛІТА!

ДОРОГАМИ ПАМ'ЯТІ

100 РОКІВ СВЯТИНІ

Ювілей — це день, що передбачає святкування, урочисте відзначення річниці якої-небудь події. Такі дні трапляються на життєвій стежині кожної людини. До цих дат людина готується. Дуже часто святкуванню передують спогади та велика праця, якщо є бажання, щоб згадка про цей день була приємна та щемлива.

с. Красна (Польща). Колишня церква св. Архангела Михаїла

Історія

Історичні джерела засвідчують, що перша згадка про село Коростенка (тепер с. Красна Кроснянського повіту Польща) сягає 1418 року. Першим власником села був дідич Павло. Пізніше село перейшло у власність славного роду Северина Бонара, гербу Бонарова (1486 — 1549). У відписі від 20.08.1571 р. збереглася грамота Замостинського старости Северина, якою нагороджувався новоприбулий священник Іван Баньковський і яка засвідчувала права на володіння землею ним та його наступниками. Очевидно, у Коростенці у той час мала би бути і церква та про це не збереглося жодної історичної згадки, бо у великій пожежі, що сталася в Коростенці 6 грудня 1673 р., згоріли приходські будинки, а з ними і всі архівні документи.

У селі з 1762 року над річкою вже була дерев'яна церква, яка простояла до ХХ ст. і була розібрана у 1921 — 1922 роках. Площу «церквиська» огородили, а на місці, де стояв вівтар, поставили високий дубовий хрест.

У 1914 році, у час служіння священника Александра Прислупського, за проектом архітектора Василя Нагірного (зі Стрия), у Красній було закладено і з часом збудовано величаву муровану трьохкупольну церкву греко-католицького обряду. Освячено її ім. Архангела Михаїла. Ця церква була єдиною святинею в селі, у якій християни двох обрядів у недільні дні молилися спільно. Римо-католики у свої свята ходили до парафіяльного костелу, що в сусідній Лютчі. Там відбувалися їх шлюби, хрещення дітей та захоронення на цвинтарі.

Оскільки побудова храму співпала з початком Першої світової війни, то внутрішнє спорядження та викінчення церкви сповільнилися. У міжвоєнний період для церкви в Красній придбано дзвони, а згодом — нижній ярус іконостасу, казальницю та все інше необхідне.

1939 — 1945 роки для парафіян принесли непосильні контингенти, відправки в Німеччину великої кількості людей для примусової праці, а згодом вигнання українців у СРСР, втрату майна, велике поневіряння і приниження... Ці роки були переломними в долі не тільки населення, а й українських церков, які часто використовувалися не за призначенням.

Проте краснянською церквою зацікавилися нові власники, мабуть через те, що була потреба у латинському костелі. Споруда святині в Красній перестала називатися церквою, а стала латинським костелом, освячена в імені Непорочного Серця Найсвятішої Діви Марії; вписана до реєстру цінних споруд, які охороняються законом держави.

Деяким церковним майном (іконами, хрестами, які мали свій початок ще у старій дерев'яній церкві) латиняни Красни продовжували користуватися ще довгі роки. Тільки в 1990 році ці речі передали у державні музеї Кракова, Ряшева і Ланьцута. При вівтарній частині костела й ще досі стоїть давній хрест-розп'яття Ісуса Христа.

А ще залишилися довкола церкви дерева, які були посаджені у 1940 — 42 рр. хлопчачами, яких, у більшості, уже немає на цьому світі...

Праця

Напередодні ювілею місцева влада Красни спільно з теперішньою адміністрацією костелу прийняли рішення про відзначення сторіччя з часу побудови Божого храму.

Ініціатива походить від п. Лукаша Урама, молодого науковця, доктора наук одного з вищих навчальних закладів Ряшева. Він створив та курує сторінку с. Красна в Інтернеті.

Учений зацікавився історією села, об'єктами старовинних придорожніх капличок, хрестів та церквою зокрема. У 2009 — 2011 рр. п. Лукашем за власний кошт відремонтував придорожню кам'яну капличку, яка стоїть на території присілка «Нетреба». Фундаторами каплиці, побудованої в 1908 р., були Василь та Теодор Майори. Історична цінність об'єкта полягає в тому, що на цоколі є інскрипція про фундаторів каплиці, висічена старослов'янською мовою і є пам'яткою про лемків, так званих «замішанців».

Особливу увагу звернули на старий сільський цвинтар с. Красна, залишений виселенцями. Кладовище та могили протягом десятиліть були без догляду. До 2013 року на цьому цвинтарі родиною Урамів було відновлено побиті та повалені 53 надгробки та хрести; частково, де можливо, з'ясовано прізвища похованих.

Зокрема, варто зазначити, що були віднайдені могили священиків, які

в різний час служили на парафії с. Красна:

Бл. п. Андрія Орлецького (1776 – 1811);

Бл. п. Івана Алексовича (1830 – 1881);

Бл. п. Антонія Щавинського (1848 – 1873);

Бл. п. Івана Копистянського (1873 – 1889);

Бл. п. Александра Прислупського (1890 – 1942).

На могилі о. А. Прислупського, який і був фундатором церкви, поставлено новий пам'ятник від мешканців Красни.

Щира дяка п. Лукашу Ураму та його родині за виявлений пошанівок до наших предків.

А ще до ювілею було підготовано та видруковано першу книгу з історії с. Красна «Pod niebem jednego Boga» (сигнальний примірник); автори Лукаш та Александра Урами.

До ювілею було впорядковано також плебанію та збудовано при костелі каплицю, з якої хоронять померлих.

Святкування

Субота 17 травня 2014 року.

Для участі в святкуванні ювілею святині з України до Красни прибула делегація у складі 30 осіб. Ідейним організатором і керівником делегації був перший заступник голови Львівського товариства «Лемківщина» – Мирослав Дмитрах, онук Семена та Марії Вархоликів, який разом із Лукашем Урамом готував цю поїздку. Завітав на ювілей і Богдан Зілинський, доктор наук Празького університету – правнук священника А. Прислупського.

До зустрічі з організаторами у нас виявилася вільна година. У цей час ми здійснили «екскурсію» по Коростенці. Мені, як уродженцю Красни, довелося бути гідом: я добре пам'ятаю, де мешкала та чи інша родина. Село змінилося: усюди порядок та догляд, багато добротних сільських будинків, а старі під стріхою пішли в небуття. Виділяються центральна і під'їзні до неї дороги – усі заасфальтовані. Колишні стежки-доріжки з плином часу позникали – годі потрапити до колишніх обійсть тої чи іншої родини. Ліс тисне на село – опустився значно нижче! А поля заростають

терниною. А чому не заростати? Теперішнє населення Красни (700 осіб) рівняється населенню Коростенки перепису 1785 року. У 1945 році населення села становило приблизно 1900 осіб. А де люди?..

Зустріч із представниками громади відбулася у гімназійній школі, яка розміщується в колишньому Українському народному домі, що зберігся ще з повоєнних часів. Тут нашій делегації був презентований та подарований мені, як уродженцю та найстаршому представникові делегації, сигнальний примірник книги Лукаша Урама «Під небом єдиного Бога».

Згодом українська делегація з мешканцями Красни та їх парохом Владиславом Колодзеем побували на старому греко-католицькому цвинтарі. Там на відновлені могили священників було покладено поминальні вінки, запалено свічки-лампадки та відправлено Чин панахиди, освячено новий пам'ятник на могилі о. А. Прислупського; вшановано пам'ять і народного учителя Николая Налісника, котрий працював у Красні на

Ідея та фінансування написання подарованих ікон належали Івану Сеньку та нащадкам колишніх краснян — Мирославу Дмитраку (з родини Вархоликів) і Олексію Завінському.

нівні освіти понад 35 років. Помоглися і на могилах римо-католицьких священників, які служили в костелі у повоєнний період. Це були зворушливі та щемливі хвилини, адже ми стояли біля могил наших предків, похованих у їхній, але не нашій землі.

Після вечірньої Служби Божої на пам'ять про ювілей та нашу присутність на ньому, подаровано ікону Св. Архангела Михаїла, іменем якого вперше була освячена споруда. Таку ж ікону святого Архангела Михаїла (дещо меншу розміром) подаровано родині доктора Лукаша Урама за їх безкорисливу працю. Згадані ікони на дерев'яній основі виконані художником-іконописцем Володимиром Сикуютою (м. Львів).

18 травня 2014 року.

По дорозі від місця ночівлі до Красни ми заїхали до сіл Ванівки та Чорнорік, мешканці цих сіл пов'язані між собою не лише спільною історією, а й родинними зв'язками.

Святкова неділя. Ошатно прибрана церква. У святині багато духовенства, представників усіх рівнів місцевих рад, делегація з України,

Фото на пам'ять

гості навколишніх сіл, парафіїни.

Святу Літургію у супроводі храмового хору та органної музики особисто провадив регіональний єпископ Ян Вонтроба за участю священнослужителів різних духовних санів.

По закінченню Богослужіння словом подяки до учасників торжества звернувся парох святині — Владислав Колодзєй, який особливу увагу звернув на подаровану костелові ікону св. Архангела Михаїла. Пан-отець висловив надію на дальшу співпрацю щодо відновлення історії села та парафії; побажав добросусідських польсько-українських взаємовідносин і відновлення спокою на Україні.

Після урочистостей в костелі усіх гостей було запрошено на святковий почастунок у «Дім Стражака». Усі присутні могли обмінятися враженнями, відчуттями та побажаннями. Гостям були подаровані книжки автора А. Бати з історії села «100 літ парафії с. Красна».

На прощання обмінялися подяками за гостинність та взаєморозуміння, заспівали «Ой верше мій верше...» і з тривогою у серці попрямували до кордону нашої Батьківщини — України...

*Юж ми так не буде,
Юж ми так не буде
Як ми было перше*

*Зі слів уродженця с. Красни
Івана Сенька, 1928 р.н.
уклала Хрущ Галина*

ОСВЯЧЕННЯ ЦВИНТАРЯ В ОСЛАВИЦІ

Перша моя поїздка в с. Ославиця Сянницького повіту після примусового виселення нас, ославичан, корінних мешканців, в Україну справила на мене гнітюче враження.

*Нема села, все заросло травою,
На цвинтарі похилені хрести.
За предків наших молимоь з журбою
Й на їх могилах запалюєм свічки.*

На тому місці, де стояла мурована церква, в заростях було видно її руїни, а на цвинтарі понищені могили, по яких ходили отари овець. Під час земельної реформи на Команеччині з ославицьким цвинтарем стався неприємний випадок. Він, з невідомих причин, підпав під приватизацію землі, та був переданий у власність фермеру, як пасовище. Така ситуація з ославицьким цвинтарем дуже збентежила мене і я почав шукати шляхи вирішення цієї непростой проблеми. На допомогу мені прийшли

односельчанин Юзик Гадам з Ославиці, Петро Скоцький з Команчі та бощанин Ярослав Козак. Спільними зусиллями нам вдалося переконати команецького вїта в тому, щоб повернути землю ославицького цвинтаря до попереднього статусу. Надія на відновлення цвинтаря і його впорядкування стала реальністю тільки тоді, коли Команецька гміна передала його у підпорядкування греко-католицькій церкві. Тож священник о. Андрій зразу долучився до реалізації наших задумів. Однак основний тягар робіт із загорожі цвинтаря взяв на себе Петро Скоцький. Він за короткий час зумів закінчити всі основні роботи з упорядкування цвинтаря.

Отже, 18 жовтня 2014 року на відновленому ославицькому цвинтарі о. Андрій відслужив Службу Божу і посвятив Хрест. У своїй проповіді він наголосив, що з вірою в Бога і молитвою можна зробити багато добрих і корисних справ. А ще побажав нам усім, щоб в наших душах ніколи не заростали стежки до святих місць наших предків.

Відновлення та освячення цвинтаря в Ославиці є надзвичайно важливою подією для нас, бо на ньому похоронені наші діди-прадіди. Сьогоднішньому дню святкування передувала важка, довга і виснажлива праця. Виступаючі, зокрема п. Степан Григорович Майкович, голова Львівського обласного товариства «Лемківщина», родом з Репеді, п. Володимир Шуркало, голова Пустомитівського товариства «Лемківщина», з Радоцини, п. Ярослав Козак, представник Самбірського товариства «Бощани» з Боська, п. Григорій Паньків голова Підволочиського товариства «Лемківщина», з Ославиці, п. Петро Гандяк, голова Фундації дослідження Лемківщини із Свіржови Руської, голова Городоцької районної ради п. Василь Полумацканич, якого батьківське коріння з Команчі, підтримали такі починання, щодо облаштування цвинтарів, каплиць, церков та інших святих місць наших предків на Лемківщині. Присутні, які були на посвяченні цвинтаря в с. Ославиця, подякували тим, хто безпосередньо організовував, допомагав своєю працею чи фінансово.

У першу чергу добрі слова подяки заслуговують:

о. Андрій — священник греко-католицької церкви в Команчі.

Петро Скоцький — організатор і керівник основних робіт з відновлення цвинтаря в с. Ославиця.

Володимир Шуркало і Степан Майкович — за підтримку проекту облаштування цвинтаря і організацію поїздки до Команчі, Ославиці та інших сіл Лемківщини.

ОСВЯЧЕННЯ ЦВИНТАРЯ В ОСЛАВИЦІ

Перша моя поїздка в с. Ославиця Сянницького повіту після примусового виселення нас, ославичан, корінних мешканців, в Україну справила на мене гнітюче враження.

*Нема села, все заросло травюю,
На цвинтарі похилені хрести.
За предків наших молимося з журбою
Й на їх могилах запалюєм свічки.*

На тому місці, де стояла мурована церква, в заростях було видно її руїни, а на цвинтарі понищені могили, по яких ходили отари овець. Під час земельної реформи на Команеччині з ославицьким цвинтарем стався неприємний випадок. Він, з невідомих причин, підпав під приватизацію землі, та був переданий у власність фермеру, як пасовище. Така ситуація з ославицьким цвинтарем дуже збентежила мене і я почав шукати шляхи вирішення цієї непростой проблеми. На допомогу мені прийшли

односельчанин Юзик Гадам з Ославиці, Петро Скоцький з Команчі та бощанин Ярослав Козак. Спільними зусиллями нам вдалося переконати команецького війта в тому, щоб повернути землю ославицького цвинтаря до попереднього статусу. Надія на відновлення цвинтаря і його впорядкування стала реальністю тільки тоді, коли Команецька гміна передала його у підпорядкування греко-католицькій церкві. Тож священник о. Андрій зразу долучився до реалізації наших задумів. Однак основний тягар робіт із загорожі цвинтаря взяв на себе Петро Скоцький. Він за короткий час зумів закінчити всі основні роботи з упорядкування цвинтаря.

Отже, 18 жовтня 2014 року на відновленому ославицькому цвинтарі о. Андрій відслужив Службу Божу і посвятив Хрест. У своїй проповіді він наголосив, що з вірою в Бога і молитвою можна зробити багато добрих і корисних справ. А ще побажав нам усім, щоб в наших душах ніколи не заростали стежки до святих місць наших предків.

Відновлення та освячення цвинтаря в Ославиці є надзвичайно важливою подією для нас, бо на ньому похоронені наші діди-прадіди. Сьогоднішньому дню святкування передувала важка, довга і виснажлива праця. Виступаючи, зокрема п. Степан Григорович Майкович, голова Львівського обласного товариства «Лемківщина», родом з Репеді, п. Володимир Шуркало, голова Пустомитівського товариства «Лемківщина», з Радодіни, п. Ярослав Козак, представник Самбірського товариства «Бощани» з Боська, п. Григорій Паньків голова Підволочиського товариства «Лемківщина», з Ославиці, п. Петро Гандяк, голова Фундації дослідження Лемківщини із Свіржови Руської, голова Городоцької районної ради п. Василь Полумацканич, якого батьківське коріння з Команчі, підтримали такі починання, щодо облаштування цвинтарів, каплиць, церков та інших святих місць наших предків на Лемківщині. Присутні, які були на посвяченні цвинтаря в с. Ославиця, подякували тим, хто безпосередньо організовував, допомагав своєю працею чи фінансово.

У першу чергу добрі слова подяки заслуговують:

о. Андрій — священник греко-католицької церкви в Команчі.

Петро Скоцький — організатор і керівник основних робіт з відновлення цвинтаря в с. Ославиця.

Володимир Шуркало і Степан Майкович — за підтримку проекту облаштування цвинтаря і організацію поїздок до Команчі, Ославиці та інших сіл Лемківщини.

Юзик Гадам, Дануся Пенгрин, Анна Ордзієвська-Антонів — корінні ославичани, які проживають на теренах Польщі.

Люба Гадик — за вишиті рушники, як дарунок греко-католицькій церкві в Команчі. Активна учасниця відвідин с. Ославиці.

Григорій Паньків з Підволочиська, Петро Писарчук зі Львова, Славко Антонів з Франції та родина Петра Антоніва з Оброшина за фінансування проектних робіт з відновлення цвинтаря в с. Ославиця.

Оксана і Юрій Мотрук, Галина і Леся Дурняк, Наталя Шевчук, Юля Паньків з Ославиці та Степан Михайлович Майкович з Чистогорба — активні учасники освячення цвинтаря в с. Ославиця, а також усі присутні.

Ольга СТЕФАНКО-МАЦІЄВСЬКА

ХРИСТИНА МАЦІЄВСЬКА З ДОМУ ГРИЦАК

Народилася 4 серпня 1910 року в с. Осердов Грубешівського повіту поблизу м. Белза на Сокальщині. У сім'ї національно-свідомих господарів Петра Грицака і Ксені Гащойко.

В родині було дев'ятеро дітей: четверо синів і п'ятеро дочок: Іван, Федір, Василь, Микола, Ганна, Марія, Текля, Юлія і наймолодша Христя.

Діти виростили серед мальовничої природи села Надбужанської Землі.

Найбільшою окрасою у с. Осердові була церква св. Юрія, читання «Просвіти», «Союзу Українок», кооператива «Єдність» і став посеред села.

Два старші брати Іван і Федір — борці за волю України, які спочивають у братській могилі в с. Осердові, яка знаходиться 300 м від цвинтаря св. Юрія.

Два молодші брати Христі: Василь і Микола до кінця свого життя мріяли, тужили і вірили у незалежну Україну, однак не судилося їм дожити до цього часу. Двоюрідний брат Іван Грицак був старшиною УНР, а в часи визвольних змагань — сотником під командуванням полковника Болбочана.

В Івана Гриця був син Ярослав, який передав синові знання і любов до всього українського. Згодом Ярослав став старшиною УПА, який проживав у м. Зелений Горі (Польща). Похований на цвинтарі «Парк Лавн» у Торонто в сусідстві п. Ярослави Бандери та інших вояків УПА. Листи від брата зберігаю з 1959 р. по 1965 р. Співчуття Ярослава Гриця «Чорноти» до сестри Ольги Стефанко-Мацієвської 03.07.1963 р.

Наймолодша з родини, Христя, винесла з батьківського дому найглибші почуття любові до рідного краю. Уміти бачити та передавати його неповторну красу. Від природи Бог наділив її величезним талантом передавати мистецтво пісні, а також вишивки. З юних літ вона вишивала чудові сорочки, запаски, жупани, обрусси, рушники.

Маючи від природи чарівний голос сопрано, під орудою Івана Кравчука співала у церковному хорі у церкві св. Юрія, парохом якої був о. Іван Голічек.

Крім того, у читальні «Просвіти», де проходили фестони, Христя виконувала головні ролі у драматичних виставах: «Наталка-Полтавка», «Ой не ходи Грицю тай на вечорниці», «Бондарівна», «Сватання на Гончарівці», «Невольник», «Жидівка-вихрестка», «Ясні зорі».

У 1935 р. на запрошення двоюрідного брата о. Миколи Дуди, який був парохом с. Висова Горлицького повіту на Лемківщині їде у гори Карпати.

На одній родинній візиті-імпрезі, маючи чудовий Божий дар пісні, знайомиться із лемком Михайлом Мацієвським, який був зачарований у її творчий талант і відразу просить її руки. 1936 р. одружується Христя з Михайлом у с. Осердові. Шлюб дав о. Іван Голічек. Весілля відбулось на національно-духовному рівні. Весільний рушник для молодого — неоціненний внесок у відродження нашої незалежної держави.

З 1936 р. по 1940 р. Христя переїжджає до с. Висова, де тимчасово поселяється у старшого брата Михайла-Стефана Мацієвського. З 1940 по 1942 рр. переїжджає до м. Криниці — курорт мінеральних вод на Лемківщині. Час німецької окупації.

У 1937 р. народжується син Олексій — с. Висова, а згодом у м. Криниці — у 1940 р. — донька Ольга. Із слів мамусі Христі: «Коли народиться у мене син назву Олексієм» — це слова із пісні — Олексію, серце моє, не покидай ти мене... з вистави «Сватання на Гончарівці». «Коли народиться у мене доня назву її Олею і будуть у мене двоє Олят».

У воєнний час, щоб вижити, шила одяг для дорослих і дітей. Матуся мала золоті руки як майстриня, як художник слова, пісні, була золота господиня з великої букви — МАМА УКРАЇНСЬКА ЖІНКА-ПАТРІОТКА!

У 1945 р. під час депортації матуся важко захворіла на тромбофлебіт. Це була найбільш болюча картина для рідних.

У 1945 р. депортація у товарняку у м. Бережани Тернопільської обл. Проживала в кам'яному недобудованому будинку. Вела домашнє господарство, допомагала татові в різьбі. Здоров'я її погіршилося.

З 1952 р. переїжджає з родиною у м. Львів, де тимчасово проживала у брата Миколи Грицяя. У 1963 р. після важкої невиліковної хвороби на 53 році життя померла. Спочиває на Личаківському цвинтарі.

Христина Мацієвська, з дому Грицай, залишила після себе велику спадщину духовно-національного незламного духу до своєї нації — рідної землі України та віри у свободу і незалежність рідного народу і соборність української землі.

Ольга СТЕФАНКО-МАЦІЄВСЬКА
Олесь МАЦІЄВСЬКИЙ

ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ БАТЬКА

Серед видатних діячів культури та деревообробного мистецтва Лемківщини єдине місце займають різьбарі. До них належить талановитий мистець-різьбар — Михайло Мацієвський.

Михайло Мацієвський народився 13.12.1911 р. в с. Висова Горлицького повіту в сім'ї заможного селянина Миколи Маціївського та Єви Дем'янчик зі с. Ізби. У родині було четверо дітей: двоє синів і двоє дочок: Штефан, Марта, Михайло, Наця. Діти виростили серед прекрасної карпатської природи, цілющих мінеральних джерел с. Висови.

Сама краса природи сприяла естетичним смакам життя і побуту людей цього краю. Найдопитливішим у родині Маціївських був син Михайло. Навчаючись у Висівській школі, уже проявляв свої здібності до столярства та різьбарства. У 1925 році закінчив 7-класову школу в

с. Висові. Вчителем був проф. Стефан Батюк і Марко Гіжа.

З 1929 року, як здібний учень, поступив на 4-річне навчання та різьбарський вишкіл у Горлицьку школу Йосифа Потоцького, яку з відзнакою закінчив у 1933 році.

Для одержання ремісничо-фахової школи продовжив 3-х річне навчання, яке закінчив у 1937 році у фірмі Й. Потоцького.

У 1938 році як артист-різьбар виконав престол балдахіном і ківот у церкві Вознесіння Господа Н. Ісуса Христа в с. Гладишові (в стилі барокко), заслуживши на похвалу від греко-католицького пароха о. Андрія Злупки.

У фірмі Й. Потоцького працював на скульптурно-меблевій майстерні, де виконав багато скульптурних робіт літургійного призначення: іконостаси, вітварі, амвони, феротрони.

З 1939 р. по 1943 р. працював у м. Криниці в «Кармелії» — фабриці по виготовленню художніх виробів із дерева.

Після війни і насильного переселення з етнічних земель Лемківщини, як і десятки тисяч земляків, депортований в Україну разом з родиною 31.07.1945 р. у Бережани Тернопільської обл. Там працював у різьбарській артілі на посаді начальника цеху і бригадира. Під натиском НКВД виконав інкрустований чорницький набір із преспап'є та дерев'яними обкладинками для документів для адміністрації Кремля. У 1947 р. отримав диплом майстра 1-го ступеня за виконання високоякісної продукції. Працював до 1951 р.

У 1952 р. разом з родиною переїхав до Львова і як різьбар працював у скульптурно-художньому цеху «Стахановець».

З 1953 по 1963 рр. працював учбовим майстром по художній обробці дерева у Львівському училищі прикладного мистецтва ім. І. Труша.

Під його керівництвом вийшло багато здібних учнів, а саме: Іван Дубровін, який займався реставрацією меблів у Кремлі і створив художню підлогу в Георгієвському залі Москви, Іван Балух, Іван Падевський. Він виготовив рококовий стіл, за яким сиділи керівники СРСР і США — Брежнев і Ніксон.

Михайло Мацієвський є автором інкрустації по дереву — інтер'єру аптеки № 43 в м. Львові на розі вул. Одеської, № 2 і Городоцької, № 66.

Все свідоме життя Михайло Мацієвський мріяв побувати в зелених

Бескидах, рідних горах Лемківщини. Тугою за рідним краєм були пронизані його думки, душа і серце.

Помер Михайло Мацієвський 09.08.1987 році на 76 році життя. Спочиває на цвинтарі у с. Лисиничі біля Львова. Нехай світла пам'ять про нього залишиться в серцях його рідних, друзів, однодумців, земляків.

*З любов'ю і шаную до пам'яті
батька цю статтю підготували
його діти Олюся і Олесь*

Надія КУЗЕМКО-ТАТАРИН
с. Слобідка Козівського р-ну
Тернопільської обл.

БОЖІ ЗНАКИ Є І В НАШІ ДНІ...

Цієї поїздки я чекала давно... Давно мріяла побувати в тих краях, де народилися мої батьки, дідусі, бабусі, там, де величний Сян тихо несе свої чисті води, де починає свою течію річка Вислік, там, де гори Бескиди здалека зеленіють, де все дихає свіжістю, спокоєм, чистотою. Я завжди мріяла побувати в тому селі, за яким сумував мій дідо Іван, який на старості літ, а упокоївся він на 93 весні життя, завжди кудись йшов. І коли його питали: «Куди ідете?», дідо Іван відповідав: «Йду додів, то неє мій дім. Там мені буде ліпше. Я тужу за своєм хатов, за своєм церквов, мушу там бути». Дідо Іван у церкві Віслока Великого (тепер Польща) був паламарем. Тішуся, що і по сьогодні віслочани пам'ятають, як він прислугував у церкві.

І ось в 2014 році разом із старшим сином Андрієм я побувала в тих краях, де жили мої рідні, яких 70 років тому було депортовано.

Родичка мого тата Ганя, яка живе в Команчі біля Сянока, запропонувала нам поїхати в село Прелуки, приблизно 3 — 4 кілометри від Команчі. На превеликий жаль, ніколи після депортації мій батько, дідо та і вся родина ні разу не відвідали це село. Їдемо вузькою лісовою дорогою. «Ось, — показує мені Ганя, сестра мого покійного батька, — подвір'я

твоїї бабці Борці Теодозії». Стою, дивлюся на занедбане обійстя, і серце переповнюється болем. Невже я стою на подвір'ї, де жила моя бабця?» — питаю себе подумки. Очі оглядають яблуні, сливки- венгерки. Нічого не збереглося від хати — все знищила війна... і час.

Їдемо далі забутим селом... «Ось, — знову показує Ганя, — тут був цвинтар». Нічого — не залишилося, тільки дві фігури на надгробках, на які чиясь добра рука поклала польові квіти, ще здалеку видно їх. Десь тут покоїться прах моїх прабабусь, прадідусів, яких я, на жаль, не бачила ніколи, але про яких пам'ятаю: мій син, складаючи родовід, вписав і їхні імена. Роки все зрівняли- тільки дві могили...

Ганя показує на невеличку поляну і каже: «Тут, Надю, колись була церква, до якої ходили прелучани, їх було мало- тільки 36 хат». Дивлюся — і не вірю очам: неville тут була церква? Господи, чому тут все заросло бур'янами, чому зрізані дерева лежать кругом цього місця, чому так все занедбане? Із побаченого плаче серце, душа переповнюється жалем і тугою. Стоїмо ніби загіпнотизовані.

«Що я можу зробити, щоб хоч трошки оживити це місце?» — Кожен думає з нас. Починаємо рвати бур'яни разом з Андрієм і Ганею,

ногами топчемо великі будяки. І, о чудо, я дібралася до якогось каміння. «Та це ж фундамент церкви!» — Здивовано кажу я. Виходить, що під час війни дерев'яні стіни згоріли, а фундамент залишився. Тішимося із сином Андрієм, що знайшли наріжні камені. «Андрію, — кажу радо я, — дивися, я бачу, де був лівий крилос, а тут правий». Тут син кличе мене і показує поріг церкви. Радості немає меж... Від однієї думки, що тут мої рідні ходили до церкви, тут молилися, душа летить десь у вічність... Припадаю устами до порогу, мимоволі течуть сльози. Аж ось і видніється хрест, старий, іржавий, напевне, під час пожежі у воєнні дні впав, і хтось, якась добра людина, як-небудь встромила його серед купи каміння, і тепер він ніби заховався серед бур'янів.

Радіємо, що хоча б трохи відновили фундамент церкви. Виходить, що ця греко-католицька церква села Прелуки була маленькою (в селі було тільки 36 хат, ні одна не залишилася - все згоріло в час фронту).

Стоїмо перед порогом церкви, молимося, прошу сина: «Андрію, зроби нам із цьогою Ганею фотографію». Стаємо справа від місця, де був кіот. Син робить світліну і тут же здивовано каже: «Мамо, тут на фото появилася якесь сонце між цьогою Ганею і вами».

І коли ми зробили фотографію цього епізоду, не могли надивуватися... сонце — а в сонці — хрест. Що то за знак? Може Святий Дух просить нас зробити щось для цієї церкви, до якої ходили мої родичі? Чи це знак — волення не забувати духовні святині, чи ще інша просьба?

Чекаємо 2015 року...

Радимось із сином — поїдемо знову до Польщі, мусимо щось зробити для цього храму. Дуже хочу взнати історію церкви села Прелуки, яке належало до Перемишльського повіту. Але де ж знайти ці матеріали?

А думка знову лине туди, на Лемківщину, в ті покинуті зненацька у 1946 році села : Віслок Великий, село мого батька Куземка Михайла. Велику кам'яну церкву розібрали поляки і побудували у Команчі міст, залишилося порожнє місце. Тільки старезні височезні липи, які і по сьогодні ростуть кругом місця, де був храм, стали символом пам'яті. Церкву у Бібрці — селі моєї мами — переробили на костел.

Де ж ви, люди надсянських берегів? Вирвакі з корінням, виселені, розвіяні вітром, розкидані світами...Зневічено вас, сплюндровано...

Село Прелуки...Не оре газда свого поля, скропленого потом і кров'ю дідів і прадідів. Рідне поле колючим терном заросло...

Не чути тут ані весільних пісень, ані радісних колядок... І дзвони не дзвонять, як колись дзвонили, скликаючи моїх рідних на Службу Божу..

О церкво дідуся мого —
 До тебе ми іще прийдемо,
 Свою любов, свої серця
 На віттар покладемо...
 Бо... дива бувають і у наші дні...
 тільки майте сильну віру...

Юлія ПАВЛІВ
 (Львів)

ПАМ'ЯТЬ ПРО РІДНУ ЗЕМЛЮ

Друга світова війна стала переломним моментом в історії Лемківщини, після завершення якої вона остаточно увійшла у склад Республіки Польща. Під час реалізації вересневої угоди 1944 р. українське населення Лемківщини було депортоване на території УРСР, а 1947 р. після проведення операції «Вісла» в північно-західні території Польщі.

Сьогодні лемківська громада є однією із найчисельніших у Західній Україні, проте невеликий відсоток проживає і в інших регіонах. Пропоную вашій увазі спогади-розповіді невеликої частини жителів села Тарнавки, колишнього Сяноцького повіту Жешувського, воєводства, що зараз проживають в селі Глібів Гусятинського району Тернопільської області.

Найчастіше депортовані жителі Лемківщини згадують її мальовничу природу (гори, ліси, ріки). Хонко Марія Петрівна пригадувала ліси та цілюще повітря рідної місцевості: «Пам'ятаю в дитячих роках річка була так від нашої хати так даліше. Але дуже здорові ліси, і всьо файне було. В лісах росли черниці, в нас називали бурівки... І в лісах було дуже повітря здорове. В нас люди були такі, ну такий вигляд мали, червоні таки поприїжджали сюда. А приїхали до Глібова тут молодьож всьо біле, аж позеленіло, бо то що повітря нема».

Схожі описи подала і Хваццак Марія Петрівна, яка описала річку в околицях Тарнавки наступним чином: «вода така файна, широка річка так з камінчиками текла».

Також жителі Тарнавки розповідали про господарство своєї сім'ї, адже більшість населення жила за його рахунок. Очевидно, що описи доволі схожі, за винятком деяких деталей (кількості худоби, розмірів хати, поля тощо): «Города мали, то поле все наше було, туди як стояла від хати в гору поле. Сімнадцять гектарів ми мали, і там був ліс, і пасовисько. Дерев'яну під соломов (мали хату — П. Ю.). Єдна хата, то всьо було в купі: хата, хліви, і стодола, всьо під одним дахом. Мали два коні, а корови мали чотири, і телята все сі притримували, бо на роботи ніхто не ходив, копійки ніхто не заробив, ну то що вдома продали носили до міста. То було трохи далеко лісом треба було йти, ну то продавали масло, сметану не, і молока ніхто не носив, бо там було куда нести далеко було. Корови тримали як попало: і три, і чотири» .

«Хата була, коло хати керниця мурована була з каменя, і льох був з каменя вимурований кругом. Хата, потом хліви, боїсько, що там щіпами молотили. Як звичайно хата, вікна, колись аж такі великі не робили, а менші мали в хатах» . «Файно було в хаті, образи були. В хаті було дві хаті, рушників в нас не було, квітки робили. Хата дерев'яна, покрита соломов» .

Як згадують переселені лемки, у селі Тарнавці була школа та церква. Цікавим є той момент, що більшість людей хоча і пригадує школу, але дехто каже, що це була українська школа, інші — польська. Так Хонко Марія Петрівна стверджує, що це була польська школа, адже старші діти там вчилися по-польськи, а вона лише в садок ходила, де навчали українською . А Хващак Микола був упевнений, що школа була українська, адже все село було українське .

Із погляду прожитих років, людина все частіше згадує про своє дитинство-юність, що не зважаючи на всі труднощі подальшого життя найкраще закарбувались в пам'яті. Депортовані лемки із села Тарнавка часто згадують свої дитячі роки, сумують не лише за своїм дитинством, а й за так званим «окультуреним ландшафтом», який дослідники називають образом «малої батьківщини». Він формується під впливом часу, коли людина згадує своє минуле. Цей образ — це сукупність позитивних спогадів, з дитинства, або ж юності, емоції, що тісно переплетені з географічними особливостями місцевості (ліс, річка тощо), виглядом житла, села міста, суспільними відносинами. Складові частини образу «малої вітчизни» часто залишаються поза увагою дослідників, які

акцентують увагу головно на трагічних моментах із історії Лемківщини. Проте завдяки таким описам місцевості, села, школи, церкви, стосунків у селі можна зберегти пам'ять про втрачені місцевості.

Найжахливіші трагічні моменти, які вплинули на життя всіх без винятку осіб це війна та переселення. Військові дії, які проходили неподалік вносили суттєві корективи в повсякденне життя, зокрема в селі розміщувались німці, що влаштували польові кухні: «Був дуже файний садок, бо якщо німці прийшли, то наступили до нас в село, то в нашій садку зробили кухню. То нас з хати повиганяли, а самі в кухні ночували, а в хаті там приходило все саме начальство їсти. Навіть пам'ятаю були дівчата українські, бо по-українськи з нами говорили ті дівчата, і пекар з нами по-українськи. Дітям (німці — П. Ю.) давали порожні консерви мити, з під м'яса та котрі діти пішли додому мами помили горачим водом, то німець дав їм такі цукерки: кубики цукру давав, а ми там ті діти поменші побігли в річку, запхали в воду, а воно сі не мие, ну і ми принесли, а німець до нас так во (помахала пальцем) і ще навіть пістолет наставляв» .

Також німці стягували сільськогосподарський контингент, тобто податок, з цією метою збирались продукти харчування, худоба: «Худобу забирали, бо їм треба було м'яса, але коли забирали: може де вдень, та де вночі» .

Окрім цього, авіабомбардували село, яке, як вважають переселенці, здійснила радянська армія після відступу німецької армії. Ці та наступні події, пов'язані із нападами поляків на село, спаленням села і переселення викликали страх, який виник під час психологічного напруження в очікуванні небезпеки, невідомого: «Боже, який то страх пережили, той навіть в ту страшну війну, ходили ми по під голе небо по полях, бо так стріляли, же як німці відступали, вже такі, такий в нас був бій страшний», страх у поєднанні із жахом, коли людина перебуває на межі життя і смерті або стає свідком вбивства: «Сілись ми під той горбочок, а так бомби кидали страшно, ну і свистають ті кулі, бомби, не можна було дивитись навіть. Впала бомба, від нас впала може десь на п'ятнадцять метрів. Боже, нас присипало, в піску повно піску, землі, туда во не можна було сі обтріпати з тої землі, люди кричать, що наших повбивала бомба. А та бомба не розтряслася, просто впала в землю, ми сі ходили дивитись та як тюльпан» травмували психіку людей. Тому не всі можуть розповідати

про ті події, а дехто і досі боїться, тому, відмовляється говорити. Частина із них розповідає найголовніше, найсуттєвіше, з одного боку, захищаючи себе від негативних і болючих емоцій, а з іншого — позбуваючись їх, залишивши спогади, попередньо переосмисливши власне життя.

Щодо самого процесу депортації, то він хоча і в деяких нюансах відрізнявся (хто скільки речей зміг взяти, чим доїжджали до станції, або йшли пішки) відбувався за схожою схемою: повідомлення про виїзд, збір речей, дорога до станції, з якої відправлявся поїзд з товарними вагонами (теплушками/пульманами), дорога до місця призначення, прибуття на нове місце, пошуки нового дому: «Переселення то була біда. Війна кінчилася, нападали поляки на українців: крали, худобу витягали, забирали. Ну і саме на Великодні свята прийшла, то ще за Сталіна, указівка забратись. Ми не мали коня, мали дві корови, корови запрягли. Дві корови тягнули фіру, нас дітей, купка була, і так вивезли на станцію, й погрузили в товарняк. І привезли до Гримайлова, то вже станція була. Видно давали якісь час, везли на фірах. Ну ми їхали довго десь з тиждень з Польщі. Поїзд десь зупинявся, десь гроші, знаю, що на границі міняли польські на рублі» .

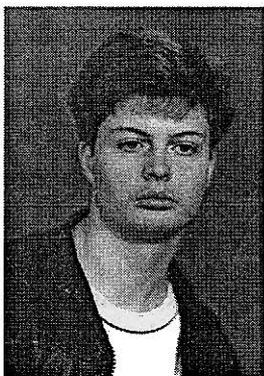
«І ми там так жили, на тій хати поляки жили, вони поїхали. Всього було, ту не нищили, бо знали, що ту люди їдуть, а там, де ми повиїздили, то там понищили, бо там нікого не було вже» .

Проте не всім так пощастило, і не поодинокі були випадки, коли люди отримували житло, не придатне до життя, у напівзруйнованому, занедбаному стані.

Загалом більшість осіб, які дали інтерв'ю зважаючи на складності в житті після війни (розруха, безробіття, голод), так і не отримали вищої освіти, а деякі отримали лише початкову, адже змушені були працювати, щоб вижити, і прогудувати свої сім'ї. Також мали місце випадки, коли після приїзду через недоліковані хвороби і не належні санітарні умови під час чи після переїзду вмирав хтось із годувальників сім'ї.

Очевидно, що не зважаючи на всі важкі моменти, що їх пережили переселенці і під час переселення, і після, облаштовуючись на новому місці, звикаючи до нових кліматичних умов в їхньому житті були і позитивні моменти, пов'язані із дружбою, коханням, молодістю, дітьми. Проте труднощі військового часу, втрата рідної землі, примусове переселення, залишили слід в їх житті, характері.

ПРО СЕБЕ І СВОЮ РОДИНУ

Ситало Миколай Олегович народився 25 вересня 1973 р. г місті Львові в родині інженерів. Скінчил історичний факультет ЛНУ ім. І.Франка. По материнській лінії походить од лемків.

Маты Ситало (Ющук) Любов Трифонівна, 1941 р. народження, походить з лемківської родини Ющиків Анни и Трифона, котры жылы в с. Солотвины (тезас зросло ся з містом-курортом Креницьом. Надаеме фото іх хыжы в с. Солотвины). В травні 1945 р. родина была переселена в Полтавску област, потым преіхалы до міста Монастирыск. В родині все панував лемківскы дух, зберігалы ся традицыи, мова и невгасима туга за рідним краєм. Автор выяв'ял цікавист лемківском історийом, робит етнографічны записы од 1998 р. од родины, особливо од старшой сестры мамы — од Марії Трифонівны Гыр'ї (Ющук) 1924 р. народження (фото сестер надаеме).

Написав книжкы «Лемківска мова зо Села Солотвины. Тексты. Фонетика», «Вибраны Лемківскы пісьні зо Села Солотвины од Марії Гыр'ї» и «Присясто Бесіди! Присігаме Рьидній Мові». Тезас занімає ся роботом над вельким «Українсько-Лемківським Сливником» веце як на 100 тысяч слив, и над «Історієм Княжой Лемківської Державы». В університеті написал роботу «Націогенез: Історіографія утворення українського Народу-Нації» (не опублікована).

Пише ранню історію Лемків, котру ділит на 3 періоды:

1. «Походження Українців-Лемків (до сер. І в. до н.е.)»,

2. «История Лемків г I тис. н.е.»,

3. «История Княжой Лемківской Державы (1031-1352 рр.)».

Зачинат роботу од праці «Пред-Гістория Княжой Лемківской Державы (972-1031 рр.)», г дальшой Істории Княжой Лемківской Державы опише Державу Лемківських Князів — Святополка-Петра Давнього, Прокуя, Власта, Пйотрка, Яся Сяноцкого, Ізбігнева Івачевича, Полоха, Константина Сирославича, Негвара, Недана, Юрия Домажира, Владея, Лазар'я Домажирича, Ратислава, Лева, Романа, Стефана и князя Льоткы-Болеслава Ваньковича, котры згинув г болотах Пидляша г лютим 1352 р.

Редколегія подає без змін фрагмент книжки Миколи Ситала, у якій він зібрав лемківські прислів'я і приказки.

Ж

1. Жеби вижыты, каждый ся гребе як може.
2. Жеби гмерты, треба ся ищы добрі поперты.
3. Жеби скоро ішов, не був дядом, една нога ту, друга там, не стый на місці, іды скоро.
4. Жеби ся мі вернуло, не дуже, хоц лем 20 рокив.
5. Жеби твого духу ту не было, жеби ту не смерділ.
6. Жеби ты Бог дал ліпшый розум.
7. Жеби тя качка копла.
8. Жеби я ты подзвякаълв, а ты лем гълтнуллв! Не хцеш сам зробиты — свою роботу.
9. Жеби я тяжко не робив, и голый и босый не ходил.
10. Жеби желізны керпці сдер, и так правды не найдеш.
11. Жебиз як хтів шытко знаты, то и так не будеш зналв. Бо до одной головы не влізе.
12. Жебы ся ныгда ани єдне дівча не родило, жебы-с ся не мордувало.
13. Жебы сся яг п'ялв, и так з богачом сся не зрів'яш.
14. Жебы яг стодола была повна, єден снп такой влізе. (Доїдай).
15. Жена тримат тры куты ф хыжы, а муж лем єден (и так цілый час нарыче).

16. Жена, котра ся не слухат мужа, най послухат моченого мотузу/а.
17. Житы и житы, и Бога хвалиты.
18. Жи^вый мусыт мисляты о жывым.
19. Жи^влы як пес з котом.
20. Жовніры стріляют, а Бог кулі носыт.

Михайло САДОВИЙ

ТВОРЧИСТЬ ЧЕРПАЄ З РІДНОГО КРАЮ

Лемківська земля свого часу дала знаних людей, які стали символом України, її національною гордістю: видатних художників, скульпторів, співаків, державотворців, лікарів, учених, бізнесменів, які здобули у своїх галузях певне визнання. Але найбільше дала простих робітників, які будували майбутнє України.

Ми нещодавно побували на лемківській землі і мали змогу поспілкуватися з дуже цікавою людиною Володимиром Андрійовичем Тимцьом, який народився в селі Кам'яне на Лемківщині.

Володимир Тимцьо нам розповів про своє нелегке життя. У сім'ї було троє братів, а це якраз розпочалася війна в 1939 році. Батько, щоб прогнати сімю, поїхав на шахту у Францію, на превеликий жаль, там загинув. Тяжкий тягар ліг на плечі матері по вихованню трьох дітей: Микола, Петро і Володимир. Коли прийшли німецькі війська, братів забрали до Німеччини. Микола працював у німецького господаря, а молодший брат Петро — на підземному заводі, де виготовляли патрони для німецької армії. За спогадами Володимира, його брат фактично осліп, коли наглядач-німець побив його нагайкою. Після закінчення війни, брати повернулися на Лемківщину, одружилися і продовжили своє життя. Внаслідок депортації лемки були виселені з своїх етнічних земель і розпоршені по Україні та Польщі.

Родина Тимців разом із семирічним Володимиром опинилася на станції

Загір'я (Польща) і протягом двох тижнів їх везли до станції Козова (Тернопільщина). Представники влади спровадили сім'ю в село Таурів і сказали, як згадує пан Тимцьо, що тут будете жити, і показали хату, через яку переїхав танк. У цьому селі його маму записали до колгоспу, дали п'ять гектарів землі і сказали скільки треба здавати для держави м'яса, молока, овочів. Прийшов сусід і каже: «Ви тут не проживете». З цього села мама виїхала до Пустомитівщини, до родини свого брата, в село Милошовичі.

Там Володимир почав ходити до школи, закінчив сім класів. Незабаром з'явилися його перші поетичні рядки, які творчо оцінила вчителька Надія Степанівна, яка, до речі, сьогодні проживає в Пустомитах.

Володимир Андрійович служив в армії авіаційним механіком, обслуговував бойові літаки. Після демобілізації почав працювати на Львівському мотозаводі на різних посадах, згодом закінчив Львівський технікум харчової промисловості, потім Харківський економічний інститут.

Коли на Львівській залізниці розпочалась електрична централізація стрілок, пан Володимир працював начальником виробництва в тресті Променергоавтоматика (м. Київ). Робітники цього підприємства встановлювали на станціях і перегонах розподільчі шафи, де монтували електричні схеми для світлофорів і електричні приводи для стрілочних переводів.

Сьогодні пан Володимир працює в Пустомитівській районній лікарні. Він веде активну громадську роботу, часто виступає на сцені (зокрема, ведучим хору «Радоцина» та ін., а також на різних фестивалях лемківської творчості). Та попри все він не втратив великої тяги до поетичної творчості, і щоразу створює поетичні рядки, присвячені різним життєвим подіям, в яких виливається справжня українська душа і справжній потяг до прекрасного.

НЕМАЄ НАРОДУ – НЕМАЄ ПРОБЛЕМИ

за таким принципом сталінський режим здійснив виселення українців з Польщі, поляків – з України

Депортація народів – один із потворних «винаходів» сталінського тоталітарного режиму. Сталін діяв за принципом: немає людини, немає народу – немає проблеми.

70 років тому, 9 вересня 1944 року, у Любліні Микита Хрущов від УРСР і Єдвард Осубка – Моравський від імені Польського комітету національного визволення (залежна від Кремля тимчасова маріонеткова адміністрація) підписали сумнозвісну угоду про евакуацію українського населення з території Польщі і польських громадян з території України. Ця угода передбачала нібито добровільне переселення (насправді то була брутальна насильницька депортація) 350 тисяч українців з їхніх споконвічних етнічних земель – Надсяння, Підляшшя, Холмщини та Лемківщини, так званого Закерзоння. Із території України планувалося переселити понад 486 тисяч поляків. Це досі незагоєна рана історії. Людей, немов бур'ян, з корінням виривали з рідної землі. Від 2-х до 12-ти годин давала польська влада українським селянам, щоб назавжди покинути свою оселю.

У селі Дунаїв на Львівщині живе декілька сімей, які були переселені з Лемківщини в Україну протягом 1944 – 1946 років. Ось що розповіла про цю трагедію Марія Іванівна Клим (з дому Солінка), 1936 року народження:

«Коли відбувалося переселення, я мала 8 років і багато що пам'ятаю. Наша родина жила під чехословацьким кордоном. Краківське воеводство, район Кросно, село Вільховець. У 1939 році батько побудував на хуторі нову велику хату. Поля мали 18 гектарів, 12 гектарів лісу. Кожен господар мав свій приватний ліс. Коли Червона Армія наступала на територію Лемківщини, снаряд чи бомба влучили в нашу хату. Вона була з дерева і швидко вся згоріла. У стайні згоріли дві ялівки, бугай... 16 овець встигли випустити на волю. Потім у різних місцях бачили їхні голови. Червоноармійці їх лапали, різали та їли... Нас вже виселяли з тимчасової

хати. Бабця старенька, мала під 80 років, впала з плачем на подвір'я і набрала у хустинку рідної землі. Я їй казала: «Бабю, не плачте, ми ще повернемо...» А вона мені: «Ніколи у житті». На час виселення ми мали дві корови. Одну корову віддали червоноармійцям, щоб вони дали нам вантажну машину і завезли нас на залізничну станцію до Сянока.

Завантажили нас у товарні вагони. У таких вагонах німці вивозили худобу з України... Довго їхали і нарешті привезли нас у Дніпропетровську область, Покровський район, село Олександрія. Там була біда. Багато мужиків загинуло на війні. У колгоспі — майже самі жінки. Але зустріли нас, переселенців, по-людськи. Розмістили по хатах. На другий день голова колгоспу, голова сільради пішли по хатах просити, щоб місцеві допомогли нам харчами. Хто капусти дав, буряка чи трохи картоплі. Тато працював у будівельній бригаді, а мама — у городній ланці. Там були добрі жіночки. Не раз казали: «Паша (мою маму звали Параска), у тебе малі діти, візьми додому помідорів, огірків...» Нам тяжко там було морально. Нас називали поляками. Це тепер «східняки» спам'яталися, почали Бога визнавати. А тоді цілий тиждень гуляли, по неділях хати білили... Вирішили тікати звідти. Була ще така чутка, що нам дозволять повернутися на територію Польщі, у рідні села. Лишили на Дніпропетровщині корову, невикористане зерно... Добиралися на Львівщину хто як міг. Переважно у товарних вагонах, на вугіллі, на руді...

1946 року прибули у Золочів. Там формувався ешелон з поляками на Польщу. Було кілька родин польських з Дунаєва. Поселилися ми тут у маленькій хатинці. Тільки одна кімнатка була нормальною. А в інших — ні стелі, ні підлоги, небо було видно. Нову хату збудували лише 1959 року. Колгосп у нас зав'язався 1946 року. Лемки були змушені одними з перших вступити до колгоспу. Бо не мали нічого, приїхали на голе місце. Але якось вибралися з чорної біди».

*Скорочений передрук:
Високий Замок, 9 вересня 2014 р.*

КОРИСНІ СПОМИНИ ПРО МИНУЛЕ

Пригадую прекрасне дитинство вдома. Ще ніким неописану красу мальовничого куточка Лемківщини — село Свіржова Руська, де я народилася і пройшло моє дитинство. І навчання мого першого вчителя пана Янаса. Він був з Ясла — поляк. Вчив нас польську, лемківську мови, географію, природу, рахунки, співи, працю, рахунки. Всякі забави — ігри.

Добре запам'ятала урок лемківської мови і його пояснення. Він вчив, пояснював лемківську і польську мови, а ми візьмемо собі ще українську і російську мови для кращого пояснення і порівняння для нас.

Уроки пана Янаса.

Урок лемківської мови — букви «і», «и», «ы».

В польській мові є дві букви — і, у.

В українській мові є дві букви — і, и.

В російській мові є дві букви — и, ы.

В лемківській мові є три букви — і, и, ы.

Букви -і, -и — голосні. Вимовляємо їх голосно, горлом, відкритим звуком. Можемо так голосно їх — і, и — вимовляти на цілу хату.

Буква «ы» — тверда, тиха, глуха, закритим звуком буква. Вимовляємо букву «ы» — не голосно, а тихо, не горлом, а глибоко в гортані глухим, тихим, закритим звуком.

Захочете вимовити «и», а глибоко в гортані вимовите тихо, глухим, закритим звуком букву «ы». Чуємо так тихо, тільки в себе під носом. Де ми пишемо тверде, глухе «ы», яке вимовляємо не голосно, а тихо. Не горлом, а гиртанню. Глухим, тихим, закритим звуком?

Цікаве зробимо порівняння.

Ми знаємо, що в російській мові після букв г, х, ж, ч, ш, щ буква «ы» не пишеться, а пишеться буква «и».

У лемківській мові тверда, глуха, тиха буква «ы» — закритим звуком пишеться після букв ч, х, ж, ч, ш, щ: гирі — гырі, гиртань — гыртан, хижий — хыжый, хитрий — хытрий, жито — жыто, живий — жывий, чисто — чысто, читати — чытати, шибя — шыба, шити — шыти, щирий — шырий.

Закінчення іменників множини: гори — горы, ліси — лісы, ріки — рікы, Карпати — Карпаты.

Закінчення на -ськый, -цькый: український — українскый, турецький — турецкый. Також у тих словах в лемківській мові не ставиться м'який знак.

Будемо вчитися читати і вимовляти букву — «ы».

Беремо будь-яке слово, а саме: склад слова, де є буква «ы». Беремо слово *шиба*.

Склад «ши»-ба. «Ши» — вимовляємо голосно, горлом, відкритим звуком. Коли вимовляємо «ши» — то ми більше чуємо букву «и», ніж букву «ш».

Беремо «шы»-ба. Склад «шы» — вимовляємо не голосно, а тихо. Не горлом, а глибоко в гиртані, глухим, тихим, закритим звуком. Коли вимовляємо «шы», то більше чуємо букву «ш», ніж букву «ы». Ніби не чуємо букву «ы», а тільки букву «ш». Ніби букви «ы» немає. Ш... (ы)-ба, але вийде слово *шыба*.

Так само в кінці слів: го-ри, лі-си, рі-ки. Склади: ри, ки вимовляємо голосно, горлом. А го-ры, лі-сы, рі-кы. Склади: ры, сы, кы вимовляємо тихо, глухо. Не горлом, а гиртаню закритим звуком: го-р... (ы), гор... (ы), горы, лі-с... (ы), ліс... (ы) і рі-к... (ы), рік... (ы), рікы. Тут ніби букву «ы» не чуємо, а попередню букву — р, с, к. І так всюди.

А зараз ми добре закріпимо нашу науку по букві «ы».

Візьмемо наш український алфавіт, де ми вимовляємо дві букви зразу: бе, ве, ге, де, е, є, же, зе, и, і, ї, й, ка, ел, ем, ен, о, пе, ер, ес, те, у, еф, ха, це, че, ша, ща, ю, я, я.

Вимовляємо лемківський алфавіт: так як нас дома вчили. Читаємо голі букви: а, б, в, г, д, е, є, ж, з, и, і, ї, й, к, л, м, н, о, р, с, т, у, ф, х, ц, ч, ш, щ. Вимовляємо одну букву. А прислухайтесь добре і почувете, що ми тут вимовляємо також по дві букви, а саме: а, б+ы, в+ы, гы, ды, е, є, жы, зы, и, і, й, кы, мы, ны, о, пы, ры, сы, ты, у, фы, хы, цы, чы, шы, щы.

Я зробила прекрасне пояснення для нас всіх. Дуже шкода, що наживо не можу передати — вимовити: хыжа, была.

Дехто нам закидає, що лемки мають руську — 'ы'. Не-прав-да! То тверда наша лемківська буква — «ы», яка вимовляється не голосно, а тихо. Не горлом, а гиртаню, глухим, тихим, закритим звуком, без якої лемківська мова — не була би мовою. А вона така гарна! А буква — «ы» — як серце лемківської мови.

Пан Янас пояснював, що в лемківській мові в кінці слів м'який знак не пишеться і частка -ся- пишеться окремо, як в польській мові «sie».

Сьогодні ми маємо можливість зробити порівняння. В українській мові слова, які закінчуються на -ать, -ять, -ють пишуться з м'яким знаком, а в лемківській мові ні: чеберчать — чеберчат, роблять — роблят, сіють — сіют. Частка -ся пишеться окремо: сміються — сміют-ся, або ся сміют, тішать-ся — тішат-ся або ся тішат, наробляться — нароблят-ся або ся нароблят.

У спілкуванні замість -«чи» — лемки вживають «ци»: чи зробив, чи прийшов, чи купив, чи продав, чи виконав завдання? — Ци зробив, ци прийшов, ци купив, ци продав, ци виконав завдання? Часто чуємо в піснях:

Ой! Ци підеш, ци не підеш...

Ой! Моя мила за мене?

Також в деяких реченнях інколи замість «як» вживають «кед». Особливо чуємо в піснях:

Кед мі пришла картка на роковац,

Став я свого няня просиц і благац

Кед ем ишов без ліс, без ліщину,

Надибав я молоду дівчину.

Кед ем ишов з Дебречына додому,

Застала мі чорна кура дорогу.

Ще дуже цікаво?

В українській мові наголос ставиться на другий склад слова, а в лемківській — на перший склад слова:

Ме-не́ бо-ли́ть ру-ка́ — Ме́-не бо́-ли́ть ру́-ка.

Ку-пи́ му-ки́ — Ку́-пи му́-ки.

Один з уроків польської мови пана Янаса.

Вчив нас читати, писати, говорити польською мовою.

Пояснює нам: пишемо так як написано, а читаємо, вимовляємо, говоримо так:

Де в словах є буква — «л» — вимовляємо букву — «в». Вимоги були строгі. Кілька разів повторювали, щоби букву — «л» — вимовити буквою — «в». Ще раз й ще раз пояснював і вимагав говорити букву — «л» — буквою — «в».

Miała», chciała; młodzie; masło; lasło. Mia-ła — mia-wa, chcia-ła -chciwa,

Мю-dzie — шво-dzie, мас-ло — мас-во, Іас-ло — Іас-во.

Хоча ми, діти-лемчата, говорили по-лемківськи в деяких словах замість — «л» букву — «в». Ходила — ходива, робила — робива, купила — купива, летіла — летіва, продала — продава. Але ходили, робили, купили, летіли, продали.

Чому ми всі на Лемківщині говорили на букву — «в». А може то вплив польської мови? Ми там жили віками. Вчили польську мову — спілкувалися з поляками. Хто його знає? Може так? Справді так? А може з споконвіку була в нас така мова?

І так поділилася з Вами своїми думками й знаннями, чого мене навчив мій перший вчитель пан Янас з Ясла.

Ці два уроки мені запам'яталися назавжди з буквою «ы» і буквою «в». Коли я писала тих кілька слів, спілкувалася з Вами — побувала думками в далекому босоному дитинстві, мальовничому куточку на Лемківщині в рідному селі Свіржова Руська.

Те все! Що залишилося в нас — тільки спогади... Я вибачаюся. Може декому не сподобається те, що я написала. Бо не мали ми вдома ні граматики, ні правопису. Я написала від щирого серця про те, чого мене навчили вдома мама, няньо, перший вчитель пан Янас з Ясла.

Про лемківську мову багато можна написати... Вона дуже гарна і цікава.

*Я барс горда тим, жем лемкиня!
Лемківщино мила,
Ты мій рідний краю!
Твою красну вроду
До болю кохаю.
Кадьль лем не ходжу —
Все про тя я думая.
И нигда не забуду —
Покаль жыти буду.
Буду жыти в краю,
Або на чужині,
Тебе, Лемківщино, —
Нигда не забуду,
Навет в домовині.*

P.S. У лемківській мові глуха буква «ы» вживається після букви «б» в деяких словах: «були — были; забули — забыли; быстро — быстро; бик — бык; би — бы». Наприклад, як би я знав, я би приїхав — як бы я знав, я бы приїхав. Якби була знала — якбы была знала. Забули зробити — забыли зробити. Але били, зробиш, збили, билина. А також в займенниках — ми, ви, ти — мы, вы, ты. Наприклад, мы приїхали; вы привезли; ты купив; ты продала. [Редколегія подає текст без змін.]

Мирон ТЕПЛИЙ

ПАМ'ЯТАЙМО!

21 вересня 2014 року — день, який надовго запам'ятається прочанам — вихідцям із села Босько та місцевим жителям-полякам. Це ще одна сторінка в багаторічній і багатогранній діяльності ГО «Боцани», бо дещо відбулося вперше, нових рис набрала співпраця між нашими громадами, хоч трагічні події Майдану та АТО наклали свій відбиток на хід усієї поїздки.

Під опіку Божої Матері в день її Різдва, що був колись храмовим празником у Боську, прибула майже сотня спадкоємців боцанського роду та їхні друзі. З усіх усюд злетілися вони — зі столиці, з великих і малих міст і сіл України — небайдужі до свого минулого, щоб ще раз або вперше побачити Лемківщину, землю дідів та батьків, доторкнутись до рідних порогів та поклонитися праху своїх предків, віддати їм молитовну шану.

Два вересневі дні — субота й неділя — були наповнені подіями, що змінювались, як осіння погода, і залишили незабутні враження та піднесення духу. Мов у калейдоскопі, сонячний день змінювався нетривалим, спокійним дощем. При чому брак парасольок абсолютно не впливав на святковий настрій. Розмаїття вишиванок під час Богослужінь і на вулицях перепліталось з традиційним одягом місцевих жителів, утворюючи особливу гармонію.

За традицією поїздка розпочалася молитвою за щасливу подорож, ознайомленням з програмою перебування на Лемківщині, знайомством з

*Посвята надгробка, встановленого цьогоріч
родиною предка Василя Теплого*

тими, хто вперше здійснює паломництво з ГО «Боцани», і прийнятими хвилинами спогадів і спілкування, на які було достатньо часу. Особливо при перетині кордону в Смільниці, котрий традиційно «дещо затягнувся». Але це чекання було винагороджене екскурсією по відомій відпочинковій зоні «Саліна», де «срібнолентий» Сян зустрічає гігантську штучну перешкоду — рукотворну греблю, утворюючи красиве озеро з вражаючими гірськими краєвидами. Білосніжні вітрильники, величезні рибини, що ласо поїдали корм, кинутий туристами, сувенірні магазинчики, численні знімкування групами й поодинокі подарували приємну насолоду й захоплення.

Призахіднім сонечком навпереміж з крапотінням дощу зустріло нас Босько. Розмістилися в готелях чи в оселях рідних, знайомих, колишніх сусідів. Провели час за спогадами та розмовами.

Ясне сонечко та дзвони римо-католицького костелу Воздвиження Святого Хреста о 9 годині покликали вірян на мшу. Якраз о тій порі прибув хор церкви Покрови Пресвятої Богородиці з м. Яворів, у якому

співає боццанин Степан Теплий. Пан Степан доклав чимало зусиль до того, щоб земляки побачили красу Лемківщини, село його батьків, а також донесли українську духовність через виконання церковних пісень до боццан-поляків.

У переповненому костелі пробоцц Анджей Гіль представив гостей з України. І під склепінням храму попливли церковноспіви хору під керівництвом Василя Мар'яша. Линула духовна пісня, лунало українське слово в польському костелі. Після кожної пісні звучали оплески. А виконання нашого церковного гімну «Боже великий, єдиний» усі присутні прослухали стоячи. У короткому, але щирому слові подяки пробоцц виразив також підтримку українському народові, котрий переживає важкі часи через війну на Сході. Накінець хор і присутні обмінялися «Многая літа» і «Сто лят» для обох народів.

Час перед Службою Божою проминув у мандрівках по селі, відвідинах рідних хат, які ще збереглися, бесідах зі знайомими.

Як завжди, о 13 годині за місцевим часом на впорядкованому пагорбі, заповненому паломниками й місцевими жителями, розпочалася урочиста Літургія. Серед присутніх — пробоцц Анджей Гіль, війт Маріуш Балабан з дружиною, колишній війт Броніслав Жолкевич, з яким розпочиналася співпраця, голова українського товариства Сянїччини Мар'ян Райтар, кореспондент «Нашого слова» Богдан Гук. Святкову Службу Божу відправив о. Володимир Коркуна, дякував незмінний Олександр Роман, співав хор з Яворова. Трагічних подій, що відбулися в Україні цього року, не оминув у своїй проповіді о. Володимир, пробоцц Анджей зі своєю громадою помолвився за мир і спокій в нашій країні. Мирон Теплий прочитав новий вірш Люби Проць про Босько «Вічне назавжди», чим розчулив не одне серце.

Після цього о. Володимир покропив свяченою водою могили та надгробні пам'ятники, затримавшись біля надгробка, цьогоріч встановленого родиною, що проживає не лише в Україні й Польщі, а й в Австрії, Америці, Австралії, як знак про свого предка Василя Теплового.

У цей час біля церковного хреста відбувся виступ хору батьків та учнів недільної польської школи зі Самбора під керівництвом Христини Гусар, запрошений місцевою школою. І це стало приємною несподіванкою та гарним продовженням свята.

А потім відбувся вже традиційний обід, головну страву до якого

— пресмачний журек — приготували жіночки з Товариства сільських господинь Беска. Розпочалась трапеза з благословення о. Володимира та хвилини скорботи за боццанами, які відійшли у вічність, загиблими на Майдані та полеглими на Сході України. Пісня «Плине кача по Тисині» у виконанні яворівчан, яку вони спеціально вивчили до цієї поїздки, викликала сльози у присутніх...

Ярослав Козак та Маріуш Балабан висловилися за продовження стосунків між ГО «Боццани» та гміною Беска, за взаєморозуміння та підтримку ініціатив. Слова вдячності від боццан адресували п. Юзеку Сліві, який докладає багато праці для впорядкування території цвинтаря, доглядає фігурки, приймає прочан на нічліг у власному готелику.

Марія Білас (Тепла), чие дитинство минуло на Грабині, поділилася спогадами, а також розповіла про долю села Переможне Айдарівського району Луганської області, у якому проживали лемки, переселені туди в 1945 році. За допомогу українським військовим, що обороняли аеродром, терористи та російські найманці повністю знищили село: із 300 уціліло лише до десятка хат. Також пані Марія адресувала слова вдячності п. Маріушу і від киян Світлани та Олександра Марченків, присутніх у залі, піднесла війтові знаменитий торт «Київський» фірми «Рошен».

*Перед від'їздом на рідні нам тепер терени.
Фото на пам'ять у Боську*

Вірш «На спомин» (автор Люба Проць), який прочитала Марія Ванів, ще раз повернув усіх в українське минуле Боська. Цю ноту ностальгії доповнила «Балада про Босько», автором якої є Степан Теплий, її виконав хор з Яворова, а підхопили всі присутні.

...Молитвою завершується подорож на рідну землю, бо тут, у Боську, «сива пам'ять роду, яка проходить крізь віки». Перед від'їздом — фото на пам'ять. І — курс на Сянок — Устрики — Самбір — Львів, дорогою, яка пролягає майже паралельно до залізничної колії, кілька разів перетинаючись із нею, і по якій 1945 року ешелони вивозили лемків з рідних міст і сіл. Боцани це пам'ятають. Наступного року — 70-ліття вигнання з нашого раю. Пам'ятаймо про це всі!

Марія КУЗЯК-ШЛЯНТА

БОРТНЕ І ВИСЕЛЕННЯ З НЬОГО

В архіві греко-католицької церкви в Бортнім зберігся переказ про назву села — Бортне. У ньому було сказано: що гурт людей з-під Києва, втікаючи перед татарами, зайшов в карпатські ліси. Ці люди вирішили залишитись тут, вирубували дерева, ставили будівлі, а від старого слов'янського слова бор ліс «тне» «вирубуює» і пішла назва — Бортне.

За моєї пам'яті село було велике, заселяло його 176 господарів, небагатих і небідних. Із півночі Бортне було оточене великим дрімучим лісом з горою Корнутою. Від села тягнулись орні поля. Земля була бідна, гірська, але люди удобрювали її і вона родила. Селяни були працьовиті, терплячі, дружні і сміливі. Навіть приказка була «З Бортного не боюсь нікого». В селі була чотирикласова школа, читальня ім. Качковського, дві церкви греко-католицькі, одна з них збудована в 1842 р. Православ'є завели в 1928 р., а церкву збудовано 1930 р.

Визначні вихідці з Бортного: Д. Бортнянський — композитор світової слави, Т. Полянський — єпископ Перемишльської єпархії, Собин — адвокат, працював в Празі (Чехія), Юліан Дзямба — професор філософії, В. Дзямба — історик, викладав у Львівському університеті філософію, Собин — священик. Хочу ще назвати гімназистів Івана Дутканича,

який отримав 10 років Сибіру, Осипа Дутканича, якого вбили в тюрмі енгебісти.

Ішов 1947 р. Гарний червневий день. Виглядало, що будуть гарні урожаї, люди з радістю йшли до праці. До Бортного часто заглядало польське військо, прибуло воно і в той день з собаками. Польський офіцер наказав зібратись на збори і сказав: «Даю вам 2 години на збори, маєте залишити село». Піднявся плач, зойк, крик, але люди були безпомічні. Хто мав свій транспорт, виїжджав на своїм возі, а що на нього візьмеш? Хто не мав, давали свій, а треба гнати худобу. Гнали за 50 км до м. Ясло. Польські жовніри з нашим народом поводитись грубо, брутально, по дорозі били людей, крали худобу. На станції «Ясло» набідились: пригнали три транспорти, завантажили худобу з людьми і повезли на Захід. Зняли з транспорту 27 невинних чоловіків з Бортного і погнали в концтабір Явожне. Священника отця І. Булата, збитого, закривавленого, в розірваному одязі (собак на нього пускали), бо заховав бібліотеку в церкві на дзвіниці, а там була «Історія України», погнали в Явожне і воно його з'їло.

Транспорт поїхав далі. Нарешті нас вивантажили між Пічницею і Любіном. І тих грізних бандитів з заплаканими дітьми і голодною худобою зустріло ГМО і поліція з багнетами. 50 родин поселили в колишньому німецькому селі Fuens-minf. Поселили в будівлі без вікон, дверей, підлоги. Люди гірко плакали, але брались до роботи, ремонтували як могли. В неділю пішли до костела. Поляки сиділи, а наші люди стояли. Польський ксьондз вийшов на казальницю, показав пальцем на наших людей і сказав: «I ci sehyzmatycy upokorzyli się, przyszli do katolickiego kościoła» (ті схизматики скорилися і прийшли до католицького костела). Люди як стояли так і вийшли, і більше їх там не було. Згодом зорганізували свою церкву. Поліції не подобалось, що наші люди святкують Великдень і в свята підпалювали ліс і заходили в шапках до церкви і казали їти гасити ліс. Люди не йшли. До мого брата прийшов начальник: «Las gasić». — (Ліс гасити). Брат схопив дрючок і сказав: «Я тебе тут загащу! Скільки будете знущатись над нами? Вигнали нас зі своєї землі; хат мало вам?» Начальник остовпів. Міг брата вбити, подати в суд, загнати в Явожне. Але подивився на брата і відійшов. Нічого не зробив.

Із заходу Польщі Собин О., Кузяк Т., Шкурят І. їхали як делегати на сейм до Варшави, щоб добиватись людських прав і де що зробили і поляки змінили свою тактику в кращий бік відносно наших людей.

У ЇЇ СЕРЦІ ЗАВЖДИ ЖИЛА ЛЕМКІВЩИНА

Село Мшана на Лемківщині було для Марії Старчак-Вєвричин найулюбленішим місцем на землі. Чому? Тому що вона там народилася, тому що з цього села походила її родина... Тому що там все було рідне і миле... Повітря інше, вода інша, навіть щебет пташок — інший. Очевидно, що душа горнулася до рідного і бажаного, там було затишно і комфортно, незважаючи ні на що.

Пані Марія присвятила своїй батьківщині — с. Мшана — дві книжки. У «Передньому слові» до другої книжки «Село Мшана на Лемківщині. Історичний нарис» (Львів, 2009) читаємо: «Ідея написати історію мого рідного села Мшани, що на Лемківщині біля Дуклі (тепер Підкарпатське воєводство, Польща), з'явилася у мене давно. Раз по раз у пам'яті зринали спогади дитинства — яскраві кольорові картинки з квітучими луками понад селом, журливою річкою, яка збігала камінцями серединою села, зеленими бережками, застеленими полотнами, що вибілювалися на сонці. Згадувалися старанно оброблені поля навколо села, поділені межами на смути, які влітку ставали різнокольоровим килимом з цвіту картоплі, конюшини, льону, колосків жита, пшениці, ячменю, вівса. Пам'ятаю веселі свята — Різдвяні з колядниками і щедрівниками, Великодні — з писанками, Русальні — із замаюванням осель пахучою липою, Свято-Іванські з палаючими собітками, співами та іграми молоді, збиранням цілющого зілля росяним ранком досвіт сонця, а потім освяченням його в церкві» (с. 5). Це видання насичене не тільки науковими спостереженнями, численними історичними фактами, але й удекороване багатьма світлинами, у яких відображена людська доля: служба у війську, родинна спільнота, весілля, пасіка, школа (початок 40-х рр. ХХ ст.; середина 30-х рр. ХХ ст.), дівчачі гурти, спорудження громадського дому у Мшані (1934 р.), гурткова діяльність (кооперативні курси), еміграція, громадські і комерційні будівлі (крамниця, плебанія), придорожний хрест... Ця книжка — немовби мандрівка в минуле життя, у якому все реально: і люди, і хижі, і народна ноша...

Про сучасний стан села пані Марія зауважує у своїй книжці: «Тепер це

не село, а судільний цвинтар. Кілька хат, що залишилися з передвоєнного села, мають нужденний занедбаний вигляд. На місці решти осель, спалених і розбитих війною та розібраних новими поселенцями, zostалися сліди фундаментів та порослі травною горбочки, що утворилися на місці розвалених печей, які віками зігрівали теплом своїх господарів. Це ніби могили на дворищах колишнього села. А цвинтар, на якому поховані численні покоління мшанчан за шістсот років, тепер виглядає як одна судільна могила. Нема сліду від нової церкви, залишився лиш уламок стіни від старої. Колись бистра річка з кришталево чистою водою, в якій місцева дітвора руками ловила пстругів, раків, тепер перетворилася на канаву, в якій ледве помітний рух води...

У Мшані нема жодного корінного жителя.

Тільки осиротілі придорожні хрести і каплички стоять німими свідками колишнього життя села. Стоять вони на пустищах, у бур'янах і оберігають Мшану, Лемківщину, виглядаючи своїх господарів, фундаторів, коштом яких вони встановлені» (с. 40 — 41, 42).

Людське життя закарбовує пам'ять і традицію, яка передається з покоління в покоління. Ми можемо ставитися до цього процесу по-різному, але він існує і завдяки ньому не переривається вісь поколінь. Інколи здається, що це десь зникає, що вже ніколи не повернеться те, що було. Але насправді — усе відроджується, можливо, в іншому форматі, і ми перегортаємо цілі стоси пам'яті, щоб усвідомити хто ми є насправді!

Марія Старчак-Вавричин знала, хто вона є. Це засвідчують її публікації, виступи на конференціях, приватні розмови і зустрічі...

Її філологічна освіта давала багато-що: роздуми над словом, обережне ставлення до слова і звичайно виваженість кожного її слова. Слова не кидалися на вітер. Вони були відповідальними і серйозними. Згадаймо хоча б її глибокі наукові публікації у «Лемківському календарі», історичний нарис про рідне село, чи виступ на міжнародній конференції... Зокрема пригадується її виступ в Ужгороді на Міжнародній науковій конференції «Актуальні напрями дослідження Лемківщини: історія, постаті, говір» (травень 2008 р.). Тоді Марія Старчак-Вавричин виступила із доповіддю «Іван Прислопський — перекладач Псалтиря лемківською говіркою», у якій наголосила на високому рівні освіченості Івана Прислопського, на особливостях перекладу Псалтиря, про який, до речі, згадували у своїх

працях Іван Франко та Іван Огієнко. Усе це із філігранною точністю відбиває її риси характеру і розважливості. У цьому творилася — наукова обґрунтованість, яка є досить важливим чинником для вченого...

Я з пані Марією співпрацювала під час написання нарисів про село Завадка Романівська. Тоді виникали якісь особливі стосунки: дружні поради, консультації, якісь нові ідеї. Думаю, що це надихало нас обох. А потім були пропозиції і реалізації їх у формуванні текстової частини «Лемківського календаря». Я завжди дуже радо приймала її матеріали і просила, щоб на майбутнє вона ще щось підготувала. І так було. Зокрема, у статті «Професорська і громадська діяльність Олексія Торонського» («Лемківський календар на 2009 р.») Марія Старчак-Вавричин досить детально розповіла про діяча української культури другої половини ХІХ століття, автора наукових праць і художніх творів, шкільних підручників, педагога, журналіста, вихідця з Лемківщини (зі села Завадка Романівська) Олексія Торонського. Інша стаття присвячена відомій священничій родині — родині Лаврівських («Лемківський календар на 2011 р.»), які служили у парохіях лемківських сіл Мшана, Терка, Смільник та ін., працювали в церковних і світських урядах, навчальних закладах та ін.

Ще однією цікавою публікацією є стаття пані Марії «До історії родоводу Михайла Вербицького», вміщена також у «Лемківському календарі», де на цінних архівних джерелах села Явірник Руський авторка доводить, що Михайло Вербицький народився у цьому селі, оскільки батько композитора Михайло-Андрій Вербицький був парохом церкви св. влм. Дмитрія в Явірнику Руським, а згодом зайняв парафію в с. Улюч, яке знаходилося за 6 — 7 км від Явірника Руського.

Пані Марія любила подорожувати. Вона взяла участь у поїзді Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України в Унів — Глиняни. А невдовзі принесла мені ще купу матеріалів стосовно майбутніх мандрівок. Очевидно, це додавало їй не лише нових вражень, але й якихось нових задумів чи ідей.

У нас, в інституті, до неї було особливе ставлення. Чому? Вона добре знала бібліотечну й архівну справи — без яких не могли працювати посправжньому науковці. Тому її цінили й поважали; запрошували до участі в конференціях, симпозіумах.

НАША ПРАВДА У СЛОВІ

Уже вкотре в м.Золочеві товариство «Родинне дерево», яке об'єднує вихідців із Лемківщини, Холмщини, Надсяння тощо, покликало своїх членів та симпатиків у гурт. Цього разу зустріч відбулася 15 червня 2014 року в малому залі районного народного дому «Просвіта».

У такий неспокійний і тривожний для країни час не місце гучним забавам. Але причиною зібратися разом стало те, що цього року відзначаємо 70-річчя початку депортації українців із їх етнічних земель, із Закерзоння.

Початок був символічним: голова товариства Наливайко С.М. після вступного слова оголосила хвилину мовчання, щоби вшанувати усіх загиблих — і тих, хто не пережив насильницького переселення в Радянську Україну 70 років тому, і тих, хто загинув сьогодні, захищаючи незалежність нашої суверенної держави. І хто б міг подумати, що символом героїв, названих згодом Небесною сотнею, стане саме лемківська пісня «Плине кача по Тисині»... Власне ця пісня лунала в залі під час хвилини мовчання, і в кожного до горла підкочувався клубок.

Далі ведуча свята Леся Сидорович представила поважних гостей. Це були Володимир Барна, знаний український і зокрема лемківський поет, автор 20 поетичних збірок, член Національної спілки письменників України і член Національної спілки журналістів України; відома золочівська поетеса Ольга Кіс, теж член Національної спілки письменників України; а також ще одна наша землячка, поетеса-золочів'янка Ірина Яворська. Слово надали гостям, і кожен із них не шкодував гарних поезій для слухачів.

І знову залунала пісня. Не просто пісня, а таке високе Слово, яке ось уже кілька десятків років не дає забути про частину українців, які мирно жили в Beskidax, але втратили рідну землю. Ірина Сидорович та Юлія Мірчук (із родини Вар'янка) виконали лемківську пісню «Ой верше, мій верше».

«Земля батьків, далека Лемковина», «Батьків моїх, Господи, охорони», «Село мое лемківське» - ці поезії читала автор, Леся Сидорович. Ось одна з них, що була написана за день до цього:

Давно було це... Час летить невпинно,
 Стирає села із земних твердинь.
 Дітей втрачаєш, ненько-Лемковино!
 Бодай думками ти до них полинь.

Як нині Крим зорить осиротіло,
 Благає: «Україно, захисти!»,
 Колись так Лемковини дуже тіло
 Пошматували нелюди-кати.

Порвали тіло, роз`ятрили душу
 І вишмарили на усі вітри...
 Мовчати годі, тут сказати мушу:
 Якцо ти лемко — пам`ять не зітри!

Не стань манкуртом чи космополітом,
 Якому кожен кущик — рідний дім.
 Ти можеш мандрувати цілим світом,
 Та пропадеш без кореня у нім.

Для того, щоб наймолодші пагінці «Родинного дерева» не цуралися свого минулого, усе частіше їх запрошують виступати на сцені. І вони охоче погоджуються, хоча страшенно хвилюються. Зокрема, чудово заспівала пісню «Я щаслива дуже, друзі» Вікторія Болкутович, А Дмитрик Баран виконав кілька мелодій на сопілці. Цікаво, що перед його виступом панувала певна інтрига: усі присутні бачили на екрані кліп Павла Табакова «Запитай», але не знали, що саме хлопчина з цього кліпу зараз гратиме на сопілці.

Лунали в цей день пісні і в авторському виконанні. Чудово співали Ігор Войтович та Ігор Курач «Молитву про Україну», «Я так люблю, Україно, тебе».

Чи спроможеться Україна гідно відзначити сумний ювілей однієї із найбільших трагедій людства — 70 річницю депортації? Час покаже. Але товариство «Родинне дерево» разом із золочів'янами і надалі буде нагадувати відому істину: хто не знає свого минулого, той не вартий майбутнього.

потрапив до семінарської лікарні й опанував там гру на гітарі, яка стала його улюбленим інструментом; численні твори, які він написав для гітари, набули великої популярності в галицькому домашньому музикуванні. Його «Поучені гітари» стало по суті першим навчальним посібником такого плану в цілій Україні.

Згодом кинув навчання в духовній семінарії, бо закохався в австрійку Барбару Сервер. Сімейне життя не принесло йому щастя, бо дружина після народження первістка невдовзі померла. Відновив навчання у семінарії, та згодом розпочав працювати на посаді хорového диригента й учителя в Перемишлі.

Лише 1852 року Михайло Вербицький висвятився на священика, якийсь час переїздив з однієї парафії на іншу, аж доки осів у селі Млинах Яворівського повіту. Дерев'яна церква, в якій він правив, збереглася й донині.

Йому належать увертюри до вистав «Гриця Мазниці, або Мужа заманеного» — досить довільної варіації на теми п'єси Жана-Батіста Мольєра «Жорж Данден», «Жовніра-чарівника» за Іваном Котляревським, музика до «Верховинців» Юзефа Коженевського — польського драматурга, чия творчість тісно пов'язана з Україною.

Через музику він популяризує твори українських поетів: пише «Жаль» на вірші Маркіяна Шашкевича, «Поклін» на теми Юрія Федьковича, «На погибель» і «Тост до Русі» на тексти Володимира Стебельського. Паралельно Михайло Вербицький створює повну Літургію на мішаний хор, яка й сьогодні звучить у багатьох церквах Західної України, а його «Ангел вопієше» та інші композиції дуже скоро стануть уславленими. Уже будучи священиком, створює такі літургійні шедеври, як «Єдинородний Сине», «Святий Боже», «Алілуя» — цей твір у народі не без підстав називають козацьким, — та інші. А ще він пише багато композицій на теми українських народних пісень, полонези, вальси...

За тридцять років композиторської діяльності він заробив дуже скромну суму грошей, однак це не заважало йому радіти, виводячи власну музику «на люди». «Гітара — то мій фортепіан і моя жінка», — так він жартував.

Попри хронічну матеріальну скруту, Михайло Вербицький все життя залишався веселим, товариським і дуже безпосереднім. Ось які спогади залишив про нього молодший на двадцять років Сидір Воробкевич:

«Був вельми симпатичним та поважним. Гарного лиця, веселої вдачі та вірцевого характеру. Хоч у глибині його душі ховалося чимало смутку і скорботи, око його завжди дивилося весело на людей та світ Божий. І слушно чинило: що кому з того, якби дізнався, що воно ночами не раз заходилося пекучою сльозою...»

Мавіучнів — досить відомих свого часу композиторів Віктора Матюка, Порфирія Божинського, Ореста Синкевича, які щиро захоплювалися його талантом.

У четвертому числі часопису «Мета» (1863) до надрукованого вірша «Ще не вмерла Україна...» були додані поезії Шевченка — «Лічу в неволі», «Мені однаково», «Весело сонечко ховалось». Обравши вірш «Ще не вмерла Україна», Михайло Вербицький написав спочатку музику для голосу в супроводі гітари і, до речі, сам виконав перед гімназійною громадою Перемишля.

Пізніше було створено і хороший варіант на слова Павла Чубинського «Ще не вмерла Україна...» — дивовижне поєднання урочистості й щирості, в мелодії якого було щось від старовинних кантів і псалмів. Вперше ця композиція прозвучала 1 липня 1864 року, знову ж таки в Перемишлі на день святого Івана Хрестителя; пізніше у Львові хор виконав пісню «Ще не вмерло Запоріжжя», і вона так сподобалася, що глядачі аплодували авторові стоячи. 1885 року цей твір увійшов до збірника русько-українських квартетів «Кобзар», і тут уже було зазначено навіть ім'я автора тексту — Павло Чубинський.

...Помер великий композитор, священник і громадський діяч 7 грудня 1870 року на п'ятдесят п'ятому році життя від онкохвороби, страждаючи від браку грошей на лікування. Жоден із засобів масової інформації не відгукнувся на цю сумну подію, хоча за життя він у народі був дуже популярний: його твори виконувались разом з оперою Моцарта «Тит» і Буальдена «Біла дама». Похований біля церкви, в якій служив, певний час його могила була занедбана, і тільки 1936 року коштами сільської громади і студентського хорového товариства «Бандурист» на ній було встановлено пам'ятник. Покров із нього було скинуто в присутності 500 шанувальників — могло б приїхати і більше, та не дозволила польська поліція...

Ось як оцінює його творчість Станіслав Людкевич: «Михайло Вербицький — піонер української музики в галицькій Україні, найбільший

після Бортнянського духовний та хоровий композитор, перший наш симфонік, перший галицький плідний оперетист і останній композитор-гітарист. З його постаттю пов'язаний символ нашого національного відродження в Галичині».

*Скорочений передрук: День. — № 17-18.
31 січня — 1 лютого 2014 р.*

Люба СМЕРЕКАНИЧ

У ЛЬВОВІ ВШАНУВАЛИ СВЯТОГО ЯНА З ДУКЛІ

*Колона Яна з Дуклі
до знищення*

28 червня у Львові відзначили 600-ліття від дня народження католицького святого Яна з Дуклі, який є одним із покровителів міста.

Святкування розпочалися молитовним чужанням при мощах святого в церкві св. Андрія (колишній костел Бернардинів).

Згодом від церкви Андрія до кафедрального римо-католицького собору Успіння Пресвятої Богородиці вирушила процесія з мощами св. Яна, де на площі Катедральній архієпископ львівський РКЦ в Україні Мечислав Мокшицький проголосив акт про покровительство св. Яна з Дуклі. На завершення урочистостей відбувся святковий концерт. День пам'яті св. Яна з Дуклі у католицькій Церкві припадає на 8 липня.

Св. Ян з Дуклі або Іван з Дуклі (*1414, Дукля — †29 вересня 1484, Львів) — чернець францисканець-обсервант (бернардинець), перший католицький святий, що жив у Львові. Він покровитель військових, також покровитель Львова (католицький).

Народився на давньому пограниччі королівств Русі, Польщі, Угор-

щини в родині міщан Дуклі. Навчався у Кракові, після чого розпочав життя пустельника біля Дуклі.

1434 р. вступив до Ордену Братів Менших (францисканців), продовжив навчання у Кракові. Став гвардіаном (італ. *guardiano*) — виборним управляючим кляштору францисканців у Коросно у Перемиській землі (1438—1440 рр.). Потім перейшов до монастиря францисканців Св. Хреста у Львові, де 1444 р. став гвардіаном і проповідником. Був призначений кустошем Львівської (Руської) кустодії ордену — управляючим монастирями францисканців у Львівському окрузі.

1461 року став німецьким проповідником в шпитальному костелі Св. Духа у Львові. 1463 року, незадоволений внутрішніми взаємостосунками францисканців Львова, перейшов до новозакладеного у Львові монастиря св. Андрія францисканців-обсервантів (бернардинців), де виконував обов'язки проповідника і сповідника. 1470—1484 рр. проживав в монастирі. Короткий час перебував в Познані. Під кінець життя осліп, важко хворів, але продовжував сповідувати парафіян.

Помер у Львові і був похований у дворі монастиря бернардинів.

Каплиця біля Дуклі, де Ян був пустельником

Після смерті почали збирати свідчення оздоровлень і чудес, до яких був причетний св. Ян з Дуклі. Згодом ці образи були замальовані і сьогоднішні таблиці з чудесами знаходяться у презбітерії костелу св. Андрія (зараз церкви УГКЦ). 1521 р. його мощі перенесли до костелу, помістивши у срібну раку. За легендою, з місця поховання забило джерело, над яким збудували ротонду. 1608 р. коштом Яна Даниловича львівський скульптор Войцех Зичливий виготовив гробівець з червоного мармуру.

Був беатифікований 1733 р. папою Климентом XII; 1739 р. папа Климент XII оголосив його патроном Польщі, Литви і Русі. У XVII столітті св. Ян (Іван) з Дуклі був покровителем Львова.

1734 р. магнати Жевуські, для яких Ян (Іван) з Дуклі був фамільним покровителем, виділили кошти на спорудження колони навпроти церкви св. Андрія у Львові з фігурою святого.

При закритті монастиря 1946 р. бернардини забрали з собою срібну раку з його реліквіями до Ряшева, яку 1974 р. перевезли до костелу оо. Бернардинів у Дуклі. У 1950-х роках було знищено фігуру св. Яна з Дуклі з колони. Роботи по її відновленню розпочали 2010 року.

1948 р. розпочався процес канонізації св. Яна з Дуклі. 10 червня 1997 р. у Коросно акт канонізації здійснив папа Іоанн Павло II.

За матеріалами інтернет-видань.

Ольга КРОВИЦЬКА

ОТЕЦЬ ДОКТОР ДМИТРО БЛАЖЕЙОВСЬКИЙ

У гроні церковних і культурних діячів, вихідців з Лемківщини, особливе місце посідає (займає) отець доктор Дмитро Блажейовський, відомий теолог, історик церкви, митець. Його життєва енергія допомагала долати різні труднощі, та він знаходив постійну снагу до науки, праці, творчості.

Отець доктор Дмитро Блажейовський народився 21 серпня 1910 року в багатодітній сім'ї у лемківському селі Вислоці Горішньому (Сяніцький повіт). Гімназійну освіту здобув в Перемишлі (1922 – 1930 рр.). Згодом виїхав до Риму, де в католицьких університетах студював

*Портрет о. Блажейовського з фондів Музею вишиваних ікон
о. Д. Блажейовського.*

філософію, теологію та історію. Отець Блажейовський захистив у Римі дві докторські праці: у 1942 році — докторат з теології «Про владу Київських митрополитів над монахами» (університет Урбаніяnum), а в 1946 році — докторат з історії «Українська і вірменська папські семінарії у Львові» (університет Грегоріанум).

Деякі цікаві моменти з того часу він описує в «Моему життєписі», зокрема згадує про своє захоплення шахами: «Зі семінарії пригадую собі, що ректор любив на перервах грати в шахи, і часом, мимоволі приглядаючись, декому зі студентів я підповів. На запрошення ректора я за два роки не хотів з ним грати в шахи, бо він майже завжди зі всіма вигравав, а зі мною міг би програти, і я мав би потім може якісь неприємності, якби зі мною програв, бо я в Перемишлі в гімназії у шахових змаганнях дістав перше місце. По двох літах одного вечера він таки майже примусив мене з ним грати в шахи, і я з ним грав від восьмої вечера до третьої ночі, бо не пустив мене спати, тому що хотів хоч одну гру виграти. Після сьомого програшу ударив в шахи рукою і шахи розлетілись по цілій рекреаційній салі і він ніколи потім вже не грав зі студентами. Це була моя хиба і впертість не датися побити. Життя — це шахівниця, і мій деякий успіх у житті через планування я осягав, але

через впертість у життєвій грі чи багато втратив — не знаю. Історія — це гра в шахи і її не можна повернути! Я майже завжди був незалежний у моїм думанні та плануванні».

Після закінчення студій він поїхав душпастирювати до Сполучених Штатів Америки. У 1946 — 1973 рр. отець Блажейовський організовував у різних американських містах греко-католицькі парафії, будував церкви та ін. Життя в Америці було наповнене різноманітними справами, а тому не вистачало часу для наукової діяльності. Адже отець Блажейовський планував приготувати до друку переклад своєї докторської праці з теології з італійської мови на англійську, закінчити деякі довідникові матеріали, розпочаті у Римі, а також написати історію Української Католицької Церкви в Америці.

Від 1973 року отець мешкав уже в Римі, повсякчас займаючись науковою та мистецькою діяльністю. Часто відвідував архіви, бібліотеки, збирав різні матеріали, готував до друку свої праці, зокрема про Львівську семінарію, про митрополії, єпархії і екзархати візантійсько-київського обряду, про українське католицьке духовенство в діаспорі, про ієрархію Київської церкви (1961 — 1990) та ін. Уже у Львові були надруковані праці, присвячені вихованню молоді та історичним питанням, зокрема Берестейській унії. Як підсумок — опубліковано двадцять п'ять наукових праць, десять статей з церковної історії, а також п'ятнадцять збірок взорів «Українських релігійних вишивок».

Отець доктор Дмитро Блажейовський був правдивим українцем, багато працював і своєю сподвижницькою невтомністю, очевидно, заряджав інших. Завдяки його старанням у Львові у 1999 році відкрито Музей вишиваних ікон.

Останнім часом Отець доктор Блажейовський часто відвідував Львів. Хочемо також пригадати урочистості з нагоди його століття у 2010 році.

Серце отця доктора Дмитра Блажейовського перестало битися 23 квітня 2011 року.

ЗУСТРІЧІ НА ЖИТТЄВІЙ ДОРОЗІ

Благословив мені Бог не тільки зустрічатися з різними добрими і славними людьми, але й побачити майже всю Україну — від Лемківщини аж до Святогорська над Сіверським Дінцем. Не бачив лише тільки тих частин Лемківщини, Холмщини та Підкарпаття, які тепер належать до Словаччини.

Зустрічався я з добрими, цікавими або й славними людьми.

Коли в розмовах з приятелями я згадував минуле, мені докоряли, чому я про все це не написав. От я і вирішив писати, бо, зрештою, маю борг перед багатьма добродіями, з якими звів мене Бог на моїй життєвій дорозі.

Деякі відомості про рідне Надсяння

На початку розповіді не можу не згадати про своє рідне село, дитинство і юність, бо без цього багато що буде читачеві незрозумілим.

Отже, моє рідне село «відрізали» Польщі разом з княжими містами Перемишлем, Ярославом, Лежайськом, Сяноком та іншими околицями. Віддали всю ріку Сян, яка згадується досі в нашому національному гимні. А над Сяном була в нас своя Україна. Всюди видно було куполи церков, всюди лунала українська мова, були читальні «Просвіти», люди ходили у вишиванках і, як вміли, боролися, щоб втримати свої околиці для України.

Надсяння або Посяння — дуже мальовничий і багатий історичними місцями край. Багато про нього читаємо в наших літописах. Срібнолентий Сян, який випливає з бойківських гір при самій теперішній українсько-польській границі, весь тепер належить, з волі Сталіна, Польщі, а нам залишилися тільки пісні про нього: «Від Сяну до Дону, до гордих Карпат», «Де срібнолентий Сян пливе», «Та як станем разом, браття, від Сяну до Дону», «Який то вітер шумно грає від Сяну, Прута і Карпат...»

Моє рідне Надсяння. 70-ті роки.

та інші твори, які нагадують нам, що над Сяном жило віками наше плем'я хорватів та бойків.

Біля гирла Сяну жили найближчі наші сусіди — лядяни, які пізніше влилися в польську націю, а за князя Ігоря Рюриковича ще були нашими союзниками, чи васалами князя, й ходили з ним походом на Царгород, про що засвідчив Константин Порфірородний.

Які дати й факти маємо з давніх часів про приналежність Надсяння до Київської держави?

Під 981 роком у «Повісті временних літ» записано: «Іде Володимир к ляхам і зая гради їх Перемишль, червси і ини града...». Очевидно, князь Володимир зайняв ворожу позицію до київських християн, бо перемишляни в союзі з лядянами, яких в часі Нестора названо вже ляхами, створили якусь невелику державку, яку Володимир — ще поганин — зайняв без труду і, хто знає, чи не Перемишль надихнув його на думку прийняття в державі християнства.

Єдиним більш-менш точно датованим містом Надсяння є Ярослав. Навіть у старій польській енциклопедії подається, що це місто заснував «руський князь Ярослав Мудрий».

Перемишль — місто дуже давнє — отримало свою назву, мабуть, пізніше від чеської династії Перемишлідів. Але можливе й інше. Претензії чеського документа, записаного в «Хроніці Косми Празького», на землі по ріці Буг і Стрий, чи може Стир, — підказують здогад, що династія Перемишлідів, яка панувала в Чехії вже після місії Кирила і Мефодія, вийшла з Перемишля. Подібно й історія заснування міста Кракова якимсь Краком, по-чеськи — Кроком, лягла в основу чеських легенд про початки їх держави. Перевірити цю думку — завдання наших істориків.

Залишки фундаментів дороманської ротонди великоморавського типу на горі, де пізніше був збудований княжий город з собором Івана Хрестителя, а ще пізніше королівський замок, свідчать, що в місті був осередок Кирило-Мефодіївського проповідництва — єпископія. Часу заснування тут єпископії історія нам не подає. Є тільки дуже невіпопадливі гіпотези. Може якісь відомості про перших єпископів Перемишля були в «Перемишльському літописі», який був використав для своєї мети і, напевне, знищив сам-таки польський історик Ян Длугош. На Кирило-Мефодіївські часи заснування єпископії в Перемишлі вказують навіть такі польські історики, як Генрик Пашкевич, археолог Зофія Вартоловська, та чеський історик ксьондз доктор Франтішек Дворнік. Російський історик Татіщев, подаючи дату поставлення єпископа Косми для Галича — 1157 рік — каже, що раніше була єпископія в Перемишлі. Між давніми перечеисляє перемишльську єпископію старий новгородський «Софійський временник».

Великоморавська традиція була в місті довготривалою, бо й пізніше — в XII чи XIII сторіччі — там була збудована друга, романського вже стилю, солідніша будовою ротонда — церква святого Миколая, якої фундамент залягає під пресвітерієм латинського кафедрального собору. Про те, що саме це була Миколаївська церква, знаємо з документів. Князь Лев, випосаджуючи на Магдебурзькому праві спроваджених у місто німецьких колоністів-будівничих, подарував їм цю церкву і довкруги неї дав їм місце для поселення. Один із німців, що збраталися з поляками і ополячилися, передав цю церкву польському єпископові, що близько тут мав свій костьол Петра і Павла, перероблений з церкви, і тут почалося будовання існуючого тепер латинського собору, для якого матеріалом послужило обмите водою Сяну від «схизми» каміння Миколаївської церкви та великого Свято-Іванівського собору,

збудованого перемишльським князем Володарем Ростиславичем в 1117 — 1118 роках, де він і був похоронений.

Найдальше на північ положеним над Сяном містом-бастіоном Київської держави часів Ярослава Мудрого був Лежайськ. Назва міста вказує на київські традиції (Курськ, Лучеськ, Плинськ, Вітебськ, Можайськ та інші). Нинішній Лежайськ — це перенесене на більш високе, нове місце польське містечко. Давній Лежайськ був там, де тепер центр села під назвою Старе Місто. Там є залишена площа, де був давній ринок, є єдина церква святого Миколая, а костьолу тут не було ніколи. Цей давній город стояв на невисокому мисі (горі. — Прим. ред.) біля моста, горуючи над долиною ріки. Дещо нижче, на протилежному березі, на гірці, було якесь укріплення на місці села Курилівка. Ще нижче була границя над рікою Танвою, а далі — над Вепром.

Не знаходив я ніяких матеріалів про місто Радимно, яке лежить на лівому березі Сяну між Ярославом і Перемишлем. Назва міста неначе вказує на ім'я Радим. Є там недалеко село Святе (може, був там монастир), та село з архаїчною назвою Болестрапиці. Цікавим пунктом з огляду на своє положення є місцевість Журавиця. Недалеко були єпископські землі — Валява.

Одним з бастіонів над Сяном, сорок кілометрів на схід від Перемишля, на коліні Сяну, був Дубецьк — теперішнє Дубецько. Давній Дубецьк — це пізніше Руське Село. Біля Руського Села знайдено декілька дуже давніх городищ — у Підбукавиці, Повхові, та на правому березі Сяну, на горі, навпроти Руського Села. Близько звідти лежить село з дуже архаїчною назвою — Іскань. В цьому селі була церква, розмальована Павлом Вовкуном у 1924 році. Її знищили поляки відразу після виселення українців.

Південніше Іскані знаходиться містечко Бірча, давня — Борча, родинне гніздо Борецьких, і трохи на схід — Копистно — гніздо Копистенських. Між Перемишлем і Дубецьком є ще місцевості: Бахів і, навпроти, — Бабичі, нижче — містечко Кривча та замок Красічин.

Над західним коліном Сяну, на лівому березі, лежить містечко Динів. Місцеві люди називали його «Дінів». Поляки шукають походження назви від якоїсь пані, чи королеви, Дини, але традиція й історія виразно вказує не на польське походження початків Динова. Є тут єдиний костьол, збудований, за традицією, на місці церкви, а фактом, підтвердженням

історичними джерелами, є те, що в місті було ще три церкви: перша — на мисі за теперішньою аптекою. Під мисом, біля потоку, була традиційна «торговиця». Друга церква — святого Юрія — стояла за міською фосою — «байором», з лівого боку дороги на південь, на Сяноцькому передмісті. До Першої світової війни на місці давньої тут збудували нову, муровану, за проектом Євгена Нагірного. Її розібрали в 1945 році. Третя була на Блажівському передмісті, яке було розташоване обабіч дороги, що вела від торговиці на захід, до міста Блажова, по-польськи — Блажової. Давні городища були знайдені археологами за коліном Сяну, на північний схід від Динова, в селі Бахорі та біля Бахорця.

Південніше Динова, над Сяном, найчастіше біля гирла приток, були давні замки: на правому березі Діброва, та між Селиськими і Володжем — Гдичин. Села з такою назвою не було. На лівому березі, біля гирла Барачки — Наздрець, а над річкою, що плила з села Крем'яної та Дідні — по-польськи — Дидня — замок Крем'яна. Навпроти Володжда — давньої Волоші — був замок і село Невістка. Це назва чисто українська, бо по-польськи невістка — це «синова».

Село Улоч — давніше Улич — було колись містечком. Ще німці в Другу світову війну застали тут і депортували в табори багато сімей єврейських купців. Над давнім ринком, на високій горі — мисі — стояв укріплений монастир, з якого зосталася досі церква 1510 року. Друга, давня, мурована церква, в якій колись заснували своє гніздо аряни, стояла дещо північніше, на узбіччі сусідньої гори, навпроти замку Вітрилів, що стояв біля гирла ріки, яка пливла зі села Кінського. Давню муровану церкву, яка грозила заваленням, розібрали і збудували нову, яку спалили поляки.

У південному кінці села, на високо положеному місці, жили нащадки колишніх бояр, пізніше називаних «крайниками», тобто начальниками краю. Деяким з них королі наділили землі, а може тільки їх затвердили, і там постало село Добра, звідки пішли прізвища Добрянських. Трохи далі на південь є дуже давня місцевість Тирява Сільна, а навпроти, на самому березі Сяну — містечко Мриголод.

Не відомо, коли засноване місто Сянік, по-польськи — Санок. Давня назва мусила звучати «Сянок». Знаємо, що біля Сяноцького замку, ближче до міста, була велика мурована церква святого Димитрія, одну із стін якої знайшли археологи, але засипали, щоб не викликати споминів

про давню приналежність Сянока. Друга — Троїцька церква — збудована на місці давньої, стоїть досі з другого боку замку, децю нижче він нього. Третя — Різдва Богородиці, була над вилетом вулиці Шопена, під горою, яка, немов львівський «Високий замок», височить над містом. На горі могла бути в давнину дерев'яна твердиня з княжих часів.

Навпроти Сянока, на правому березі Сяну, було якесь укріплення на Білій Горі. Нижче Сянока, в бік Мриголода, за селом Терєбча — польськи Трепча — на горі над гирлом малого Сяну — Сянічка, археологи знайшли декілька старих поселень — городищ. Навпроти них, нижче від гирла Сянічка, на правому високому березі — мисі, що омивається водами Сяну, знаходився давній монастир. Мале село Межибрід, яке не розрослося, бо землі були монастирські, якийсь час не мало церкви, бо монастир скасовано. Потім виходець з села — лікар Вайцович, прив'язаний душею до історії села, збудував невелику, але муровану церкву.

Далі на південь, на лівому березі Сяну, при гирлі Ослави, є містечко Загір'я, а ще далі, знову на горі над долиною Сяну — містечко Ліськ, перезване на «Ліско», а тепер — Леско. В недалекому селі Монастирі був давній Ліський монастир, що свідчить про певне значення міста.

Південніше від Ліська, за хребтом, є досить великі гори з лісом, а Сян робить чудову петлю. В східній частині петлі стоїть мурована церквуця Воздвиження Чесного Хреста, єдиний залишок давнього монастиря. В монастирі збереглися високоартісні ікони, забрані пізніше Михайлом Драганом у музей Львівської Духовної Академії, які можна сміло датувати кінцем XIV сторіччя. Це — Страсті Христові, храмова — Воздвиження (де представлено воздвиження в історичному обрядовому аспекті), святителя Миколая та інші. З 1879 р. там був Воздвиженський Хрест з XIII сторіччя.

Але ріка Сян — це ще не остання лінія оборонних городищ-укріплень княжої держави — Лежайська. З лівого берега Сяну впадає погранична ріка Вислок. Децю нижче Лежайська впадає ріка Танва, яка є пограниччям між Сяном і Вепром (на правому березі Сяну). Біля гирла — містечко Тринча, далі, на захід, на лівому березі Вислока — лежить місто Ряшів — польською Жешув. Традиція каже, що місто називалося «Рясів». Документально відомо, що в місті був «руський» монастир святого Івана. До останнього часу в місті були топоніми «церквіско», «попувка» та

інші, які яскраво свідчать, що тут десь були кордони держави Ярослава Мудрого. До останнього часу тут жили українці. Південніше маємо містечко Чуден, — якщо б це містечко було назване поляками, то повинно б зватися «Цудзен», бо слово «чудо» по-польськи звучить як «цуд», або, подекуди, «цудо».

Не знаю, коли появилoся містечко Стрижів. Далі на південь є над Вислоком місто Кросно, а нижче Кросна, на мисі скелястих гір, є замок Одриконь. Назва Одерикінь вказує на якусь давню традицію. Історія цієї твердині мені не відома. Вона побутує в польських переказах, якими я, на жаль, не поцікавився. Довкруги Одриконя самі українські села: Ванівка, Чорноріки, Ріпник, Братнівки, Бонарівки та інші.

Над Вислоком у підніжжя гір лежить містечко Яслиська, яке було осідком Яслиського деканату. В останніх часах там не було вже церкви, бо місто подарували польські королі латинським перемишльським єпископам, які постаралися сполонізувати русинів.

Священик Ладажавський писав, що містечко давніше мало називатися Ясликом і було одним з княжих городів над Вислоком. Не знаю, з якого джерела черпнув звістку автор цього твердження, але потвердити її можна ще на основі зовсім іншого матеріалу. З церкви в Яслику потрапили ікони до церкви в селі Дальова, яке сусідує з Яслиськами і є неначе його передмістям. Багато різних ікон з різних часів не могли мати призначення для дальовської церкви, вона не давня. Ікони мусили бути власністю церкви в Яслиських, а Яслиська мали б мати неабияке значення, якщо для них працювали такого високого класу митці. Маю на думці, в першу чергу, ікони архангелів, які залишились від величавого «Деїсіса», тобто циклу ікон «Молення», що вказують на неабиякий за розмірами та якістю іконостас.

...Нашим селом, яке називалося Глідне (давніше писали Глодно), пливла дуже приємна річка Баричка, яка була лівою притокою Сяну. Пливла вона із села Баричі, де до сьогодні дзвін у костьолі має кириличні написи. Є старий дзвін і в Веселій, але там вже спилували написи. Люди знали, що дзвін мав ім'я Іван. За тими селами були ще значно західніше наші села аж до ріки Вислоки. (Є ріки Вислік і Вислока. Остання вже була за межею Львівського, колись «Руського» воеводства). Лемківщина сягала аж за ріку Дунаєць, займаючи Карпатські Бескиди...

ПОЕТИЧНА ЛЕМКІВЩИНА

Ярослава ПАВЛИЧКО

САМОТА НИКИФОРА

Співають кольори
висвічуються
меланхолією
тонів-напівтонів
криницького краєвиду
будівлі несамотинні
вікна у роздумах
під голубими сплесками
стрілок
міського дзигара
Святі у човні
пливуть
по залитій водою вулиці
вранішнього
мовчазного міста
Тобі
між ними затишно
а один святий
поклав перст
на голову
і рече: «Ти будеш прославляти
край цей в аналах віків
метрику його
запишеш
скипетром
вранішньої роси»

О беззвучний світе майстра
не гаси свічу
полум'я якої обрізане
грифоном

царство німе
зйлені
таки балакає
первнями світовідчуттів

вранішня ружа
сонця
викотиться
із капелюха
Никифора

Проте
ніхто не бачить
як
самота його
захована
не на кінчику пензля
а у полотняній тайстрі
пташкою
золотою
обернулась

27.10.14 р.
Львів

105 – ЮВІЛЕЙ Б.-І. АНТОНИЧА

У мальовничому куточку
Де гуляє осінь в Гаю
Митці —
Створили галерею
В усій її красі.
Пройшовши по Антонича Алеї,
Тут зустрічаєш Єву у Раю.
Там хоронитель Ангел
Прикрив своїм крилом
Від спокуси й зла
Людей — що йдуть з добром.
Тут все зустріти можна:
Добро, веселість, радість і печаль.
Десь тут сидить веселий сопілкар,
Там збираються лелеки
У вирій в краї далекі.
А дальше на краю села
Сидить старенька мати
На порозі спаленої хати.
Заклала руки,
Тай простягла до неба:
За що караєш?
Чим завинили ми?
Діточки по світі розлетілись,
Як дикі журавлі
Долі кращої шукати.
А як же я,
Та ще й без хати.
Подивилась в гору
Де гніздо сповив лелека:
Одна на Вас надія,
якщо повернетесь здалека.

Тут на горбочку під деревами
 В осіннім золоті — куцями
 Горить свіча
 В 105 — ювілей
 Запалена — Антонича віршами.
 Поет пішов з життя
 Занадто рано
 Душа його у вічним леті
 В небесах.
 А тут плоди поета
 Лишились у віршах
 І житимуть Віками.

12.10.2014р.

Ганна ЩЕРБА (СТЕФЧИШИН)

МИНУЛИ ЛІТА

Проминули літа,
 А я дальше та сама,
 Що любила хлопця-лемка,
 А він про то так і незна.
     Він тоді був же великий,
     А я була ще мала,
     А від так нас висилили —
     Ми розійшлись навіка.
 Де Він тепер чи щасливий?
 Про-то я не знаю,
 Але хлопця-лемка
 Я ще й досі кохаю.
     Бо найкращи хлопці
     В нас на Лемківщині
     Так що є за ким тужити
     И нема гріху любити.
 Так що памятайте дівчата...

ЛЕМКІВЩИНА В ОГНІ!*До 70-річчя депортації*

Туга, розпач і біль гори наші накрила.
Зажурилась верба, віти сумно схилила.
Знявши руки, матуся стара голосила,
Щоби люта орда з їх земель відступила.

Небо чуло біду, обгорнулося в хмари.
Лемківщина в огні, хто ж наслав її кари?
По Бескидах повзла густо-сірі тумани.
У молитві були матері з діточками.

Мати Божа-свята! Ти надія єдина!
Ми втрачаємо все! У вогні Лемківщина!
Залишаємо все, тож така наша доля.
Хто ж то жито пожне, із родинного поля?

Оглянулась по хаті, все немов у вісні...
А що, брати, а що залишати — не знала.
Пов'язала у клунки, й на віз повклала.
Взяла образ в дорогу, що висів на стіні.

Двері хижі закрила, поріг цілувала.
На подвір'я ступила. Впала ниць до землі.
І до серця дітей, мов пташат пригортала.
Та куди ж мені з вами? Ви ще зовсім малі.

Коні рушили і полилися сльози з очей.
Йшов їх шлях в невідомість кілька днів і ночей.
І туманом густим туга гори сповила.
Довго горлиця їм ще про щось туркотіла...

ВИСІВСЬКА ГОРА ЯВІР

У Першій світовій війні
Тут, на Лемківщині,
При кордоні на Яворі
Об'явилась бідній вдові

/Вероніці/

Пресвятая Діва Мати.
із покровом благо дати,
Діток своїх заступає,
Всіх до себе взиває.

Тут, на горі із джерела
Вода випливає,
і то місце Мати Божа
Собі вибирає.

Божа Мати об'явилась
Вдовиці з Висови.
Тут, казала поставити
Капличку молитви.

Та на неї позвозили
Дерево волами,
Щоби злидні витримати
Поміж ворогами.

Тото поле належало
До злого Кодвожа,
І не хотів його дати
Для Матери Бога,

Щоби могла замешкати
Тут, коло кринички,
На молитву скликувати
Вірних до каплички.

Мати Божа, щоби поле
Від нього достати,
То мусіла його строго
Вперше покарати.

По довгим вдови старанні
То усе зроблено.
При кордоні, на поляні

/на Яворі/

Капличку ставлено.

Тут до неї щосуботи
Вірні поспішали,
Тут опущені сироти
Сили набирали.

Тут під Покровом Марії
Тугу виливали
І з надією у серці
Додому вертали.

А на весні і в осені,
Два рази до року,
Відбувалися відпусти
Щокожного року.

І сходились вірні люди
 З цілою околиці,
 Щоби віддати пошану
 Небесній Цариці.

А на стінах є Марії
 Тринадцять образів,
 Що малювали їх майстри
 Чудових Іконів.

На престолі чудотворна
 Марії Ікона,
 Де на правій своїй руці
 Держить свого сина.

І на тлі гір над верхами
 На землю вступає
 Та босими ніженьками
 Терна розгинає.

Коли маляр її малював,
 Хотів відкинути
 Матеріали, на яких він
 Мав її малювати.

Вдова стала боронити,
 Каже йому стиха:
 «Малюй на тім матеріалі,
 Щоб не було гріха».

«Той матеріал сой вибрала
 Сама Мати Божа і
 Ми не можемо змінити,
 Бо то воля Божа».

Маляр дальше протестує,
 Хоче направити:
 «Той матеріал є нездалий,
 Треба замінити».

Вдова каже: «Малюй дитя
 На правій руці».
 Маляр хоче малювати
 На лівій руці.

Але вдова не вступає,
 Боронить завзято,
 Матеріалу не зміняє
 Так само дитятко.

І не можуть ся обое
 Точно домовити,
 Бо не хоче ся їй маляр
 На то все згодити.

Аж почув він милий голос
 Пресвятої до нього:
 «Чому ж її не слухаєш,
 Не змінй нічого».

І так маляр намалював
 На тім матеріалі.
 Тоді ніхто не предчував
 Тяжкої неволі.

І надійшли роки війни,
 Які все змінили.
 Вони цю стареньку вдову
 В селі поховали.

Зараз по війні поляки
Остро пильнювали.
І на гору до каплиці
Людей не пускали.

Але люди все ходили
За перепустками,
Поки лемків не вигнали
З землі рідной мами.

Так осталася капличка
Сама у неволі.
Та поляки з неї зробили
Стаєнку у полі.

І там вівці замикали
Літом кілька років.
Та Ікони ще висіли
На стінах із боків.

Колись зайшов тут поручник
Кордон перевіряти —
У каплиці з усіх боків
Дивилася Мати.

Мабуть червоний католик
Молиться в «годзінкі»,
Та Ікони не шанує,
Бо то українські.

Всі образи він стягає,
Зносить до потока,
Кладе в огонь і спалює,
Мов самого Бога.

Нема кому боронити,
Він ся насміхає.
І так образ за образом
На вогні спалює.

І згоріло їх багато
Без жадного труду.
Та кидає він останню,
Роздирає губу.

Шкірить зуби, наче чортик
Червоний з рогами,
Що не буде ані сліду
Української Мами.

Та остання — Ікона
з самого престола
Не занялась в його вогні,
А в нім оживала,

Та він її забирає
Ще раз у свої руки.
Долиною наддирає
І в огні тримає.

Та Ікона не згарає,
Він їй обертає,
А з Ікони Мати Божа
Жива промовляє:

«Чи ж не досить тобі вогню,
Землі її плоду.
Чи ж замало тобі крові
Предків твого роду.

Ти міг бити, мордувати
Дітей той землички.
Але мене не викинеш
Отут, з той каплички».

І кидає він Ікону
На святу земличку.
І скоренько утікає;
Лишає капличку.

Той ночі сниться донці
Вероніки вдовиці,
Мати Божа їй говорить:
«Іди, до каплиці».

Там поручник під капличком
Спалив всі образи.
Той з престола я не дала,
Прошу заховати».

Пробудилась стривожена
Тай собі думає:
«То є сон!» — упритомніла
Та й знов засипляє.

І знов вдруге Мати Божа
У сні ся з'являє,
і дослівно, що до слова
Знова повторяє.

Зірвалася над світанком,
Побігла на гору.
У потоці під капличком
Віднайшла Ікону.

Підвигнула чудотворну
Ікону з землички,
Пригорнула їй миленьку
До своїй тварички.

І ту велику Ікону
Помалу звинула,
І потайком заховала,
Щоби не пропала.

Так в укриттю перебула
Ікона Марії,
Аж змінилось наставлення
До лемків в чужині.

І декому удалося
З вигнання вернути,
І почали цю капличку
З руїн підвигати.

Коли її поправили,
З брудів очистили,
То Ікону чудотворну
На престіл вернули.

Заставляли їй цвітами
Високо з престолу,
Щоби сліди заслонити
Польського погрому.

Та хтось над тим роздумував,
Щоби сліди стерти,
Щоби польським католикам
Без вини перейти.

Забрали її до Варшави,
 Ніби оправити,
 Щоб наддерте, опалене
 Просто відкинути.

І тим вони подвоїли
 Непрощені гріхи,
 Та й самі собі накликали
 Подвоєні їх вини.

Бо її ніженьки відтяли,
 На яких сходила.
 Своїх вірненьких діточок
 Все тут здоровила.

Бо Яворська Діва Мати
 Тут ся об'явила.
 Хворим, слабим і уломним
 Здоров'я вертала.

Мати Божа поручника
 Тяжко покарала.
 Трое дітей його жінка
 Без ніг породила.

Дуже вона жалувала,
 На мужа сварила,
 Чому палив він Ікони,
 Йому не простила.

Яка доля їх стрінула
 У дальшому житті —
 Мені більше не відомо
 У далекій чужині.

А Кодвожа невірного,
 Що з неї насміявся,
 Покарала його строго,
 Його осліпила.

Мати Кодвожа просила
 Божої Матери:
 «Прости невірному гріхи,
 Немудрій дитині».

Через вдову Божа Мати
 Покуту їм дала,
 Щоби вони виповнили
 Це їм приказала.

Мати сліпого сина
 То всьо виконала,
 Та невірного синочка
 Не переконала.

Та він дальше з Божой волі
 Насміхався в злобі.
 Мати Божа хоча, в жалі,
 Не простила далі.

І тут, в сорокових роках,
 На зелені свята,
 Ув ясности сої сходила,
 Проміням сповита.

Мов маленькая дівчинка
 В шатах білесеньких
 Об'явилася бабуням
 Стареньким, сивеньким.

Тоді вдова їм казала
Щиро ся молити
І тихенько так чекати,
Не перерікати.

Молилися щиресенько,
Сильно стривожені,
Та чекали на Марію
Покрови спрагнені.

Прийшла дуже близесенько
Марія з Покровом,
Та бабуні розпочали
Плакати голосом.

Зараз зникла Божа Мати,
Не любила плачу,
А бабуні розказали —
Не тратили часу.

В час великого відпусту
Вірні оглядали:
Почорніла ця Ікона,
З очей слези плили.

Тоді то зі Словаччини
Прийшло кілька жінок,
Та привели невідому
Одну з кращих дівок.

І зайняли перші місця
Тут, біля Ікони.
Та просили повернення
Зору невідомій.

Невідома тоді встала,
Обняла руками,
Трясла іконом, кричала,
Просто вимагала.

І в той час Чудотворна
Ціла почорніла,
А з пресвятих її очей
Полинули слези.

Та до них підійшла вдова
І їм переказала,
Що дівчина дуже грішна,
Ласки не дістала.

І казала їм забрати
Її від престола,
Та відійти і просити
Вперш прощення гріха.

По кожній світовій війні,
Тут, коло каплички,
Близесенько на границі
Все стояли стійки.

І у ті тривожні часи
Вартовий стримує
Жінку, що іде в Словаччину
Її провіряє.

«Прошу дати мені паспорт!»
Грізно розказує.
Зато жінка лагідненько
Йому відказує.

Кладе руку на рамені,
Гладить, як дитину:
«Мій паспорт в твоїй кишені
Подивися, сину».

Він послухно дає руку,
Заглибив в кишені,
Вийняв маленьку Ікону
Божої Матери.

І дивиться на образок
Не зна, що робити.
Жінки нема, десь зникнула,
Кому говорити.

Повернув він на квартиру,
Рано ся вмиває,
Та товариш на рамені
Руку замічає.

«Що я бачу, милий друже,
На твоїм рамені,
Делікатна рука дуже
Видніє на тілі».

І розкаказ своїм друзям
Цю свою пригоду,
Що буде їй пам'ятати
До самого гробу.

Через вдову Мати Божа
Переказувала,
Що тут ся діяти буде,
Вірним розказувала.

І тут пишу, що я змогла
Сой запам'ятати,
Що бабуня моя спіла
Мені розказати.

Так Мати Божа перед
Всю передказувала
Про всі злидні, що надійдуть.
Вдові розказала.

Що відійдуть усі люди,
Лишать сиротою,
А капличку випорожнять,
Зроблять стаєнкою.

Трудно було розуміти
Божі перекази,
Чи ж би лемко міг кинути
Гори рідної Мами?

Ще казала, що прийде час
Страшенної війни,
Що на горі, на Яворі,
Будуть моцні битви.

По каплиці не зістане
Найменшого сліду.
Ніхто гори не перейде,
Не іти по трупу?

А по тій страшній війні
Кордони відкривють,
Величавий храм молитви
Марії збудують.

І знова на гору Явір
Спішитимуть вірні,
О прощення тяжких гріхів
Просити Марії.

І тоді-то на відпусті
Гору вкриють вірні,
Впаде з неба величава
Ікона Марії.

І доперва та Ікона
Буде ідентична,
Що вибрала Мати Божа
На престіл Явора.

Щойно тоді запанує
Правдивий мир в світі.
Про це нехай ся дізнає
Кожний вірний в житті.

Та чимало Божих чудес
Тут переходило.
Дехто хотів списувати,
Щоби пощастило.

Звертаюся до вас, друзі,
Тої околиці,
Доповняти, хто, що знає
О Яворській Цариці.

Прощу я вас, розкажіть
Чуда, що діялись.
Нехай знають це вороги,
Що їй руйнували.

Пресвята Діво Мати,
Молим зі слезами,
Поверни нас до Висови,
Поклін Тобі дати.

Ще раз в житті оглядати
Сліди Твоїх чудес,
І під Покровом складати
Горе, журбу всіх нас.

1980р.

Про авторку: письменниця Параска Грицай (псевдо Тереса Розмай) народилася 26 червня 1925 року в с. Пантна на Лемківщині. З 1965 р. проживає в Канаді. Дружина командира відділу УПА Ярослава Грицая (Чорноти).

ПРИЇДЖАЮ НА ЛЕМКІВЩИНУ

Приїхав єм на Лемківщину,
 рідну землю, Батьківщину,
 і заєдно мусів піти
 в Ждиню, Ватру одвидіти.

Веселяться наши люде
 з України і зо всюди,
 тільки єдно нам мішало,
 же дощиком покрапало.

Ідте, хмари, на мадяри,
 дощи, не падайте,
 а ви, лемки, в рідним краю
 лем ся забавляйте.

Пішли хмари за Бескиди,
 сонце ся вказало,
 а нам, лемкам-українцям,
 веселіше стало.

На поляні коло огню
 як зме заспівали,
 то аж гори затремтіли,
 люди заплакали.

Тоти три дні Ватри
 скоро пролітают,
 зато в нашім серці
 надовго зостають.

* * *

Тилицький я, лемко,
Бом ся там народив,
По горах, потічках
Кусцьк ем походив.

Гори і долини
Фест ся подобали,
Але в скорім часі
Ми ся розпрощали.

В сорок п'ятім році
Як нас виселяли,
То нам комісари
Барс наобіцяли.

На Україні добре,
Буде вам там жити
За школи, шпиталі,
Не треба платити.

У Донбасі люде
Добре нас прийняли,
Тільки наших лемків
Полячками звали.

В сорок семім році
Домів ся вертали,
Коні і корови,
До колгоспу здали.

Але до границі
Нас юж не пустили,
Зато в Старій Солі
Ми ся опинили.

Тримайтеся, лемки,
Бо мусите жити,
Жеби Лемківщину
З руїн возродити.

МИСТЕЦТВО

Андрій ТАВПАШ

СЛАВНА ЛЕМКІВСЬКА РОДИНА СУХОРСЬКИХ

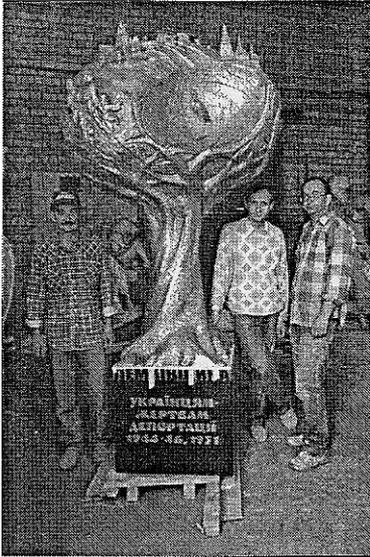
*З незгасимою любов'ю
до рідної землі.*

*Від діда, прадіда до батька,
сина, внука і правнука*

Однією з найвідоміших мистецьких родин різьбярів, скульпторів є родина Сухорських з с. Вілька, що неподалік від міста Сянока. Андрій Сухорський народився в родині селянина-різьбяра Петра Сухорського і йому та синам Богданові, Володимиру та Андрію на генному рівні передався Божий талант і любов до творчої праці. Андрій Петрович — один з найталановитіших українських різьбярів. Він — член Спілки художників України, «Заслужений майстер народного мистецтва України», нагороджений «Орденем за заслуги». Крім України, його твори експонувалися в Москві, Петербурзі, Хабаровську, Мінську, Ташкенті, Ашхабаді, Алма-Аті, Монреалі, Лос-Анжелесі, в інших містах США, Чехословачини, Польщі, Болгарії, Канади, Франції, Індії, Румунії, Німеччини. Тільки 87 експонатів знаходиться в фондах Музею народного і декоративного мистецтва в Києві, багатьох інших музеях України. Репродукції його творів вміщені в каталогах різних виставок.

У серпні 2014 р. мистецька громадськість Львова, Львівська обласна організація Всеукраїнського товариства «Лемківщина» належно відзначили 85-ліття від дня народження Андрія Петровича Сухорського. Був зроблений певний підсумок-звіт прожитих літ. У Львівському музеї етнографії та художнього промислу України була організована виставка кращих його творів. Серед них — велика Шевченкіана: «Тарас Шевченко», «Малий Тарас», «Кобзар», «Дума», «Гайдамаки»,

«Наймичка» та інші. На відкритті виставки виступили мистецтвознавці, директор Музею етнографії академік Степан Павлюк, голова Львівської обласної організації «Лемківщина» Степан Майкович, голова Фондації дослідження Лемківщини Петро Гандяк та інші.

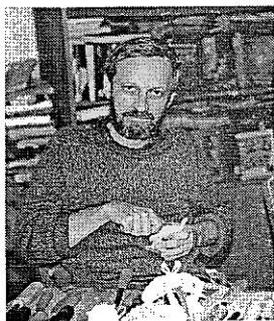
24 серпня 2014 року у Тернополі відкрито пам'ятник депортованим. Автори пам'ятника: архітектор з Тернополя Олег Головчак, скульптори зі Львова Андрій і Володимир Сухорські та Володимир Стасюк із Рівного, враховуючи існуючу містобудівну ситуацію, масштаб та характер ділянки проспекту Т. Шевченка, в центрі міста створили об'ємно-просторову композицію, яка оглядається з усіх сторін. Художньо-пластичними засобами відображається трагічна сторінка в історії України, подія насильної, бруталної депортації українців із споконвічно рідних земель.

Композиція пам'ятника являє собою стилізоване дерево, коріння якого є перерізане написом «Українцям, жертвам депортації 1944 — 1946, 1951 роки». Пам'ятник виконано з використанням двох видів матеріалів: крона та стовбур дерева — з бронзи, а частина під написом, який перетинає коріння, — з пісковика. Такий вибір матеріалу підсилює задуманий образ пам'ятника, підкреслюючи життєву та духовну міць народу, який був насильно відрізаний від своєї рідної землі, залишивши своє скам'яніле коріння на теренах Польщі. Крона дерева вкрита рельєфними зображеннями плавних ліній гір, полів і сіл, хатинок і церков. У центрі дерева контррельєфне зображення писанки-гнізда, де залишився одинокий лелека, який символізує самотність і те, що нащадки позбавлені можливості жити на землі своїх предків. На роздоріжжі, з лівої сторони композиції, ми бачимо сім'ю: дорослих і дітей, які, можливо, востаннє дивляться на рідні терени, прощаючись назавжди з ними. Продовження композиції на кроні дерева відображає фігури людей і тварин та нелегкий тернистий шлях, митарства, важку дорогу на нові невідомі землі.

Творці пам'ятника намагаються передати цю подію як духовну трагедію народу, який був насильно, брутально вигнаний, вивезений з Батьківщини, з землі своїх дідів і прадідів... Так у Тернополі увіковічили трагедію депортованих українців з Лемківщини, Надсяння, Холмщини, Підляшшя. З того часу минає 70 років, але лемки з покоління в покоління передають не тільки свої традиції, культуру, а й свій біль. «Оця депортація поставила лемків на межу зникнення, — каже голова Всеукраїнського товариства «Лемківщина» Олександр Венгринович. — Бронзовий журавель на пам'ятнику із сумом опустил голову. Він залишився там — вдома, а домом ми називаємо оті території, які залишили. Ми знайшли нову малу батьківщину, але наш дім є там. І цей журавель немов промовляє до нас: приїжджайте, не забувайте його самотнього».

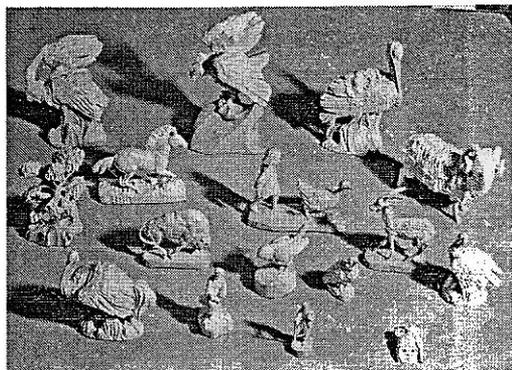
Творчий доробок різьбяря Богдана Сухорського

Серед творчої інтелігенції одне з чільних місць займає різьбяр по дереву, син відомого митця-лемка Андрія Сухорського — Богдан Сухорський. Народився 25 квітня 1955 р. у Львові. Це змалку намагався наслідувати талант батька, інших різьбярів-лемків, однак й створив власний стиль у народному різьбярстві, віддавши надалі перевагу створенню малих форм станкової скульптури.

Великим його досягненням є створення різних композицій з життя тваринного світу за творами — казками Івана Франка «Лис Микита»,

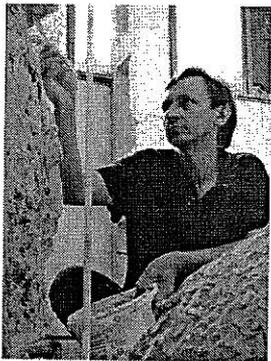
«Лисичка-сестричка», «Три міхи хитрощів», «Кролик та Ведмідь», «Лисичка і журавель», «Лисичка і півник», «Фарбований лис» та інші. Частина цих творів експонується у Львівському меморіальному музеї Івана Франка.

Б. Сухорський брав участь

у численних обласних, республіканських художніх виставках в Україні та поза її межами. Свою майстерність постійно вдосконалює. Ряд творів присвячує не тільки лемківській, але й соціальній, історико-етнографічній, християнській тематиці, зокрема «Ісус Христос», «Мир даю Вам», «Молитва звернення до Бога», «Марія», «Бог — це любов», «Ісус — учитель». Частина його творів експонується у музеях України.

Андрію Сухорському (молодшому) 55 років

Гордістю не тільки родини Сухорських, а й Лемківщини, України є молодші сини Андрія Петровича Володимир і Андрій — скульптори професіонали, майстри високого класу, провідні українські митці, які творчо працюють в галузі монументальної та станкової скульптури. Обидва члени Спільки художників України. Свої роботи, виконують як індивідуально, так і спільно. Їхні творчі праці експонувалися на виставках у багатьох містах: Львові, Києві, Москві, Буенос-Айресі, Альберті, на обласних, республіканських та міжнародних виставках. Більше десятка скульптур встановлені в соборах міст Іспанії, чимало робіт закуплено Міністерством культури України та Спількою художників для музеїв та постійнодіючих виставок.

Найважливішим досягненням братів Сухорських є створення пам'ятника Т. Шевченку у м. Львові, відкритому у 1992 р. Події, які відбувались в Україні вплинули на вибір теми та образу. З площі, де стоїть пам'ятник, розпочався великий рух до національного відродження, тут виник епіцентр громадсько-політичного життя міста і Галичини. Тарас Шевченко, пророк і батько України, звертаючись до всіх поколінь, піднімає гігантську хвилю національного та духовного відродження воскреслої України.

Передня сторінка «хвилі» відображає образ України, побачений через призму творчості генія, входячи в глибину історії, стверджує її вічність. У центральній частині зображена кінна постать гетьмана — провідника нації, державотворця Петра Конашевича-Сагайдачного. Хід історичних образів

та їхніх душ у вічність вінчає Оранта — всеєдина матір Україна, що з давніх часів знаменує безсмертя українського духу. Вище під покровом Оранти, зображені портрети історичних постатей, духовних і державних діячів: гетьман І. Мазепа, митрополит П. Могила, гетьмани Б. Хмельницький, Байда Вишневецький, Роксолана, королі Данило Галицький і Лев, князь Я. Мудрий, княгиня Ольга, князі Володимир, Святослав, Ігор, Олег, а також Г. Сковорода, М. Шашкевич, І. Котляревський, І. Вишенський, М. Чурай, Нестор-літописець. Завершується стела-хвиля зображенням ангелів над ажурним ореолом німбу Матері Божої.

Друга сторона «хвилі» висвітлює Україну у післяшевченківську епоху.

Цей пам'ятник стверджує, що Т. Шевченко — це не тільки наше минуле, а й наше сьогодні, наше майбутнє.

Ще один пам'ятник встановлено у м. Львові правоохоронцям, що загинули («Юрій Змієборець»). Брати Андрій і Володимир розкрили ідею боротьби світлих сил добра із злом.

У 2002 р. у м. Львові на будинку по вул. Фредра, 4а було відкрито художньо-меморіальну дошку пам'яті у вигляді скрипкового ключа — символу пісень, у центрі якого портрет Ігоря Білозора (автор А. Сухорський-молодший). На вершині ключа — зірка, яка піднімається в небо, залишивши земний світ. Згодом, у 2013 р. на Личаківському меморіалі відкрито надмогильний пам'ятник з білого мармуру «Ангел І. Білозора».

У 2009 р. в м. Дрогобичі відкрито пам'ятник В. Чорноволу.

У 2010 р. у центрі Тернополя відкрито перший у світі пам'ятник у бронзі Соломії Крушельницькій (автори Андрій і Володимир Сухорські та Володимир Стасюк з Рівного).

У 2011 р. у с. Пересопниця на Рівненщині відкрито пам'ятник архімандриту Григорію та писарю Михайлу Василевичу з м. Сянока, присвячений 450-річчю створення «Пересопницького Євангелія».

У братів Сухорських багато творчих планів. Зокрема, у 2015 р. Україна, світове українство відзначить 200-ліття з дня народження Михайла Вербицького — композитора, на музику якого покладено слова Державного гімну України. Згідно з рішенням ЮНЕСКО, 200-ліття з дня народження композитора затверджено у календарі пам'ятних дат, які у 2015 році відзначатимуть за участю цієї організації. Був оголошений Всеукра-

їнський відкритий конкурс на кращу концептуальну ідею пам'ятника отцю Михайлу Вербицькому у Львові. З 21 поданого проекту журі конкурсу, головою якого був віцепрезидент Національної спілки архітекторів України Олесь Ярема, визнало переможцем проект львівських скульпторів Андрія і Володимира Сухорських та Володимира Стасюка з Рівного. Скульптори працюють над виготовленням пам'ятника, що буде встановлений у сквері на розі вул. М. Вербицького — вул. Генерала Т. Чупринки.

На прикладі однієї родини Сухорських ми здійснили екскурсію в світ мистецтва, від народної різьби по дереву Андрія Сухорського (батька) і до досконалого скульптурного мистецтва його синів Андрія і Володимира.

Віriamo, що мистецька родина Сухорських порадує наше суспільство ще не одним високохудожнім твором.

**Громадськість щиро вітає Богдана Сухорського
з 60-річним ювілеєм і Андрія Сухорського (молодшого)
з 55-літтям, зичить натхнення у творчості
на благо Лемківщини та на добро України!**

Марта НОВИЦЬКА

«ЛЕМКОВИНА» СВЯТКУЄ

У жовтні 2014 року 45-річчя з дня заснування відзначив Народний ансамбль пісні і танцю «Лемковина». Це самобутній колектив, який впродовж майже півсторіччя несе лемківську пісню та культуру на теренах Львівщини. Ідея створення хору належить видатним патріотам Лемківщини: І.Красовському, Л.Лисневичу, П.Когуту, І.Хомику, Р.Соболевському, М.Донському, П.Юрківському, Ф.Нацику та

подружжю Кищаків. Саме в їхній домівці 27.10.1969 року відбулися перші установчі збори колективу і було укладено його статут. У часи свого розквіту хорова капела налічувала близько 70 хористів, потужний оркестр народних інструментів, танцювальну групу. У різні часи частинку своєї душі колективові віддали відомі диригенти: Р.Кокотайло, М.Мокрецький, Т.Матвіїв, І.Циклінський, І.Кушнір, В.Льорчак, Р.Стефанко, М.Мельник; керівники оркестру — З.Булик, Н.Сорока, А.Мельник, О.Білоусова; хореограф О.Копильчак. Велику допомогу колективу на різних етапах його діяльності надавали визначні артисти і композитори — сестри Байко, А.Кос-Анатольський, Р.Соболевський, І.Майчик, М.Дацко та багато інших.

Гастрольна географія колективу доволі широка: Словаччина, Естонія, Німеччина, Польща, Сербія. Практично жоден лемківський фестиваль на Галичині не обходиться без участі «Лемковини».

Сьогодні ансамбль пісні і танцю «Лемковина» працює під керівництвом Богдана Кривка. Танцювальною групою, що є великою

«Лемковина» з приятелями у с. Команьча. 2014 р.

окрасою колективу, керує Андрій Кіях. Виступи ансамблю супроводжує віршоване слово лемківського поета Богдана Пастуха. Концерти «Лемковини» завжди знаходять відгук в серцях слухача. Вклоняємось нашим ветеранам, які багато десятиліть віддали колективу: Т.Кищак, А.Головчак, І.Сушку, А.Петрончаку, О.Стефанко, О.Лабяку, Т.Фик, О.Федоро, нашим солістам-О.Сенчині та Н.Боровець.

За останній рік, у зв'язку зі складною політичною ситуацією в країні, кількість концертів різко скоротилася, всі лемківські фестивалі було скасовано. Та все ж було декілька гарних виступів: 30.08.14 «Лемковина» дала чудовий концерт в Польщі на святкуванні 500-річчя лемківського села Туринське, що біля Команчі; в жовтні на ювілеї музею-садиби Б.-І.Антонича в с.Бортятині. Також визначною подією став організований Б.Кривком концерт провідних львівських музикантів, за участю «Лемковини», метою якого був збір коштів на потреби українського війська. Маємо надію, що попереду в нас усіх — мир, спокій та злагода, що дасть змогу кожному зробити свій вклад в розбудову України.

У 2015 році «Лемковина» вітатиме своїх ювілярів: 85 — Осипу Лаб'яку,

75 — Ользі Стефанко, 65 — Ользі Беласик, 60 — Любомирі Моті, Марії Баган, 55 — Оксані Подольській, Наталії Бузі, 45 — Надії Боровець, Марті Новицькій, 20 — Роксолані Грицак. Також хочемо привітати нашу щиру подругу- талановиту художницю, фотографа, вчителя — Марічку Янко з 55-річчям! Бажаємо ювілярям міцного здоров'я і багато років натхненної праці в «Лемковині»!

30.07.2015 своє 45-ліття святкуватиме Н.Боровець. До «Лемковини» прийшла в 1987 р. — відтоді і досьогодні є загальною улюбленицею в колективі. Її голос

не лише є окрасою сопранової партії, а й солює при кожній нагоді. У лемківській церкві — «права рука» і надійна опора нашого шановного регента — Левка Миколайовича. Крім чудового голосу, Бог нагородив Надю талантом до вишиття. З-під її рук вийшли численні твори ужиткового мистецтва — рушники, сорочки, картини та багато іншого. Крім цього, вона чудова мама двох дорослих синів, а всім нам — щира і надійна подруга. Бажаємо Надійці і надалі не збавляти темпу життя, доброго здоров'я, душевного тепла і любові від всіх, хто її оточує! Многая літа!

Данило ІЛЬНИЦЬКИЙ

В АНТОНИЧА НА БАТЬКІВЦІНІ

Уродини молодого поета, який надихає людей різного віку, улюбленця своїх 20-літніх ровесників і безвікових митців, не могли відбутися формально або ж проминути безслідно.

За львівською традицією цього жовтневого дня можна було піти на могилу Антонича. Але не самому, а разом із кимось, хто теж належить до символічної антоничівської спільноти. Одноосібне вшанування Антонича на Янівському цвинтарі можливе хіба тоді, якщо ще потреба побути на самоті, але не бажання прийти туди першим. Змагання за Антонича не має жодного сенсу — бо ніколи не станеш переможцем. Тут всі перші і водночас всі останні. Або навіть не так: тут всі разом, кожен своїм унікальним голосом.

Можна було запросити друзів до себе додому, взяти домашнього вина або ж придбати доброго у магазині, поставити гарні квіти — і почитати твори цього прекрасного юнака. «У тебе дивні примхи — вино, Антонич, і тюльпани» — які атмосферні і непідвладні часові рядки Миколи Петренка. Отакі дружні посиденьки завжди доречні, чи назвемо це по-українськи, чи англійськом — сейшн.

Я втік у Борятин. Цього разу хотілося бути там. Антонич любив Борятин. Не один вірш написав тут, ретельно вказуючи у своїх зошитах це місце. Приїжджав сюди на літні вакації, і не тільки літні. Тут співав

пісні із Ганною Войцїцькою. І сам зізнавався, що не раз втік би від обов'язків у місті до села. «Я аж досі сидів у Львові, — писав Антонич у листі до Євгена Юлія Пеленського 22 липня 1934 року, — та непотрібно витратив час на всякі «сходини» та інші «організаційні» справи. За цих півтора місяця був би на селі написав не один новий вірш, а тут не повстало зовсім нічого нового. Знеохочений, лютий за змарнований час, виїжджаю вкінця на днях до себе на село... Ви в горах бодай маєте вільну голову від усяких «редакційних» заковик та від львівського пороху... Моя адреса на селі: Bortiatyn poczta Sądowa Wisznia»*.

Там його батьки, там теж церква і там теж — село, хоча й не гірське, як Новиця, де він вперше побачив світ. Пізніше, у Львові, Антонич жив у дядька з тіткою, і як згадував Володимир Ласовський — потребував її у побуті, навіть слухав її чемно. Може, це йому було потрібно, аби далі бути дитиною, або ж пригадувати дитинство — бо ж тільки дитина може піднятися туди, куди дорослого не пускають ланцюги умовностей. Тут доречними будуть роздуми Василя Жданкіна про чистоту дитячої душі: «Знаєте, чому в людини є ностальгія за дитинством? Перша причина — те, що в дитинстві людина чиста від гріхів, це ангельський стан, ото ж і серце, і мозок, і душа за цим тужать»**.

Батьківщина — не конче місце народження, але й місце, де є батьки, де стержень, до якого повертаєшся, від якого відходиш і до якого знову повертаєшся. Батьківщину не можна продати, бо інакше буде біда — така, яка спіткала героя оповідання Івана Франка, яке так і називається — «Батьківщина».

Бортятинський музей-садибу Антоничів було офіційно відкрито у 2009 році. І напевне багато хто із гуманітарних скептиків думав, що це буде формальна установа, де все обмежуватиметься лише традиційною експозицією за склом, завченим текстом і головне — статичністю у діяльності. Музейна теорія у Львові змінюється, і головні категорії, якими бачать музеї теперішнього і майбутнього львівські інтелектуалі-культурологи — це *намацальність* та *максимальна і активна участь*

* Богдан Ігор Антонич. Повне зібрання творів. — Львів: Літопис, 2009. — С. 717.

** Любомир Крупницький. Свій «острів». Кобзар Василь Жданкін: покинув усе, щоб здобути більше // Дзеркало тижня. — 2007. — 29 червня
[http://gazeta.dt.ua/CULTURE/sviy_ostriv_kobzar_vasil_zhdankin_pokinuv_use_schob_zdobuti_bilshe.html].

відвідувача. Бортятинський осередок виявився ближчим до другого із варіантів. Попри те, що не конче заглиблювався у музейно-культурологічну теорію, став дуже рухливим. Тут, як на мене, є дві причини: природна внутрішня потреба працівників, їхня дитиноцентрична діяльність, і аура Антонича, який дає велике поле для самореалізації тих людей, які ним зацікавлені. Властиво, музей-садиба Антоничів з одного боку, начебто, займається збором колекції різних матеріалів, присвячених конкретній постаті, а з іншого боку — від самого початку стає територією для творчої самореалізації дітей і юні, яка приходить сюди на майстер-класи з різних мистецтв (з літератури теж), на огляди виставок різних малярів і скульпторів.

Алея дерев'яних скульптур, освяченням якої якраз розпочалося святкування Антоничевих 105-их уродин, і яку виконали студенти Львівської академії мистецтв при опіці Дарія Грабаря — якраз свідчить про те, що вони, відштовхуючись від поетичного простору цього митця, шукають шляхи до свого світу. Останні 5 років актуалізації Антонича показують, що саме діти і саме юнаки з юнками відчують цей світ дуже тонко і влучно через свою природність і наївність. Хай технічно в чомусь невміло, але цю невмілість перемагає правдива емоція, яку часом і визнані майстри не застраховані втратити. Цього року також було немало шевченківських актуалізацій. До традиційного заходу з цієї нагоди в нашому Інституті* Дитяча Школа Народних Мистецтв, що у Львові, привезла твори своїх учнів на шевченківську тематику. Робота десятирічної Андріани Бойчук (при наставництві Ольги Коваліско), яка намалювала портрет Тараса Шевченка, виявилася у своїй простоті дуже змістовною і привабливою. Декілька штрихів — і маємо силуети обличчя та одягу, в основному тонкі лінії, і лише вуса, комір і гудзики замальовані повністю. Начебто невпорядковані лінії-замалювання фону, що за Шевченком (ця робота виконана на основі одного із автопортретів Шевченка) створюють збудований хаос (за Антоничем), і це створює ефект ще більшої концентрації на самому Шевченкові. Поет нахилений убік — і саме у такій інтерпретації цього жесту є дитяча зачудованість і постійне питання-заглядання до таємниці всесвіту, який позаду, на фоні, але завжди в гармонії з мікросвітом людини. Дерев'яна антоничівська алея старша за способом втілення, але юнацька за світовідчуженням: солодке

* Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України (м. Львів).

незнання гріхів світу, відкриті очі до незвіданих досвідів і підсвідомо закриті до облуди.

Взагалі, цей бортятинський день був найбільше малярський. Антонич став орбітою, навколо якої крутилися знамениті, але скромні гості-маляри з Одеси. Пані Зоряна Білик — колишня директорка Музею історії релігії, філією якою є садиба у Бортятині, запросила це товариство на кількадевший пленер, і наслідки цього візиту виявилися доволі багатопланові.

Я хочу Вас познайомити з пані Ларисою Дем'янишиною з Одеси, де ж вона ходить? — каже пані Зоряна Білик. — А ось і вона.

Пані Лариса за мотивами Антонича намалювала найбільше. Одразу після першого враження сильно врізалися в пам'ять дві її роботи. Цікаво, що означає, якщо картини запам'ятовуються, і якщо вмів би намалювати — то й відтворити би зумів? Це картина за мотивами Антоничевого вірша «Село» («Корови моляться до сонця...») і образ весни — слов'янки синьоокої. Корови із рогами, що перетворилися у півкруглий місяць піднімаються на ескалаторі до потужного й гарячого сонця, однаково сильного, але й однаково теплого, однаково засліплюючого, але й однаково бажаного і притягального. Зелено-синя весна в образі заплетеної дівчини, яка схилилася набік, чи може — там не бік, а всесвіт? І очі — чи є вони взагалі, бо вона наче й цілою поставою дивиться кудись, але й не дивиться водночас. Словом, картина без якихось поверхневих акцентів, але виразна стилістично, атмосферно. Принаймні так говорить зараз пам'ять.

Поруч із цими картинами — на місці сцени, мовби замість тих, хто виступає — були роботи Анатолія Кравченка, іншого одесита, який на хвилю став львів'янином. Декілька львівських пейзажів. Вони не могли не привернути увагу своєю м'якою художньою точністю. Це той випадок — як от із Гнатом Хоткевичем і Михайлом Коцюбинським, які побачили Гуцульщину і гуцулів — коли очі іншого міста творять якусь точнішу картину міста твого, якимось так влучно помічають навіть не те, щоб деталі, а загальний образ, який для нас уже може бути затертим. Дивлячись на цих декілька, здавалося би звичайних пейзажів, виконаних філігранно і з теплом — вид на пам'ятник Шевченкові з тилу, вулиця Руська із вежею Корнякта — скажу так: це великий виклик написати Львів, по якому колись ходив і Антонич, і який споглядає на нас із відкриток та кітчевих

картин з вернісажу, і зовсім не збаналізувати його, а навпаки — відкрити для себе і перевідкрити для львів'ян. Я дивився на картину, і я вже був у ній всередині, йшов по Руській в напрямку до книжкового базару і церкви св. Михаїла. Відстань від мого погляду до перебування *там* була дуже малою. Отже, чим менша ця відстань, тим більше працював маляр. Це як віртуозна і легка гра на флейті, за якою ховаються невисипущі заняття і праця музичного відчуження. А тобі залишається приймати це малярське запрошення до Львова, як колись Антонич запрошував на місяць (той, яким він є у нашій призмі, а не той, яким він є насправді), і потрапивши до цього міфологічного міста, зрозуміти, що тебе звідси ніколи не виженуть.

І все це відбувалося у Бортятині як центрі втілення художніх ідей цього маленького антоничівського фестивалю-пленеру. Львівський Антонич неможливий без Лемківщини і Бортятини, а Антонич лемківський і бортятинський неможливий без Львова.

Цього разу у Бортятині було багато Львова через присутніх тут особистостей міста. Здійснимо прогулянку з ними, наче різними вагонами одного потяга, поспілкуймося, посперечаймося.

Роман Лубківський у Бортятині почуває себе дуже комфортно. Він приїжджає сюди наче додому, або й навпаки — до гостей, які завжди раді його бачити і готові духовно ділитися. Ще перед початком будь якої дії на трав'яній сцені, можна було спостерігати, як Лубківський з радістю передає до музею-садиби різні архівні матеріали — фотографії, вирізки із газет чи журналів. На кількох кріслах пан Роман розклав свій, що вже ставав спільним для всіх, архів, і папери все збільшувалися, виринаючи із його сумки — теперішня директорка музею-садиби Світлана Іванська слухала коментарі пана Романа та історії, пов'язаними із цими — ні не експонатами, а зафіксованими митями великої радості й складних моментів антоничівської популяризації, яка й надалі чекатиме своїх актуалізаторів.

Уже відтак підійшовши до мікрофона, Роман Лубківський не без ностальгії згадував про часи передвікриття Антонича у кінці 1980-х років, коли він разом із Миколою Ільницьким упорядковував збірник «Весни розспіваної князь. Слово про Антонича: статті, есе, спогади, листи, поезії», як спільно із Іриною та Ігорем Калинцями відбувалося відкриття Бортятини, що стало спільною справою цілої антоничівської спільноти.

Для мого покоління уже невідомі обставини відкриття Антонича у 1960-х роках, вони залишаються міфологічними, і час стирає наслідки діяльності тодішньої офіційної літературної влади, а залишає лише результати, з яких можемо користати сьогодні. Можна назвати це безумовною перемогою андерграунду і тих плодів, що їх літератори, змушені працювати в офіційних умовах, виростили як начебто додаткові сюжети.

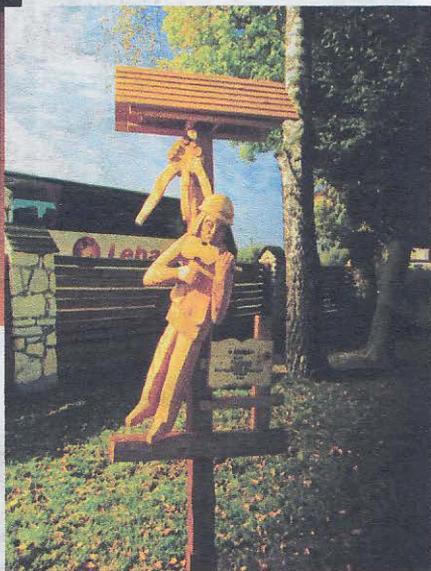
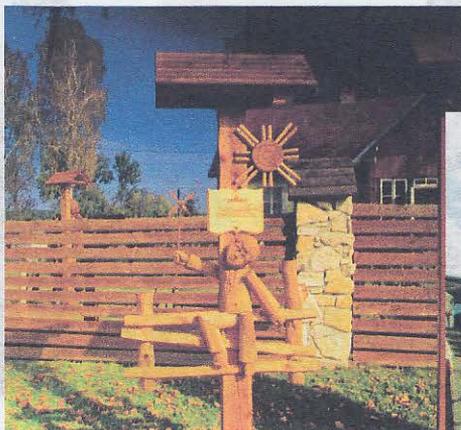
Про міфологічність. Роман Лубківський сказав, що тепер модно говорити про міфологічність Антонича. «Та це глибоко національний поет!», — підкреслив пан Роман, даючи попередньому фактові заперечення і навіть відсіч, і тому створюючи протиставлення. Та мені здається, що протиставлення є не коректним, не точним методом до Антонича. Міфологізація дійсності як концепція творчості, яку подібно застосовували Богдан Ігор Антонич і Бруно Шульц — це не ідеологічна категорія, а передусім естетична. В Антонича міфологічний світогляд у творчості, його трактування мистецтва як окремої дійсності органічно сплетені із концепцією національного мистецтва, органічності і доленості національного світовідчування. Це розрізнення може бути лише у нас, в Антонича його немає, у певному сенсі для нього міфологізація = національне. Міфологізація національного, міфологізація через національне, а національне — через міфологізацію.

Міфологізація є апіорною ознакою поетичного, та й загалом мистецького світобачення і світоконструювання. Створення ефекту казковості, передання зачудованості, опуклості, бачення у звичному надзвичайне (тут доречним буде згадати концепцію Дмитра Козія про *зачудування, внутрішнє прозирання і почуття величі* як три джерела творчого натхнення Антонича*). Можна перефразувати Юрія Андруховича, який в одній зі своїх статей про метафору в Антонича написав, що «значення метафори у поетичному мовленні завжди було вирішальним. Питома вага метафор у тексті багатьма розглядається як фактична ознака відмінності поетичного тексту від непоетичного. У цьому сенсі «метафоричним» слід би вважати кожного поета»**. Так от,

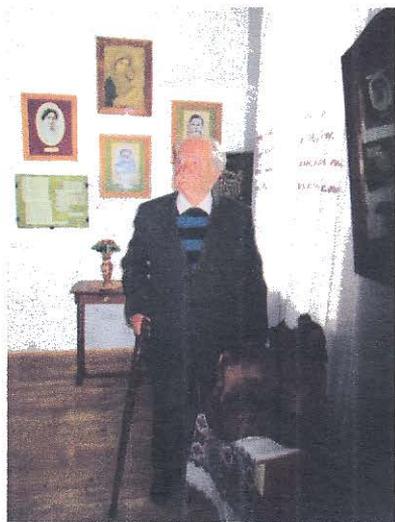
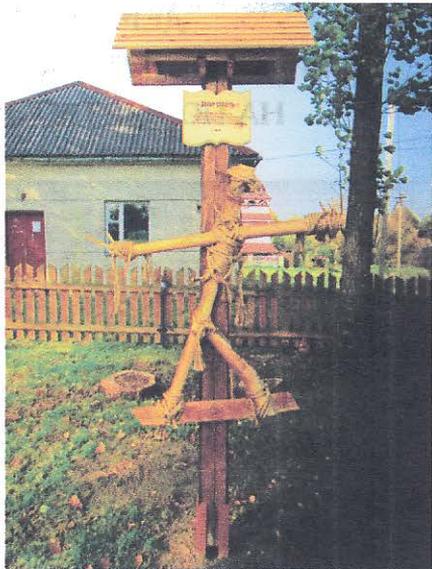
* Дмитро Козій. Трояке джерело творчого надхнення Б. І. Антонича // Антонич Б. І. Вибрані твори. — Київ: Смолоскип, 2012. — С. 725-738.

** Юрій Андрухович. Особливості стилістики і техніки письма Богдана-Ігоря Антонича // Нариси з поезики української літератури кінця XIX — першої половини XX століття. — Івано-Франківськ: «Плай»; Снятин: ПрутПринт, 2000. — С. 161.

**ДЕРЕВ'ЯНІ СКУЛЬПТУРИ,
ПРИСВЯЧЕНІ ГЕРОЯМ ВІРШІВ Б.-І. АНТОНИЧА
НА ПОДВІР'І МУЗЕЮ-САДИБИ ПОЕТА**

Музей-садиба поета
Б.-І. Антонича
в с. Кривий Ріг

*Степан Кищак
та його робота, яку він подарував
музею Б.-І. Антонича*

перифразовуючи, можна сказати, що міфологічним слід вважати кожного поета, адже конструювання свого неповторного поетичного світу, його міфологізування — це якраз ознака поезії.

У поетичному світі міф реалізовується через концепт «пейзажу з вікна» (за однойменним віршем Б. І. Антонича), як призма. Це окуляри, через які ми дивимося на світ. Найвідоміший твір Антонича (після, «Вишень», звісно) — це «Коляда». І не випадково у ній перехрещуються три точки Антоничевого способу творення: мистецтво як призма — міфотворчість — національне мистецтво. Бог народився саме тут, у нас, на Лемківщині. Христос — тут, як і весна, що слов'янка синьоока (з вірша «До весни»), і це тому, що ми тут його бачимо і відчуваємо, саме тут він нам відкривається і шлях цього відкриття веде нас якомога вище і якомога далі. Годі знайти більш локальне змаловання Різдва, з одного боку, і годі знайти більш універсальне бачення цього свята — з другого боку.

Приємними є несподівані проникнення до Антоничевої творчості тих людей, які у своєму повсякденно-дослідницькому житті ним спеціально не займаються. Часто такий мандрівний фокус освіжає нас, які з Антоничем чи не кожноденно. Філолог Ярослав Гарасим, вчений-фольклорист, знаний студентам як декан філологічного факультету Львівського університету, а тепер уже й проректор, знайшов в Антонича дихотомію — «весна» і «вітер століть». У нашому житті — і особливо в теперішньому українському житті — ці два подуви завжди йдуть поруч, допомагають одне одному чи суперечать, сперечаються, але творять цілісну картину. Так от, — побажав усім Гарасим, — хотілося би, щоб «вітер століть» ніколи не псував нам нашу «весну». А я собі подумки додав: як важливо, щоб ця весна справді була реальністю — передусім у нашому виконанні.

Ігор Калинець, який вважає себе поетичним учнем Антонича, насправді є його добрим другом. Така дружба не міняє свого відліку з плином часу, вона не залежить від епохи, в якій випало жити цим сродним людям, вона залежить від віку, коли відбулося знайомство. Тоді, коли Калинець запізнав Антонича, вони були ровесниками. Калинець завжди залишається естетом, і в цей день він не відчувається загубленим: дисидентська діяльність пана Ігоря, окрім всього іншого, навчила знати ціну справжнім зразкам мистецтва — і не лише словесного, але

й візуального. Годі шукати кращого товариства, ніж Ігор Калинець, для уважного обсервування всіх мистецьких творів, що перебувають на подвір'ї у батьків Антонича. Ми спілкуємося, а звідусіль долинають голоси лемків.

Звісно, лемки. Вони згуртовані і стоять одне за одного. Якщо десь відбувається лемківське свято — вони всі там. Богдана Ігоря Антонича вони шанують надзвичайно, адже ж він лемко. Вони поєднали у собі гострий зір, твердість характеру з філософічністю гір та ліризмом світовідчуття. Вони справжні газди, хоча це слово не лемківське, а гуцульське. Степан Майкович, голова Львівської обласної організації Всеукраїнського товариства «Лемківщина», сказав, що справжній лемко не може вручати грамоту без підкріплення у конверті. Так товариство підтримало молодих митців, які вирізьбили свої композиції на мотиви творів Антонича. Лемки дякували цим хлопцям, адже ж вони вшанували Антонича, хоча зараз ми у Бортятині. «Дякуємо, — сказав Степан Майкович, — що ви шануете *нашого* поета». Антонич таки справді лемко, проте жодним чином не лемківський поет, а український. Інакше ми би мали назвати Василя Стефаника — покутським, а Івана Франка — бойківським письменником. Якраз навпаки — Антоничева орієнтація на українську літературну мову, дуже різні стежки його світоглядних орієнтирів свідчать про універсальність, яка виросла із лемківської, української закоріненості.

Ми завжди належимо своєму краю, і в цьому є неминучість — чи зі знаком плюс чи зі знаком мінус у нашій інтерпретації, але все-таки завжди зі знаком плюс при наперед даності. Закоріненість тоді найкраща, креативна, плідна, коли є повертання, бо якщо є повертання, то є і відходження. Це постійний рух вперед і назад, назад і вперед. Лемківщина і Антонич, Антонич і Лемківщина як невинне взаємоскерування. Він належить їй тому, що їй не належить. Він настільки лемківський, наскільки ним не є. Він знайшов її, вийшовши з неї, і повернувшись. Це пам'ять, це уява, це тримання у собі, але не перебування в ній у прямому, буденному, побутовому сенсі. Повертання. Як у Шевченка, коли він був у Росії.

Але втім, точка, в якій ми з'явилися і росли, є доленосною і ми завжди є у ній. Початок і кінець — разом. Так стверджував Богдан Ігор Антонич про свою Лемківщину, де його нахил до пізнання світу-космосу почав

розвиватися — уже як поет, який розумів, що універсализація свого внутрішнього космосу, закореного там, мусить бути донесена тут: саме тому переїхав до Львова, саме тому оформлював свої уявлення у слова, надаючи перевагу надхненню, але розуміючи вагу слів.

Як добре, що вагу слів у львівській мистецькій традиції розуміють й малярі. І це вже традиція. Традиція українського модерну. Це від часів сецесії і до міжвоєнного Львова, де малярі були водночас вдумливими теоретиками мистецтва. Досліджуючи мистецький світогляд Антонича, я дійшов висновку, що саме у дискурсі малярських теорій формувався Антонич-інтелектуал. Перервана традиція пізніше актуалізувалася у творчості Мирона Яціва, найбільш популярні твори якого — обкладинки та оформлення низки українських книжок — наше покоління пам'ятає з раннього дитинства. Роман Миронович Яців продовжує не лише батьківську традицію, але й актуалізує міжвоєнний мистецький світ сьгодні. Пан Роман не випадково сьгодні тут: ця людина мені бачиться втіленням найкращих ознак галицького українства у вмінні балансувати між вічними антагоністами: традицією і модерністю, містом і селом, західним і східним, давнім і сучасним. Мистецтво, яким він займається як дослідник і як маляр — вчить його бачити високе знизу, а низьке згори, і водночас — кожне із власної перспективи. Він не міг не сказати і про Антонича. Закінчуючи свій виступ, Роман Яців подарував Бортятинові свою книжку про Романа Чорнія — сучасника Антонича. У додатку цієї антології є й текст про Антонича — проникливе у своїх дослідницьких стратегіях і намацальне щодо Антоничевого синтезу всіх цих начебто конфліктних дихотомій. Дискурс продовжується.

І ось почав виступати чоловік, з мовлення якого я зрозумів, що він не тутешній, не галичанин. Але якась така природна мова лилася з його уст, цей чоловік був у захваті, його емоції формували його мову, а мова попередньо впливала на емоції. Я себе зловив на крамольній думці — що це певно найкращий оратор сьгодні. Його представили як «голос проекту»: Володимир Островський був мистецтвознавчим опікуном своїх друзів-малярів з Одеси. Він також музейник, а ще філолог і мандрівник, який з далеких країв привозить екзотичні музичні інструменти. Між голосом проекту і Антоничем відбулося зіткнення, щоправда, їхній конфлікт був взаємозачудованим. Як би ми не старалися обґрунтувати цілісно-комплексні дослідження чи систематично вшановувати традицію, інколи

нас перемагає миттєве захоплення, точка зіткнення, яка в найкоротший час дає найкращі результати і потім пам'ятається ще довго. Так сталося із голосом цього начебто короткого проекту, але насправді проекту з початком і без кінця.

Пізніше Островський не міг знову не вийти до мікрофона, щоб продовжити бесіду — щоб прокоментувати висловлене іншими людьми, щоб подякувати людині, яку запізнав тут — відомій співачці, а разом й голові Світової федерації українських лемківських об'єднань Софії Федині, що вже й для нас стало сюрпризом. Софія порівняла лемківську трагедію депортації з сучасними військовими катаклізмами у Донецькій та Луганській областях, де теж, як і по всій Україні багато лемків, що тепер вдруجه переживають виселення зі своєї землі: адже ж вона встигла стати рідною, хай другою. Софія Федина виконала декілька лемківських пісень у своїй манері, яка передає тужливий, але водночас вольовий характер лемків.

Цього дня чи не тричі звучала пісня «Полетів би-м на край світа». Спочатку — у виконанні Софії Федини, а потім — хору «Лемковина», і вже у кінці — не знаючи, що звучало раніше, її заспівав новоприбулий Василь Жданкін. Всі три рази вона звучала по-різному. «Лемковина» співала весело, Федина — зворушливо, Жданкін — епічно, покобзарському. Всі три рази вона звучала сильно. Хор «Лемковина» подарував не одну хвилину енергетичного заряду. Ці твори не випадково звучать у Бортятині. Лемківщина знайшла Антонича там, де утворився неформальний центр актуалізації творчості поета. Напевно ж таки він тут співав ці пісні, носив свою Лемковину зі собою. Вокалісти кажуть, що носять свій інструмент зі собою, а творці — хіба носять свою пам'ять, що у контакті з новими враженнями, враження старі подає, як калейдоскоп — у новіших, найнесподіваніших світлах.

Так і стається з гостями Бортятини — реципієнтами дійства, що пізніше хоча б якийсь час живитиме наш світогляд, який розвивається здебільшого в урбаністичному світі. Може, й тому сюди приїжджають цікаві люди — як от пан Вальтер Максимович, лемко із Америки, який саме в цей день, оглянувши експозицію старих світлин — допоміг в ідентифікації багатьох осіб, адже це його родичі або знайомі ще з дитинства. Може, й тому сюди любить приїжджати моя сім'я — дружина Люба і син Йосип, а також дід Микола.

Я знав, що буде Василь Жданкін. Щоправда, одразу якимось не помітив його прізвища у програмці-запрошенні. Його присутність у такому зосередженому на тиші і щедрому на простір місці, як Бортятин, ще й особливо приваблива — адже буде нагода насолодитися слуханням, що не завжди вдається на велелюдному фестивалі. Це мене утвердило у бажанні приїхати, хоч і без того думками я вже був у Бортятині.

Василь Жданкін ходив туди-сюди, переодягаючись, і не говорив нічого. А я мав час воскресити у пам'яті зовнішньо недавні, але внутрішньо далекі студентські часи, коли касета театру-студії «Не журись!» з різдвяними творами і з додатком кількох пісень Жданкінового виконання допасовувалася до лекційного курсу з давньої української літератури професорки Богдани Криси — найбільш предметно і найбільш неформально прочитаного курсу з всієї п'ятирічної розмови про історію української літератури в університеті. Тоді злегендаризований на лекціях світ козацького бароко і Сковороди підсилювався героїчно-пісенною атмосферою тої касети, а розмова про львівські братства могла бути «проілюстрована» походом до сучасної вулиці Івана Федорова чи Вірменської, аби знайти потрібну для навчання книжку у букіністичних книгарнях чи книжковому базарі. Напевно, і модерновий Антонич ходив цими вулицями, накладаючи свій шар до загального львівського палімпсесту. Не проминала його згадати у лекціях і Богдана Семенівна.

Ми схильні уявляти собі митця, коли сприймаємо його твори. Ми завжди намагаємося долати більший чи менший розрив, який часом навіть утворює прірву між творами і особою, яка має до них безпосередній стосунок. Який він, той образ, який виникає в часі слухання Жданкіна?.. Образ високого, доброго, вдумливого і чуйного, хоч і не сентиментального безвікового Чоловіка. Якогось міфічного героїчного козака, що вміє і хоче співати.

Рідкісне вміння співати на *piano* і вміння співати *forte*, але дуже сконцентроване, природне володіння силою звуку. Вміла гребля для такого широкого діапазону. «Чуєш, брате мій» — приклад такого виконання. Початок і перший куплет тихо, ніжно, сумно, а далі — сум-крик на весь голос при збереженні тої життєлюбної меланхолії, що на початку. Врешті — знову спокійний кінець і акордове завершення. За ці кілька хвилин відбувається дуже багато: навіть на цифровому записі, де звучить Василь Жданкін, оживають не лише брати Лейкі, які написали

цю пісню, але й вся українська душа, і як багато сказано в цій пісні, та навіть не так: поза-словами і парадоксально: цим настроєвим посилом. Як мало треба було слів Богданові Лепкому, щоб сказати так багато: в Антонича теж є така дивовижна властивість («Яворова повість» на вісім рядків, і обов'язково — супровідне захоплення нею Дмитра Павличка). Чи ж не виконання змушує тебе то сміятися, то плакати, як у «Перебенді» Шевченка, а головне — любити? Дає можливість відчутти горизонт і захід сонця, минувшину: «давно се діялось», деś колись були героїчні битви, зміфологізовані та опоетизовані: гуля Максим, гуля батько: Жданкін співає пісню «Гей, літа орел», а ти відчуваєш і героїку і трагіку, і минувшину і те, що ця минувшина — це про сьогодні. А прикінцєве трикрапкове «гуля батько»... Наче й пішов далі Максим, і тільки хіба уявляти, що далі. Малярськість музичного виконання, як і в Антонича — музично-малярська поезія.

Я тепер розумію, чому Шевченка називають Кобзарем. Подібно, як Шевченко, Жданкін актуалізує те, що раніше було болючим, а тепер може сприйматися всього лиш як історична реалія. «Шевченко оспівував наше горе, а Антонич оспівував нашу радість» — сказав Жданкін перед тим, як заспівати. Хтось серед присутніх слухачів доповнив: «Тому що був молодий». Це так. Але його молодість особлива тому, що в ній йдуть поруч шал і розум, захват і досвід.

«Коляда» — тихо оголосив своїм тенором Жданкін, нарешті заговоривши, а потім виконав своїм баритоном... * Цей згорблений, чи то пак просто нахилений вперед чоловік дійсно все-таки пересотворюється, коли співає. Це як два обличчя Антонича — різні, але взаємодоповнювальні. Він стає струнким, а його голос лине, хоча не розсіюється, а цілісним клубочком є сконцентрований, контрастний і не втікає від того простору, де звучить. Людина-Жданкін містить співака-Жданкіна, Жданкіна-музиканта, якого твори на досить високих, згущених енергетичних частотах. Він справді по-кобзарськи заворожує і стержнево діє на сприйняття світу. Його «Коляда» була створена, коли він був молодий, і це так само, як і в Антонича — зафіксована молодість, яка живе багато років і омолоджує інших.

«Христос ся рождає!» — звучить обов'язковий прикінцєвий елемент

* В іншого співака — Тараса Петриненка — теж є різниця між тембрами голосу: він говорив баритоном, а співає сильним тенором.

цієї композиції, а слухачі по-доброму сміються: у такий час? Але Христос завжди рождається, хоч би й зараз рождається, коли звучить ця пісня — у когось в серці. Так само як завжди Він Воскрес.

Окрім «Коляди», тексти Антонича, на які написав музику Жданкін — про світобудову, це вірші, які об'єднують всі релігії, всі світогляди, і є понадрелігійними, у тому сенсі, що кожна релігія там закладена, вони є понадконфесійними. Йдеться про три твори, які знаємо з Жданкінового диску «Б'ють пороги» (Львів, «Студія Лева», запис 1991 р.): «Перша глава Біблії», «Портрет теслі» і «Життя по-грецьки біос» — де релігійне поєднується зі світським, божественне із людським, але головне, всі вони — зі збірки «Зелена Євангелія», і людина бачиться частиною природи: окрім того, що є творінням Божим, разом із рослинами і тваринами родиться, множитья, вмирає, і весь цей біос утворює єдину симфонію життя. Я переконаний, що Жданкін не випадково вибирав ці твори для своєї емоційної актуалізації. У «Портреті теслі» якраз йдеться про повно-зеленого життя теслю, що водночас теше церкви, але й чарує жінок (тобто зваблює). Ніщо, що є пов'язане із життям, ростом і розвитком не є чужим, отже й мистецтвом, що його творить людина — теж частина цього життя і цього росту.

Василь Жданкін закінчив свій виступ і трав'яна сцена перейшла до стану очікування...

На великій спільній трапезі хор «Лемковина» продовжував співати. Тільки тепер можна собі уявити, як проводили час наші діди із Лемківщини чи Надсяння — не замовкали і веселилися. «Мама не давала нам замовкнути. Співайте, — постійно казала вона при святі», — казала мені моя бабуся, яка народилася під Перемишлем. Коли ти співаєш пісню сам, між вами немає відстані, ти пускаєш її до себе. Коли виконує хтось інший, особливо якщо йдеться про пісню для розваги — то з'являється певна відстань між піснюю і тобою, як навіть може стати прірвою. Сьогодні при забавах співають тільки ті, хто цим займається. Часто Вам доводилося бути на гостинах, де за щастя, якщо принаймні розмова весела й цікава зав'яжеться? Мені так. Інколи аж дивно, що хористки-лемкині такі по-щирому веселі незалежно від віку: вони ж бо співають поодиночі і водночас разом, вони помножують той резонанс, який звучить в кожного зокрема. Може, найкраще, що може зробити наше тіло — це співати пісню? Правда, без душі тіло не справиться. Трапеза у

ранішому значенні — це в останню чергу фізіологічний процес, але тепер ми наближаємося до цієї останньої черги. А лемків тримає Антонич. Чи то, може, лемки тримають Антонича?

І Антоничем, і лемками були вражені одеські гості. Гостями вони були хіба на початку, бо потім поступово стали відчувати себе вдома. Голос проекту Володимир Островський відчув, що подолані сотні кілометрів не змінюють ідентичності — національної, ментальної.

Анатолій Кравченко при годинній розмові в електричці, коли ми разом поверталися до Львова, сказав, що раніше не знав Антонича і в його вже не зовсім юнацькому віці він став відкриттям. Якщо відтворити його слова, то митець був заскочений, у захваті, що можна знайомі, або й зовсім звичні речі побачити зовсім несподівано, от саме з такого боку. Антонич вчить бачити по-іншому, це одна з головних його ознак як митця слова — сказав Анатолій Кравченко, а його враження є для мене випадковим майстер-класом з психології творчості, і тут про офіційну освіту говорити намарне.

Ми говорили про українську книжку і її присутність в Одесі. Про природне бажання українських дітей в Одесі бачити україномовну класику з добрими ілюстраціями. Про те, що цю нішу заповнює «Видавництво Старого Лева» і «А-Ба-Ба-Га-Ла-Ма-Га», книжки яких завдяки єдиній українській книгарні в Одесі потрапляють до рук охочих.

Майже одразу після початку війни Анатолій Кравченко з дружиною та іншими митцями організували мистецький проект на підтримку українських воїнів. Сивоволосий і сивобородий одеський маляр дивився на мене, чи то радше я на нього і я розумів, що ці начебто реквізити митця є ні виявом богеми, ні чогось поважного, що відлякує. По-батьківськи Анатолій послухав мою розповідь про найближчого мені Героя Майдану Богдана Сольчаника — що ми думаємо про нього дуже часто, що він став нашою планкою, на яку рівняємося у хвилинах сумнівів чи упадку. У підсумку про те, що вбили найкращих, був і щирий жаль, сум, але і якесь просвітлення — що вони там, що це їхнє місце, і відчулося якесь неможливе до ословлення усвідомлення нашого існування, де світло завжди перемагає.

І все це спричинене нашою антоничівською акцією, де сам Антонич, «захоплений в житті» поет, виконує роль покровителя, об'єднуючи людей, яким є що розповісти, заспівати чи показати, і людей, які охочі послухати,

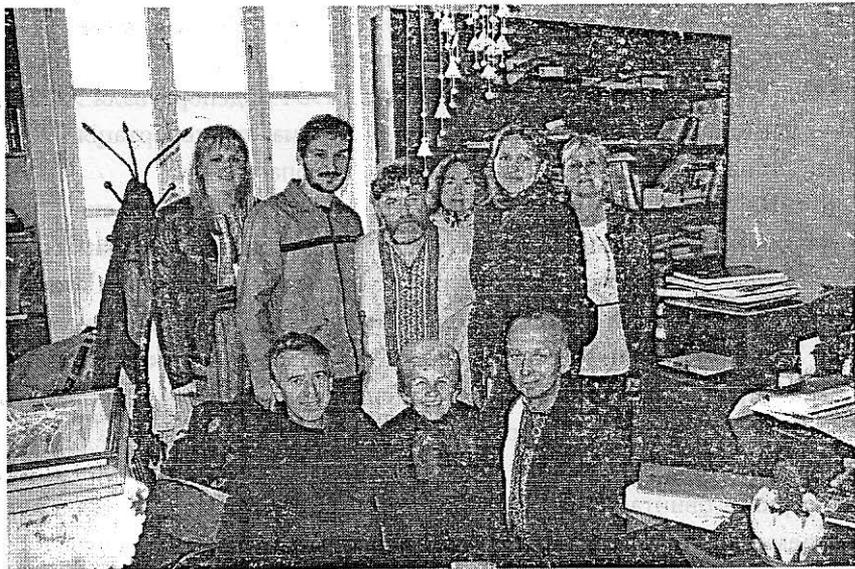

Кобзар Василь Ґданкін

подивитися і порефлексувати. Так уже повелося у Музеї-садибі Антоничів в Бортятині, що розмова про Антонича, рефлексування навколо проблем, які він порушував, ненав'язливо змушує проблематизувати далі, йти «у дно, у суть, у корінь речі, у надро слова і у надро сонця».

День у Бортятині закінчився у Львові. Прощання з одеситами поблизу залізничного вокзалу не було сумним. Усередині домінувало хвилююче відчуття свіжого досвіду і очікування нових подій, які він спровокує.

*Передрук із часопису «Дзвони»
2014 р., Ч. 10*

Фото на згадку у музеї-садибі Антоничів

«УКРАЇНЦЯМ - ЖЕРТВАМ ДЕПОРТАЦІЇ В 1944-46, 1951»

24 серпня о 12.00 год. в Тернополі

відкрито пам'ятник депортованим.

9 вересня ц.р. виповнюється 70 років від часу підписання «Угоди між Урядом УРСР і Польським Комітетом Національного Відродження про евакуацію українського населення з території Польщі до УРСР і польських громадян з території УРСР до Польщі». Протягом 1944-46 рр. було депортовано 483 808 осіб і розсіяно майже по всіх областях України, найбільше на Схід і Південь. На Тернопільщину, зокрема, переселено 173 360 осіб (цифра вимагає уточнення). Тисячі депортованих у наступні два роки повернулися в Галичину, ближче до Карпат. Акція переселення не була добровільною, а навпаки — проводилася всупереч його волі й супроводжувалася насиллям з боку Війська Польського та відділів НКВД.

Остання злочинна акція відбулася 15 лютого 1951 р. На підставі нового договору частина земель Люблінського воєводства відійшла до Львівщини, а рівнозначна територія з тодішньої Дрогобицької області дісталася Польщі. Протягом червня-жовтня 1951 р. депортували 32 066 осіб — мешканців Західної Бойківщини. Ця драма, як і депортація 1944-46 рр., старанно замовчувалася радянською пропагандою.

До 60-річчя депортації українського населення з Польщі в скверику, що навпроти Центрального універмагу, було встановлено пам'ятний камінь. Минуло 10 років і ось в скверику з'явився бронзовий пам'ятник у вигляді символічного, вирваного з корінням, дерева на чорному гранітному кубі з лаконічним написом, що поданий в заголовку. На кроні дерева, по периметру, розгортається трагічна сцена переселення, виконана в техніці високого рельєфу. Згорьовані люди — чоловіки, жінки з дітьми, пішки і на возах, з коровами, вівцями і козами покидають рідні гори, хати, церкви, цвинтарі з могилами предків. І велике гніздо з самотнім журавлем. На нього із жалем оглядається дівчинка. Авторі скульптури — львівські мистці-брати Андрій і Володимир Сухорські, батько яких Андрій Сухорський — різьбяр, заслужений майстер народної творчості

України, родом зі с. Вілька, повіт Сянік. Співавтор — Володимир Стасюк із Рівного. Цьому колективу також належить пам'ятник Соломії Крушельницької в Тернополі.

По верхньому краю гранітного куба (вис. 60 см) викарбовані назви чотирьох регіонів Західної Галичини і Волині, звідки проводилася депортація: «Лемківщина, Надсяння, Холмщина, Підляшшя». Базою служать два круги з рожевого граніту (вис. по 15 см), нижній позначений хрестом. Кладка бруківки повторює червоно-чорну гаму постаменту. Загальна висота пам'ятника — 270 см. Будівельну частину монумента проектував тернопільський архітектор Олег Головчак, батьки якого походять зі с. Тилич, що біля Криниці.

У неділю, 24 серпня, в День незалежності України відбулося урочисте відкриття пам'ятника. Програму заходу вели Надія Ворончій та Ганна Ковалишин. Після вступних слів побажань: «То ж зичимо усім здоров'я, щастя, достатку, миру, сили і наснаги, нехай мрія про краще майбутнє окриляє на нові звершення та добрі починання в ім'я Соборної Незалежної Демократичної України», прозвучав Державний Гімн. Пам'ятник відкрили Олег Сиротюк — голова обласної державної адміністрації, Сергій Надал — міський голова Тернополя, Олександр Венгрінович — голова обласного і Всеукраїнського товариства «Лемківщина», Василь Мосула — голова товариства «Надсяння». Вони перерізали стрічку і зняли біле покривало з монумента під звуки урочистої лемківської пісні «Гори наші». Незважаючи на сльоту, на таку вікопомну подію зібралось кілька сотень краян, їх дітей і внуків, тернополян і гостей із районів та сусідніх областей.

Шість священників освятили пам'ятник і відправила панахиду за померлими. До присутніх промовляв отець доктор Володимир Грінда.

Відтак виступали Олександр Венгрінович, Олег Сиротюк, Сергій Надал, Олег Боберський - заступник голови обласної ради, Олексій Кайда — народний депутат України. Гості зі Львова - проф. Іван Щерба, колишній голова Світової федерації лемків, і Володимир Середа, голова товариства переселенців «Закерзоння». Василь Мосула, привітавши присутніх зі святом, передав слово гості з Перемишля Марії Туцькій - вчительці української гімназії імені М.Шашкевича.

Концертна програма була короткою, переважали сумні пісні та мелодії. Популярні лемківські народні пісні співали заслужений артист

України Богдан Іваноньків («Чого плачеш, чом нарічеш») і солістка Леся Горлицька («Ой, верше, мій верше»). Леся Любарська читала свій вірш «Переселенці», а заслужений працівник культури України Ігор Дуда — новелу А.Воробель «Дома» (по- лемківськи).

Лемківська пісня-реквієм «Пливе кача», під звуки якої майданівці прощалися із загиблими героями «Небесної сотні» у Києві, отримала нове життя. На відкритті пам'ятника вона прозвучала у виконанні знаного ансамблю «Візерунок» обласної філармонії.

Представники обласної та міської влади, голови обласних і районних суспільно-громадських товариств (у т.ч. Степан Майкович зі Львова і доц. Степан Криницький з Івано-Франківська) поклали кошики з квітами до постаменту, а 20 дітей в національних строях - запалені лампадки і полум'яні квіти. Учасники народного аматорського хору національно-патріотичної пісні «Заграва» виконали духовний гімн-молитву «Боже Великий Єдиний, нам Україну храни».

Наприкінці церемонії відкриття розпочалася небувала злива, яка змусила присутніх шукати захисту під деревами і в під'їздах будинків. Парасолі не могли стримати потоків води. Люди згодом казали, що дощ мав символічне значення, бо ж його не було ні минулої суботи, ні наступного понеділка. То плакала природа і лилися гіркі сльози переселенців.

ЛІТЕРАТУРА

Іван ЛИКО

ЗАВАДКА МОРОХІВСЬКА

*Це правда:
кров з каміння може змити дощ,
червоне місце хустина може стерти,
але наймення ваші
багрянніш від рож
горять у пам'яті на плитах незатертих.*

Б. І. Антонич

Зима 1945/46 року на українських землях Закарзоння була немов вимріяна. Настала майже незамітно, позначивши свій прихід легкими приморозками, опісля опадами снігового пуху, що поволі покрив усю землю середньої глибини верствою. Як на зимову пору, в більшості дні і ночі були радше теплі. І хоча небозвід був часто прислонений сірістю легких хмар, вони були скупі в опади. Днями сонце розсипало свої ясні промені, що, хоча не гріли, то, відбиваючись від поверхні білої скатерти снігу, творили гаму ясно-срібlistого сяйва, що приневолювало очі глядача до мимовільного прижмурювання.

Ночі приваблювали чаром таємничої сірости, розрідженої білістю снігів, або блідо-золотистими променями мандрівника небес — місяця. Поля, покриті снігом, спокійно спали зимовим сном і навіть ліси дримали в задумі. Не тріщали дерева, колоті топором дядька-мороза, лиш деколи шелестіли тихим шумом, спричиненим рідкими подувами вітрів, стрясаючи легко іней із гілляк.

Говорили жителі тамтих земель, що Бог добрий для повстанців, бо післав їм легку зиму. І вона була дійсно як вимріяна для повстанського підпільного життя, та й усе населення чарувала даром своєї питомої краси і лагідністю свіжого, холодного і чистого повітря.

Вона настроювала почуттям лагідности, тихого і спокійного буття. Заохочувала людей любитися її красою, перебувати надворі охоче, чим в душності чотирьох стін хати. Приманювала санкарів і лецатарів до вживання розкошів санування та їзди на лецатах. Одначе привабливі спонуки природньої краси не знаходили відгуку, бо тодішні часи не сприяли мирному життю українського населення закерзонських земель, як, зрештою, майже усіх українських земель, незалежно, чи вони були окуповані Польщею, чи Росією. Днем і нічю чути було постріли пальної зброї, жевріли обрії загравами пожеж, червоні плями української, а також ворожої крові забагрянювали й топили сніги, всякали в примерзнену поверхню землі. Лунали зойки ранених, катованих, розстрілюваних і тортурованих на смерть. Привабливий чар зими то тут, то там мінявся у кошмар пристрастей і смертельного жаху. І дарма, що Всевишній наділив Людину благодаттю природи, людина людині стала гіршою вовка.

У горах Карпатах, на захід від ріки Сян, в Сянницькому повіті є, а радше було колись, село Завадка Морохівська. Тридцять три роки тому назад те село, що нараховувало тоді приблизно двісті душ, було замешкале українським населенням, яке і займалось хліборобством. Селяни — спокійні жителі, працьовиті, сумлінні, чесні, обдаровані так добрими прикметами, як і прикметами, характеристичними людині в загальному. З діда-прадіда жили відносно спокійно, зайняті управою ріллі та турботами буденного життя, лиш в ході Другої світової війни, а радше в часі переходу німецько-більшовицького фронту, — мали змогу пізнати частину тих «добродійств», що їх із собою несе кожна війна.

Після закінчення Другої світової війни і до них дійшла вістка про так звану переселенчу акцію, у висліді якої і вони повинні були приготувати себе до покинення рідної батьківщини. А визнавши про суть переселення, прив'язані в'язами прадідівської власности і любови до землі, яку важко обробляли, та до всього, що їх оточувало, рішили не залишати своєї, хоча вбогої та над життя улюбленої батьківщини, за жодну ціну. І, правдоподібно, вони не були спроможні з'ясувати в уяві значення змісту слів «за жодну ціну», бо тією ціною мала бути жертва крові і **ЖИТТЯ** більшої частини з-посеред них та фізичні і моральні торттури решти, якій доля не дозволила здійснити постанови навіть за цю найвищу ціну — принести у жертву життя на вітвар визволення українського народу. На цю трагедію не треба було довго чекати. Вона мала розігратися протягом найближчих місяців:

Уже 24-го січня 1946 року віділи 34-го полку польського війська із Сянока під командуванням радянського офіцера, команданта цього ж полку полковника П'яото, напали на українські села: Висік Дюпіншні, Карників, Завалку Морохівську та інші. Вчасі нападу вояки ловили селян і зганяли до середини села і зарожжували розстрілом усім тим, хто не схоче вихати до СРСР і такі негайно почали здійснювати свої погрози. Оскільки в інших селах польська терористична акція була переведена злітно із п'яном, в Завалці Морохівській віділові польського війська не дозволює її докінчити цього дня. Несподівано поаяків заскочив відділ УПА під командуванням сотника Хріна, який квартирував у місці тієї околиці. Арештовані мешканці Завалки Морохівської були врятовані тим разом від смерті віділом Української Повстанської Армії.

Під вечір цього дня усі мешканці села вже знали про висіди терористичної акції польського війська на село Висік Дюпіншні і Карників. Згідно з оповіданням наочних свідків, у Висілі органі селян з майна, яке їм попало в руки, побили багато мешканців села, ранили постраждалим сім осіб замордували варварськими знущаннями й тортурами та спалили тридцять шість хат.

У Карниківі польське військo так само грабило майно, уже нараз органі селян, палило хати, замордувало чотирнадцять осіб та порожжувало, що вимордує усіх тих, які не вийдуть до Радянського Союзу. Жертвою цього терору впавав, між іншими, греко-католицький священик, 70-ти літній старець, його донька та чотиривітня внучка. Саме тоді, коли служниця тримаєла маленьку дівчинку на руках, до хати приходило вскочили, немов дикі звірі, вояки польського війська. Один із них приєднав кріса вдарив у груди старця-священика, який від сильного удару впавав на долівку. Інший вояк завопив за волю селянського священика, притнув іі голову, звернув лицем до землі, до височини коїна, яким котнув нешасну, нікому нічого невинну жінку, в самий ніс. З носа і вуст жінки бризнула кров. Кілька кратів крові впавали на штани польського акцара. За те він покарав жінку смертельним пострілом. А той, що був вдарив священика, «поматав» старцеві піднятися із долівки так, що завопивши його за руку, викручував іі за спину своєї жертви. Малисним замисердилася над жертвою своїх тортур, добивши іі двома пострілами з кріса.

Маленька дівчинка — внучка священика, приглядалася мукам та смерті своєї мами і дідуся. Жах і смертельний страх спричинили, що дрібненькими рученятами обціпила служницю за шию і голосно плакала з переляку та благала її: «Магда, не дай мене, Магда, сховай Мене». Та безмилосердна звірина — польський жовнір, прискочив до дитини і таки на руках жінки затопив вістря багнета в плечі дитяти. Немов зелено-сочистий листок квітучого весною дерева, приложений до полум'я вогню, стрепенеться і корчиться, так скорчилось тіло малого українського янголятка, розціпивши немічні ще рученята. Але польський вояк хотів бути певним, що «млада бандеровка не жие», — ще двома уколами багнета різав мертве тіло немовляти, таки ще на руках переляканої служниці. Потім, налюбубавшись садизмом супроти дитини, вистрелив з кріса в служницю, зранив її важко, думаючи, що убив.

По виконанні «бойового задання» над священиком і його ріднею вояки запалили приходство. І, здається, що навіть під час татарського лихоліття наш русин не переживав так безмежно трагічної дійсності.

Такі то жахливі вістки сприймали до відома селяни Завадки Морохівської і журилися. Вони поручали себе опіці Пречистій Діві Марії та опіці Всевишньому, бо були віруючими християнами. З надією, і що якимось то буде, поклались на нічний відпочинок.

Як усі селяни, так і сім'я Михайла Нечистого, з тривогою о завтрашній день, поклались того вечора спати. А було їх шестеро: Михайло, 38 років, його дружина Катерина, та четверо дітей, з яких найстаршою була Магдалина, 17 років, а наймолодший син Тарас мав три роки.

Рано-вранці наступного дня, 25-го січня, Катерина, пробудившись зі сну, тривожно підвелась у ліжку. Піднявши долоні, пригадила волосся та, протерши заспані ще очі, вдивлялась в сірість, що панувала в кімнаті.

Надворі сірів уже світанок. Катерина підійшла до віконця, проухала замерзлу шибу і подивилася надвір. В ранній сірості доглянула, видавалось їй, причорнілу верству снігу, що покривала околицю. Мабуть буде відлига, — подумала, і пошкандибала до кухні, хоча й не знала, що має робити, бо на приготування сніданку було зарано. Якийсь невияснений внутрішній неспокій турбував її всередині. Станувши при печі, замість братися до роботи, підложила ліву долоню під лікоть правої руки, сперши бороду на правій долоні, глибоко задумалась. Пригадався їй кошмарний сон. Стадо диких коней ганяло за нею, а вона пробувала тікати, але коні гнались в її сторону

з усіх усіюдів. В тому побачила малечького свого синочка Тарасика, який какивав: «Мамо... мамо...!» Постіпаючи на поміч дитині, не встала до неї добігти, бо один кінч страшними зубами зловив хвост'я за ліве рамя і потагнався з ним. На смач'янілу із враженн'я Катерину передніми копитами скочив другий кінч і топтав її, втітаючи її тіло в багно.

Під вражінням уявного кошмару-сну Катерина загаянула до Тарасика. Лежав він в віжку у скорченій позипі, підложивши праву лонюю під повне, ясне м'ячко. Мати зовжика гарячий попідлунок на повному личку дитини і вернула назад до кухні, не припускаючи навіть думки про те, щоб її кошмарний сон мав сповнитись, і то майже негайно.

Вже в своїй годині ранку відліла повьського віська під командуван-ням знаного уже бандита, поковника П'ямото, зайняли такі села: Мокре, Височани, Кам'яне і Завадку Морохівську. Це останнє село зайняв другий батальйон п'ямото ж полку. П'ямотські вояки, на наказ своїх командирів, у всіх заскочених селах почали ловити людей, бити їх і аганяти усіх разом в одне місце, переважно на майдан біля церкви, або школи. Усіх без винімку мужчин, жінок, старців і дітей біли, ковали багнетами, ломали руки і ноги та доконували інших знупань, що від самого їх виду не важко людини збожеволіти. В часі, коли одні вояки ловили людей і аганяли разом, інші грабували селянське майно.

Мабуть багачом людям важко в це повірити, щоб вісьсько привізованої держави, в двадцятому столітті, могло допуститись так низьких, ганьбних, варварських вчинків супроти людей іншої нації, які все таки були громадянами цієї держави. Але хто ж може переказати словом усі страхіття, муки і терпіння, які пережив саме наш нарід на найбільш висунених на захід українських землях?

Вернімось до переживань рідні Нечистих. Під вражінням сну Катерина крутилась по кімнаті, немов півпритомна, не знаючи, що робити, коли туди ввійшов її чоловік Михайло. Поізаходячи, сів на стівачику спиною до вікна, а очісь спитав: а ти чого так крутишся по кімнаті, якби не знала, що робити? Катерина розповіла йому про страшний сон.

— Сон — мара, спиться, то й сниться, — відповів Михайло, підвівшись із стівачі і спрямував свої кроки до дверей, але зупинився на мить, і немов сам себе питав: ті Антки (повьські вояки) хіба напразду збожеволіли, щоб мучити і мордувати невинних людей? Що то з того всього далабше буде?

— Думали, що таким способом залякають людей, — відповіла Катерина, — але, переконавшись, що люди таки не опустять своєї батьківщини, дадуть спокій.

— Може і так — сказав Михайло. В тому часі увійшла їхня найстарша донька Магдалина. Побачивши батька в дверях, зодягненого лиш в сорочку, підбігла за ним і подала йому свитину, яку підняла із стільця. Наложить це тату, — сказала, — бо там надворі студінь.

— Коли б кожної зими така студінь, — відповів батько, але свитину натягнув на плечі і вийшов до сіней, а коли скрипнули двері надвір, розлігся сильний голос: «Стуй! Ренце догури!»

Польський капраль зловив його за комір і сильно штовхнув до переду, підложивши свою ліву ногу під ноги Михайла. Цей упав лицем у сніг, а інші два вояки копали його тіло куди попало, викрикуючи вульгарні, вуличні слова.

Почувши польську мову, а радше крики, Катерина відхилила двері, а побачивши знуцання польських вояків над її чоловіком, рішила його рятувати. Побігла по маленького сінка Тарасика, взяла його на руки, обмотавши його тіло якимсь лахом, в бігу на двір веліла Магдалині одягнути молодші сестри. Не встигла добігти ще до порога, коли в хаті з'явився польський вояк, з цівкою кріса спрямованою в її груди. Вона думала, що з трилітнім дитятком на руках зворушить серця польських вояків і тим способом врятує чоловіка, а тим часом вояк вдарив її прикладом кріса у спину і з вереском і прокльонами велів їй виходити надвір. Те саме наказав зробити і донькам Нечистих. Опісля два польські вояки погнали рідню Нечистих на збірний пункт, а інші кинулись грабити їхнє майно.

Йдучи селом, вони бачили сцени не дантівського, уявного, але дійсного пекла, вчиненого ніби людьми — польськими вояками. Одні з них гнали людей і немилосердно над ними знуцалися, інші бігали по селі, немов голодні вовки, що попали між безборонну отару овець, та грабували усе, що їм попало під руки: одні стріляли, другі виганяли домашню скотину, а там вже запалили хату на краю села, від північної сторони.

Зігнавши усіх селян, яких могли зловити, на майдан недалеко від школи польські вояки застосували безприкладні, жорстокі тортури супроти безборонних мужчин, жінок, старців і дітей, а навіть немовлят. Не щадили нікого. Били їх прикладами крісів, дерев'яними костурами, сплетеними в

трое, або в четверо, нагаями з колючого дроту, копали, кололи багнетами, стріляли в живих людей, немов в манекенів. Трапилось, що одна селянка, Ева Іздебська, держала на руках шестимісячну донечку Катрусю. Бажаючи охоронити немовля перед ударами хижої звірюки-жовніра, вона, притиснувши дужче дитину до грудей, відвернулася спиною до катюги, а той стрілив її в плечі. Впала від смертельного пострілу. Конаючи уже, ще дужче притиснула немовлятку до грудей, а коли її тіло випрямилось на присипаній снігом землі останніми конвульсіями скону, безрадно розложила руки. Дитя покотилось із об'ємів мертвої по снігу, голосно плачучи. Тоді кат-звірюка встромив багнет у середину карку дитини і потягнув у бік, розрізавши горло до половини. Спливаючий червоною кров'ю немовлятка багнет бандит встромив ще в голову неживої уже дитини.

Катерина Нечиста, тримаючи на руках свого сина Тарасика, побачивши описану сцену, зразу прямо закам'яніла. Очима, повними страшного переляку, гляділа на закровавленого трупа немовляти Катрусі, підсвідомо притискала до грудей свого синка. Нагло, немов би без жодної причини, так голосно заридала, що своїм риданням привернула увагу деяких польських жовнірів. Цей кат, що замордував був перед хвилиною немовля Катрусю, немов скаженілий, цілою силою свого голосу верещав: «Виржнеми вас вшисткіх свіне бандеровске» і лаявся нецензурними словами. При тому бігав довкруги збитих в купу селян, то знов реготав на цілу ширину губи шаленим сміхом, що в тамтій ситуації виглядало на танок ідіота. Був це 27-літній Станіслав Куцко, підла людина — садист. І чим більше проклинав, тим більше сам себе підбадьорював до садистичних ексцесів. Дійшовши до zenіту свого психічного збочення, з дурнуватим усміхом на вустах, цівку кріса спрямував в малого Тарасика Нечистого. Завважила це мати дитини і хотіла заслонити синка своїм власним тілом, але на мить спізнилася. Пролунав постріл і розривна куля прошила ліве рам'я трилітній дитині, розірвавши тіло у вилеті, немовби дика звірюка пошматувала м'язи, що кровавили, стікаючи рясними каплями на білий сніг.

З болю і переляку дитя кричало жалісним голосним плачем, благаючи в мами помочі. Катерина пробувала обірвати кусень власної білої запаски, щоб перев'язати рану, та нагло почула сильне шарпнення в лівій нозі. Недовго мусила догадуватись причини, бо пекучий біль усвідомив її, що шарпнення було спричинене пострілом.

Михайло, її чоловік, приступив до жінки, щоб їм допомогти, але розгублений внаслідок баченого і пережитого страхіття, не знав, що має робити і кому перше помагати — жінці, чи дитині? Та зайвим була його турбота, бо польські вояки рішили довершити варварське, дике діло. З крісів та автоматичної зброї почали стріляти прямо в селян. У висліді тієї стрілянини вони вбили 28 осіб, 26 ранили, 8 ранених осіб опісля спалили, та дві особи спалили живцем, хоч вони не були ранені. Серед пораниених або спалених живцем була й рідня Михайла Нечистого, його дружина, донька Магдалина (17 років), донька Софія (8 років) і донька Марія (6 років).

Хто ж зуміє змалювати словами те, що діялось в тамтій зимовий ранок на місці описуваної трагедії? Падали трупи і ранені люди, білий сніг замінився в червоне багно. Зойки і плач одних, шалений диявольський сміх та прокльони других, рев худоби, — це все мішалось і творило одну дику музику збожеволілого світу. Вогні палахкотіли щораз більше, пожираючи усе, що було на їхній дорозі. І, диво! Немов би сам Творець світу не міг глядіти на те, що діялось на українській землі, dokonуване людиною, яку він наділив розумом. Почав падати легкий сніжок. Зразу дуже ріденько дрібні білі сніжинки ліниво падали із висот на землю, немов приглядаючись жахливому видовиру. І, не долетівши до поверхні землі, зчезали у леті розтоплені жаром вогнів палаючих хат у селі, або, торкнувшись теплої людської крові, танули у ній.

Налюбувавшись тортурами супроти завадчан, стосованих дотепер, один із польських жовнірів крикнув: «Коледзи! Українці теж люцзе..!»... і запропонував, щоб їм дозволити розігрітись. На його пропозицію розлігся регіт і «гура!» із десятки «валечних польських персі». Негайно й приступили до дії. Як першого, двох жовнірів зловили Михайла Нечистого і поволікли в напрямі горіючої сусідської хати. Від дуже дошкульного болю Михайло застогнав крізь зуби. Один із жовнірів, що волочив Михайла за ноги, сказав до свого помічника: «Зачекай», а сам зловив обома долонями ранену ногу Михайла і почав викручувати нею у всі сторони, завдаючи раненій людині ще більше болю. На чоло тортурованого виступили грубі каплі поту, потемніло в очах, і Михайло втратив притомність. Непритомним вкинули його в горіючу хату. За ним у вогонь вкинули ще інших десять осіб.

Дійшовши до притомности, Михайло зразу не розумів вповні, що з

ним діється. Гарячі хвилі розжареного повітря тиснули на його тіло з усіх боків, а густі клуби диму, що снувавсь над землею, виїдали очі, витискаючи сльози. Біль ран був дуже дошкульний, а безсилля паралізувало рухи тіла; все таки бажання жити за всяку ціну було таке сильне, що цілою напругою волі і фізичних сил почав поволі повзати сіньми в напрямі задніх дверей хати. Повзаючи по долівці, раненою ногою зачепив за горючу драбину, що була сперта об стіну. Посипалась китиця іскор, щось затріщало, і головня горючого дерева впала на болючу рану ноги. Мов їдовиту змію відкинув Михайло вогонь від рани і повз далі до дверей. Опинившись біля них, важким трудом відсунув засув і легко відкрив двері. Із струмом свіжого повітря, що вдирався крізь відхилені двері, нутро хати спалахнуло ще більшим полум'ям. Відчуття свіжого повітря і надія на спасіння додали нещасникові сили. Він перекотився через поріг. Ще трохи..., ще трохи..., думав, і дотягнув своє тіло за купу гною.

Вигасали поволі пожежі, затихали зойки, не чути було вже диких вигуків, ні грізних пострілів, лиш у чистому зимовому повітрі розносився специфічний запах згарищ. А сніжок почав падати густіше, немов би набрав відваги по виході польських вояків із села, а радше його згарищ.

Михайло Нечистий усе ще лежав спокійно за купою гною, хоча докучав біль ран та холод. Тут і там чути було людські притишені ще розмови та жалісні ридання. Біля раненого проходили два сусіди — Дмитро Кирилейза та Іван Маслох, яких він розпізнав по голосі і попросив помочі. Його життя було врятоване, але тут вперше довідався, що в хаті, з якої він вийшов живим, згоріли живими ранених вісім осіб, в тому числі його дружина та всі три доньки.

— О, Боже, Боже! Навіщо ж я рятував своє життя, чому не згорів разом з ріднею? — питав сам себе.

— Мабуть тому, — обізвався один із сусідів, — щоб заопікуватись Тарасиком, який важко ренений лежить у школі.

— Страшне — втрутив другий сусід. Замордували п'ятдесят шість людей. Гані Максим, — однорічній дитині, розпороли живіт; чотирилітню Касю Максим прокололи два рази багнетом в уста, два рази в груди і розпороли живіт, а Касі Томаш обрізали груди і порізали ноги...

Михайло Нечистий слухав ті страшні розповіді й обличчя його здригнуло, з очей потекли тяжкі сльози...

За добре переведення акції «пшецівко бандерофцом» другий батальйон польського війська в Сяноці одержав похвалу від полковника Плуто.

По двох місяцях, 28-го березня, польське військо напало втретє на Завадку Морохівську, розстріляло одинадцять мужчин та спалило всі хати і землянки, залишаючи школу і церкву.

13-го квітня поляки замордували ще шість осіб, в тому числі одну трилітню дитину, та спалили школу.

30-го квітня 1946 року польське військо напало вже шостий раз на село Завадку Морохівську, а радше руїни села і людських недобитків. Довершилась цього дня кривда стара. Сімдесят три особи, в тому числі лише чотирьох мужчин, насильно депортували, під сильною охороною війська, до залізничної станції Загір'я. Моральна і фізична сила героївського українського села була зламана брутальною силою дикунського варварства.

Про трагедію чеських Лідіц знає весь культурний світ. Хто знає про трагедію тисячів українських Лідіц? ... Чому? ...

Катерина БУГЕРА

ЗУСТРІЧ З ДАВУНОМ (BOA CONSTRICTOR)

Одної неділі о. Іван встав раненько, ще було темно.

— Чого так рано встаєш? - запитала я. — Їдеш аж о шостій.

— Встав, щоб злапати коня, бо стоїть завсіди раненько коло стодоли. Як тільки сонце зійде, він забирається на пашу, і тоді шукай його зо дві години.

Обув гумові чоботи, бо роса і пішов надвір. За добру хвилю вернув:

— Вже злапав, дав їсти і лягаю ще на годину.

О 5-ій встав отець другий раз. Напоїв коня, осідлав, вернув до хати, вимив руки, взув черевики, убрав чорні сподні, білу блюзу, заложив білий солом'яний капелюх, взяв торбу з річачами, прив'язав до сідла і сів на коня. Переїхав браму, зняв капелюх і поїхав на вулицю Четверту на Богослужбу. Святу Літургію скінчив о годині 12-ій. За годину обід, і по обіді — відпочинок. Було душно і парно, мов у московській парні.

Сорочка прилипла до спини. але отець смачно заснув на лежку під параїсом. Година третя. Він пробудився. Кінь стояв осідланий, чекав. Отець встав, поздоровив дяка і його дружину, сів на коня і поїхав.

Кінь весело порскав раз-о-раз, значить був вдоволений, що вертаєся додому. Вже заїхав половину дороги, зо 5 кілометрів. Сонце високо стояло на небі. Нараз кінь став дуба передними ногами. Отець подумав, що так собі на примху, потиснув ліцкою, але дарма: кінь сп'явся на передні ноги догори. Гурт на сідлі пук і він впав догори ногами на землю. Цастя, що мав мешти на ногах, а то був би зламав праву ногу, мешт зістався у стремени, а він з цілою ногою в шарпетці упав на землю. Як упав, то аж в очах потемніло. Але як устав, то відчув, що нічого не сталося. Одна нога боса, капелюх вітер покотив десь далеко, кінь з торбою погнав вперед. Отець став придивлятися і шукати причини. Дивиться: а там лежить змії на цілу дорогу і спить, мимо того, що кінь перескочив через него. Мав 5 метрів, бо тільки мала дорога. Голову тримав догори. Отець скорим кроком подався назад. Так відбіг, може, п'ятдесят кроків і оглядаєся: потвора далі спит.

Він без капелюха, в сорочці, одна нога боса. Роби, що хоч, а тут вже по четвертій. Став думати, що робити. Йти вперед неможливо, вертатися на Четверту — задалеко. Інакше нема ради: тільки вилізти на дерево, набрати каміння і кидати до потвори, щоби увільнила дорогу. Виліз високо на дерезо, став придивлятися на него. Взяв камінь з кишені та став міряти. Втім побачив, що з ліса вийшли на дорогу серни. Вони вечером дуже часто виходять пастися на дорогу. Отець сховав камінь в кишеню і ждав. Добре знав, що потвора їх зачує, скочить на них і увільнить дорогу. Так і сталося. Як тільки серни почали скубати траву, потвора піднесла голову на півметра високо в сторону бідних звірят, моментально звилась в клубок і скочила в сторону своєї добичі.

Серни скочили в ліс, давун за ними повз, як стріла. З дерева о. Іван бачив далеко, як гілля подавалося на боки. А далі зникло все з очей. Тільки десь дуже далеко пищало страшенно сернятко, як дитина. Потвора такої зловила добич. «Злізай, Іване, - сказав отець сам до себе, - з дерева і одною босою ногою, без капелюха, без коня мандруй додому». Найгірше йому шкода було чаші й антимінса, бо не міг би довший час правити Служби Божої. Так дійшов до того місця, де упав. У фосі лежав його мешт. Підніс він його, обувся і пішов дальше. Яких сто кроків знайшов антимінс і чашу.

Дуже втішився, забув усю біду і пішов далі. За конем і сліду не стало. Він погнав там, звідки отець Іван його купив. Реверенда, книжки випали.

Година четверта і пів, а його нема. «Певно, для того, що велика спека» – подумала я.

Діти, встати до молитви, підете додому, бо сонічко вже низько.

Кожду неділю я вчила релігію. Втім заплескав хтось сильно під брамою. Підбігла я скорим кроком і побачила двох хлопчиків, які тримала в руках книжки. Я спитала: «Чого хочете?»

– Це, певно, книжки вашого падре. Ми пішли в ліс за овочами і найшли. Це з хрестиками, десь падре загубив.

Я взяла книжки до рук і пізнала шкіряний трібник.

– А падре не бачили? – спитала.

– Ні, - сказали хлопчики. Тільки, як ми з Другої скрутили, то якийсь гнідий кінь гнав, як шалений.

Я подякувала хлопчикам, дала 5 гваранів і понесла книжки у хату. Вже плачу, бо бачу, що біда. Думаю: «Пропає отець. Кінь, певно, наполошився чогось у лісі, скинув отця на землю. Може, забився, а, може, лежить з полонаними ногами й ребрами, розбитою головою в крові на дорозі. Також можливо, що тутейші, бачачи осідланого коня, отця Івана забили, а все зрабували». Тут крадіж коний трапляється і тепер дуже часто. «Треба скоро бічи до сусіди, щоб люди ішли чим скоріше шукати отця, поки день».

Ще не добігла до брами, дивлюся: якийсь чоловік несе щось чорне на руці. Робітник зближився на 2 кроки до мене і сказав:

– Найшов Вашого падре убрання на дорозі. Чи падре є вдома?

– Ага, - подумала я, - забили і приносять убрання, щоб затерти сліду.

Взяла реверенду, подякувала і сказала:

– Прийдеш завтра раненько, то падре тобі заплават.

Чоловік зараз пішов, а я, щоб не тратити часу, кинула реверенду через браму на своє подвір'я і бігом з плачем до сусіди. Ще ані 20 кроків не одбігла від свої брами, аж хтось з дороги кричить:

– Синіора! Синіора!

Вертаюсь знова під свою браму і бачу чоловіка, що несе сідло. Десь випадково найшла в кишені 10 гварані. Дала чоловікові, а сідло кинула на подвір'я. Сама, вже вголос плачучи, побігла до сусіда Дмитра Багери,

щоб чим скорійше ішов з людьми шукати отця. Прибігла на подвір'я, а він сидить з п. Вереткою і п'ють вино.

— Слава Ісусу Христу! — кажу.

— Овва, ту що, що імосць так плачуть. Може, що здохло?

— Ні, - відповідаю, - вдома все добре, але хіба не бачили, як тутейші попринесли отця речі, а самого отця нема.

— То біда-а-а-а, - сказав Багера. — Певно, дрань кінь скинув отця, щоби хоч Господь Милосердний дав, щоби не було якого злого випадку.

Я ще гірше настрашилася. Серце б'є, сльози котяться, як горох, ноги і руки трясуться, в очах темніє і от-от впаду на землю.

Старий Багера встав і сказав:

— Берім, куме, кий. По дорозі ще декого закличем і мусимо десь здибати отця, поки день.

Ці слова мене зрівноважили. Вони йдуть наперед. А я за ними. Вийшли на дорогу. Зайшли не більше 50 м. Я якось автоматично поглянула з долини вгору і своїм очам не вірю: на горбочку, коло церкви, стоїть о. Іван і хреститься. Певно, дякував за щасливий поворот. Мені ще смуток, бо щось на голові біле. Певне, голова забинтована.

— А дивіть, отець на горбочку, - сказала я.

— Богу дякувати, — сказав Багера.

Ми пристанули, отець, побачивши нас, скорим кроком зближався.

— Слава Ісусу Христу, сусіди! Де так під вечір вибралися з киями, ще і імосць з вами? Певно, чогось шукаєте? Може, мені щось утікло з патери?

— Та ні, отець, ми ішли шукати Вас.

Отець Іван став вголос сміятися:

— Та я військовий чоловік, з біди якось все вилізу.

Я зняла хусточку з голови отця. Він положив її від сонця, бо капелюх вітер забрав хтозна-куди.

— Ну, розкажіть, отче, як-то було?

— Ходім, сусіди, до мене додому, сядем під параїсом, і я розкажу вам свою пригоду.

Отець став оповідати, як заїхав на давуна... Випили каву.

— Ходім, куме, додому, а отець хай йдуть одпочивати, бо мають по чім.

Отець пішов у хату, а я відпровадила обох до брами. По дорозі чую таку розмову обох кумів:

Ледве ми допросилися Господа Бога, що дістали священика і був би днесь пропав.

— Так, так, куме, — відповів Веретка, — якби не владика Іван Бучко, то і до нині не мали би священика. Наші діти були би повиростали на дикунів. Дай йому, Боже, сто літ прожити. Коли поїдемо до міста?

Сей раз поїде отець. Я дуже люблю з ним їхати, бо вони через дорогу багато цікавого оповідають. На шесту ранком хай будуть готові. З Богом і доброї ночі!

Архів єпископа Андрія Сапеляка.

З листа Катерини Бугери

від 26 вересня 1967 р.

Парагвай, м. Кармен дель Парана.

Підготувала до публікації Оксана Сапеляк.

Ольга КРОВИЦЬКА,

Світлана ГАВЕНКО

МИКОЛА ГОРБАЛЬ

Микола Горбаль народився 10 вересня 1940 року у с. Воловець Горлицького повіту. У 1945 році їхня родина була депортована у Харківську область (с. Уплатнове Близницького району Харківської області), згодом опинилася в с. Летяче Заліщицького району Тернопільській області. Микола Горбаль пройшов складний трудовий шлях, перебував на засланні, згодом був головою столичної організації УРП, депутатом Київради, народним депутатом України, президентом благодійного фонду «Галерея Богдана», членом українського ПЕН-клубу. Лауреат премії ім. В.Стуса, активний лемківський діяч.

Подаємо фрагмент із книжки спогадів Миколи Горбала про святкування Різдва.

Різдво Христове

Дивне свято. Пригадую, ще хлопчиком, як учителі попереджали перед Різдвяними святами, щоб не дай Боже хтось не наважився

піти колядувати, а ми уже місяць як збиралися на «проби» вертепу в Миколи Подобайла. Зачували напам'ять ролі з «кантички» (чомусь так називалася книжечка зі сценарієм різдвяної вистави) — тріє царі, ангели, пастушки, ірод, смерть, стрілець... Ламали собі голову з реквізитом: у що ж одягнути тріє царі. Очевидно, що усі вони мали бути у коронах. Корони ліпили з паперу, а щоб вони хоч трохи виглядали «коштовними» — збирали фольгу із цукерок і наклеювали на них. З цим також була проблема, оскільки тоді у фольгу обгортали тільки дуже дорогі цукерки, де ж їх було взяти... Царські корони були єдиною відзнакою у наших царів, бо все інше в одязі було звичним — кирзові чоботята, заправлені у них цайгові штанді і куфайочки. Найменше було проблем зі смертю. Цю роль постійно виконував Михайло Швед. Він одягав поверх одягу довгу білу сорочку, на голову натягав противогаз і у руки — косу. Оце й уся амуніція. Пастушки відрізнялися лиш тим, що мали крилаті капелюхи, зліплені з паперу для шпалер. І досі не знаю, чому ті капелюхи ми ліпили з паперу, коли у селі була маса солом'яних брилів? І у підготовці до свята, і в колядуваннях було щось таке, що радісно лоскотало душу. Адже усе так зрозуміло: десь там, у далекому казковому Вифлеємі, народився хлопчик, що потім стане нашим Спасителем. Вистава закінчувалася колядкою, віншуванням і спільним вигуком «Христос ся рождає!». У момент цього вітання я завжди відчував якусь особливо піднесену врочистість.

На нинішнє ювілейне Різдво у стольному Києві ходили в Марійкою до церкви на Аскольдову Могилу. Людей на дворі удвічі більше, ніж зміг умістити цей невеличкий греко-католицький храм. Я все-таки якось впхався. Марійка не захотіла і відбула Службу на дворі. Змерзла. Щоб зігрітися, пішли пішки аж на Хрещатик — забагла сфотографуватися біля головної ялинки України. Зустріли під ялинкою святкового, у вишиванці Василя Овсієнка. Ішов зі своєї (автокефальної) церкви. Я часом також ходжу до їхньої церкви. Якоїсь конфесійної упередженості один до одного не маємо.

Василь сказав, що має запрошення на обід до Сверстюка. «Але, мабуть, не піду, що там робити: об'їдатися? Краще буду на Майдані вертепи дивитися», — навіть і в свято Василь вперто демонструє своє пуританство.

МУЗЕЇ

Наталія СТРУК,
науковий співробітник музею

МУЗЕЙ ВИШИВАНИХ ІКОН ТА ОБРАЗІВ ОТЦЯ ДОКТОРА ДМИТРА БЛАЖЕЙОВСЬКОГО

Минуло більше 15 років відтоді, як Музей вишиваних ікон отця доктора Дмитра Блажейовського гостинно розчинив двері для відвідувачів. 6 травня 1999 року на празник св. Юрія Змієборця урочисто було відкрито у Львові музей вишиваних ікон та образів отця доктора Дмитра Блажейовського у присутності самого засновника і організатора.

Ця подія відразу зібрала багато охочих подивитись на рукотворне диво, створене 90 річним автором о.Дмитром Блажейовським. Це перший такого роду приватний музей не тільки у Львові, але й у цілій Україні. Невеличке приміщення в самому центрі Львова біля Львівської Опери ледве вміщало роботи, а їх ставало дедалі більше, адже священник продовжував вишивати. Змалечку захоплювався він українськими вишиванками, а в 60 літ і сам взяв у руки голку і нитку. З тих пір у доробку священника понад 350 ікон та хоругов. Сьогодні в музеї представлено понад 250 музейних експонатів, створених рукою автора о.Дмитра Блажейовського. Це унікальний вишитий іконостас, понад 35 відтворень у вишивці чудотворних ікон Богородиці, відомих в Україні та поза її межами. Поза тим є ще 6 страсних ікон («Ісус в Гетсиманському саді», «Ісус на Оливній горі», «Розп'яття», «Ісус з хрестом та Вероніка», «Нерукотворний образ обличчя Ісуса» та «Плащаниця»), ікони апостолів : святих Петра, Павла та Андрія, інших. Експозицію музею у 2002-2009 рр. поповнили нові роботи отця Дмитра, такі як епізоди з Біблійної історії, портрети Шевченка, Франка, Лесі Українки і Маркіяна Шашкевича, Митрополита Андрея Шептицького та Патріарха УГКЦ Блаженнішого Кардинала Йосифа Сліпого, ряд ікон жінок-мучениць та мучеників за Христову віру. Виставка була включена Кабінетом Міністрів України в перелік заходів, присвячених святкуванню 2000-літтю Різдва Христово-

го. Отець Дмитро був нагороджений орденом «За заслуги» III ступеня Указом Президента України В.Ющенко з нагоди 15-ї річниці незалежності України (2006 р.). Його подвижницька праця на ниві збереження та популяризації духовної спадщини Українського народу була відзначена Почесною грамотою Національної комісії України у справах ЮНЕСКО у 2007 році.

У 2010 році отцю Дмитру Блажейовському виповнилося 100 років. Не зважаючи на вік, отець Дмитро з оптимізмом дивився у майбутнє, багато працював. Видав друком 26 наукових праць про Історію Церкви, 14 збірок Релігійних вишивок, заснував Музей вишиваних ікон, залучив своїм прикладом до вишивання сотні людей, які знайшли свою дорогу у мистецтві вишиваної ікони. З нагоди 100-літнього ювілею о. Блажейовського у Львові відбулася урочиста Академія у Національному драматичному театрі ім. Марії Заньковецької. Завдяки підтримці Всеукраїнського товариства «Лемківщина», фундації дослідження Лемківщини: у Львові цей захід пройшов надзвичайно радісно і гостинно. Столітній ювіляр весело підспівував виконавцям народного хору «Лемківщина», згадуючи слова народних лемківських пісень, знаних з дитинства. Як уродженець лемківського краю (с. Вислік Горішній), він не забував свого коріння і на сотому році життя відслужив подячну Службу Божу з нагоди свого ювілею та подарував для храму Св.Володимира і Ольги, що у Шевченківському гаї, ікону Св.Оренти над Святософійським собором, яку вишив власноруч для від відродження лемківських традицій у Львові.

23 квітня 2011 року отця доктора Блажейовського не стало. Похований у Львові на Янівському кладовищі у гробівцю на полі № 59. Для сучасників — він велетень віри і духу, ідеал скромности, терплячости, жертвовної праці.

Музей не тільки експонує виставки у стінах музею, а й на запрошення виїжджає до різних місцевостей. Виставка авторських робіт побувала в 150 великих та малих містах України й усюди із захопленням її приймали. Музей щороку відвідує кілька сотень відвідувачів з різних куточків України, а також гості США, Великобританії, Німеччини, Білорусі, Литви, Польщі, Франції, Бельгії, Швеції, Ізраїлю, Казахстану, Бразилії, Канади та інших країн світу. Про це свідчать численні записи в Книзі відвідувачів музею. Музей вишиваних ікон отця доктора Дмитра Блажейовського став осередком духовності нашого міста. Тут відбуваються конференції,

презентації книг, зустрічі з відомими людьми. Давнє українське мистецтво вишивання поступово відроджується і набирає нових обертів. Про це засвідчують зустрічі відомих українських митців-вишивальників з різних кутків України у Львівському музеї вишиваних ікон ім. отця-доктора Дмитра Блажейовського, послідовників о. Дмитра. А їх чимало в Києві, на Волині, Чернігівщині, Одещині, Тернопільщині. Свою діяльність музей активно пропагує у друкованих та електронних засобах масової інформації. Заклад має свій сайт в Інтернеті www.blazejowskyj.org Музей активно веде науково-освітню роботу з молоддю, студентами. Проводить екскурсії для школярів, вчителів та людей літнього віку. Багато років його працівники працюють над тим, щоб сформувати певний рівень сприйняття музею як осередку високої культури, збереження та збагачення історії іконопису, бажаючи зробити його закладом справді європейського рівня. Не забуваймо про унікальний музей вишиваних ікон в нашому місті. Він один такий у світі, бо в ньому експонується 250 авторських ікон та хоругв отця доктора Блажейовського — запорука Його зримої присутності між нами. Його Музей живе, Його Музей діє. Але то є тільки міцні підвалини, на яких мусимо підійняти справжній музей, гідний Його пам'яті.

Христина ДИДАЛО

молодший науковий співробітник музею

«ВІРЮ У ВІДНОВУ ДУХА»

П'ятиріччя музею-садиби родини Антоничів у Бортятині

Сідаймо в човен. Поїдемо в подорож

довкола наших сердець.

Може, відкриємо нову

незнану землю.

(Б.-І. Антонич)

Як багато стежок і доріг ми пройшли за цей короткий час.

Яскраві зупинки зафіксували на фотовиставці «Нам 5 років», яку відкрили 3 жовтня 2014 року. У цей день презентували буклет «Художні виставки 2009 — 2014» та побачили відтворення обряду лемківського весілля у виконанні вокального гурту «Майоран» (с. Свірж, Перемишлянського р-ну). Тоді до нас завітали колеги-музейники із філій Червонограда і Сокаля.

У неділю, 5 жовтня, у музей-садибу прибуло багато гостей. Слово мали: поет, громадський діяч, лауреат Національної Шевченківської премії Роман Лубківський; поет, громадський діяч, політв'язень, лауреат Національної Шевченківської премії Ігор Калинець; директор департаменту з питань культури, національностей та релігій Наталія Гамкало; проректор Львівської національної академії мистецтв Роман Яців; колишній голова Мостиської районної ради Антон Вербаускас; проректор Львівського національного університету ім. І. Франка, професор Ярослав Гарасим; декан історичного факультету ЛНУ ім. І. Франка Роман Шуст; голова Львівської обласної організації Всеукраїнського товариства «Лемківщина» Степан Майкович; лемківський майстер дерев'яної об'ємної різьби Андрій Сухорський, який подарував музею-садибі дерев'яну різьблену скульптуру «Лемки з вівцями»; співачка, голова Світової федерації українських лемківських об'єднань Софія Федина, яка подарувала нам лемківські пісні.

Урочистості розпочалися о 13 год. з відкриття Алеї скульптур за мотивами поезій Б.-І. Антонича. Обряд посвячення Алеї здійснив о. М. Пецькович і о-др. Роман Шафран. Учні Борятинської школи (Віра Кушик, Наталя Сагайдак, Марічка і Наталя Луцак, Дарина Глабусь, Марічка Івасько, Ілона Токажевська) читали вірші, за мотивами яких студенти Львівської Академії мистецтв у дереві відтворили образи Антоничевої поезії. Перед нами стали скульптури: «Дитинство» (за віршем «Весна»), виконав студент Михайло Маруняк; «Весна» (за віршем «До весни»), виконав студент Василь Гайдучок; «Пастух» (за віршем «Дахи»), виконав студент Роман Сербан; «Скрипаль» (за віршем «CREDO»), виконав студент Андрій Нестеров; «Косар» (за віршем «Косовиця»), виконав студент Роман Стрембiцький; «Орач» (за віршем «Село»), виконав студент Юрій Занько; «Вітер століть» (за віршем «Вітер століть»), виконав студент Андрій Андріішин, керівник старший викладач Дарій Грабар. Ця Алея — подарунок музею від Львівської обласної організації Всеукраїнського товариства «Лемківщина» — голова Степан Майкович.

А якою осяйною радістю стала презентація картин «Стежками Антонича» одеських художників Анатолія Кравченка, Галини Кравченко, Тетяни Поповиченко, Лариси Дем'янишин та виступ мистецтвознавця, наукового працівника Одеського музею Західного і Східного мистецтва Володимира Островського.

Справжнім подарунком для музейників Антонича та й усіх учасників свята була зустріч з Володимиром Максимовичем, дослідником лемківської культури, штат Флорида, США.

До фондів музею-садиби надійшли цінні експонати: дев'ять картин — за мотивами поезій Б.-І. Антонича та пейзажі с. Борятин та м. Львова (де ходив Б.-І. Антонич) від одеських художників, які брали участь у арт-проекті «Стежками Антонича», портрет Б.-І. Антонича від художника Василя Луцвіва, лемківські писанки від майстрині декоративного мистецтва Терези Кищак, керамічну композицію «Сонечко» на вірш Б.-І. Антонича «Життя по-грецьки біос» від майстрів Ольги та Віктора Кузьменків тощо.

У святковому концерті взяли участь такі виконавці: народна хорова капела «Лемковина», керівник Богдан Кривко, співачка Софія Федина, кобзар Василь Жданкін.

Працювала на садибі музею крамничка, де можна було придбати книжки Б.-І. Антонича і про Антонича, ювілейні конверти, магнітики з портретом Антонича і видом музею.

Свято вдалося. Кожен у серці поніс свого Антонича...

*Струн чимало
задрижало
на серця дні.*

*Вірю у віднову духа в купелі надії весняній
Грають ліри,
зерно віри
в серці луц.*

*Вірю у віднову духа крізь горючий куц.
Струн багато
перетято.
О серце, ний.*

*Вірю, що надійде день нового об'явління вогняний.
Струн чимало
задрижало,
заграли всі.*

Вірю у велику несподіванку душі.

Б.-І. Антонич

ЛЕМКІВСЬКЕ СЕЛО

Музейний комплекс «Лемківське село» у Монастириськах - це скарбничка лемківської культури, де зібрані унікальні речі, привезені нашими крjанями з рідних земель та подарованих до музею. Ми гордимися єдиним музеєм в Україні та найбільшим музеєм у світі, де зберігається і відроджується лемківська культура, звичаї, традиції. Вдячні ініціатору відкриття музею, отцеві Анатолію Дуді, засновникам Михайлові Тиханському, М. Громосяку, Оресту Гойняку, Марії Микитин, Стефанії Гурей.

Від 2009 р., при старанні голови ОДА Тернопільської обл. М. Цимбалюка, було збудовано три будиночки під відкритим небом. І надалі ми продовжуємо розбудовувати музей на Ватряному полі, де в чотирьох дерев'яних будиночках діють виставкові зали, а саме: церковна вишивка, столярна майстерня, будинок швачки, гончарна майстерня. У планах — будівництво кузні. Церковний комплекс збудовано нашим лемком — меценатом Іваном Гутою.

Дорогі лемки збагачуйте наш музей своїми листами, фотографіями, вишивками, одягом, різьбленими речами, всім тим, що серцю пам'ятне і рідне. Бо то є наша хатинка, про яку ми маємо і мусимо дбати самі.

Наша адреса: м. Монастириська, вул. Т. Шевченка, 59а
Тел.0355521199 email:monmuzej@ukr.net

ВІДІШЛИ У ВІЧНІСТЬ

Галина ЩЕРБА
Ліліана ЯРЕМКЕВИЧ

ЗГАДАЙМО ІВАНА ОМЕЛЯНОВИЧА ЩЕРБУ

Іван Омелянович Щерба був великим патріотом України і Лемківщини, мріяв про волю України і боровся за неї, до цього привчав усіх своїх учнів, які зробили свій вклад у побудову незалежної Соборної Української Держави, про яку так мріяв. Рідну Лемківщину він любив понад усе і для якої він зробив дуже багато.

Іван Омелянович до останніх днів свого життя плідно працював, був сповнений невичерпною енергією та творчими планами на майбутнє. У пам'яті колег та земляків він назавжди залишиться яскравим і талановитим педагогом, чудовим організатором, життєрадісною, щирою та виключно доброзичливою Людиною.

Упокоївся в Бозі світлої пам'яті Іван Щерба в понеділок, 20 січня 2014 р., в день свого Ангела Івана Хрестителя. Прийшлося йому покинути цей довгий життєвий шлях на 89 році трудолюбивого життя.

Похований Іван Щерба на Личаківському цвинтарі у Львові серед своїх побратимів, ветеранів ОУН-УПА на Марсовому полі.

Згадаймо про його життя.

Іван Омелянович Щерба народився 14 березня 1925 року в сім'ї заможного національно свідомого селянина Омеляна Щерби в чарівному гірському селі Свіржова Руська колишнього Ясельського повіту на Лемківщині. Пам'ятав ще дідуся Гната Щербу, що дожив до 95 років, який був відомим ковалем у свій час, викував із заліза хрести на збудовану у 1892 році церкву св. Івана Хрестителя, зробив цвяхи, завіси та замки до дверей.

У родині батьків Омеляна й Марії з роду Питлошів було троє дітей: Василь, Іван і Ганна. Щасливо проходило дитинство Івана. Сім'я була глибоко віруюча й поважана в селі й околицях, жила злагоджено в любові. На господарстві було 24 морги поля, 10 га лісу, велика пасіка, багато худоби, овець, птиці, мале підприємство — кузня, водний тартак, що працював на водній енергії річки Свіржівки.

Залюбки слухав розповіді про Лемківщину, читав постійно газету «Наш Лемко», першим редактором якої був родич по мамі, односельчанин Петро Смереканич.

Дуже зрадів юнак, коли за заколядовані гроші передплатив собі дитячий журнал «Дзвіночок». З нього він довідався про князів, козаків, про січових стрільців і про їхню боротьбу за Україну, і поставив собі завдання, що коли виросте, то неодмінно буде їх наслідувати.

Початкову освіту набув польською мовою в рідному селі. Мрії продовжити навчання здійснились, коли у вересні 1939 року прибув на посаду вчителя Петро Дрань, родом із сусіднього села Святкови Великої. Він запропонував віддати сина на приватне навчання і підготувати до вступу в Ярославську гімназію. Іван Омелянович згадував часто перший день приватних лекцій. Коли зайшов до помешкання вчителя і побачив на стіні великий портрет Євгена Коновальця, запитав: «Хто це такий?». Вчитель відповів: «Це вождь української нації, загинув в боротьбі за волю й незалежність України». Петро Дрань організував у селі ОУН і юнацтво ОУН. Серед перших членів був Іван Щерба. Навчання вдавалося легко. Але у травні 1941 року Петро Дрань на завдання ОУН пішов у похідні групи на Східну Україну, а Івана передав Василю Гірному - директору школи у Святкові Великій. Василь Гірний погодився завершити його підготовку й порадив вступати в Українську учительську семінарію в Криниць зразу на другий курс. Вкінці серпня 1941 року І.О.Щерба успішно здав вступні іспити й був зарахований студентом другого курсу Учительської семінарії в Криниць, де слухав лекції відомих професорів: директора семінарії Омеляна Цісика, Романа Левицького, Тадея Ростковича, Наталі Волошинської, Остапа Радкевича, професора Ягеллонського університету Володимира Кубійовича, історика-лемкознавця Юліана Тарновича, письменника Дениса Лук'яновича і інших. Все життя згадував задушевних, незабутніх друзів з Криницької семінарії, серед яких Біланіч Михайло, Біжко Олександр, Дубець-

Олександр, Євусяк Володимир, Жеребний Петро, Іванович Ігор, Лаврик Микола, Масляк Володимир, Фака Остап, Філь Микола, Чичила Іван, Бобер Ліда, Горошко Марія, Кулик Степанія, Кулянда Марія, Радчук Надія, Робачок Ніна, Рибак Ярослава, Попадюк Теодора, Черешньовська Ганна, Федчак Степанія, Шиманська Дарія, Вороняк Анатолій, Гаталевичі Андрій та Іван, син Михайла і Гаталевич Іван, син Василя, Дрібчак Іван, Євусяк Євген, Желем Михайло, Красовський Іван, Кищак Степан, Кітик Степан, Ковальський Михайло, Мишко Микола, Мельничук Євген, Шафран Петро. Спілкувався також із старшокурсниками, серед яких Величко Осип, Дмитришин Василь, Кітик Василь, Трохановський Мирон, Федак Михайло, син Теодора і Федак Михайло син Миколи, Шквір Дмитро, Шніцер Петро, Сабов Дмитро та ін.

На вакаціях семінарист Іван Щерба проводив в рідному селі активну роботу з молоддю, організовував постановки п'єс, концертів, вертепів, а зароблені гроші за колядування передавав в Український допомогівий комітет в Ясло на студентський фонд та на придбання книжок з української літератури (Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки та інших) для сільської бібліотеки «Просвіта».

У березні 1944 року здав матуру в Українській учительській семінарії й одержав по завданню інспектора шкіл з Ясла Осипа Звірика на посаду директора школи в селі Липна Горлицького повіту, згодом нав'язав контакти із станицею ОУН у селі Гладишеві, зокрема з Орестом Полошиновичем і продовжував роботу в ОУН.

У серпні 1944 року, у зв'язку з наближенням фронту до Дукельського перевалу, школи в Західній Лемківщині припинили свою роботу. Іван Омелянович пішов у підпілля. Вступив в ряди УПА, де зустрів своїх криницьких друзів: тепер вже сотенного Михайла Федака «Смирного», командирів відділів УПА Миколу Філя «Пугача», Анатолія Вороняка «Хмару» з Тактичного Відтинку «Лемко» В 06 у VII Надрайоні «Бескид» і одержав наказ очолити мережу зв'язку й розвідки під псевдо «Соловей». Спільними силами роззброїли поліцію в селах Крампній і Гладишові, обороняли лемківські села від наскоків польських підпільних шовіністичних формацій та більшовицьких партизанок.

У червні 1945 року родина І.О. Щерби депортована в Україну. Він дістає завдання Проводу ОУН -- УПА виїхати в Україну для

продовження боротьби. Одержав посаду вчителя в початковій школі в с. Карачурино Донецької області. У 1946 р. змінив місце проживання, переїхав до Львова. У Львові І. О. Щерба вступив до Львівського державного університету ім. І. Франка, який успішно закінчив у 1953 році за спеціальністю — англійська філологія.

Під час навчання в університеті нав'язав контакти з національно-патріотичним підпіллям, зокрема з Наталкою Хробак, Нусею Конюшик, Леонілою Шолдрою, Орисею Грициною, Катрусею Бережанською, які, як виявилось пізніше, були зв'язковими в командира УПА Романа Шухевича. Допомігав рідній сестрі Романа Шухевича Наталії в її різних житейських справах.

У 1950 році одружився з Катрусею Бережанською, з Рогатинщини Івано — Франківської області с. Виспа, тато якої, Бережанський Василь Костевич, був головою «Просвіти», а мама, Варвара Бережанська-Паращук, головою «Союзу українок», у хаті яких в 1941-42 рр. була повітова станиця ОУН, у 1943-44 рр. був штаб УПА Прикарпатського краю, а сама вона була зв'язковою Романа Шухевича «Тура», Омеляна Польового «Остапа», командира В.О. «Лисоня» та корінного куреня УПА «Сіроманці» Дмитра Карпенка «Яструба».

Іван Омелянович тривалий час працював на педагогічній роботі на посадах директора школи в селі Скнилівок, завідуючого райметодкабінету, інспектора шкіл Брюховицького районного відділу освіти. У 1960 році обласний відділ освіти переводить його на посаду завідуючого кафедрою іноземних мов Львівського інституту післядипломної освіти.

Дбаючи про національне виховання, організовував екскурсії до Києва до музею Тараса Шевченка, до Собору св. Софії, Печерської Лаври, Андріївського собору, до Канева на могилу Т. Шевченка, до с. Нагуєвичів — місця народження Івана Франка, до с. Колодяжного — місця народження Лесі Українки, до Берестечка на козацькі могили, в Карпати на скелі О. Довбуша, на гору Говерлу та ін.

Часто виступав з лекціями і доповідями на обласних, республіканських та всесоюзних конференціях, педагогічних читаннях у Києві, Одесі, Донецьку, Чернігові, Чернівцях, Івано-Франківську, Луцьку, П'ятигорську, Москві, Санкт-Петербурзі.

І. О. Щерба мав багато публікацій з методики викладання іноземних мов, опублікованих в збірниках «З досвіду викладання іноземних мов у

школах України», газеті «Радянська освіта», журналах «Іноземні мови в школі», «Радянська школа» та ін. Під його редакцією вийшли з друку експериментальні підручники з англійської мови для I-II класів та словник англійської мови для шкіл з поглибленим вивченням англійської мови.

Він ініціював за згодою Міністерства освіти і науки України створення у Львові наукових авторських колективів для написання підручників з англійської, німецької, французької мов для V-VI класів загальноосвітніх шкіл, був їх співавтором та координував роботу.

У рідне село Свіржова Руська вперше Іван Омелянович приїхав через 30 років після виселення. Ледве впізнав місце де знаходилась хата батьків, напився водички з річки Свіржівки і пішов на цвинтар відвідати могилу мами, дідусів і бабусь по татові й мамі. Разом з рідними витягли з річки церковну баню, зібрали залишки церковного фундаменту на купку й поставили на верху купол, щоб хоч так зберегти пам'ять, де колись стояла церква св. Івана Хрестителя в селі Свіржова Руська.

І. О. Церба також організував родинні поїздки місцями народження і життя видатних діячів лемківської культури: Богдана-Ігоря Антонича (с. Новиця), В. Хиляка (с. Бортне), Никифора Дровняка (с. Криниця), місця поховань М. Вербицького (с. Млини), Січових стрільців і вояків УПА (с. Пикуличі) та ін. Постійно брав участь у фольклорному святі «Лемківська Ватра» в Ждині на Лемківщині.

Хочемо відзначити, що І. О. Церба — багатолітній член його правління, голова Ради старійшин Львівської організації Всеукраїнського товариства «Лемківщина». У 1999 р. як член правління товариства «Лемківщина» організував конференції, присвячені 90-им роковинам від дня народження Богдана-Ігоря Антонича, у 2000 р. — конференцію до 100-річчя від дня народження Володимира Кубійовича, а також концерти хорових капел «Лемковина» і «Боян», учнів середньої школи №28 м. Львова та Будинку народної творчості. У 2004 р. І. Церба брав участь у міжнародній конференції в Сяноці, організованій Об'єднанням українців в Польщі (відповідальний Мар'ян Райтар), присвяченій 101-й річниці від дня народження Юліана Тарновича.

У 1985 році І. О. Церба вийшов на заслужений відпочинок і відразу включився в працю рідних громадських і політичних організацій; створив і очолив осередок Народного Руху України в Залізничному районі міста Львова, був обраний делегатом регіональної конференції НРУ у Львові.

Він — один із перших членів Історико-просвітницької організації «Меморіал», багатолітній член його правління, делегат Всеукраїнських конференцій в Івано-Франківську та Тернополі. 9 грудня 1989 року на регіональній конференції «Меморіалу» його обрано головою створеної Комісії з вивчення обставин українсько-польських переселень у 1944 — 47 рр. На основі зібраних матеріалів-досліджень організовано при «Меморіалі» у 1991 р. Першу міжнародну конференцію з проблем депортації українців з Польщі у 1944 — 1946 рр. Уперше в Україні опублікував матеріали-спогади переселенців на сторінках газет «Поклик сумління», «Наше слово», в журналах «Наша культура» (Республіка Польща), «Лемківщина» (США), «Визвольний шлях» (Англія) та ін.

У вересні 1991 р. він очолив оргкомітет з проведення першого Міжнародного конгресу випускників та студентів колишньої Учительської семінарії (1939-1944 рр.) у Криниці, й 24-25 листопада того ж 1991 р. року провів цей конгрес у м. Бережанах Тернопільської області, виступив з доповіддю про роль Учительської семінарії в Криниці у розвитку освіти та культури на Лемківщині, Надсянні, Холмщині й Підляшші. Матеріали конгресу опублікував на сторінках газет «Бережанське віче», «Поклик сумління», «Наше слово» під заголовком «Чисті джерела».

У 1992 році Іван Омелянович одним із перших вступив у створене у Львові Братство ветеранів національно-визвольної боротьби імені Романа Шухевича «Тараса Чупринки». На конференції Братства ОУН — УПА був обраний членом Проводу ОУН — УПА, першим заступником голови Братства та головою наукового відділу. Мав багато публікацій про діяльність УПА на Лемківщині, діяльність ОУН — УПА («Високий Замок», «За Вільну Україну», «Нескорені», журналі «Ватра» та у «Лемківському календарі»).

І. О. Щерба нагороджений численними грамотами і відзнаками за активну розбудову демократичного суспільства він користувався великою пошаною й повагою серед лемківської громади в Україні і діаспорі, товариств «Надсяння», «Холмщина», Всеукраїнського братства ОУН — УПА, громадськості Львова й області.

ІВАН КРАСОВСЬКИЙ

1927 – 2014

24 лютого 2014 р. після важкої хвороби, на 87 році життя, у Львові відійшов у вічність Іван Красовський, історик-лемкознавець, етнограф, публіцист і громадський діяч, член Національної спілки журналістів України, член Наукового товариства імені Шевченка у Львові, славний Син Лемківщини.

Іван Дмитрович Красовський народився 22 жовтня 1927 р. у с. Дошно, повіт Сянік на Східній Лемківщині. У 1941 – 44 рр. навчався в Учительській семінарії в Криниці. В 1945 р. разом із батьками переселений в УРСР, жив на Тернопільщині. Закінчив бібліотечний відділ Тербовлянського культурно-освітнього технікуму (1948), Львівську юридичну школу (1950) та історичний факультет Львівського університету імені І. Франка (1952 – 57). Лемківською проблемою цікавився ще в студентські роки, тому не випадково темою дипломної роботи обрав «Визвольний рух на Лемківщині в XVII ст.». Знайомство з відомим істориком, академіком І. Крип'якевичем зміцнило його зацікавленість до історії Лемківщини. Своє життя присвятив вивченню і популяризації історії та культури лемків.

Працював науковим співробітником у Львівському історичному музеї (1957 – 69), відтак – на різних посадах у Музеї народної архітектури і побуту (1969 – 96).

Написав більше 1000 статей з лемківської тематики, що були надруковані в тижневику «Наше Слово» й «Українському Календарі» (Варшава), журналах «Дукля» і «Дружно вперед» (Словаччина), «Нова Думка» (Югославія), «Народна творчість та етнографія» (Київ), «Дзвін» (Львів), «Лемківщина» (США). Особливої уваги заслуговує великий цикл статей «З історії та культури лемків у «Нашому Слові» (1977 – 91 рр.), які стали основою фундаментального «Енциклопедичного словника Лемківщини» (Львів, 2013. – 751 с., співавтор І. Челак). До лемків він послідовно зараховував русинів-українців Словаччини і Закарпаття.

Окремими виданнями вийшли його монографії: «Хто ми, лемки?» (співавтор Д. Солинко, 1991), «Прізвища галицьких лемків» (1993),

«Тільки з рідним народом» (1992), «До земляків за океаном» (1993), «Лемківщина в творчості Василя Мадзеляна» (1994), «Михайло Орисик — визначний різьбар Лемківщини» (1995), «Лемківська церква святих Володимира і Ольги у Львові» (1997), «Родина митців Сухорських» (2003). Автор історичної кіноповісті «Андрій Савка» (Дукля, 1984, № 1 — 2), дослідження «Матеріальна культура лемків» («Лемківщина», 1988, т. 2). Упорядник «Лемківських Календарів» на 1994 — 99 рр.

Був співзасновником першого суспільно-культурного товариства «Лемківщина» у Львові (1988) і Фондації дослідження Лемківщини у Львові (1991). У 1991 — 96 рр. — голова ФДЛ. Очолював будівництво лемківської церкви в Шевченківському гаю. Організатор Музею історії та культури лемків на території скансену. Віримо, що творча спадщина та громадська діяльність І. Красовського — патріота Лемківщини, буде гідно оцінена його нащадками.

26 лютого 2014 р. в останню земну дорогу, від каплиці на Личаківський цвинтар, його провели представники лемківських громад Львівщини, Тернопільщини і Прикарпаття. Він спочив на високому пагорбі. Було холодно, проте по-весняному світило сонце. Над могилою прощальні слова виголосили Петро Гандяк, Софія Федина, Олександр Венгринович, Степан Майкович, Степан Криницький, Андрій Тавпаш. Присутні заспівали пісню-реквієм «Чуєш, брате, мій». Погребальний обряд виконував отець-мітрат Анатолій Дуда-Квасняк.

Висловлюємо щире співчуття дочці Оксані та внукові Андрію, яких Покійний залишив у глибокому смутку.

Вічна Йому пам'ять!

*Олександр Венгринович,
Ігор Дуда,
Степан Криницький,
Степан Майкович*

АНДРІЙ БАЙСА

1937 — 2014

Андрій Байса народився 7 листопада 1937 року в с. Радоцина Горлицького повіту. Разом із родиною був депортований у Кіровоградську область, згодом його сім'я опинилася у с. Липники Львівської обл., останніми роками проживав у с. Рудно. Після закінчення технікуму громадського харчування, працював на кам'яно-оброблюваному заводі.

Андрій Байса — один з небагатьох лемків, який володів лемківською говіркою. З 1998 року він був старостою хору «Лемковина», їздив на гастролі разом з хором, на фестивалі лемківської культури. Брав також активну участь у громадському житті — член Львівської обласної організації ВУТЛ, Фондації дослідження Лемківщини у Львові.

Андрій Байса був доброзичливою і товариською людиною.

Відійшов у вічність 26 травня 2014 року.

Висловлюємо щире співчуття дружині — лемкинці Юлії, дочці Наталі та внучкам Софійці, Христинці та Олі.

Нехай пам'ять про пана Андрія живе у наших серцях.

*Фондація дослідження
Лемківщини у Львові,
друзі, колеги з «Лемковини»*

ЮЛІАН ФРЕНЧКО

1940 — 2014

Восени 2014 року несподівано помер Юліян Степанович Френчко, активний член товариства Лемківщини з початку його створення, член правління семи каденцій, заступник голови Товариства (1994 — 2006), голова КК СФУЛО трьох каденцій, член Колегії ВУТЛ. Юліян Френчко брав активну участь в роботі товариства: організовував багато культурних заходів, зокрема відзначення урочистих дат визначних діячів Лемківщини та України.

Юліян Степанович Френчко народився 22 квітня 1940 року в с. Вапенне на Горличинні (Лемківщина). Укінці липня 1945 року вся родина була депортована в с. Івано-Даріївка Ворошиловградської області (те-

пер Луганська). Батьки: мама — Анастасія з родини вїйта Данила Прокіпчака, батько — Стефан — чотирнадцята дитина в сім'ї, став круглою сиротою у вісім років. Згодом вони опинилися в Бориславі. Тут Юліян закінчив середню школу, працював два роки, щоб заробити кошти для поїздки до Львова. За два роки самопідготовки до вступу в університет паралельно здобув фах бухгалтера та кіномеханіка.

У 1959 році Юліян став студентом механіко-математичного факультету Львівського держуніверситету ім. І. Франка, який успішно закінчив у 1964 році за спеціальністю — механіка.

Далі — служба в армії (1965), праця на посаді молодшого наукового співробітника у Фізико-механічному інституті (1966), викладацька діяльність на кафедрі опору матеріалів Львівського лісотехнічного інституту (1966 — 1970), аспірантура та з 1977 року — робота на кафедрі опору матеріалів Львівського політехнічного інституту аж до виходу на пенсію в 2000 році.

Юліян Степанович Френчко — автор наукових праць, які стали класикою в галузі термопружності.

Щиро співчуваємо родині Юліяна Френчка.

Вічна йому пам'ять!

*Фундація дослідження
Лемківщини у Львові, друзі*

ЛЮДИНА СПРАВЖНЬОГО ЛЕМКІВСЬКОГО ДУХУ

12 грудня 2014 року відійшов у вічність Володимир Ардан, людина з великим серцем і великою душею, яка багато сил та енергії віддала на благо рідного краю — Лемківщини.

Володимир Ардан народився 27 жовтня 1927 року у мальовничому лемківському селі Поляни, що неподалік м. Дукаля. Закінчив у 1944 році українську гімназію в м. Ярославі (Польща). Унаслідок депортації його родина опинилась в Одеській області. Було нелегко усім. Однак здібний хлопець не залишав думки продовжити навчатися у вищій школі.

Отож закінчив фізико-математичний факультет Львівської Політехніки. Працював на об'єднанні «Термоприлад».

Пан Володимир поєднував свою трудову діяльність із громадськими справами, насамперед брав участь в організації лемківського товариства у Львові, а також виконував важливі доручення у Львівській організації Всеукраїнського товариства «Лемківщина», Світовій федерації українських лемківських організацій. Невсипуца енергія пана Володимира передавалася також іншим лемкам. Брав участь майже у всіх лемківських заходах (фестивалях, конференціях, з'їздах та ін.).

Упродовж багатьох років цікавився історією рідного села, зібрав неоціненний матеріал і підготував до друку книжку про село Поляни.

Володимир Ардан був дуже працьовитою і чесною людиною, відповідальною у всіх справах.

Фундація дослідження Лемківщини у Львові, Львівська обласна організація ВУТЛ, висловлюють щире співчуття рідним Володимира Ардана.

Нехай з Богом спочиває!

Вічна пам'ять!

Ярослава ГАЛИК

ЖИТТЯ СМИРЕННОГО СВІЧА

Є люди, які прагнуть прожити життя яскраво і велично, проте не залишають жодного сліду на землі. А є тихі й смиренні, та їхнім слідам з вдячністю приходять вклонитися сотні людей, тамуючи в серцях щирий сум...

29 серпня 2014 року, зразу по Успінні Богородиці, у поважному вісімдесятип'ятирічному віці, скінчила свій тернистий земний шлях Єлизавета Іванівна Репела, з дому Гиря. Скромна маленька жінка, до якої на останнє прощання до церкви св. Параскеви, що в с. Опришівцях на околиці м. Івано-Франківська, прибули десятки священників на чолі з Архієпископом і Митрополитом Івано-Франківським Кир Володимиром

Війтишиним, сотні рідних, близьких, знайомих, односельців, здалека і зблизька. Щоб скласти щирю спільну молитву перед Господом за її добру душу.

Що ж зробила такого незвичного ця проста людина? Як прожила вона своє життя?

Народилася Єлизавета 3 червня 1929 року в селянській лемківській родині Івана та Єлизавети Гир'їв у с. Крижівка Новосанчівського повіту Краківського воєводства в Польщі. У великій родині серед шістьох дітей Єлизавета була найстаршою, а для найменших наче другою мамою. Родина була хліборобська, середнього достатку. З малих літ доводилося багато працювати на господарці та в полі, проте дівчина ніколи не нарікала, маючи покірну вдачу. Життя на Західній Лемківщині текло в щоденних тривогах та в бідних юнацьких втіхах, зважаючи на непростий воєнний час, німецьку окупацію.

Та лихо не обминуло Лемковину: у вересні 1944 року почалася депортація лемків-українців до УРСР. Весною 1945 року родину Гир'їв було виселено на Станіславщину (нині Івано-Франківщину) в с. Терновиця Пільна Отинійського району. Єлизаветі тоді виповнилося шістнадцять років. Родина оселилася на краю села в старій невеличкій хатині. І знову важка праця, тепер вже в колгоспі та у домашньому господарстві, а ще й голод, холод, злигодні переселенців.

Згодом тут, у Терновиці, Єлизавета знайшла свою щасливу долю і в 1952 році вийшла заміж за лемка Івана Репелу (з Ростокі Великої), який щиро полюбив її за доброту та лагідність. Та молодій родині несподівано довелося пережити важку втрату двох перших діточок. І Єлизавета, чекаючи третю дитину, у щирих молитвах поофірувала її на служіння Богу. Народився хлопчик Івасик, а за ним ще четверо діточок на втіху подружжя.

Щонеділі Репели збирали своїх дітей і всі разом йшли до терновецької церкви на Службу Божу. Іван, підростаючи, став прислужувати священикам і при потребі був дяком на відправах у підпіллі. Адже село Терновиця, яке заселили українські переселенці з різних регіонів Польщі, вірні греко-католики, стало в ті часи підпільним греко-католицьким центром. І, незважаючи на постійний нагляд КДБ, терновецькі греко-католики вперто боролися за свою віру, спочатку відкрито, а потім у глибокому підпіллі.

Після остаточного закриття сільської церкви в 1975-1976рр. одним

із небагатьох підпільних греко-католицьких осередків, Новозавітньою Витанією, підпільним храмом стала оселя Єлизавети й Івана Репелів. Одна із кімнат їхньої новозбудованої хати була переобладнана на церквцю зі святим престолом, біля якого прибулі підпільні священники відправляли Богослужби, молебні, акафісти, проводили реколекції, хрестили дітей, вінчали наречених... Тут, у цьому гостинному домі, знаходили служителі підпілля, часто втомлені далекими пішми нічними переходами, змерзлі, голодні — теплий куточок для спочинку, гарячу їжу, привітне слово. Невтомна Єлизавета не шкодувала себе, стараючись допомогти, обігріти, накормити, напоїти, перевзути, перевдягнути... Намагаючись кожному священнику послужити, оберегти, сховати. Адже тут часто й переховувалися від переслідувань КДБ. Родина постійно ризикувала своєю власною безпекою, проте мати щиро вірила, що вони під опікою Бога і Пресвятої Богородиці. І Господь хоронив.

Їхній син Іван Репела з юних років разом зі своїми учителями-підпільниками, які пройшли сибірські табори за служіння Греко-Католицькій Церкві, ночами, в дощ чи сніг, переховуючись у добрих людей, ходив на релігійні відправи селами, несучи вірним слово Боже. А вдень навчався в школі, потім — у Коломийському фармацевтичному училищі, пізніше працював провізором-аптекарем в Івано-Франківську. Водночас у підпіллі закінчив Львівську Духовну Семінарію Святого Духа і тридцять років тому, 22 грудня 1984 року, опівночі, у приватній хаті в Брюховичах під Львовом був висвячений на священника УГКЦ єпископом Софроном Дмитерком ЧСВВ. Священнодіяв у підпіллі аж до легалізації УГКЦ. За його прикладом священниками в підпіллі стали двоюрідні брати Роман і Володимир Шафрани, Василь Репела, племінник Петро Козак, прийняли монаший чин молодший брат Павло — св. Василя Великого, двоюрідна сестра Галина Репела — св. Вінкентія.

У затишній хатині Єлизавети та Івана Репелів знаходили теплий прихисток у час підпілля десятки підпільних священників нескореної церкви: о. Петро Голейко з Гостова, о. Зиновій Кисілевський з Гринівців, отці (пізніше владики) Павло Василик, Софрон Дмитерко, Володимир Війтишин, Микола Сімкайло, Тарас Сеньків, Василь Семенюк, священники Володимир Максимець, Микола Волосянко, Григорій Сімкайло, Михайло Матвійців, Іван Бойко, Іван Качанюк, Михайло Косило, Іван Сеньків, Ярослав Гринюк та багато інших служителів УГКЦ в підпіллі. Вкриті

сивиною і загартовані Сибірами та ще зовсім юні, майже діти, вони завжди знали, що в цьому домі їх чекає вдень чи вночі добра й турботлива, як мама, п. Єлизавета. Вона їх кликала Іванками, Івасями, Васильками, й такими дорогими дітьми вони всі лишилися для неї назавжди.

«Вона була мамою для нас всіх», - сказав на прощі владика Володимир Війтишин.

Хіба можна здобути кращу оцінку нашого земного життя? Адже стільки тихої любові й смиренної відданості, стільки великої віри й щирої самопожертви могла вмістити тільки велика світла душа. Нині чиста свіча її догоріла. Але світло світитиме нам завжди.

За життя Єлизавета Репела не прагнула нагород, хоча вони зрідка самі знаходили її. За гідне виховання п'ятьох дітей – Медаль материнства II ступеня. За багаторічну тяжку працю в колгоспі – медаль «Ветеран праці». Медаль «Учасник війни 1945-2010» як постраждалій в депортації з Лемківщини. І, мабуть, найважливіша нагорода: медаль «Підпілля УГКЦ 1946-1989» з нагоди 25-ї річниці виходу УГКЦ з підпілля та Грамота Верховного Архiepіскопа Києво-Галицького Святослава за «ревність для Божої слави та добра УГКЦ, жертвовність задля Христа і його переслідуваної церкви... безстрашність перед тоталітарною державою...».

Поклонитися світлій пам'яті цієї простої й незвичайної жінки та висловити найщиріші співчуття всій великій родині Репелів-Гир'ів і особисто отцю-митрату, декану Південно-Східного деканату м.Івано-Франківська, пароху церкви св. Параскеви Іванові Репелі з приводу тяжкої втрати – смерті їхньої Матері зійшлися сотні людей на парафію с. Опришівці, де вона прожила останні роки.

«Наша церква, - читаємо в некролозі від Івано-Франківської Митрополії, - у особі покійної втратила покірну служебницю Непорочного Серця Божої Матері та Пресвятого Ісусового Серця, велику молільницю, яка була активною учасницею підпільної УГКЦ, добру матір і бабусю для своїх дорогих дітей та онуків. За її гарячими молитвами Милосердний Ісус прийняв її душу на празник Успіння Пресвятої Богородиці».

Тож нехай Господь упокоїть свою вірну слугу Єлисавету в місці світлому, квітучому і спокійному, де всі святі й праведні спочивають.

Вічна їй пам'ять!

10.09.2014 р.

КНИЖКОВІ НОВИНКИ

Ярослава ВЕЛИЧКО

«ЧАРІВНА КРИНИЦЯ» – ЧАСТИНКА ВЕЛИКОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ІСТОРІЇ І ЛІТОПИС ЛЮДСЬКИХ ДОЛЬ

У ТзОВ «Тріада плюс» побачило світ мемуарне видання «Чарівна Криниця». Його упорядник художник Осип Величко ще у 80-х роках минулого століття зібрав унікальний матеріал про цей неповторний клаптик української землі, про Українську учительську семінарію, яка з ініціативи і за сприяння українського вченого, професора Ягеллонського університету Володимира Кубійовича діяла в лемківському місті-курорті Криниці у 1940 – 1944 рр., про тодішню систему освіти і виховання, про депортацію лемків і про долі колишніх семінаристів та їхніх учителів.

Видання присвячене поколінню, молодість якого розквітла, на жаль, у жорстокі роки Другої світової війни, коли агресори ділили між собою світ, і на його карті місце для України не передбачалося. Але Україна жила у серцях і прагненнях мільйонів українців, задля волі якої вони вчилися, працювали, боролися і вмирали. Саме таким бачили своє покликання педагоги та учні криницької учительської семінарії.

Отримавши свідоцтва зрілості і вирушаючи в села Лемківщини для вчительської і просвітницької праці, випускники семінарії домовлялися знову зустрітися через десять літ. З того часу минуло не одне десятиліття. По-різному склалися долі колишніх семінаристів та їхніх учителів. Одні, виборюючи свободу рідного краю в лавах УПА, загинули як герої, інші зазнали жорстоких знущань у німецьких, польських чи радянських катівнях.

Ті ж, кому пощастило вижити у тій страшній колотнечі, згодом стали видатними науковцями, медиками, істориками, юристами, працівниками культури і щонайменше — зразковими педагогами, вчителями. Серед них: доктор історичних наук, професор Каліфорнійського університету

(США) Василь Дмитришин; доктор гуманітарних наук Українського Вільного Університету в Мюнхені (Німеччина) Микола Філь; відомий історик, перший співорганізатор Товариства «Лемківщина» та Фундації дослідження Лемківщини Іван Красовський; доктор геологічних наук, член-кореспондент НАНУ Василь Кітик; заслужений лікар України, професор Львівського медичного університету Володимир Масляк; доцент Львівської академії мистецтв, різьбяр Степан Кищак; член Головного правління Об'єднання українців Польщі Петро Шафран; відмінник освіти України, учасник бойових дій УПА, член Проводу Львівського крайового братства ОУН-УПА Іван Щерба та інші.

Вирвані з рідної землі насильницькою депортацією, вихованці учительської семінарії зуміли пустити коріння на нових теренах і засіяли їх зернами свого розуму і таланту. Та з плином часу спогади все частіше повертали їх на Лемківщину. Згуртувавшись навколо Івана Красовського, Івана Щерби, Степана Кищака, Йосипа Мілянича, Осипа Величка, вони задумали зібрати своїх побратимів і посестер на Конгрес колишніх учнів і вчителів Української учительської семінарії в Криниці. Не вдалося зустрітися через десять літ, то зустрінуться через п'ятдесят!

І розпочалися тривалі пошуки, листування через усю земну кулю, адже багато колишніх семінаристів розсіялося не те, що по різних країнах, а й по материках. Згадували поіменно кожного, обмінювалися адресами, фотографіями та інформацією.

У процесі підготовки до зустрічі виник задум видати збірник біографій і спогадів. За цю справу взявся Осип Величко. Маючи художній і літературний хист, він невтомно збирав матеріали, обмірковував та укладав альбом. Всі тексти писав друкованими літерами. Кожну сторінку власноруч оформляв орнаментом та малюнками, які характеризували їхніх авторів.

У першій частині (Альбом «Чарівна Криниця») укладач вмістив наукові розвідки про цей край, старі фотографії лемківських сіл та семінарії, розповів про засновників і вчителів-вихователів та подав від імени кожного семінарста короткі автобіографії та їхні фотографії, а також згадав тих, кого на той час вже не було на цім світі або не вдалося знайти.

У другій частині (Альманах «Чарівна Криниця») розмістилися спогади про навчання в Криниці та інші мемуари колишніх семінаристів та викладачів.

Але видати книжку друком Осип Величко не зміг — не зійшлося на

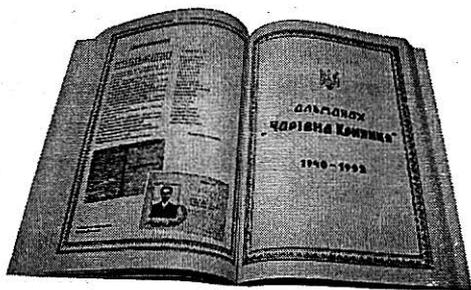
це ні коштів, ні добрих меценатів, ні спритних організаторів, які взяли б за її видання. Отак він і привіз цей об'ємний рукопис на ватмані формату А3 на форум вихованців семінарії, який відбувся в Бережанах 23-24 листопада 1991 року.

Зустріч з друзями молодости надихнула автора на продовження праці. Так народилася третя частина книжки, присвячена цій знаменній події, а також значно розширилися дві попередні.

13 листопада 2000 року Осип Величко перейшов в інший вимір, так і не побачивши свого творіння в поліграфічному вигляді. І лише сьогодні завдяки підтримці Львівської обласної організації Всеукраїнського товариства «Лемківщина»; товариства «Просвіта» Львівської політехніки і небайдужих людей з України й діаспори «Чарівна Криниця» приходять до свого читача. Її завершальним акордом стали враження молодого покоління — дітей та онуків колишніх семінаристів — про відвідини краю своїх предків і їхній погляд на минулі трагічні події в історії українського і польського народів.

Сподіваюся, що книжка зацікавить читачів як документальна, правдива частинка великої української історії і літопис людських долі.

«Чарівну Криницю» можна придбати в офісі Львівської обласної організації Всеукраїнського товариства «Лемківщина» (Львів, площа Ринок, 17).

Петро Пиртей. Лемківські говірки. Фонетика і морфологія / Ред. В. Гойсак. — Горлиці, 2013. — 200 с.

Петро Пиртей (уродженець Лемківщини) — автор кількох праць: «Словник лемківської говірки. Матеріали для словника» (Лігниця — Вроцлав, 2001), «Короткий словник лемківських говірок» (упорядник Є. Турчин; редактор П. Гриценко) (Івано-Франківськ, 2004), «Лемківські говірки. Фонетика і морфологія» (редактор Вікторія Гойсак) (Горлиці, 2013). На жаль, усі праці вийшли друком уже після смерті

автора. Але для дослідників лемківських говірок, для всіх, хто цікавиться Лемківщиною ці видання дуже потрібні, бо в них засвідчено лексичну скарбницю лемківського діалекту, описано фонетичну і морфологічну системи цього діалекту, деякі правописні норми. Важливо зазначити, що П. Пиртей збирав відповідний джерельний матеріал протягом усього свого життя, залучав також наукову літературу, а фах педагога дозволив йому у доступній формі подати граматичний матеріал (про іменники, прикметники, числівники, займенники, дієслова, прислівники, прийменники, сполучники, частки, вигуки). Наприкінці книжки вміщено фотографії та документи.

Кілька слів про автора. Петро Пиртей народився 26 червня 1919 року в с. Смерековець Горлицького повіту. Після закінчення початкової школи у рідному селі, навчався в Горлицях, Кросні, Криниці. Вчителював у с. Фльоринці, Перунці. Влітку 1945 року родину Пиртеїв виселили в Україну, у село Федорівку Харцизького району Сталінської обл. (тепер Донецької). 1946 року сім'я Пиртеїв переїжджає до Івано-Франківська, а далі — навчання в Івано-Франківському педагогічному інституті (спеціальність — українська мова і література), у Львівському і Київському університетах (спеціальність — німецька мова і література).

За ініціативою Петра Пиртея у 1990 році засновано Івано-Франківське обласне відділення товариства «Лемківщина». Завдяки його організаційній діяльності лемки Івано-Франківщини мали змогу вперше на початку 90-их років ХХ ст. відвідати рідну землю, побувати на лемківських фестивалях.

Петро Пиртей помер 24 листопада 1999 року.

Artur Bata. Na gumanowskiej Rusi. — Krosno, 2013. — 163 s.

Останнім часом у Польщі виходить друком велика кількість краєзнавчих книжок, що зумовлено не лише пізнанням історії власної країни, але й розширенням сфери туризму й відпочинку.

У коротких краєзнавчих нарисах описуються найцікавіші події, найцікавіші пам'ятки архітектури і природи, подаються туристичні маршрути тощо.

Саме у такому руслі написана книжка «На римановській Русі». До речі, автор Артур Бата досить толерантно висвітлює історію українців, передовсім, лемків, які проживали на території Польщі; звертає увагу на

політичні, релігійні аспекти, на міжетнічні взаємини та ін. У книжці вміщено короткі розповіді про такі села: Одрехова, Вороблик Королівський, Вороблик Шляхецький, Синява, Глибоке, Дошно, Посада Горна, Королик Волоський, Балутянка, Волтушова, Вілька, Полави, Віслічок, Тернавка, Вернейовка, Рудавка, Завоє, Суровиця, Поляни Суровичні, Босько.

У книжці багато ілюстрацій; особливо виділяються старі чорно-білі світліни, які немовби повертають нас у лемківську давнину — культуру, побут тощо.

Хочемо подякувати п. Степанові Кищаку за можливість проглянути цю книжку. Над текстом працював також Іван Челак.

«Енциклопедичний словник Лемківщини». Львів, 2013. — 751 с.

Нарешті побачило світ фундаментальне науково-популярне видання — «Енциклопедичний словник Лемківщини». Історик-лемкознавець Іван Красовський почав роботу над його складанням ще у кінці 1950-их рр.. Цикл статей про визначних осіб, історії сіл і міст, окремі події та факти з 1976 р. він почав друкувати на сторінках українського тижневика «Наше Слово» у Варшаві під назвою «З історії та культури лемків». Їх було близько 2 000. У пресі з'явилися схвальні відгуки науковців. Автор постійно допрацьовував довідкові інформації, вивчаючи нові літературні та архівні джерела.

Ігор Дуда. Лемківський гумор. — Тернопіль: Астон, 2014. — 392 с.

У збірці вміщено 2 560 жартів-анекдотів — лемківських і не зовсім лемківських, але поданих лемківською говіркою.

Лемківський гумор зацікавить, в першу чергу, старших краян в Україні. Водночас діти, внуки і правнуки зможуть пізнати народні перлини того краю звідки походять їхні родичі.

Миколай Фучыло. Вундер-кінд од Сянока. Лемківски гумористични оповідкы. — Тернопіль: ТзОВ «Терно-граф», 2014. — 88 с.

Автор видання по-синівськи з любов'ю змальовує красу та велич лемківського краю, самобутність його культури, мови, побуту, звичаїв, а також пропонує неповторні гумористичні оповідки своїх краян.

НАША КУХНЯ

Рубрику веде Тереза Кищак

МАМИНА ПАСКА

*Так робила моя мама лемкиня,
так роблю і я.*

Продукти: 1 л молока, 2 — 2,5 кг муки (скільки забере), 100 г дріжджів, 12 яєць, 500 г цукру, 300 г масла (маргарини), 1/2 чайної ложки солі.

Спочатку робимо розчину, а для цього у теплому молоці треба розчинити дріжджі, додати половину цукру і половину муки, добре розмішати і поставити у тепле місце на дві — три години. Потім до розчини, яка вже добре підійшла, даємо яйця, розмішані з цукром, сіль і місимо тісто, поступово додаючи муку, а згодом розтоплене масло. Місимо до тих пір, коли тісто відстає від рук і посудини. Приготоване тісто відстаємо у тепле місце, щоб виросло. Коли тісто вже виросте, викладаємо у форми, змащені жиром на 1/3 їх висоти, ще раз ставимо, щоб підросло. Коли форма буде виповнена тістом, змащуємо добре яйцем і посипаємо маком, ставимо у гарячу духовку до 200° С, печемо 1 годину.

ПЛЯСКАНКА (ПЛЕСКАНКА)

1 кг селянського сиру змолоти на м'ясорубці, додати 200 г масла, 2 — 3 ложки доброї сметани, 5 яєць, до смаку солі, добре перемішати. Сирну масу викласти на змащену посудину. Пекти 40 — 50 хв у гарячій духовці. На Великодньому столі помастити сметаною з тертим хроном.

НАША ЮВІЛЯРКА

*«Не плачте за мною, карпатській гори,
Веселі струмочки, зелені діброви,
Я Вас не покинув, не зрікся Вас гори.
Я вигнаний з краю, долею злою!»*

В.Крупій

У східній частині Низького Бескиду, у витоках Вислоки лежить запусіле, покинуте село Ростайне, на території якого самотньо стоїть велика кам'яна капличка, а також два чавунні хрести, один із яких колись належав родині Русиників. У цьому селі Ясельського повіту воеводства Краків 12 січня 1935 року в сім'ї Стефана Русиника і Ольги Прокопчак народилась четверта дитина — донечка Тереза.

Стефан Русиник походив із багатодітної сім'ї, в якій було одинадцять дітей. Під час Першої світової війни він служив у австрійській армії, де навчився німецької мови. Після одруження поїхав до Канади, щоб заробити гроші на будівництво власної хати. В Торонто працював на фабриці по виготовленню м'яльок. Через три роки повернувся і побудував для родини велику дерев'яну хату під бляхою на мурованому фундаменті, подібної до якої не було в селі. У віці 35 років громада села обрала його війтом, яким він пробув п'ятнадцять років, аж до виселення в Україну. Під його керівництвом у селі збудували школу, в якій вчив дітей вже не дяк, а світський вчитель з спеціальними знаннями.

Мама Ольга була вродливою життєрадісною жінкою, яка гарно співала, а тому її часто запрошували на весілля за свашку. З собою вона брала Тереску, що з цікавістю придивлялась до весільних звичаїв та обрядів, одягу молодої пари, дружбів і дружок, запам'ятовувала пісні, що лунали і згодом, через десятки років, могла відновити їх у пам'яті. А ще мама дуже гарно писала писанки, до неї приходили сусідські дівчата з проханням: «Нанашко, напиште нам писанки». Це вміння передалось доньці.

Чудові картини дитинства, де шумлять дерева, співають пташки, а на полонинах пасуться овечки, залишили глибокий слід у вразливій дитячій душі.

І так би жити родині й тішитись життям в чудовому Лемківському краю, але прийшла війна, а з нею біль, тривога, небезпека, смерть невинних людей. У 1945 році 269 жителів села виселили до УРСР. Везли їх дуже довго в товарних вагонах, допікали голод, холод, воші. Коли закінчилась залізнична колія, людей скинули посеред степу. Жінки в сльозах на сухій, обгорілій на сонці траві, голосили за рідними горами, лісами, зеленою росяною травичкою. Сім родин, в тому числі сім'ю Русиників, поселили в с. Бойківка Добропольського району Сталінської (зараз Донецька) області до хат місцевих жителів, які під час війни втратили чоловіків та синів і самі тяжко бідували. Якось перезимували, похоронили

у селі татову маму, а весною 1946 року разом з іншими односельчанами вирішили втікати на захід до кордону з Польщею в надії, що повернуться в рідний край. Одні товарні вагони змінювались іншими, жили в стодах по різних селах, влітку за кусень хліба і мішечок зерна допомагали місцевим жителям у жнива. В порожніх хатах, яких по війні було багато, боялись надовго залишатись, бо вночі приходили невідомі і погрожували, казали забиратись геть з села. Аж у вересні родина опинилась в с. Сусідовичі Старосамбірського району, колишньому польському селі, з якого поляків переселили у Польщу. Батько вибрав хату біднішу, але щоб біля неї був більший город, з якого могла би жити сім'я з шести чоловік. Маленька Тереза пішла в четвертий клас, який закінчила на «відмінно». Більшість жителів села були односельчанами з с. Ростайне. Треба було обрати голову сільської ради, і вони вибрали свого колишнього війта — Стефана Русиника, хоча дружина дуже просила чоловіка не погоджуватись на те, ніби відчувала щось недобре.

А в цей час в УРСР були неспокійні часи. В лісах переховувались формування УПА, які вночі заходили в села, просили в людей харчі, гроші. Одної ночі вони зайшли до хати сільського голови і попросили зробити паспорти деяким їх людям та дати певну суму грошей. Оскільки такої суми в хаті не було, то треба було звернутись до «касира» сільської ради, який також був переселенцем. Він гроші дав, але через деякий час, коли до нього прийшли переодягнуті в упівців працівники НКВД, проговорився про те, що давав гроші. Батька Терези та «касира» сільської ради заарештували. Два роки їх тримали у львівській тюрмі, у 1949 році відбувся суд, вирок — «ворог народу», а за це 25 років тюрми у м. Воркута.

У селі кожної ночі людей вивозили в Сибір, переважно місцевих жителів. Сім'ю Русиників також чекала така доля. Але Бог був добрим до них. Знайомий старшого сина Івана, який служив у «стрибках» і мав доступ до таємної інформації, повідомив, що наступної ночі буде їх виселення. Не чекаючи тої фатальної ночі, родина втекла із села, зупинились аж у Дрогобицькому районі с. Михайлевичі в родини Коваликів.

На той час Тереза закінчила вже сім класів, отримала «Похвальну грамоту», завдяки якій без екзаменів поступила до Бориславського педучилища на спеціальність «Вчитель фізичного виховання». Вчилась дуже старанно, щоб мати стипендію, бо мама не мала можливості допомагати доньці. Місцеві дівчата з вакацій привозили собі з дому сало та інші про-

дукти, а Тереза збирала кожну копійку для батька. На першу стипендію послала татові на Воркуту сухарі, часник і цибулю. Училище закінчила у 1954 р., направлення на роботу отримала в с. Арламова Воля, що біля Судової Вишні. Через рік вступила в Дрогобицький педінститут на спеціальність «Українська філологія», який успішно закінчила в 1960 р. На той час вона вже вийшла заміж за народного майстра різьби по дереву Степана Кищака і народила доньку, а батька після смерті Сталіна, ще у 1956 р. звільнили з тюрми, і він повернувся до родини.

Тереза Степанівна довгі роки працювала вчителькою початкових класів, а згодом української мови та літератури у львівській СШ №31, пізніше у СПТУ №4. Вона досвідчений педагог, ініціатор багатьох учнівських вечорів, зокрема присвячених творчості Т.Г.Шевченка.

Пані Тереза — творча натура, і ця її риса відображена в повсякденному житті. Гарячу любов до Лемківщини, лемківських народних пісень вона зберегла від дитячих років. До хорової капели «Лемковина» вступила від моменту її заснування (1969 р.), була першою солісткою, активно включилася у справу зміцнення хору, сприяла забезпеченню народного одягу для членів капели. Під враженням концерту «Лемковини» в органному залі консерваторії, Іван Желем колись написав такі поетичні рядки:

«Ой Янічку, ой Янічку» -

Як диво!

То Тереза, то співачка

Грайливо.

Лине пісня під склепінням,

Деся тане,

Бах заслухавсь і замовкли

Органи.

Лунай, пісне! Та змовчи лиш

Про мене,

Що у полі вже і жито

Зелене...

А «біс», оплески і квіти,

Мов злива,

«Ой Янічку» - знов солістка

Щаслива.

Пані Тереза також захоплюється писанкарством. Рішенням Художньої Ради при Художньому Фонді УРСР їй було присвоєно звання народного майстра. Вона виставляла свою колекцію писанок у 1999 році в Києві в палаці «Україна» під час творчого звіту мистецтва Львівщини, у 2001 р. на виставці робіт народних майстрів обласного будинку народної творчості у м. Львові та м. Донецьку; започаткувала виставку писанок на Великдень у лемківській церкві св. Володимира і Ольги у Шевченківському гаю, постійна учасниця майстер-класів на Всеукраїнських фестивалях «Лемківська писанка» у Львові. А ще пані Тереза — прекрасна газдиня. Хто не куштував її киселиці на щорічному святкуванні «Лемківського Різдва» у Львові? За її брошурою «Лемківські страви» молоді газдині можуть ознайомитись з різними рецептами давніх страв їх бабусь.

Тереза Степанівна з чоловіком Степаном Івановичем виростили двох доньок, мають трьох онуків і двох правнучок.

Уся багаточисельна лемківська громада, родина щиро вітають п. Терезу з ювілеєм і зичать міцного-міцного здоров'я, радості, щастя, родинного затишку і Божого благословення. Многих-многих літ!

Ольга ФЕДоро

ПОСЬМІЙМЕСЯ

Рубрику веде Михайло Смереканич

-Ваню, чого с такий пошарпаний, хто так ся над тобов позбиткував?

-Мій пес.

-Як то ся стало.

-Вернув ем ся вчера домів чисто терезвий и ня не познав.

* * *

-Подумай сой, Ваню, моя тета в Гамерьци свій цілий маєток записала на побудову шпиталю для бортаків.

-А видиш, я ты повідав же она про тебе не забуде.

* * *

-Ваню, чого с вчера так верещав на жену?

-Бо мі не хотіла повісти на што выдала таку велику суму пінязів.

-А гнеска?

-Бо мі повіла.

* * *

Куми видерлися на самий вершок Магури.

-Піздрійте, куме, яка то красота в долині!

-Як там така красота, то по якого фраса зме ся дерли на тот верх.

* * *

Вибралися куми до Словації до Литманови, до чудесного жрюдла, там де дужо ся сходит людей. Коли ся вертали, то купили веце палюнки, як можна было вести брез мытницу.

-Чом так дужо везете палюнки — звідуге ся мытник.

-То не палюнка, то вода з чудесного жрюдла з Литманови.

-Та то палюнка — повідат мытник, як одкокував фляшку.

-А повідав ем вам, куме, же ген ся чуда діют.

* * *

Перед Великодньом приходит Ваньо до сповіди.

-Гвариш же зраджав ес свою жену, а кілько раз?

-Я, прошу егомосця пришов ся сповідати, а не хвалити.

* * *

-Ваню, чого лежиш в тій баюрі, та встан.

-По якого фраса, жебим зас хпав?

* * *

Приходить Ваньо до дохтора:

-Што ся з вами стало? — звідусе ся дохтор.

-Пес ня вжер.

-А де?

-Аж ген, коло Гершковой корчми.

* * *

Гостит кум кума ногом кури, але таком барз худом.

-Їчте, куме, їчте .

-Треба было, куме, куру припрашати, жеби їла.

* * *

-Памятате, куме, як зме были при войску, то нам давали до їдла такы паскудства, жеби на ся баб не хтіло.

-Памятам, але то марниця.

-Марниця, гварыте, але на ня тото тепер зачинат діяти.

* * *

Ваньо ся оженив и тесьть так го поучав:

-Мам надію, же тепер не будеш робив таких глупств.

-Та де там, няню, тото было остатне.

* * *

-Скарана година з тобом, Ваню! Як ти годен тото пиво так трубиты?

Юж пятау фляжку зачынаш.

-Я до фляшкы привикнений, преці ня з фляшкы выкормили.

* * *

Куми вступыли до аптики и гварят до аптикаркы:

-Дайте пасти до рани.

-А яка рана?

-Хто зна, идеме на весіля.

ВІДОМОСТІ ПРО ЛЕМКІВСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ

СВІТОВА ФЕДЕРАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ЛЕМКІВСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ (СФУЛО)

Керівний склад:

Голова СФУЛО – Софія Федина, Україна

Члени Президії:

Канада: Роман Колос

Максим Маслей

Польща: Степан Гладик - заступник голови на європейський континент

Еміль Гойсак

Словацька республіка:

Петро Сокол

Іван Лаба

США: Марко Гованський

Іван Філь

Андрій Хомик

Україна: Стефан Криницький - секретар

Олександр Венгринович

Степан Майкович

Республіка Сербії:

Богдан Віславський

Йоаким Гребеня

Хорватія: Дубровка Рашлянін і вказаний член управи

(www.sfulo.com)

Всеукраїнське товариство «Лемківщина» (ВУТЛ)

Мулеса Василь Васильович – голова (обраний 08.11.2014 на 6 з'їзді ВУТЛ у м. Львові). м.Перечин, 89200, вул. Братів Кедюличів, 18, тел. 050 955 76 17, www.lemky.org.ua

ОБЛАСНІ ОРГАНІЗАЦІЇ

№	Назва місцевого осередку	ПІБ	Юридична адреса	Телефони
1.	Вінницька міська організація ВУТЛ	Антонів Степан Федорович	м.Вінниця 21001 вул.Свердлова 172/41	0976309661
2.	Горохівська районна організація ВУТЛ	Євсуяк Ігор Михайлович	м.Горохів, Волинська обл. 4570., вул. Хмельницького, 23	(03379) 29-42
3.	Донецька обласна організація ВУТЛ	Серняк Петро Степанович	м.Донецьк, 83087 вул. Дубровная, 104	д.т. 536924 р.3341070
4.	Житомирська обласна організація ВУТЛ	Теплий Ярослав Васильович	м.Житомир, 10002 вул.Велика Бердичівська 60/6	0679449156
	Житомирська міська організація ВУТЛ	Попівчак Максим Петрович	м. Житомир, 1001 вул. Крошенська, 38/6	0412374237
5.	Закарпатська обласна організація ВУТЛ	Мулеса Василь Васильович	м.Перечин, 89200, вул. Кедюличів, 18	0509557617
6.	Зіньківська районна організація ВУТЛ	Ткачик Микола Степанович	м.Зіньків, Полтавська обл. 38100. вул. Комунарська, 38	(05353)32509
7.	Івано-Франківська обласна організація ВУТЛ	Криницький Степан Семенович	м.Івано-Франківськ 76001 вул. м.Підгірянки, 1 кв. 4	(0342) 223857, 585574
8.	Кіровоградська міська організація ВУТЛ	Фіскалова Надія Віталівна	м.Кіровоград, 25001 вул.Красіна, 11	0667953335
9.	Товариство Лемківщина ім. Б-І Антонича в м.Києві	Мацієвський Михайло Йосипович	м.Київ, вул. Щорса, 32А ,кв. 87	(044) 5695840 0672354777
10.	Кіровоградська обл.. Компанійська районна організація ВУТЛ	Ругало Йосип Порфірович	Компанійський р-н с. Червоновишка 284 14	(05240) 93391
11.	Крижопільська районна організація ВУТЛ	Лимич Григорій Михайлович	Вінницька обл. смт. Крижопіль, 24600 вул. Черняхівського, 18, кв. 13	(04340) 22570
12.	Львівська обласна організація ВУТЛ	Майкович Степан Григорович	м.Львів, Площа Ринок, 17	(032) 235 4931 050 3173149
13.	Луганське обласне товариство українців депортованих з Польщі «Ватра»	Ясенчак Петро	м.Луганськ, 91047 вул. Гастело, 17	0667872649
14.	Одеська міська організація ВУТЛ	Бондаренко Марія Юріївна	м.Одеса, 65001 вул.Акад. Заболотного, 38/289	

5	Рівненська міська організація ВУТЛ	Лимич Андрій Іванович	м. Рівне, 3300 вул. Набережна, 1 кв. 66	(0362) 260101
16	Сімферопольська міська організація ВУТЛ	Цибуляк Віра Михайлівна	м. Сімферополь, 95001 вул. Севастопольська 70а/кор. 2, кв. 88	-
17	Тернопільська обласна організація ВУТЛ	Венгринович Олександр Іванович	м. Тернопіль, 46003 вул. Білецька, 36, кв. 5	(0352) 523304 0673503436
18	Чернівецька обласна організація ВУТЛ	Бурка Йосип Андрійович	м. Чернівці, 58000, вул. Стрийська 60Б	(0372) 570795 0506587705
19	Херсонська міська організація ВУТЛ	Зяя Петро Михайлович	м. Херсон, вул. Івана Вазова, 4 кв. 3	(0552) 231769
20	Хмельницька міська організація ВУТЛ	Букацький Микола Іванович	м. Хмельницький, 29013 вул. Проскутівського підпілля, 25/95	0382764137 0971868627

**Львівська область
Фундація дослідження
Лемківщини**

Голова фундації – **Гандяк Петро Васильович**
м. Львів, вул. Винниченка 3, (4 поверх).
Тел. 0973822082

**Львівська обласна молодіжна
Громадська організація
«МОЛОДА ЛЕМКІВЩИНА» (ЛОМГО
«МОЛОДА ЛЕМКІВЩИНА»)**

Голова організації – **Радь Назар Іванович**
Адреса: пл. Ринок, 17, Львів, 79008,
Україна (IV поверх)
Тел / Факс: +38 (032) 235 49 31,
0985624354
E-mail: molodlem@hotmail.com
www.molodlem.org.ua

Львівська обласна організація «Лемківщина»
Голова організації – **Майкович Степан
Григорович**

Адреса: пл. Ринок, 17, Львів, 79008,
Україна (IV поверх)
Тел / Факс: +38 (032) 235 49 31
E-mail: lemky.lviv@gmail.com
www.lemky.lviv.ua

Львівська міська організація «Лемківщина»
Голова організації – **Секела Михайло
Васильович**

Адреса: пл. Ринок, 17, Львів, 79008,
Україна
Тел / Факс: +38 (032) 235 49 31

РАЙОННІ ОСЕРЕДКИ

м. Борислав 82300 (міська організація),
Голова осередку – **Начас Яніна Методівна**
вул. Лемківська, 24,
тел.д. (03248) 53 944, 0978045882

м. Городок, 81500

Голова осередку – **Зятюк Надія Іванівна**
вул. Івана Франка, 1, тел.д. (03231) 30 2 72,
0677984837

м. Дрогобич 82100

Голова осередку – **Байса Володимир
Васильович**
вул. Стрийська 162, тел.д. (03244) 31503,
0676654601

Громадська організація «Боцани»

Голова земляцтва – **Бобак Богдан Антонович**
Тел. / 03236 / 35711

Золочівський район

Голова осередку – **Завійський Микола Іванович**
с. Підгородне, тел.д. (03265) 55243,
0672933784

Перемишлянський район (с. Свірж)

Голова осередку – **Окарма Оксана
Ярославівна**
м. Бібра, вул. Грушевського 6/2,
тел. 0962970368

Пустомитівська районна організація

Голова осередку – **Шуркало Володимир
Васильович**
м. Пустомити, 81100, вул. Радоцинська, 39
Тел. 0677502754

Смт. Красне 80560

Голова осередку – **Цап Ольга Степанівна**
вул. Стефаніка, 16, тел.д. (03264) 22 0 68,
0970104632

м. Самбір 81400

Голова осередку — Шпак Михайло Антонович
вул. Степана Бандери, 39/1, тел. д. (03236)
33 5 19, 0984166765

м. Старий Самбір 81400

Голова осередку — Капещь Володимир
Афтаназович
вул. Дрогобицька, 12А,
тел. д. (03238) 21 6 96, 0973799153

Стрийська районна організація

Голова осередку — Панейко Степан
Григорович
с. Добрівляни, тел. д. (03245) 49 0 84,
0975221052

м. Трускавець (міська організація)

Голова осередку — Одрехівський Ярослав
Богданович
вул. В.Стуса 12/52, тел. д. (03247) 54 6 24,
0677710950

Івано-Франківська область

Івано-Франківська обласна організація ВУГА

Голова організації — Криницький Степан
Семенович

М.Івано-Франківськ 76001.

вул. М.Підгірянки, 1 кв.4
тел. д. (03422) 2 38 57; моб. 097 333 8106

Івано-Франківська міська організація ВУГА

Голова організації — Слєпко Мирослав
Миколайович
Пл. Незалежності 5/20,
Тел.моб. 0504330870

Брошнів. Регіональне міжрайонне Лемківське
товариство «Бескідське землцтво».

Голова осередку — Марканич Леся,
тел. моб. 0957582699

Галицька районна організація

Голова осередку — Бродович Олег
Володимирович

м. Івано-Франківськ, вул. Північний Бульвар
7а/42, тел. 0672866259

Долинська районна організація

Голова осередку — Оксана Данилів,
тел. дом. (3477) 26770,
тел. моб. 0506223155

Калуська районна організація

Голова осередку — Федір Лабик,
тел. дом. (272) 64249, моб. 0663045926

Коломийська районна організація

Голова осередку — Коротушак Назарій
Іванович
Тел. 0509769677

Надвірнянська районна організація

Голова осередку — Євген Кантор
тел.0663837074

Корляк Роман, тел.(03475) 263 96

Рожнятівська районна організація

Голова осередку — Мирослава Шелест,
тел. дом. (0274) 20106, моб. 095 120 61 90

Снятинська організація

Голова осередку — Роман Столиця,
тел. моб. 0502422827

Тисменицька районна організація

Голова осередку — Марія Гурей,
тел. дом. (03436) 21605

Тернопільська область

Тернопільська обласна організація ВУГА

м. Тернопіль 46001, бульвар Т.Шевченка, 21
тел.(0352) 522993

e-mail: lemko_ter@ukr.net

www.lemky.org.ua

Голова організації - Венгринович Олександр
Іванович

тел. д. (0352)523304, (067) 3503436

e-mail: vutl@ukr.net

Заступник голови - Дуда Ігор Микитович

тел. (0352)52 80 72, 0673514362

e-mail: toxm@ukr.net

Районні організації та осередки:

Бережанська районна організація

Голова організації — Проців Галина Петрівна
47501, м. Бережани, вул. Валова, 8В
Тел.: моб. 0975332029

Бучацька районна організація

Голова організації — Яскілка Ніна Корнійвна
48400, м. Бучач, вул. Агнона, 5/6

Тел.: дом. (03544) 22247

Борщівська району організація

Голова організації — Степан Петро
Семенович

Борщівський р-н, с. Ланівці

Тел.: моб. 0974627456

Зборівська району організація

Голова організації — Лукачат Михайло
47201, м. Зборів вул. Л. Українки 10/25

Тел.: дом. (03540) 21100 моб. 0673910095

Збаразька районна організація

Голова організації — Данилевич Надія
Тодорівна

47300, м. Збараж, вул. Низька, 14

Тел.: дом. (03350) 21505

Козівська районна організація

Голова організації — Бек Володимир
47600, смт. Козова, вул. Думки, 14

Тел.: моб. 0964268670

Осередки:

Голова осередку — Фалатович Іван
Степанович,

47600 Козівський р-н, с. В. Ходачків,
вул. Колосагтівська, 29

Тел.: дом. (03547) 24104

Голова осередку — Перцак Володимир
Степанович

47600 Козівський р-н, с. Теофіпілка
Тел.: моб. 0685141779

Голова осередку — Корбак Іван
47600 Козівський р-н, с. Таурів
Тел.: дом. (03547) 24466 Голова осередку —
Маховський Сергій Іванович

47600 Козівський р-н, с. Вікторівка
Тел.: моб. 0967341432

Гусятинська районна організація

Голова організації — Гласкоць Іван Іванович,
48260 Гусятинський р-н, м. Копичинці
вул., Ясна 53

Тел.: дом. (03557) 41785 моб. 0987958534

Осередок

Голова осередку — Савка Мирон Юркович
48260 м. Хоростків

Тел.: моб. 0971757825 дом. (0257) 53700

Монастирська районна організація

Голова організації — Дуда Ігор Богданович
48300, м. Монастирська, вул. Р. Шухевича, 37
Тел. моб. 0663467484

Монастирська молодіжна організація

Голова організації — Тиліщак Світлана
Семенівна

Тел. Моб. 0975967819

Підволочиська районна організація

Голова організації — Паньків Григорій
Степанович

47801, м. Підволочиськ, вул.

Надзбручанська, 33а

Тел.: дом. (03543) 23337 моб. 0675982122

Осередки:

Голова осередку — Воротилко Ярослав
Йосипович

47801, м. Підволочиськ

Тел.: дом. (03543) 21527

Голова осередку — Гудак Микола

47801, с. Остап'є

Тел.: дом. (03543) 34156 Голова осередку —
Козловські Ганна Андріївна

47801, с. Качанівка

Тел.: дом. (03543) 25224

Підгаєцька районна організація

Голова організації — Штай Ганна Сергіївна

48000, м. Підгайці, вул. Галицька, 31

Тел.: дом. (03542) 22451 моб. 0978814973

Теребовлянська міська організація

Голова організації — Куликовська Марія
Михайлівна

48101, м. Теребовля, вул. М. Паращука, 1/3

Тел.: дом. (03551) 21655 моб. 0966054400

Осередки:

Голова осередку — Гачик Петро

48101, Теребовлянський р-н, с.

Підгайчики Голова осередку — Гулик Марія
Іванівна

48101, Теребовлянський р-н, с.

Маловодин Голова осередку — Данилюк
Люба Іванівна

48101, Теребовлянський р-н,

с. Боричівка Голова осередку — Пакіш Ольга
Павлівна,

48120, Теребовлянський р-н, смт. Микулинці,
вул. Д. Галицького, 1.

Тел.моб.: 0971952099 дом.: (03551) 51310

Тернопільська міська організація

Голова організації Сорока Лариса

Орестівна м. Тернопіль вул. 15 Квітня 21/89

Тел.: дом. (0352) 262837 моб. 0973435450

Тернопільська районна організація

Голова організації — Квасниця Людмила
Тарасівна

Тернопільський р-н, с. Підгородне

Тел.: дом. (0352) 499036, моб. 067 4501773

Осередки:

Голова осередку — Михальчук Богдан
Антонович

Тернопільський р-н с. Великі Бірки,

вул. Нова 22

Тел.: дом. (0352) 492327 моб. 0968856139

Голова осередку — Гронська Людмила

Тернопільський р-н с. Жовтневе

Тел. моб. 0989878200

Чортківська районна організація

Голова організації — Бабічук Марія

Теодорівна

48500, м. Чортків, вул. В. Великого, 6/43

Тел.: дом. (0352) 33496 моб. 0989260955

Осередки:

Голова осередку — Бубернак Степан Іванович

48500, Чортківський р-н, с. Ягільниця

Тел.: моб. 0991924912

Голова осередку — Піскова Ганна Іванівна

48500, Чортківський р-н, с. Нагірянка

Тел.: моб. 0673287908

Голова осередку — Галайда Ганна Миколаївна

48500, Чортківський р-н, с. Пастуше

Тел.: моб. 0956092948

Голова осередку — Криворук Віра Михайлівна

48500, м. Чортків

Тел.: моб. 0987201254

*Матеріал підготував: Степан Саган,
канд. пед. наук, член Фондуції*

дослідження Лемківщини

*Зміни та доповнення проханя надсилати
електронною поштою:*

s_alex @gmx.net_sadovyi7@gmail.com,

або на адресу

З М І С Т

ЦЕРКОВНИЙ КАЛЕНДАР	4
ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР	17
МАТЕРІАЛИ ДО ІСТОРИЧНОГО КАЛЕНДАРЯ	24
ХРОНІКА ПОДІЙ	33
ЛЕМКОЗНАВСТВО	37
У вирі війн і депортацій	37
Його патріотизм — «то труд тяжкий»	43
«Вертав жовнір з кривавого бою»	48
Жіночі традиційні головні убори на Лемківщині	56
Історія та культура Лемківщини: невідомі сторінки архіву Івана Крип'якевича	62
«Брацтво тверезості» на Замішанщині	67
НАШІ ЮВІЛЯРИ	75
Лемко Михайло Шмайда осягне 95-ту осінь	75
До 90-ліття Йосифа Павелчака	79
Олег Іванусів	82
Ювілей славного Степана Майковича	83
Невтомний збирач перлин культури та історії Лемківщини	85
Під Покровом Богородиці	86
Любові Болкутович — 70!	89
Степан Саган	91
Наш славний професор Іван Д. Щерба	92
Отець Анатолій Дуда	93
А вже за плечима — 60!	95
Ювілей мецената	97
Сила лемківського духу	99
Романові Вархолу — 60	102
Дві п'ятірки за п'ятибальною шкалою!!!	104
Наталці Криничанці — 45!	105
Многая літа	106
ДОРОГАМИ ПАМ'ЯТІ	108
100 років святині	108
Освячення цвинтаря в Ославиці	115
Христина Мацієвська з дому Грицак	117

Життєвий шлях батька.....	119
Божі знаки є і в наші дні.....	121
Пам'ять про рідну землю.....	124
Про себе і свою родину.....	128
Творчість черпає з рідного краю.....	130
Немає народу — немає проблеми.....	132
Корисні спомини про минуле.....	134
Пам'ятаймо!.....	138
Бортне і виселення з нього.....	142
У її серці завжди жила Лемківщина.....	144
Наша правда у слові.....	147
НАШІ ВИЗНАЧНІ ЗЕМЛЯКИ	149
Він окрилив наш славень.....	149
У Львові вшанували святого Яна з Дуклі.....	152
Отець доктор Дмитро Блажейовський.....	154
Зустрічі на життєвій дорозі.....	157
ПОЕТИЧНА ЛЕМКІВЩИНА	164
Самота Никифора.....	164
105 — ювілей Б.-І. Антонича.....	166
Минули літа.....	167
Лемківщина в огні!.....	168
Висівська гора Явір.....	169
Прийжджаю на Лемківщину.....	177
Галицький я лемко.....	178
МИСТЕЦТВО	179
Славна лемківська родина Сухорських.....	179
«Лемковина» святкує.....	184
В Антонича на батьківщині.....	187
«Українцям - жертвам депортації в 1944-46, 1951».....	202
ЛІТЕРАТУРА	205
Завадка Морохівська.....	205
Зустріч з дауном (Boa constrictor).....	214
Микола Горбаль.....	218
МУЗЕЇ	220
Музей вишиваних ікон та образів отця доктора Дмитра Блажейовського.....	220

«Вірю у віднову духа».....	223
Лемківське село	225
ВІДЙШЛИ У ВІЧНІСТЬ	227
Згадаймо Івана Омеляновича Щербу	227
Іван Красовський	233
Андрій Байса	235
Юліян Френчко.....	235
Людина справжнього лемківського духу	236
Життя смиренного свіча	237
КНИЖКОВІ НОВИНКИ	241
«Чарівна Криниця» — частинка великої української історії і літопис людських доль.....	241
НАША КУХНЯ	246
Мамина паска	246
Плясканка (плесканка).....	246
Наша ювілярка.....	246
ПОСЬМІМЕСЯ	251
ВІДОМОСТІ ПРО ЛЕМКІВСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ	253

Науково-популярне видання

**Лемківський календар
на 2015 рік**

Бібліотека Лемківщини. Ч. 64

Науковий редактор — д.і.п., Микола Литвин

Упорядник, редактор — к.ф.н., Ольга Кровицька

Відповідальний за випуск — Петро Гацдяк

Підписано до друку 24.12.2014 р.
Формат 60x84/16. Друк офсетний.
Папір офсетний. Ум. друк. арк. 15.11.
Зам. № 89/12. Наклад 800 пр.

Видавець: Паліпська О.Р.
Свідчення про внесення до реєстру видавничої справи:
ЛВ №66 від 05.10.2011 р.

Лепчатко

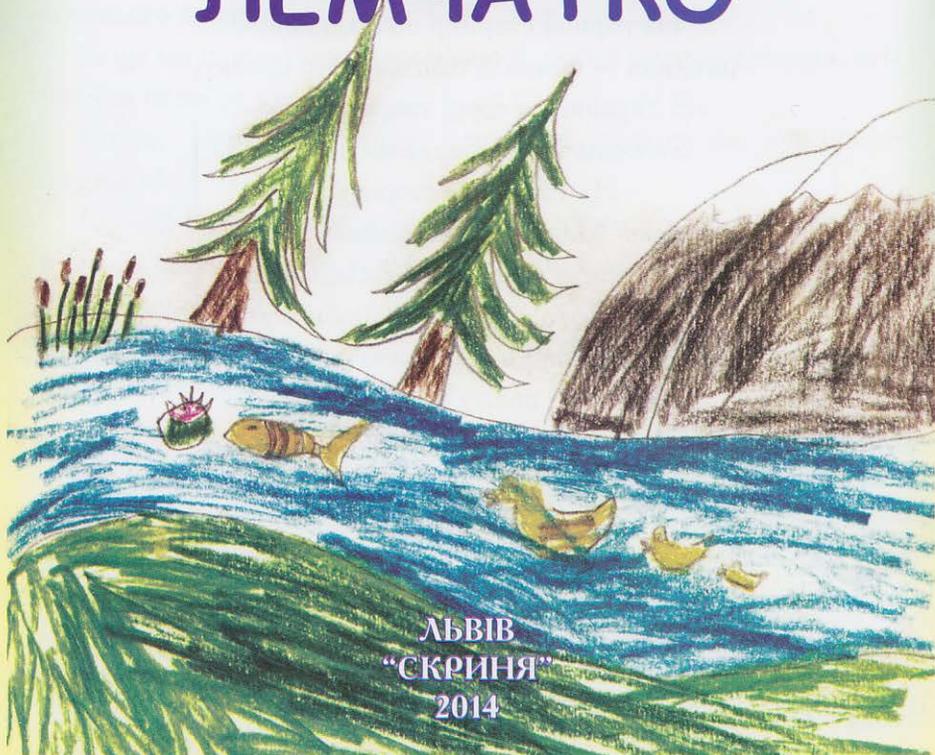
2015

ВСЕУКРАЇНСЬКЕ ТОВАРИСТВО "ЛЕМКІВЩИНА"
ФУНДАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛЕМКІВЩИНИ

Число №8

ЛЕМЧАТКО

ЛЬВІВ
"СКРИНЯ"
2014

УДК 082 (477) (059)

ББК 92.5

Л 44

«Лемчатко» — дитячий щорічник.
Пізнавати світ та отримувати знання, набиратися
досвіду допомагає і наше видання. Цікаві історії,
повчальні вчинки формують у дитячих серцях шану
до минулого та любов до своєї Країни.

Для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

На першій сторінці обкладинки:
Ангелики — символи благодійного проекту

«З Україною у серці творимо дива».

Світлина Ірини Бердаль-Шевчик

На титульній сторінці:

Малюнок Маркіяна Волошина (9 років).

На четвертій сторінці обкладинки:

Мартуся Колодій, онучка Люби Сулик,
яка за походженням є лемкинею із села Сянічок
Сяніцького повіту на Лемківщині.

Світлина з архіву Ірини Сулик.

© Смереканич Л. М., упоряд., 2014

© Фондація дослідження

Лемківщини у Львові, 2014

© ФОП Палинська О.Р., 2014

© В-во “СКРИНЯ”, 2014

ISBN 978-966-270-658-1

ВІТАЮ!

Іще один рік крокує у минуле... Було б добре, якби разом з тим роком канули в лету усі важкі часи для нашого народу.

Навіть у дитячий світ чорною птахою увірвалося таке коротке і таке страшне слово — війна. Здавалося б, чим може допомогти дитина, як може підтримати воїна?! Чисте дитяче серце творить чудо, а виготовлені власноруч ангелики стають оберегами і укріплюють дух наших захисників.

На моїх сторінках Ви прочитаєте про те, як діти з майже усієї України (і не тільки!) творили обереги для вояків. Тут Ви знайдете надзвичайно щемливу історію про меншого друга одного мужнього хлопця.

А ще ми пожартуємо і посміємося, бо від сміху, як відомо, втікає усе недобре і зле.

Отож, зичу Вам миру і радості, успіхів та відмінного здоров'я!

Ой-ой! Вже бачу, як дрібненькі пальчики перегортають сторіночку, а цікаві оченята читають слово за словом. Ну що ж, гарної Вам подорожі!

Ваше Лемчатко

Знайомтеся!

Софійка (6 років) і Маркіян (9 років) Волошини за походженням — лемчатка. Бабця і дідусь по татовій лінії — лемки. Діти з радістю приходять на “Лемківську велію”, фестиваль писанок та інші цікаві заходи. До речі, вони брали участь у майстер-класі, який вела Тереза Кишак і дуже терпеливо, детально показувала як писати писанки. Маркіян отримав грамоту за писанку, яку вручили в Музеї етнографії та художнього промислу. Також відвідують Шевченківський гай, інколи бувають на Службі Божій у лемківській церкві св.св. Володимира і Ольги, де відправляє отець Анатолій Дуда.

Софійка і Маркіян Волошини навчаються у Львівській школі № 69, шанують своїх вчителів і радо спілкуються з друзями.

Маркіян та Софійка

Ніч і день

Тиха ніч наступила, чорним маревом накрила
Білі кульки заясніли, небо все вони покрили.
Срібний човен засвітився і з'явився бражник.

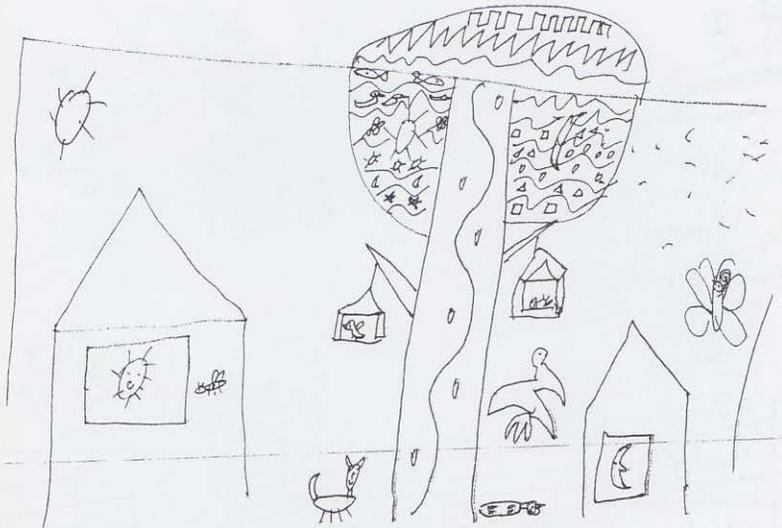
Сонце глянуло в віконце, день настав,
Ставати час, бджілки стукають до сонця:

- Світла більше дай хоч трішки.

Щоб розквітли квітки

Й усміхнулись дітки.

Горобці клюють зерно, а собаки і коти
Вже із хат усі втекли!

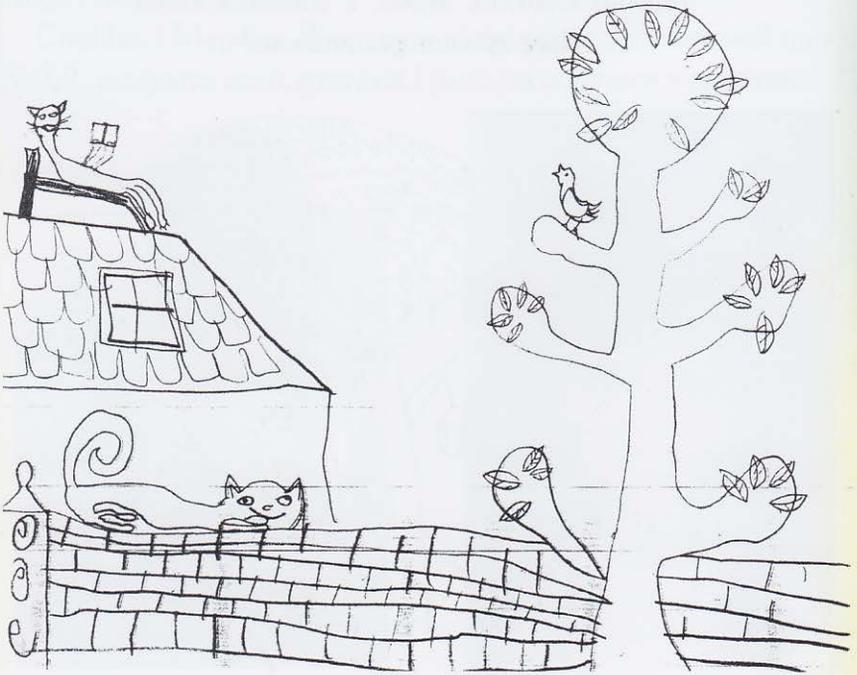
Малюнок Маркіяна Волошина

Думка

Жив собі горобець-співунець — від ранку до вечора співав.
А хитренький котик, наш муркотик на нього поглядав.

І думку мав...

Малюнок Маркіяна Волошина

Їжачок

Їжачок-хитрячок гострі голки має,
Ними яблука й гриби швидко він збирає.
Та ще грушки, та ще грушки — настромляє!

Краса моря

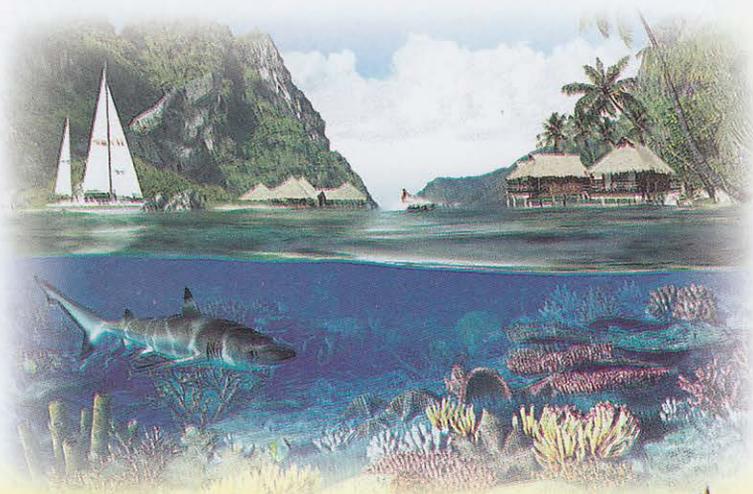
Дивовижна краса моря зачаровує кожного, хто наближається до нього. Навколо білосніжних яхт плавають дельфіни. У далині величезний лайнер з тисячами людей.

На камінні, яке видніється з води, бігають невеличкі краби. На дні леать яскраво-червоні морські зірки, а на березі, на піску гріються ящірки. З пальм падають стиглі свіжі кокоси; над морем літають чайки, в дзьобах у них щойно піймана риба.

Сонце заходить за обрій, на глибині блищать, наче вимиті на сонці білосніжні перлини.

У морі плаває, шукаючи поживу голодна мурена. Величезний кит у далечині випустив фонтан. Між коралами плавають різнокольорові рибки.

Все затихло: сонце зайшло за обрій, яхти попливли у порт, чайки полетіли спати до своїх гнізд і лише мурена плаває у пошуках їжі...

Птахи-диваки

Летіли птахи, птахи-диваки, незвичайні птахи.

Розмовляли про країни і світи:

- Я в Єгипті бував і на рибу полював,
лелека сказав.

- А я в Індії бувала і на мушок полювала,
ластівочка сказала.

- А я в Англії бував і концерт там влаштував,
соловейко проспівав.

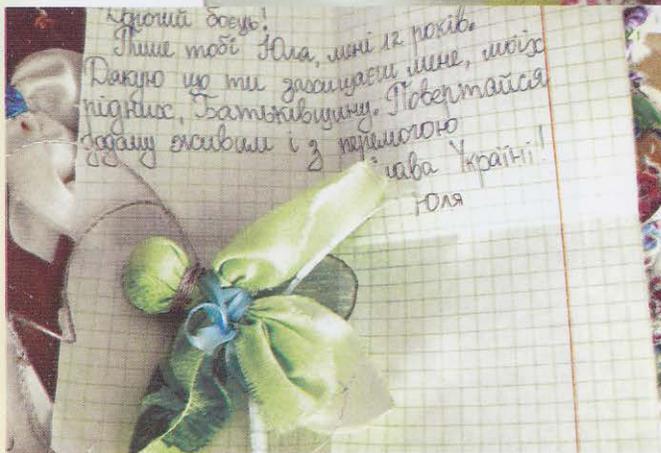
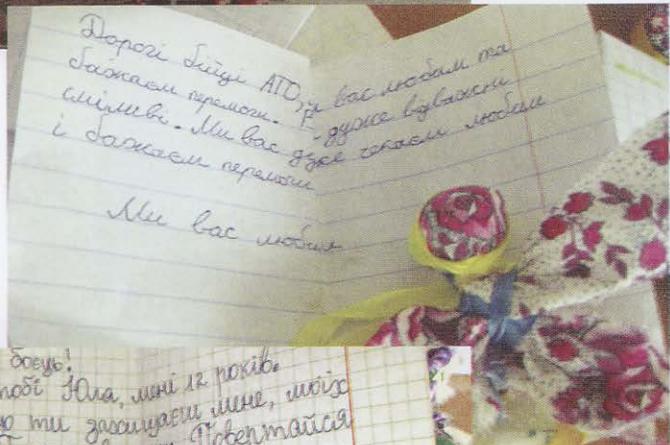
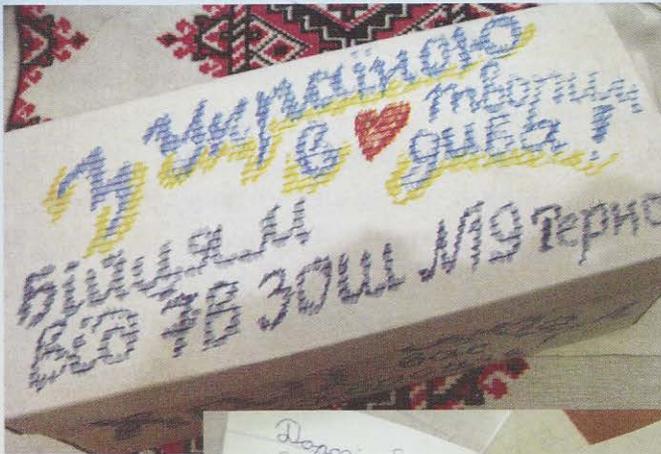
А зараз прошу Вашої особливої уваги! У цій статті йдеться про те, яку ми маємо велику силу і скільки можемо зробити добра. Мова піде про благодійний проект, який змінив свідомість не одної дорослої людини. Хай у Ваших серцях ніколи не гасне вогник дитячої щирості і любові!

“З Україною у серці творимо дива” — це благодійний проект, який стартував в кінці серпня.

Якось у серпні 2014 мені декілька раз задали питання «чи є у Львові організована група людей, яка робить мотанки для учасників АТО»... чесно, я не знала і соромно за те було, бо маю досить широкі мистецькі зв'язки, а тут просте питання і без відповіді.. Останньою, хто мене таке запитав була Олена Тарасенко і саме вона дала мені поштовх до нових ідей і реалізацій. Я не знаю і на сьогодні чи є така група людей, але навіть якщо є, гадаю наша допомога не стане зайвою.

Автори ідеї Олена Тарасенко та Ірина Бердаль-Шевчик. Координатори нашого проекту здебільшого прості люди та майстри-лялькарі (**Львівщина:** Тетяна Фургала, Наталя Івженко, Ірина Білик, Маргарита Мельник, Галина Батищева, Світлана Гуфрій, Галина Отчич, Леся Піхота, Оксана Смерека-Малик; **Тернопільщина:** Галина Дудар, Алла Шушкевич; **Київщина:** Оксана Маклакова, Олена Назаренко; **Хмельницький:** Оксана Бойко; **Херсонщина:** Ірина Сергеева; **Миколаївщина:** Людмила Фаренюк, **Черкащина:** Ольга Собкович, Олена Черноус, Лідія Клесник, Олена Ющенко; **Кіровоградщина:** Ірина Міхалевіч; **Волинь:** Світлана Косинець, Оксана Дмитрук, **Одещина:** Тетяна Орлова; **Франківщина:** Юлія Ведмеденко), яких об'єднало бажання ділитися добром і частинкою своєї душі.

Тернопільські школярики радо приєдналися до цього чудового проекту.

На сьогодні задіяні діти дитячих садочків, шкіл та дитячих будинків (сиротинців); студенти, молоді мами в декреті та бабусі на пенсії. Наймолодший учасник, який сам зробив ангелика — дівчинка 5 років, а найстарший — 83-літня бабуся з Трускавця. Нашу ініціативу підтримали в 11 областях точково (Львівська (осередок), Тернопільська, Волинська, Івано-Франківська, Хмельницька, Київська, Черкаська, Кіровоградська, Одеська, Херсонська, Миколаївська) і саме найприємніше у Пiтсбурзі в суботній школі.

Такий спільний лист від олександрійської малечі відправлено на схід країни, де нашу рідну землю боронять воїни Української Армії.

В межах проекту «З Україною у серці творимо дива» стартував флеш-моб «Ангели надії» на теренах ЛНУ ім. Івана Франка. Естафета передається від групи до групи чи іншого факультету. На сьогодні вже брали участь філософський та філологічний факультети у вересні. Зроблені ангели передані на схід. Координатором в університеті є Уляна Барановська (прес-центр).

Спільнота «З Україною у серці творимо дива» відгукнулась на запрошення Звенислави Ігорівни Мамчур – Калинець і завітала на біологічний факультет у жовтні (7-8.10). Створили сотню ангелів, які на честь ювілею 70-ліття факультету студенти подарували гостям і зібрали благодійні кошти для бійців.

15 вересня в обласній бібліотеці для юнацтва ім. Б. Лавренюва, за ініціативи благодійного фонду громади м. Херсона «Захист», відбувся перший майстер-клас «З Україною у серці творимо дива!».

Творімо історію своїми руками, вкладаючи краплю добра в океан життя!

Кожен з нас поодиноці нічого не вартий, яким би особливим він не був, тільки разом ми сила! Щиро вірю, що наша праця не є марною.

На початок жовтня ми передали на схід порядку 1000 ангелів, також працюємо і налагоджуємо зв'язки з госпіталем. Є волонтерська спільнота у Львові «Книжки для поранених бійців АТО», яка і стала нашим зв'язковим із госпіталем.

*Ірина Бердаль-Шевчик,
куратор проекту*

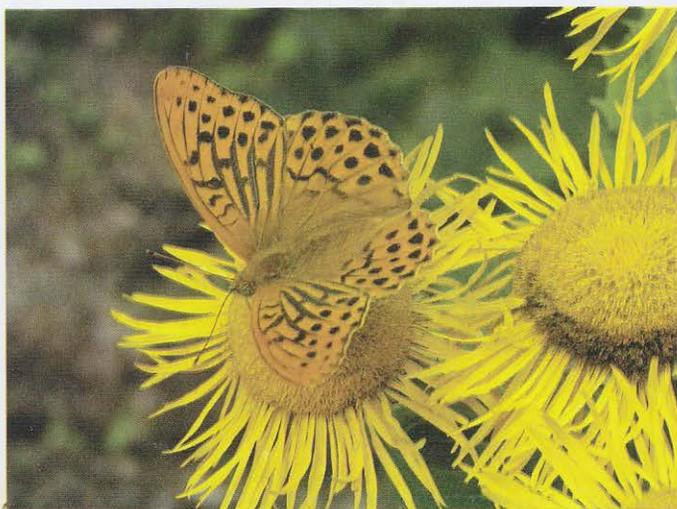
<https://www.facebook.com/groups/933837296630527/>
скринька нашої спільноти - artangel.box@gmail.com

Володимир Ладигець
Поет, прозаїк, публіцист,
журналіст, перекладач, (1924 – 1991)

Вийшло сонце на лужок

Вийшло сонце
на лужок,
на лужок.
Я зніму свій кожушок,
кожушок,
Щоби літа не злякати, -
хай їде воно в Карпати.
Літо,
літо,
літечко,
хай радіють діточки!

Ану ж відгадайте!

Що це?

За залізні проводи

Він тримається завжди.

Там, де рейки, там і він:

Ось припинивши розгін,

Переповнений украй,

Став на вулиці ..... (йавмарТ)

Із лемківського способу

Ігор Богдан Антонич

Прибіжить надвечір'я сполохане,
і присяде в батьківській хаті
з сонцем-соняхом,
оборогами,
і дитинно буде всміхатись.
Мов, пробачте, що так
припізнилось...

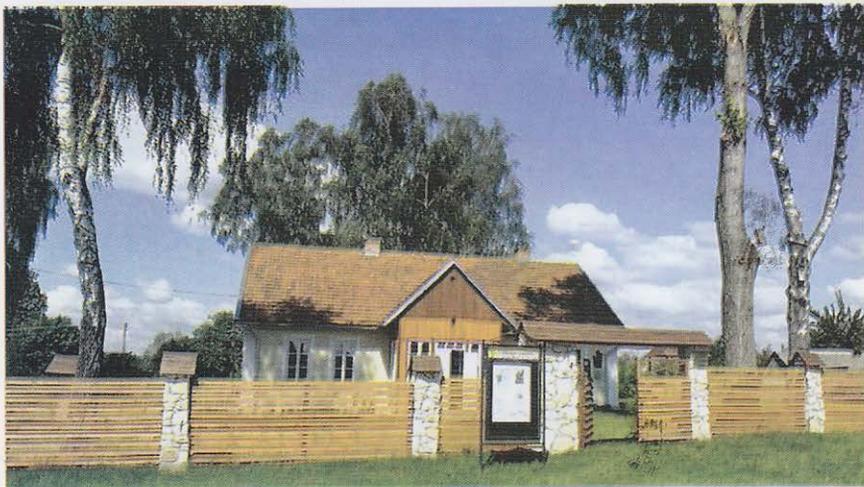
Я ходило в Карпати сині
й заблукало на полонині,
там знайшли вівчарі мене —
і понесли, немов святиню...
А Олекса, отой опришок,
їсти дав,
вивів на плай
і сказав:
«Біжи, хлопче, борзенько,
бо вже няня тебе зачекалась...»
Я — й побігло...

І було надвечір'я дитиною,
як в гаю дозрів зорепад...
Сонце-сонях тоді спочивало
у його зеленавих кишенях...
А потомлені лемки спали
На пахучих вишневих долівках,
І ходили у снах по райдугах,
Що спливали із їх повік.

О, тото невідшукане щастя
Безголосо гасло болідом:
(Ой не любить воно запобігливости
мрій рожевих, абстрактних снів...)
Сизого ранку не стало хлопчика
Тільки сонце-сонях
на небі,
обороги
поблизу хати,
і рядки
ненаписаних
віршів...

Чи даремно світом гукати —
Ані листя... ні цвіту?
Ходить сонце трисвітле!

Музей-садиба родини Антоничів у селі Бортятині,
Мостиського району, Львівської області

Село

Корови моляться до сонця,
що полум'яним сходить маком.
Струнка тополя тонша й тонша,
мов дерево ставало б птахом,

Від воза місяць відпрягають.
Широке, конопляне небо.
Обвіяна далінь безкрая,
і в сивім димі лісу гребінь.

З гір яворове листя лине.
Кужіль, і півень, і колиска.
Вливається день до долини,
мов свіже молоко до миски.

Стежка поета Б.-І. Антонича у Львові в музеї-скансені
«Шевченківський гай». Світлина Йосипа Марухняка.
Інтернет-видання «Вголос»

ІЗ ДИТЯЧОЇ ЧИТАНКИ

Один сніг біліє

Піду я в садочок,
нема там квіточок!
Лист не зеленіє,
один сніг біліє!

Поміж гілячками
пташки — купочками,
сонечко не гріє,
один сніг біліє!

Стоїть, мов темрява,
груша кучерява,
і вітер не віє,
один сніг біліє!

Не мають зернятка
сердешні пташатка!
А серденько ниє,
один сніг біліє!

Зима

Ходить, ходить зима, поля снігом укрива,
а озера і річки чистим кришталем.
Іній сріблястий на сонці блищить,
дітвора із хат біжить.

- Зимонько, матінко, де ти була?

- Я була в густющих лісах,
у глибоких морях
та у високих горах.

А в подарунок вам принесла:
свята, морози, завірюхи і сніжинки,
легенькі, мов білі хмаринки!

Для друга — не шкода нічого

Ця історія базується на правдивих фактах.

Жив собі один хлопчина, а звали його Василем. Був він добрим і гарним сином, добре навчався у школі, допомагав батькам у господарстві і мав вірних друзів. З одними ганяв футбол, а з іншими ні порозмовляти не міг, ані побавитись, але любив він їх не менше, ніж своїх ровесників. А були то песик Бровчик і котик Мурчик.

Завжди, прибігаючи зі школи Василь у першу чергу давав їсти песику і котику, а потім вже обідав сам. Час збігав швидко і хлопчина закінчив навчання у школі, потім в інституті, а згодом і почав працювати. Та щоразу повертаючись додому він не полишав своєї дитячої звички і годував своїх менших друзів. Як же вони любили його, усюди за ним ходили: песик завжди проводжав Василя до зупинки маршрутного таксі, а котик лагідно муркотів і терся до ніг.

І були у житті гарні новини, а були й сумні. І ось, одного разу до Василя прийшла повістка з військомату, оскільки була оголошена мобілізація... Ворог біля кордону все наближався і лихо не спало. До зони АТО Василя відправляли усім селом, прийшли на зупинку і його вірні друзі, жалібно скавулів Бровчик і сумними оченятами дивився на Василя котик-Мурчик.

На сході країни справжнє пекло: гинуть люди, безжальний ворог не зважає ані на дітей, ані на жінок. Таких воїнів-захисників як Василь там багато і їхня мужність, відданість рідній землі досить часто збивали з пантелику загарбників. Листи з дому, дитячі малюнки-обреги додавали сил і укріплювали віру у перемогу.

Відвоювавши пів року, за гарну службу Василь отримав відпустку додому на два тижні. Ой, що то було радості! І наче на крилах, на могутніх крилах біг він до автобуса, у якому були такі самі пасажери, як і він. Дорога щогодини ставала коротшою і врешті решт привела до рідного порогу.

Радості батьків не було меж! До хати зібралася родина, сусіди, друзі. Мати накрила стіл, приготувавши улюблені страви для сина. А він так скучив за теплим домашнім обідом, за смаком, знайомим з дитинства... Їв, аж за вухами лящало! Василь навіть не помітив, як за ним спостерігав старенький котик-Мурчик, як уважно ловив розумними оченятами кожен його жест.

І пообідав і повечеряв Василько на славу, пора й спати вкластися у рідне ліжко. Втоmlений, заснув, як маля.

Ранок... Співають пташки, вдалині шумить річка, з дороги ледь чутно доноситься шум автівок.

Василь потягнувся у ліжку, повернув голову на подушці і раптом.. ой, що це?! До його обличчя скотилися чотири мишки. Він здригнувся і відразу сів у ліжку. На підлозі поруч сидів Мурчик і так пристально дивився просто в очі, здавалося у саме серце Василя!

- Котику, мій любий, то ти віддав мені найдорожче, то ти для мене вполював цих мишок!

А котик лише лагідно замуркотів і почав перебирати лапками.

Мурчик запам'ятав собі, як Василько завжди годував його і бачив, яким голодним він прийшов з далекої дороги, от і вирішив нагодувати дорогого друга.

На голос Василя, до кімнати забіг маленький племінник і від побаченого його оченята мало не спалахнули!

- Вуйко Василю, сніданок Вам подано!

Вигукнув хлопчина, засміявся, побіг тай розповів мамі, бабусі, усім, хто був удома.

А Василь сидів на ліжку і мало не плакав...

- Скільки знаю про друзів наших менших, а головного не збагнув, що вони вміють любити не менше, ніж ми — люди.

Щиро дякую своїй колезі, Оксані Смуц за розповідь.

ПОСЬМІЙМЕ СЯ, ДІТОЧКИ!

Для гр'єчної панянки

Раз написала бабця Анця листа до онучки Анички: «Як ся маш¹ моя дороґа онучко, як здравля, як ся вчиш в школі, чим ся можеш похвалити. Ци² юж³ написала листа до Святого Миколая, бо юж за два тижні він разом зо своїми ангелами буде обходити хыжі⁴, де жиють гр'єчни діти! З великим нетерпінням чекам од тя листа, бо тя барз люблю. Будь послушна и весела. Цьомам тя в личко».

Аничка отримала бабиного листа и так ся втішыла, же в ті хвилі зачала одписувати: «Дороґа моя бабцю Анцю, мої справи барз добрі, я здорова и мам файних колежанок. В школі тіж порядок... Лем⁵ єдного разу стала ся така оказия, же мушу тобі оповісти. Раз пані на учителька покликкала ня до дошки и дала креду, жебим виконала завданя. Ну, то я чемно зачала писати и стало ся чудо! Кредка перестала мя слухати... Я хцу⁶ написати правильно, а она таке написує, же аж страх! Як на клопіт в тот час пані на учителька повернула голову до дошки и як зобачила што ми написала тота кредка, то аж звела брови до купи и поставила ми 2 бали... Такий, бабцю, взяв ня жаль, през⁷ слези нич⁸ не виділам.

-
1	Як ся маш — як справи
2	Ци - чи
3	Юж - вже
4	Хижі - хати
5	Лем - лише
6	Хцу - хочу
7	През - через
8	Нич - нічого

А ліста до Миколая я юж написала, попросіла в нього ноутбука. Цьомаю і тебе, моя дорога бабцю.

Перейшло штирі дні и Аничка отримала зас⁹ ліста од бабці: Моя дорога онучко, прочиталам твого листа, барз забанувала¹⁰ и вийшла на улицу, перейти ся перед сном. І знаш кого я стрітила? А стрітилам Святого Миколая! І він розповів мі таку барз прикру новину:

- Пані Анцю, рихтував ем вчєра пакунок для Вашой Анички и сталося чудо! Што м ся намучив, аж руки мя болят. Тот ноутбук, же Ваша онучка попросіла нияк до пакунка не хотів заходити. Я го запихам, а він ся вишмарят¹¹, я зас го кладу до пакунка, а він зас ся вишмарят і так з десят раз. На місце ноутбука прискакала книжка, яка ся називат «Повчання для грєчної панянки». Что мав робити? — запакував ем тону книжечку!!!

Оповідки з весєлой скрині виняла
Люба Смереканич

9 Зас - знову

10 Забанувала - засумувала

11 Вишмарят — викидає

Як ся называш!

Раз літній чоловік звідує¹² ся барз¹³ мало́го хлопчы́ка:

- Ти та́кый га́рдий¹⁴ хлопчы́к, та́кый грэ́чний. А як ся называш?

Тот не до́вго ми́слив¹⁵ і го́рдо одпо́вів:

- Со́нечко!

- Як то, со́нечко? То мо́же маш и́щы да́ке¹⁶ імя?

- Ма́м!

- И́ яке?

- За́йчык!

- Отом ся до́відав! А мо́же ти маш се́стричку, ци бра́тіка?

- Ма́м се́стричку.

- А як о́на ся называ́т?

- Пташе́чка!!!

- А як ня́ньо¹⁷ ма́му клі́че?

- Ри́бка мо́я!

- А ма́ма ня́ня як?

- Ми́й о́рев!

12 Звідує - запитує

13 Барз - дуже

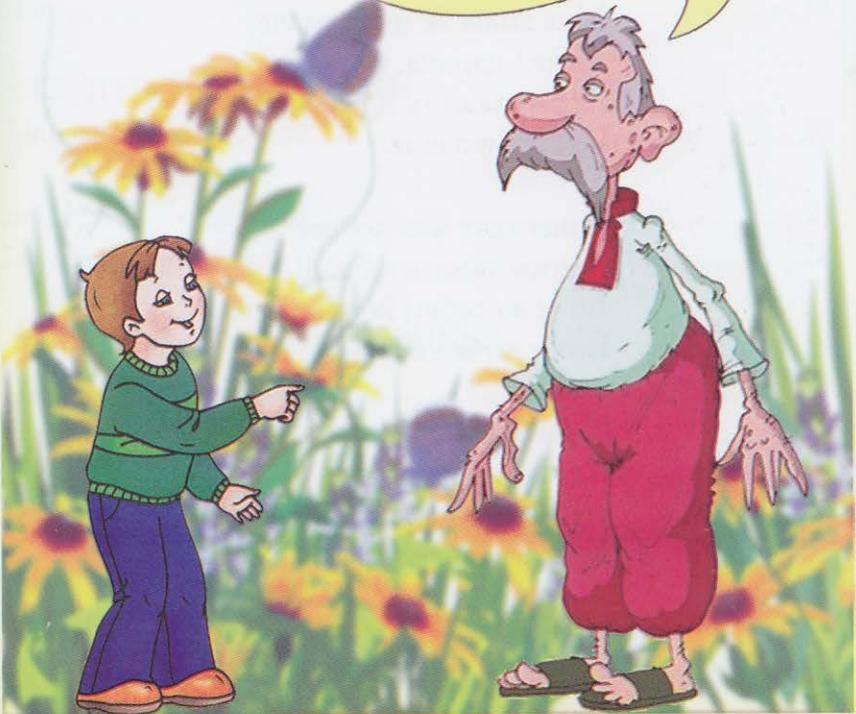
14 Гардий - гарний

15 Мислів - думав

16 Да́ке - я́кесь

17 Няньо — тато, батько

Гори кличут

Кличут мене рідни гори,
рідни полонини.
Же би-м ищи єден раз си
посмотрив долини.

Де-м колиси собі гуляв—
із шварним дівчатком.
де-м колиси босим літав—
маленьким дитятком.

Моя хижа за мнов плаче,
плаче і царина.
Гірки слези ту проливат
моя Лемковина.

Занепадат моє добро,
што єм тамаль лишив.
Бо-м зо собом його не взяв —
Бо ся дітько бісив.

И на мої очи тіж ся
Слези навертают
Як про мою Лемковину
Деси заспівають.

ЗМІСТ

ВІТАЮ!.....	3
Знайомтеся!.....	4
Ніч і день.....	5
Думка.....	6
Їжачок.....	7
Краса моря.....	8
Птахи-диваки.....	9
З Україною в серці творимо дива.....	10
Вийшло сонце на лужок.....	15
Із лемківського епосу.....	17
Село.....	19

ІЗ ДИТЯЧОЇ ЧИТАНКИ

Один сніг біліє.....	20
Зима.....	21
Для друга — не шкода нічого.....	22

ПОСЬМІЙМЕ СЯ, ДІТОЧКЫ!

Для гр'єчної панянки.....	25
Як ся называш!.....	28
Гори кличут.....	30

Літературно-художнє видання

Лемчатко

Число №8

Ідея та впорядкування — Люба СМЕРЕКАНИЧ
Комп'ютерне верстання — Борис МАЦЬКО
Відповідальний за випуск — Петро ГАНДЯК

Підписано до друку 29.12.14
Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 1,86
Наклад 300 прим.

В-во «СКРИНЯ»
Видавець Палинська О.Р.
81340, Львівська обл., м. Судова Вишня,
вул. Садова, 16.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ЛВ №66 від 05.10.2011 р.

UKRAINE